

શ્રીમન્.મોહનલાલજી જૈન શ્વે જ્ઞાન ભંડાર
અધાકે ચોથો

દશવૈકાલિકસૂત્ર.

ભાગ ૩ જો.

મુળ નિર્ચુકિત ભાષ્ય અને દીકાના આધારે
સરળ ભાષાતર

લેખક-મુની માણુક.

પ્રસિધ્ધ ઠર્તા

મો જૈ શ્વે જ્ઞાન ભંડાર, મુરત ગોપીપુરા
ઓનરરી સેક્રેટરી -ગીરધરલાલ હુ ગરશી શેઠ

મુરત કેળાપીઠ શેઠપર આવેલા મોહાગર પ્રેસમા
હાકોરલાલ નગીનલાલે છાપી પ્રગટ કરી છે
સ વત ૧૯૭૮ સને ૧૯૨૧

પ્રતિ ૭૦૦ પ્રથમ આવૃત્તિ કિંમત ૦-૧૨-૦

પ્રસ્તાવના તથા છપાવનારની વિજ્ઞાપિતિ.

પ્રથમ અધ્યયનમા ટીકાકાર મહારાજે ઘણો વિસ્તાર કરવાથી પુરતા ખુવાસાથી લખવા છતાં વાચનારને કઠણ લાગે છે પરંતુ ત્યાર પછીના અધ્યયનો કાંઈક અશે વાચવા સરળ લાગશે.

ખીણ, ત્રીણ, ચોથુ અધ્યયન છપાતા વાર લાગવાથી વિના ઇચ્છાએ લોકને જ્ઞાતાત રાય ન થાય માટે સાધુને ગોચરીમા અતિ ઉપયોગી પદ્મ અધ્યયન જે ઉદ્દેશવાળું તથા છ હું અધ્યયન ધર્મ અર્થે કામનું સ્વરૂપ જાતાવનાર તથા સાતમું વાક્ય શુદ્ધિવાળું તૈયાર થવાથી આ ત્રીજો ભાગ બહાર પાડેલ છે અને તે લેવાને સરળ થાય માટે પડતર કિંમત ફક્ત બાર આના રાખેલ છે ત્યાર પછી ચોથો ભાગ છપાશે એટલે સંપૂર્ણ છપાઈ જતાં પ્રાય ખીજો ભાગ પણ તૈયાર થશે એટલે આખું પુસ્તક લોકોને મળશે પ્રથમ ભાગ ન હોવાથી તેની ખીણ આવૃત્તિ સુધી લોકોને તકલીફ પડશે.

નાણાની મદદ મોકલનારના નામો તથા ગ્રાહકોના નામો આચારાગ ખીજો ભાગ તૈયાર થવા આવ્યો છે તેમા જોવું.

સુચીપત્ર.

આ પુસ્તક માથે આ બહારના એક આગેવાન કાયવાહક
 ઝરેરી નગીનચંદ કપુરચંદનું ચિત્ર છે જેઓશ્રીએ પોતાના
 પવિત્ર સંસ્કૃત શાસ્ત્રમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી મોહનલાલભાઈ મહારાજ
 ના ઉપદેશથી એક જ્ઞાન મંદિરનું સગવડ મકાન સુરત ગોપી
 પુરામાં પુરુષોત્તમ દ્રવ્ય ખર્ચે બાંધી આપેલું છે જેની અંદર
 ઉક્ત ગુરૂ મહારાજનું તથા તેમના શિષ્યોનું અથવા બીજા
 જાણીતાઓનું પુસ્તક રાખવાની યોજના છે. અને તે સમયે
 જોઈએ ખર્ચ હોવાથી સગવડ રૂ ૨૫૦૦) પચીસસો તેને
 ચલાવવા માટે તેઓએ આવેલા છે. અને સંધે પણ ૧૦૦૦)
 રૂપીઆ આપેલા છે તે સમયે વિસ્તારથી શ્રીમન્ મોહનલાલભાઈ
 જેન પ્રવેશાગર જ્ઞાન બહાર સુરત ગોપીપુરાનું પુસ્તક વિદ્ય
 ધારા ધોરણ વિગેરે છપાએલ છે, તે મગાવીને ગાયબુ, અને
 આ જ્ઞાન બહારની વ્યવસ્થા કમિટીમાં તેઓ ધીના પુત્ર રત્ન
 કુકીરભાઈ નગીનચંદ છે જેમણે પોતાના પિતાના ચિર સ્મર
 વાદ્યે અનેક ધર્માદા કાર્યોમાં ઉદાર રકમો આપેલી છે તે
 ઉપરાંત આ હજાર વૈકલ્પિક ત્રીજા ભાગમાં પણ ૧૦૧) રૂપિયાની
 મદદ આપેલી છે જે કે અત્યારે નગીનચંદ કપુરચંદભાઈ

ઝવેરી હેઠથી નાશવત છે છતાં તેમની પોતાની અને પોતાના
સુપુત્રોની યશસ્વી કીર્તિથી મદાય જીવતા રહ્યા છે

“મોહન ચરિત્ર” નામનો ગ્રંથ વાચવાથી પુરોક્ત ગુરુ
મહારાજ તથા ઉક્ત ઝવેરી નગીનશાઈનો સબંધ જણાશે
માટે અહીં વધારે લખતા નથી

સુરત છાપરીઆ શેરી	}	શા. દક્ષીચંદ મગનલાલ
તા. ૨૨-૧૧-૨૧		સંપાદક

જે પુસ્તકો જોઈએ તે સંપાદક માટે શ્રી મોહનલાલજી
જેન પ્રયે જ્ઞાન બહાર સુરત ગોપીપુરા કરી લખવું

પરંતુ અગાઉ નાણા મોકલનારે ઝવેરી દક્ષીચંદ નગીનચંદ
સુરત ગોપીપુરા કરી લખવું

स्वभक्त्य नगीनयद कपुरयद अवेगे

॥ ॐ नमो वीतरागाय ॥

શ્રી દશ વૈકલ્પિક સૂત્ર ભાગ ૩ જે

ભાષાતર

અથ પાચમુ અધ્યયન

હવે પિંચમું નામનું પાચમું અધ્યયન કહે છે કે આ અધ્યયનનો પૂર્વના અધ્યયન માથે આ પ્રનામે સુબધ છે એવા અધ્યયનમા સાધુને આચાર, છ હવે નિદ્રાપ ને આશ્રયી થાય છે, એવું કહ્યું હતું અહીંયા તો ધર્મકાય હેતે આ છ હવે નિદ્રામની નક્કા બને છે, અને ધર્મકાયને આદારવિના અન્યના મુખ્યત્વે ન રહે, એ આદર દોષિન અને નિર્વિદ્ય એમ બે પ્રકારે છે, તેમા નિર્વિદ્ય આદર સાધુએ લેવો એટલા માટે કહે છે,

સે સંજણ સમક્ષાણ, નિરવજ્ઞાહારિ જે વિઝા ।

ધમ્મકાયદિણ સમ્મ, સુહજોગાણ સાહણ ॥૧॥

તે સમત છે, જે વિદ્વાન નિર્વાંધ આહારને લે છે, અને
ધર્મકાયમા રહેલો સારી રીતે શુભ યોગોનો સાધક છે, આ
સમયે વડે પાત્રમુ અધ્યયન આવ્યું છે, બીજી રીતે તેજ
વાત ભાષ્યકાર મહારાજ કહે છે

મૂલગુણા વક્ષાયા ઉત્તરગુણાવસરેણ આયાયં ।

પિઠજ્ઞયણમિયાણિ, નિક્ષેવે નામનિષ્પન્ને ॥૬૧॥ ભા.

‘મૂલ ગુણ’ જે જીવ હિસાની વિરતિ વિગેરે છે, તે
ચોથા અધ્યયનમા સારી રીતે જતાવેલ છે, અને હવે ઉત્તર
ગુણનો અવસર છે, તેથી આ પાત્રમુ અધ્યયન જતાવ્યું છે,
અહીયા પણ અનુયોગ દ્વારનો વિષય છે એ પૂર્વ માર્ગ
કહેવો જ્યાં સુધી નામ નિષ્પન્ન નિષ્કેપ આવે નામ નિષ્કેપમા
શુ છે તે કહે છે,

પિઠો અ એસણા ય, દુપયં નામં તુ તસ્સ નાયવં ।

ચરચરનિક્ષેવેહિં, પરુવણા તસ્સ કાયવ્વા ॥૨૩૪॥

પિઠ અને એવણા એ જે પદવાળું નામ છે તે પાત્રમા
અધ્યયનનું નામ પિઠેવણા છે તેનો ચાર પ્રકારે જન્મે પાત્રનો
નિષ્કેપ કરવો

નામંઠવળાપિંડો, દઢવે ભાવે અ હોડ નાયવો ।

ગુડઓયળાઈ દઢવે, ભાવે કોહાડયા ચડરો ॥૨૩૫॥

નામ પિંડ, સ્થાપના-પિંડ દ્રવ્યપિંડ ભાવપિંડ એમ ચાર
લેદો છે, નામ સ્થાપના સુગમ છે દ્રવ્ય પિંડમા ગોળ, ભાત
વિગેરે દ્રવ્ય છે, તે દ્રવ્ય પિંડ છે, અને ભાવ પિંડમા ક્રોધ,
માન, માયા, લોભ એ ચાર છે,

પિંડિ સંઘાએ જમ્હા, તે ડડયા સંઘયાય સસારે ।

સંઘાયયંતિ જીવ, કમ્મેણદુષ્પગારેણ ॥ ૨૩૬ ॥

હવે તેના અનુવર્ત કહે છે પિંડ ધાતુ, એકદુ કરવાના
અર્થમાં છે, જેથી તે એકઠા થએલા, અને થતા વિપાક પ્રદેશ એ
ખન્નેના ઉદય વડે એકઠા થએલા ક્રોધ વિગેરે સસારી છુલે
ને ચાર ગતીમાં ચોળે છે, પ્રથમ કેના વડે? ઉત્તર આઠ પ્રકારના
જ્ઞાના વરણીય વિગેરે આઠ દુર્મ વડે ભેડે છે, એટલા માટે
ક્રોધ વિગેરે પિંડ છે,

દઢવેસળા ડ તિવિહા, સચિત્તાચિત્તમીસદઢવાળં ।

દુષ્પચ્ચડ્ડપ્પયઅપયા,નરગયકરિસાવળદુમાળં ॥૨૩૭॥

પિંડ કહ્યો, હવે એવણા કહે છે, નામ સ્થાપના સુગમને
ઠોડીને દ્રવ્યેવણા તે સચિત અચિત અને મિશ્ર દ્રવ્યની ત્રણ
લે છે, મચિતમા બે પગવાળા, ચાર પગવાળા તથા અપદ-

વાળા છે, તેમ અનુક્રમે બે પગવાળા નર છે, ચાર પગવાળા
પશુ છે, અપદ્મ આઠ છે, સોનાનો શિકકો લેવાથી અચિત્ત
દ્રવ્યેષણ છે, અને ઘરેણાથી શણગારેલી શ્રી વિગેરે મિશ્ર
દ્રવ્યેષણ છે, હવે ભાવેષણ કહે છે

**ભાવેષણાઽ દુવિહા, પસત્ય અપસત્યગા ય નાયવ્વા |
નાનાર્દ્રેણ પસત્યા, અપસત્યા કોહમાર્દ્રેણં ||૨૩૮||**

ભાવેષણ બે પ્રકારની છે, (૧) પ્રશન્ત (૨) અપ્રશન્ત
જાણવી, તેજ કહે છે કે જ્ઞાન વિગેરે જાણવું તે પ્રશન્ત છે,
અને ક્રોધ વિગેરે કરવા તે અપ્રશન્ત છે,

ભાવસ્સુવગારિત્તા, એત્યં દવ્વેસણાઽ અહિગારો |

તીઙ્ગ પુણ અત્યજુત્તો, વત્તવ્વા પિંડનિજ્જુત્તો ||૨૩૯||

હવે ચાલુ ચોજનાને કહે છે, જ્ઞાન વિગેરેને ઉપકાર
કરનાર દ્રવ્યેષણ હોવાથી એના વડેજ અહીં અધીકાર છે તેની
અર્થ-યુક્તિ, તે તજવા ભોગ અને લેવા ભોગ, એમ બે પ્રકારે
અર્થની ચોજના કરની તે પિંડ નિર્યુક્તિ છે આ “પિંડનિર્યુક્તિ”નો
અધિકાર અમે ખીજી જગ્યાએ તે નામનો જુદો અર્થ બતાવ્યો
છે ત્યાંથી જાણવું (“પિંડ નિર્યુક્તિ” એ નામનો અર્થ દેવચંદ્ર
ભાલભાઈ તરખી છપાવ્યો છે) આ પ્રમાણે ભદ્રપાદુ સ્વામી
કહે છે અથવા ટાકાકાર હરિભદ્ર મૂરિમહારાજે પિંડ નિર્યુક્તિની
ટીકા જુદી કરેલી હોવી ભોમએ, તેને આશ્રયી ના વચન છે

પિંડેસણા ય સઘ્વા સંસ્થેવેળોયરડ નવસુ કોડીસુ ।
 ન હણડ ન પયડ, નકિણડ કારાવણઅણુમડીહિ નવા ।

॥ ૨૪૦ ॥

હવે આ અ યયનને આમા અવતાર વાચ છે તે ડહે
 ડે પિંડેસણા જેના બેતાલીસ લેદ ઉદ્ગમ વિગેરે છે એ
 દુઃખમા નવકોડીમા અવતરે છે, તે આ પ્રમાણે છે (૧) પોતે
 ન હણે ન રાધે ન ખરીદી ડરે અને બીજા પાસે ન હણાવે,
 ન રધાવે ન ખરીદી કરાવે, તથા મારનારા રાધનારા તથા ખરીદ
 , કરનારને આશા ન આપે પ્રમ સા પણુ નકરે, એટલે ડરાવણુ' અને
 અનુમોદણુ તે પણુ નિયેધ થયો, આ નવે પ્રકારની પિંડેસણા
 એ પ્રકારે કરાય છે

સા નવહા દુહ કીરડ, ડગ્ગમકોડી વિસોહિકોડી અ
 છસુ પદમા ઓયરડ, કીયતિયમ્મી વિસોહિડા ॥ ૨૪૧ ॥

ઉદ્ગમકોડી અને વિશોધિકોડી છે તેમા હણુ હણાવણુ
 અનુમોદણુ, નાધણુ, રધાવણુ અને અનુમોદણુ તે ઉદ્ગમકોડી
 અને તેજ અવિશોધિ દોટી છે એટલે તેમા તેનો સમાવેશ
 થાય છે. અને પાછલા ત્રણ ખરીદણુ ખરીદાવણુ અને ખરીદતાને
 બંદો બાણુવો એ ત્રણ વિશોધિકોડીમા મનાય છે તેજ વાત
 ; બાધ્યકાર ડહે છે

કોડીકરણ દુવિહ, ડગમકોડી વિસોહિકોડી અં ।

ડગમકોડી છકં, વિસોહિકોડી અણેગવિહા ॥૬૨॥ માં,

કોડી બે પ્રકારની છે ઉદગમ કોડી અને વિશેષિકોડી છે જેમા ઉદગમકોડી તે હુણાવણુ વિગેરે પૂર્વે કહેલા છે તે પ્રકારે છે તેમા આધા કમોડિ વિગેરે જાણુ અને વિશેષિકોડીમા ખરોડણુ, વિગેરે ત્રણ પ્રકારે છે તે અનેક ગેતે આપ ઉદેશિક વિગેરે છે તેમા છ કોડી કહે છે

કન્મુદેસિઅચરિમિતિગ, પૂઙ્ય મીસચરિમવાહુડિઅ
મજ્ઞોયર અવિસોહી, વિસોહિકોડી ભવે સેસા ॥૨૪૨॥

કર્મ સંપૂર્ણ છે (એટલે આધા ઠમી આહાર વિગેરે સર્વે દોષિત આ કોટિમા છે અને ઉદેશિક છેલા ત્રણ છે તે કર્મ અને ઉદેશિક પાખડ શ્રમણ અને નિર્જય એ ત્રણ મંબ ખી છે પૂતિ, આ આહાર અને પાણી દોષિત હોય, તેજ છે મિથ ગૃહણ કરવાથી પાખડ શ્રમણ નિર્જય એ ત્રણેનુ લેણુ છે તે ચરમ પ્રાપ્તિઠા ( ) છે

એનુ ખીણુ નામ જાદરા છે હવે રાગાદિની યોજના વડે કોડી સંખ્યા કહે છે

નવ ચેવઠારસગા, સત્તાવીસા તહેવ ચડપન્ના ।

નંડઈ દો ચેવ સયા, સત્તરિઆ હુંતિ કોડીણ ॥૨૪૩॥

રાગાર્દ મિચ્છાર્દ, રાગાર્દ સમણધમ્મ નાણાર્દ ।

નવ નવ સત્તાવીસા, નવ નડરૂંણ ય ગુણગારા ॥૨૪૪॥

નવ, અઢાર, સત્તાવીસ, ચોપન, નેવુ, તથા બસોસીતેર આનો ભાવાર્થ—પૂર્વસ્થાપના કહેવા પ્રમાણે આ રીતે છે ઉપર કહેલા નવ ઠોટી રાગ અને દેવ એ ભેગે ગુણવાથી અઢાર થાય, અને ત નવઠોટીનેજ મિથ્યાત્વ અરક્ક અને અવિગત વડે ગુણવાથી સત્તાવીસ થાય તેને રાગદેવ વડે ગુણવાથી ચોપન થાય તથા તે નવને દશ પ્રદારના અમણુ ધમ' વડે ગુણવાથી નેવુ વિશુદ્ધ લેદ થાય છે તથા તેને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર એ ત્રણ લેદે ગુણવાથી બસોસીતેર થાય છે આ નામ નિષ્પત્ત નિરોપો થયો હવે સૂત્ર આલાપક નિષ્પત્ત નિરોપાનો અવસર છે વિગેરે અર્થાપૂર્વ આક્રંક છે સૂત્ર અનુગમમા અરખલિત ગુણયુક્ત ઉચ્ચારણુ ભેદએ તે આ પ્રમાણે છે

સંપત્તે મિક્કલકાલંમિ, અસંભંતો અમુચ્છિઓ ।

इमेण कमजोगेण, भत्तपारणं गवेसए ॥१॥

સે ગામે વા નગરે વા, ગોઅરગગઓ સુણી ।

चरं मंदमणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेअसा ॥२॥

સારી રીતે જાણવા વિગેરેથી વખત જતા જ્યારે ગોઅરી કાળ થાય ત્યારે સાધુએ જવુ આ કહેવાથી કાળ નયથો

હોયતો ગોચરી ન જવું. કારણ કે ગોચરી જવા છતાં રધાયા
 વિના મલે નહીં તથા પ્રભુની આરાનો લોપ થાય તથા દેખેલું
 ન દેખેલું તેનો વિરોધ થાય (સાધુ માટે વહેલું રાધી મુકવાનો
 પ્રસંગ આવે અથવા ગોચરી નમલેતો તેના ઉપર ક્રોધ આવે)
 હવે બરોબર વખત થયે ગોચરી જતા આક્રુણ થવું નહીં,
 પણ ઉપયોગ રાખીને ચાલવું તથા પિંડ તથા મનોહર ગાયન
 વિગેરેમાં રસિક થઈ શેલા ન થવું કારણ કે ફક્ત ગોચરીનું જ
 લક્ષ રહેવું જોઈએ એમ નહીં, પણ પોતાની જે ક્રિયા કરવાની
 હોય તે કરીનેજ ઉઠે, અને હવે પછીની ગાથામા કહેવાતા
 લક્ષણો વાળાક્રમ વડે સાધુને યોગ્ય જાત, જોમામણ વિગેરે
 શોધતો જાય (૧) તે પ્રમાણે સજ્જમ તે મુર્છા રહીત થઈ
 ગામમા નગરમા તથા પરા વિગેરેમાં ગાયના ચરવાની માફક
 ચાલતો, ઉત્તમ, અધમ, મધ્યમ કુલોમા રાગદ્વેષ કયાં વિના
 ભિક્ષાટન કરે, અથ્થ એટલે પ્રધાન એવો મુની પોતે કોઈ સામે
 લાવીને અથવા આધા કર્માદિ દોષિત આહાર આપે તો પોતે
 ન લે એવો મુનિજાવ સાધુ છે તે ધીમે ધીમે ચાલે, તેમ
 ઉદ્વેગ રહીત, (પ્રશાંત) એટલે પરીવહ વિગેરે હુ જોથી ન
 કટાણતા ચિત્ત બીજે ન રાખતા પોતાની એવજામા ઉપયોગ
 રાખી ચાલે તેમા વત્સ અને વાણીયાની બર્જીના દ્રષ્ટાંતથી
 ગાયન વિગેરેમા લક્ષ્ય ન રાખે

પુરઑ જુગમાયાએ, પેહમાણો મહિ ચરે ।

વજંતો વીંઝહરિયાડં, પાણે અ દગમટિઅ ॥૩॥

સામે મુન માત્ર એટલે પોતાના શરીર પ્રમાણ અથવા
ગાંધારા ઉટણ પ્રમાણ જેટલી લાખી દ્રષ્ટિ જમીન ઉપર સખો
ચાલે, અને તેમા બોજ, દરિન ત્યાગે અ બે તપ્તુના કહેવાથી
એમ જણવુ કે સાધુએ દેખીને પત્ર મુકના તેમા જીવનઅપનિ
પત્રી હોય તે તેના ઉપર પત્ર ન મુકે, તથા પ્રાણ તે ને
ઈન્દ્રિય વિગેરે દાવના ચાલના નાના મોગ જન્મુ કે જીવે
હોય તે દેખે, તથા પદ્મી અને માટી અને તેથીજ અભિ
અને વાયુ પત્ર જણવા નર્થાત્ સાધુ પેને પત્ર મુકના નીકે
જીવે તથા બજીવે જીવે કે મારથી એકેન્દ્રિયથા તે પચેન્દ્રિય
મુખી કે ઈંગણુ જીવ દુખ ન પામે) આ ગાંધારા ને દ્રષ્ટિનુ
માપ બનવું છે તેનથી લાખી દ્રષ્ટિએ દેખે તે બરાબર
જીવ રક્ષા ન ચાય, અને ધણુ નજીકે જોવુ બનવુ અશક્ય
છે, માટે ધીમેથી જોવું ચાહે

ઓવાય વિમમં રાણું, વિજ્જલ પરિવિજ્જા ।

સંક્રમેણ ન ગચ્છિજ્જા, વિજ્જમાણે પગ્ગમે ॥૪॥

ત્રીજી ગાંધારા પાંચવની રંગ બનાવી અને આ ગાંધારા
સ્વરક્ષા બતાવી કે પોતે અવપત્ર એન્દ્રિયે ખાણ વિગેરેને ન

કુદે તથા વિષમ એટલે ઉચી નીચી જમ્યા હોય તો દેખીને
 ચાલે કે ઠાક ન લાગે, તથા મ્યાણુ સુકા ઝાડનું કુંકું દેખીને
 ચાલે કે લાગે નહિ, તથા વિજલ એટલે પાણી વિનાનો દાદવ
 હોય તો તેમા પણ ન ચાલે મ ક્રમ એટલે પાણી ઝોળગવાના
 પથરા, લાડડા લોકોએ જોડવ્યા હોય તો તેના ઉપર પણ ન
 ચાલે પડતા પોતાને લાગે, પાતશ કુદે તથા પાણીમા પડતા
 તેમા રહેલા જીવોની વિરાધના થાય જો બીજો રસ્તો ન
 હોય અને ખાસ જવાની જરૂર હોય તો તે માગે' મ બાળીને
 જાય, પણ ચાલવાની શક્તિ હોય, અને બીજો સારો રસ્તો
 ફર હોય તો પણ સારે રસ્તે જાય

પવહંતે વ સે તત્થ, પકલ્લંતે વ સંજણ ।

હિંસેજ્જ પાણભૂયાઈં, તસે અદુવ થાવરે ॥ ૫ ॥

ખાડા વિગેરેમા ચાલતા શુ દોષ થાય તે કહે છે
 ખાડામા પડે અથવા ઠાકર ખાય તો પોતાને તથા ખાડામા
 રહેલા બે ઇન્દ્રિય વિગેરે જીવોને પીડા કરે તથા એકેન્દ્રિ
 જીવોને પીડા કરે એટલે ત્રસ અને સ્થાવર એ બન્નેને ખાડામા
 ચાલવા જતાં દુઃખ દે, તથા પોતાના પણ હાડકા બાગે
 તમ્હા તેણ ન ગચ્છિજ્જા, સંજણ સુસમાહિણ ।
 સંઙ્ગે અન્નેણ મગ્ગેણ, જયમેવ પરક્કમે ॥ ૬ ॥

તેટલા માટે ભગવાનની આજ્ઞામા રહેલો સાધુ ઉપર કહેલા ખાડા વિગેરેના માગે ખીન્ને માગે હોય તો તેને માગે ન જાય, પણ માગના અભાવે અથવા લાભે દૂર જવાની શક્તિ ન હોય તો તે માગે સભાગીને ચાલે, પણ પોતાને કે ખીન્ને જીવોને ખીડા ન થાય, તેમ યન્નાથો ચાલે

इंगाल छारियं रासिं, तुसरारसिं च गोमयं ।

ससरक्खेहिं पाएहिं, संजओ तं नडक्खे ॥ ७ ॥

હવે વિશેષ પ્રકારે પૃથ્વી કાયની યતના કહે ૬ કાચ-લાનો શમી (સમૂહ) તથા ખાખો તથા ચોખાના ફાતરાનો તથા છાણાનો સમૂહ હોય ત્યા સ્થિત પૃથ્વીની રજ વિગેરેથી ખરડાયલા પોતાના પગ હોય તો તેમા ન ચાલે કે પોતાનાથી તે ઢગલામા ચાલતા પૃથ્વીકાયની વિશધના ન થાય

न चरेज्ज वासे वासंते, महियाए वा पडंतिए ।

महावाए व वायते, तिरिच्छसंपाइमेषु वा ॥ ८ ॥

આ સૂત્રમા પાણીના જીવોની રક્ષા બતાવે છે જ્યારે વરસાદ પડે ત્યારે સાધુ બહાર ન નીકળે, અને નીકળ્યો હોય તો ઢાકેલી જગ્યાએ જિલો રહે અથવા જીલ્લી ફરફર પડે ત્યારે પણ ન નીકળે, અથવા જોરથી વાયરો વાતો હોય તો સાધુ બહાર ન નીકળે, કારણ કે તેમા જમીનની સ્થિત રજ ઉડીને

શરીર માથે અથડતા પીઠા પામે અથવા ઉડતા પતંગ વિગેરે
આથડીને મરે, તેથી કોઈપણ વખત અસનિ રૂપે (અપાટાળક)
ન ચાલે, (ટીપ્પણમાં લખ્યું છે ઇતિરૂપ છે, તે પૂર્વમાં
ખતાવેલ પતંગ વિગેરે વચમાં આવે છે તેથી એમ જાણવું
કે સાધુ એવી રીતે ચાલે કે તેનો ધાતક ન થાય

ન ચરજ્જે વેસસામંતે, વંભચેરવસાણુ(ળ)ણ ।

વંભયારિસ્સિ દત્તસ્સ, હુજ્જા તત્થ વિસુત્તિઆ ॥૧૥॥

પ્રથમ ત્રતની યતના કહી હવે ચોથા ત્રતની યતના કહે
છે, વેશ્યાના ઘર નજદીકમાં સાધુ ગોચરી ન જાય ત્યાં જવાથી
ત્રતનો ભંગ થાય જે સાધુ પ્રહસ્યથાં એટલે ‘મૈથુન-વિરતિરૂપ’
પાળવા ચાહે છે તે જો વેશ્યાના ઘર તરફ જાય તો તેના
દર્શનથી ચિત્તમાં વ્યાકેષ થાય અને મલિન ક્યાનરૂપ કચરાથી
જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા રૂપ નિર્મળ જળને વિદ્યન રૂપ થાય અને
તે સાધુ દાન એટલે ઇન્દ્રિયને ધગ કરનાર હોય તો પશુ તે
બૂઠી જાય

અણાયણે ચરંતસ્સ, મંસગ્ગીણ અભિક્કલ્લણં ।

હજ્જ વયાળ પીલા, સામન્નમિ અ સંસઓ ॥૧૭॥

પૂર્વની ગાથામાં વેશ્યાના મોહલ્લામાં જતા દોષ ખતાવ્યા
હવે આગાથામાં વારવાર ચારિત્રને ગાથી દોષ લાગે છે તે

ખતાવે છે અનાયત એટલે વેશ્યા અથવા દુરાચારીનું સ્થાન
 ત્યાં વારંવાર જતાં ત્યાંના સર્ગર્જથી પ્રાણાતિપાતવિરતિ વિગેરે
 મહા વ્રતોને દૂષણ લાગે છે તથા તે દુષ્ટોના કુવચનથી
 ચિત્તમા વિદ્વેષ થવાથી ઉત્તમ ભાવો બદલાઈ જાય છે અને
 માધુપદ્મ મૂઠી દેવાનો વખતે ભાવ યાય છે, તથા માધુ ધર્મનું
 ભવિષ્યમા દુષ્ટ મળશે તેમા પણ સશય થાય છે આ સબ
 ધર્મા પૂર્વાચાર્યો આ પ્રમાણે કહે છે, વેશ્યા વિગેરે સ્ત્રીને
 દેખવાથી પ્રહ્લ્લચર્ય ખડન કરવાનું મન થાય છે તથા તેને
 સુદર દેખાને તેમા ચિત્ત લીન થતા શુદ્ધ ગોચરી લેવાનું
 ભુવતા સચિત્ત લેતા હિસાનો દોષ આવે છે તથા વાતચિત્તમા
 બીજી વાત કરતા જુઠાં બોલવાનો દોષ લાગે છે, તથા જીને
 ન્ધરે વેશ્યાના દત્તાનનો નિષેધ કરેલો હોવાથી તેને દેખના
 બદત્તાદાન-(ચિરી)નો દોષ લાગે છે તેના રૂપથી પ્રેમ થતા
 પરીશ્રદ્ધનો દોષ લાગે છે આ પ્રમાણે વેશ્યા અથવા ખરાબ
 સ્ત્રીના ધરમા ગોચરી વાસ્તે જતા સાધુના પાથે મહાનનોનો
 ભગ થાય ॥

તમ્હા એઅં વિઆણિત્તા, ઘેસ દુગ્ગડવટ્ટણ ।

વજ્જણે ત્રિસસામતં, મુણી એઅંતમસ્સિણ ॥૧૧॥

હવે ઉપગ્ની બે માથામા બે ડહુ તેનું નિગમન (તાન)
 બતાવે છે કે આ પ્રમાણે દુગ્ગનિના દોષોને વધાગનાર વેશ્યા

વેગેરેના સ્થાનને બાણીને એકાન્ત જે મોક્ષ છે તેને આશ્રય
રીને એ દુરાચાર (વેશ્યા વિગેરે)ના સ્થાનને ત્યાગે વાદીની
પહેલાં પ્રતની વિરાધના બતાવ્યા પછી એકદમ ચોથા
પ્રતની વિરાધના શા માટે બતાવી? આચાર્યના ઉત્તર તેનું
પ્રધાનપણ બતાવવાને માટે, કારણ કે ચોથા પ્રતની વિરાધના
પ્રીત પ્રતોની વિરાધના કરતા વધારે દુ બઢાયી છે તે થોડા
મા બતાવ્યું છે હવે બીજી વિશેષ કહે છે

સાળં મૂઢઅં ગાવિં, દિત્તં ગોણં હયં ગયં ।

સંડિમ્મં કલ્હ જુહં, દૂરઑ પરિવજ્જણ ॥૧૨॥

સાધુ ગોચરો બધ, ત્યારે સલાળ રાખવી કે સ્તામ્ભ
કુતર નવી વિચાએલી ગાય, તથા મહોન્મત આખસો, તથા,
થોડો કે હાથી ઉભા હોય, અથવા સડિતા એટલે બાળકોને
સમવાનું સ્થાન તથા (કલહ) કલ્યાણનું સ્થાન તથા લશ્કરને
લડવાનું સ્થાન આ બધી જગ્યાઓ તથા પૂર્વે કહેલાં પશુઓ
સાધુની સમાધિમા વિદ્ય કહે છે માટે તેનાથી સાધુએ ચાલતા
૧૨ ૧૬૭

અનુત્રણ નાવણણ, અપ્પહિદ્દે અણાડલે ।

ડાંદિઆણિ જહાભાગં, દમડત્તા મુળીચરે ॥૧૩॥

હવે ચાલવાની વિધિ કહે છે અનુત્રત એટલે દ્રવ્યથો

આકાશમા દેખતો ન ચાલે તેમ ભાવથી ઉચ્ચ કુલનો ગર્વ કરતો
 ન ચાલે તેમ અનવનત એટલે દ્રવ્યથી નીચુ દેખતો ન ચાલે
 અને ભાવથી લગ્નિ વિનાનો હોવાથી દીન પણ બતાવતો ન ચાલે
 અપ્રહુષ્ટ એટલે હસવુ નહી, તથા અનાકુલ એટલે ક્રોધાદિ રહીત
 તથા ઇન્દ્રિયોને જહા ભાગ ' એટલે યથા યોગ્ય અને તેટલી
 દમન કરીને મુનિ ચાલે, આ પ્રમાણે ન ચાલે તો ઘણા દોષો
 લાગે છે તે બતાવે છે જેમકે આકાશમા ભેતો ચાલે તો લોકો
 તેની હાસી કરે, કે ત્યાગી થઇને ઉચ્ચ શુ ભેતો હશે ? તથા
 અશીમાન કરવાથી ધર્મા સમિતિ નપણે તથા ઘણુ નીચુ ભેઇને
 ચાલેતો લોકો વહેશે કે આ કોઈ બગલાની માફક ઠગ છે અને
 દીનપણુ બતાવે તો તેને લોકો કુદ્ર, સત્વ (રાકડો) ગણી લે
 હસતો ચાલે તો કોઈ બાઈના મગા વહાલા ને શક આવે કે
 તેને ભેઇને હસે છે, તથા આકુળ ચાલેતો તેમા પણ તેજ દોષ
 આવે, અને ઇન્દ્રિયો દમન ન કરે, તો તે નીક્ષાને અયોગ્ય છે
દવદવસ્સ ન ગચ્છેજ્જા, માસમાણો અ ગોઅરે ।

હસંતો નાભિગચ્છિજ્જા, કુલં ઉચ્ચાવયં સયા ॥૧૪॥

સાધુ ભેરથી દોડતો ન ચાલે તથા વાનો ડરતો ન ચાલે
 તથા હસતો પણ ન ચાલે તથા ઉચ્ચનીચના ઘર આવે તો તમા
 ગોચરી નય, હવે જિય ઘર બે પ્રકારે છે (૧) દ્રવ્યથી ઉચ્ચ તે
 ઘણા માંગના ઉચ્ચ તથા ધોળેલા તથા ભાવથી ઉચ્ચ તે નતીએ

ઠરીને ઉચ જાણવા તે પ્રમાણે નીચ પણ એ પ્રકારના છે
 દ્રવ્યથી નીચ તે જુ પડામા રહેનાર અને ભાવથી નીચ તે
 હલકી ભત્તીના છે, તેમા ગોચરી બાથ આ વિધિ ન પાળે, તે
 હોડતો જતા પડવાથી, પોતાને નુકસાન તથા રત્નામા બીજાને
 હાનિ, પરને દુ ખ માટે સાધુએ બન્નેને બચાવવા ઉપયોગથી
 ચાલવુ, તથા નીચ ઉચનો ભેદ રાખે તો ગૃહસ્થને સાધુ ઉપર
 સગદેય થાય,

આલોઅં ધિગ્ગલં દારં, સંધિ દગભવણાણિ અ ।

ચરંતો ન વિનિજ્ઞાણ, સંકઠાણં વિવજ્જણ ॥૧૫॥

ગોચરી જતા સાધુએ આલોક (અર્થમા ગોખ,) થી ગઈ
 (ચાલીનાએલી બારી) બાજુ સધિ (ઘરના સાધા) તથા
 પાણીનારૂ વિગેરે શકાના સ્થાન છે ત્યાં ન ભેડુ ગરણુ
 ધનમા કંઈ નુકસાન થાય તો સાધુ ઉપર શક આવે એ બધ
 પ્રાપ્ત શકાના સ્થાન છે તેથી સાધુએ તજવા

રણ્ણો ગિહવર્ટણ ચ, રહસ્તાગક્ષિયાણ ય ।

સંકિલેસકરં ઠાણં, દૂરઓ પરિવજ્જણ ॥૧૬॥

ચક્રવર્તિ વિગેરે મોટો રાજા હોય તથા મોટો ગેડીયો હોય
 તેના વાનચીત કન્યાના ગુપ્ત સ્થાન હોય તથા કોટવાવના સ્થાન

હોય અથવા સકલેશના સ્થાન હોય તેને માધુ દરથી તળે
કારણકે, મોટા પુરોષના ઘરમા, અનેક પ્રકારની છાની વાત હોય
તે જાહેર ન થતા દેવા માટે તેઓ જાહેરાતન ગમે છે તેમાંની
વાત જાહેર પડેતો યાધુ ઉપર શક આવે છે અને તેથી સાધુને
પીડા પણ કરે

પડિકુઠકુલં ન પવિસે, મામગં પરિવજ્જણ ।

અચિઅત્તકુલ ન પવિસે, ચિઅત્તં પવિસે કુલં॥૧૭॥

જે ઘરો નિરોધ કરવા મોગ્ય હોય તે કહે છે મોટા કાળ
માટેના તે મુજબ વાળા ઘરો તથા ધણુ કાળ માટેના તે જે
દરવાજો અનાચાર કરવાથી લોકોએ તજલા હોય તે ઘરમા સાધુ
ગોચરી ન ભાય ભાય તો જનધર્મની લોકો નિંદા કરે તથા કોઈ
ગૃહસ્થ એમ કહે કે મારા ઘરના ના આવવુ, તો ત્યા ન ભાય.
તેમ જેને દેખવાથી, માધુ ઉપર અ પ્રીતિ થાય એટલે જો કે
તેઓ મોટે કાર્થ કારણને લઈને ના નકહે પણ મન મેકુ કરે
તો ત્યા માધુએ ગોચરી ન જવુ, પણ ચિયત્ત એટલે જોગને
આપના ધર્મ જાવના વધે ત્યા ગોચરી જવુ, નેથી દાન દેનારને
પણ મહાન પુન્ય જમાય છે

સાળીપાવારપિહિઅં, અપ્પણા નાવપંગુરે ।

કવાહં નો પણુહિજ્જા, ડગ્ગહંતિ અજાહા॥૧૮॥

આણી ટાટનો અથવા કપડાનો પડદો હોય, અથવા પ્રાવાર

એટલે કામળ વિગેરેના પડકારથી બાચુ હાકેલુ હોય તો સાધુ
 પોતાના હાથે ન ઉઘાડે, કારણકે પડકાર કરીને ગૃહસ્થ લોક
 કંઈપણ કાર્ય કરતા હોય અથવા ખાતા હોય તો તે ખુલ્લુ થવાથી
 તેમને અપ્રીતિ થાય તેમ કમાડ હાકેલુ હોય તો પણ પૂર્વના
 દોષ હોવાથી સાધુએ ન ધ્યાનુ બાસ જરૂર પડે તો ભેરથી
 ધર્મવાત્ર એવો ઉચ્ચાર કરી ઉપડવવુ પણ તેને જાણ કર્યા વિના
 એકદમ ઉઘાડીને ન જવુ એનો ભાવાર્થ આ રીતે છે કે, પડકાર
 ધ્યાનને નહો બાંધેલુ પકેલવુ નહીં, તેમ આજ્ઞાવિના ધરમા
 હાખલ વવુ નહો, (આ અનરથા ગૃહોમા અપ્રીતિ ન થાય
 તેને માટે વિધિ છે, જાણીતા ધરમા પણ વિરેડ રાખો જવુ,)
ગોઅરગવવિદ્ધો અ, વચ્ચમુત્ત ન ધારણ ।

ઓગામં ફાસુઅં નચ્ચા, અણુન્નવિઅ વોસિરે ॥૧૬॥

ગોચરીમા ગએનો પાધુ ઝડા પેશાખને ન રોકે (એટલે
 રોગાદી કાળે અથવા ઉપયોગ સૂન્ય રહેવાથી) વખને ગોચરીમા
 સકા થાય તો બીજા સાધુને પતરા મોપી ગૃહસ્થના ધરમા જ્યા
 નિરવગ્ર વાડો વિગેરે હોય ત્યાં દેખીને આજ્ઞા લઈને ઝાડો
 પેરામ કરે આ સગ્રધમા વૃદ્ધ પુરૂષો અપ્રમાણે ઠહે છે સાધુએ
 ગોચરી જતા પહેલા ઝાડા પીચામનો ખુવાસો કરી જવુ છતાં
 પાછળથી સકા થાયતો તેને રોકવી નહીં બે પીગામ રોકેતો
 આખને નુશ્તાન થાય અને ઘાટો રોકેતો ભયકર રોગથી જીવ

ઘાત થાય આ બન્ને શરીરને નુકસાન કર્તાં ૩ માટે સોબતી
હોય તેને પાતન વિગેરે સોપીને યોગ્ય સ્થાનમા અચિત્ત પાણી
હાથ જઇને વિધિએ ઝાડો પીશાબકરે આ સબધમા એક
નિયુક્તિ નામના સૂત્રમા વિશેષ ખુશરો છે ત્યાં જોવો,

પીઅદુવાર તમસં, કુદૂગં પરિવજ્જણ ।

અચક્ષુવિસઓ જલ્થ, પાળા દુપ્પહિલેહા(હમા) ।૨૦।

નીચે દરવાજે હોય તવા અધાગ વાળો ઓરડે હોય તેમા
માધુ ગોચરી નલે કારણકે તેમા પડેલી ચીજ અધારાને લીધે
નડેખાય તેથી ચીજ લેવા જતા દેખીને ચાલવુ કે લેવુ તે
નબને, અને તેથી પોતાને કે બીજાને દુઃખ થવાનો પ્રસંગ
આવે એ પ્રમાણે જ્યાં પોતાની આખ કામ નકરે ત્યાં છત
રક્ષા નથાય, માટે તેવા સ્થાનમા નજરુ,

જલ્થ પુપ્પાઈં વીઝાઈં, વિપ્પહિનાઈં કુદૂણ ।

અહુણોવલિત્ત ઝહ્લં, દદૂણં પરિવજ્જણ ॥૨૧॥

જ્યાં પુલે અનેક જાતના બર્ધ, શુભાળ, મોગરો વીગેરે
પડેલા હોય, અથવા બીજ તે યગર, ઘડ વીગેરેના કોઠારમા
અથવા દરવાજામા પડેલા હોય, અથવા તુરતતુ લીપેવુ બીવુ
હોય તો, ત્યાં સાધુ તેવુ જોઈને તેમા હાખલ નથાય, કારણકે,
બીજા છવની હીસા થાય તો અયમનો ધાન થાય, અને
પોતાને, લાગેતો આત્મ ઘાત થાય,

एलगं दारगं साणं, वच्छगं वावि कुट्टए ।

उल्लंघिआ न पविसे, विउहिताण वसंजए ॥२२॥

પેમતા મેષ (બકરો) બેઠેલો હોય, નાનુ બાળક હોય,
કુતર હોય, વાછરડો હોય, અને તે વચ્ચેના બેઠેલા હોય, તો
તેને ઓળંગીને માધુ નજાય, તથા ગ્રેવણથી લઠાડીને પણ
નજાય, કારણકે તેમા બેમનાર જનાવર વીગેરેને તથા પોતાને
પડીજવાનો ભય રહે,

असंसत्तं पलोडज्जा, नाडूदूरा वलोअए ।

उण्णुल्लं न विनिज्झाए, निअट्टिज्ज अयंपिरो ॥२३॥

ગૃહસ્થના ઘરમા સીની માથે દૃષ્ટિ મેલાય નકરે,
કરવાથી રાગતુ કારણ થાય, લોક નિંદા કરે, તેમ ઘરમા પેસી
લાથી દૃષ્ટિ નકરે કારણકે, ચોર વિગેરેની શકા થાય, તેથી
આપનાર જ્યાંથી વસ્તુ લઈને આવે તેટલે દૂર દેખે, તથા
ઘરના માણસો જેઓ આનંદમા બેઠા હોય, તેમને પણ નદેખે,
કારણકે સાધુના મલીન વેશથી તેને અપ્રીતિ થાય તેથી જૈન
ધર્મની નિંદા કરે, અને આહારન મનેતો આપનારની નિંદા
કર્યા, વિના સાધુ પાછો વળે,

अइभूमिं न गच्छेज्जा, गोअरगंगओ मुणी ।

कुलस्त भूमि जाणिता, मिअं भूमि परक्कमे ॥२४॥

ગોશ્વરીમા જએલો સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમા જેટલી મય ૧
બાપી હોય, તેનાથી અધીક દૂર નબાય, તેથી તેના ઘરની
મર્યાદા બાપીને તે માપવાગી બૂખી સુખી બાય, જેથી કાન
દેનારને અપ્રીતિ નથાય,

તત્પેય પડિલેહિજ્ઞા, ભૂમિભાગં વિભક્ત્વણો ।

સિનાણસ્સ ય વજ્જસ્સ, સલોગ પરિવજ્જણ ॥૨૫॥

ત્યા ઉભા જોવાની જગ્યામા શાસ્ત્રમા બનાવેલી વિધિએ
વિચારણુ સાધુ જમીનને દેખીને ઉભો રહે પણ ગૃહસ્થની
સ્થાન (નડાવાની જગ્યા) તથા બજાર (ધીરાબની) જગ્યા તરફ
નમ્રુવે, કારણકે ત્યા આ વિગેરે ઉપાર્જા બેગ દોયતો તેને કુ ખ
થાય ધરવાળા માણ્યોને પણ શકા થાય, અથવા પોતાને પણ
મોહ થાય, વિચારણુ ગણકયાં બાળપુ, કે ગોશ્વરીમા વિદવાન
સાધુએ જુ, અને તેથી અગીનાથનો નિવેધ કયો

દગમટ્ટિઅઆયાણે, વીઆણિ હરિઆણિ અ ।

પરિવજ્જંતો ચિટ્ટિજ્ઞા, સલ્લિદિઅસમાહિણ ॥૨૬॥

ખાટી કે માટીને કાવવાનો રસ્તો દંડય, તથા વચમા
ગીઝ કે વનસ્પતિ પડવા હોય તો તે જોઇને તેને પીડા નથાય
તેમ પોતાની બધી ઇન્દ્રિયો દબાવે સખીને ઉભો રહે

તત્થ સે ચિટ્ટુમાણસ્સ, આહરે પાણમોઅખ ।

અકપ્પિઅં ન ગેણિહજ્ઞા, પઠિગાહિજ્ઞ કપિઅ ॥૨૭॥

ત્યા ઉભો રહેલો સાધુ પાછી અને ભોજન લે, પણ સાધુ ને નકરપે તેવું નલે, અને જે કરપે તેજલે, તેમા આ વિધિ છે,

માહરંતી સિઆ તત્થ, પરિસાહિજ્જ મોઅણ ।

વેતિઅ પાહિઆહ્વસે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૨૮॥

વોહોરાવનારી બાઈ સાધુને દાન આપતા માર્ગમા છાટા પાડતી વોહોરાવે, તો સાધુ એની પાસે દાન ન લે, અને કહે કે અમને તેવું દાન ન કરપે, છતા તે પૂછે કે તેમા શુ હોય છે, તો મધુભિદ્ધતુ દ્રષ્ટાત કહેવું, (ટીપ્પણમા લખ્યું છે કે મધુ શબ્દ ક્ષીર, જળ અને મધના અર્થમા વપરાય છે, એવું હેમચંદ્રાચાર્ય કાવમા કહેલ છે,) તેથી ખીરતુ દ્રષ્ટાત જાણવું તે આ પ્રમાણે છે, ખીરતુ ટીપ્પુ નીચે પડ્યું, ત્યા માખી આવી તેના પછવાડે ધરોળી આવી, ત્યા જિલાડી આવી, ત્યા કુતરૂ આગ્યું, ખીસાડી પાળેલી હોવાથી માલિકે કુતરાને માર્યું, તેથી કુતરાના માલીકની સાથે લડાઈ થઈ, આ એક ટીપાના કાણે જન્મે માલીકના વચ્ચે લડાઈ થઈ, માટે જો છાટા પાડતી બાઈ વોહોરાવે તો સાધુએ લેવું નહીં વળી સૂત્રમા બાઈ લેવાનું કારણ એ છે કે માથ, ઘરમા દાન આપનાર બાઈજ હોય છે પણ તેથી પુરૂષ પણ દાન આપતા નીચે છાટા પાડે તો તેની પાસેથી પણ આહાર ન લેવો, અને તેને પણ હોય સમજાવવો

સંમદમાળી પાળાણિ, વીઆણિ હરિઆણિ અ ।
અસંજમકારિં નચ્ચા, તારિસ્ પરિવજ્જણ ॥૨૯॥

હાન આપનારી ખાઈ ચાલતા જો વચમા કીડી, મઠેલી
વિગેરે પ્રાણી હોય તેને દુ ખ દેવી ચાલે, અથવા વચમા ફાણા ઠ
વનસ્પતિ પડેલા હોય તેને ફાળતી ચાલે તો તેને સાધુના કારણે
અશ્વયમકારી એટલે જીવોને પીડનારી સમજી તેની પાસેથી
' આહાર ન લે, અને કહે કે આવી રીતે હાન આપનાર પાસેથી
અમોને લેવું ન કપે

સાહદુ નિકિલવિત્તા ણ, સચિરં ઘટ્ટિયાણિ ય ।
તહેવ સમણદ્દાણ, ઉદગં સપણુલ્લિયા ॥૩૦॥

કોઈ ખાઈ એક વામણુમાથી લઈ બીજા વામણુમા નાખી
ને વેંદોશયે, તો ન લેવું, તેના નિથે મુજબ લેક છે

તંફાસુગમવિ વજ્જણ, તથ્થ ફાસુણ ફાસુયં
સાહરહ ફાસુણ અફાસુઅં સાહરહ અફાસુણ
ફાસુયં સાહરહ અફાસુણ અફાસુઅં સાહરહ,
તત્થજં ફાસુઅં ફાસુણ સાહરહ, તત્થવિ થેવે થેવં
સાહરહ યેવેવહુઅં સાહરહ, વહુણ થે- સાહરહ
વહુણ વહુઅં સાહરહ, । એવમાદિ યથા પિણ્ડ નિર્યુક્તૌ ।

તેમા પ્રાસુક (અચિત્તમા) પ્રાસુક નાખે, પ્રાસુકમાં
અપ્રાસુક નાખે, અપ્રાસુકમા પ્રાસુક નાખે, તથા અપ્રા-
સુકમાં અપ્રાસુક નાખે તેમા પણ થોડામા થોડું,
થોડામા ઘણું ઘણામા થોડું, અને ઘણામા ઘણું નાખે, આ
વાત ને પિંડ નિયુક્તિમાયો બાણવી (આમા એમ કહેવાનું
છે કે, સાધુ નિમિત્તે જો બીજી વાસણ બગાડે તો કાથા પાણીએ
ધોવામાં સાધુને દોષ લાગે, તેમ એકમા બીજી વસ્તુ નાખવાથી
જો ક્રિયા થાય તેનો દોષ સાધુને લાગે) તથા ન દેવા લાયક
વામણમા મુકેલી વસ્તુ સચિત્ત વસ્તુમા મુકીને આપે, અથવા
સચિત્ત વસ્તુને અડકીને આપે, અથવા સાધુને માટે કાથા
પાણીને આમ તેમ હલાવીને આપે તેમાં તે જીવેને કુખ
થવાથી સાધુ તેવી ગોચરી ન લે.

ઓગાહરૂત્તા ચલરૂત્તા, આહરે પાણમોઅણં ।

વિતિંઅં પહિઆરૂક્ષે, ન મે કપ્પરૂ તારિસં ॥૩૧॥

વર્ષારૂતુમા ધરના આંગણામા લશએલા સચિત્ત પાણીને
રોળીને અથવા પાણીને બહાર કાઢીને પછી ગૃહસ્થ પોતે સાધુને
ચોક્કરાવેતો સાધુ એમ કહેકે મને તવુ લેવુ ન કલપે સૂત્રમા
એકવાર સચિત્ત કહ્યું છતાં ફરીથી ઉઠક (પાણી) ફરી કેમ લીધુ?
તેનો ઉત્તર આચાર્ય કહે છે કે પાણીમા અનતકાય વનસ્પતિ
રહે છે તે બતાવવા માટે જુદો લોઈ કહ્યો લોકિકમા પણ સાર્માં

ન્ય વાત કહીને તેમા વિશેષ બતાવવુ હોયતો ફરી બુદ્ધ
નામ કહે જેમકે બ્રાહ્મણે આબ્યા પણ તેમા પ્રખ્યાત વશિષ્ઠ
હોય તો પછી કહેકે-વશિષ્ઠ પણ આબ્યા ॥ એમ કહેવાય ॥
એટલે વોહોરાવતાર પાણીને દુષ્કર હઈને જાત ઓસામણ
વિગેરે વોહોરાવે તો લેવુ નહી અને કહેવુ કે મને તે નકવપે,

પુરેકન્મેણ હત્થેણ, દન્વીએ ભાયણેણ વા ।

વિતિઅં પડિઆઈક્ષે, ન મે કપ્પડ તારિસે ॥૩૨॥

જાન આપનાર આપતા પહેલા કાચા પાણીથી સાધુ માટે
હાથ ધુવે અથવા ડોઈ કડછો અથવા તપેલી વીગેરે કાચા
પાણીથી ધોઈને વોહોરાવેતો કહેકે અમને તેવુ નકલપે,

एवं उदउह्ने ससिणिह्ने, सत्तरक्खे मट्ठिआउसे ।

हरिआले हिगुलए, मणोसिला अंजणे लोणे ॥३३॥

એજ પ્રમાણે કાચા પાણીથી હાથ બીના હોય અથવા
કાચા પાણીના ટીપા પડતા હોય તેવા બીના હાથે વોહોરાવેતો
નલેવુ (સસ્તિગ્ધ એટલે ચોડાપાણી વાલો હોયતો પણ નલેવુ)
તથા રેતીથી તથા ગારાથી તથા ઉસથી એટલે કોઈ પણ
ખારથી અથવા હડતાલ, હીમલોક તથા મણુશીલ વિગેરે પૃથ્વી
કાયની, કઈ પણ આજથી હાથ ખરડેલો હોય તો નલેવુ અથવા
અજન ધાતુ તથા નીમક (મીઠું) વિગેરેથી હાથ ખરડાયલા

હોય તો તેના હાથનું પાણી લેવું નહીં (આ પ્રાય મથિત વસ્તુ છે)

ગેરુઅવન્નિઅસેઢિઅસોરદ્ધિઅપિટ્ઠુકુકુસકણ ય ।

હિઢિટ્ઠમસંસદ્ધે. સંસદ્ધે ચેવ વોદ્ધવ્વે ॥૩૪॥

પીળી માટી યોળી માટી મોનાગેરૂ ફટડી ચોખાનો આટો તથા કુસકી તથાકાલીગડ તરબુચ છુમડું વિગેરે માટા ફલનું શાક કરતા અથવા ચટણી બનાવતા ખરડાએલા હાથે અથવા નખપદાએના હાથે વોહોરાવેતો માધુએ લેવું કે નહીં (સૂત્રમા ઉત્કૃષ્ટ ૨ ૭૬ છે તે માટા ફલના માટે છે) તેની વિધિ આગળ કહે છે

અસંસદ્ધેણ હત્થેણ, દબ્બીએ માયણેણ વા ।

દિજ્જમાણં ન હિચ્છિજ્જા, પચ્છાકમ્મ જહિભવે ॥૩૫॥

હવે ગૃહસ્થના હાથ પૂર્વે નખરડેલા હોય અથવા ડાઘ વિગેરે વાસણ પૂર્વે નખરડેલા હોયતો માધુએ નલેવું કારણકે ગૃહસ્થ માધુના માટે હાથ ખરડીને કાચા પાણીએ ધોશે તેથી નલેવું (માટે બને ત્યાં સુધી ગૃહસ્થ જમવા બેઠા હોય તેવા સમયે જવું અથવા ગૃહસ્થ સાધુ નિમિત્તે કાચા પાણીથી હાથ ન ધુવે તવું હોયતો લેવું)

સંસદ્ધેણ ય હત્થેણ, દબ્બીએ માયણેણ વા ।

દિજ્જમાણં પહિચ્છિજ્જા, જંતથેસણિયં ભવે ॥૩૬॥

પણ હાથ અચિત્ત વસ્તુથી ખરડેલા હોય અને તે નિદ્રા નિદ્રા પદાર્થ નહોય તો દાન આપવાની વસ્તુ અચિત્ત હોયતો સાધુએ લેવી આ બાગવતમા વૃદ્ધ સપ્રહાય આ પ્રમાણે છે કે ખરડાએલા હાથ, ખરડાએલુ વાસણુ, તથા વધેલુ થોડુ દ્રવ્ય હોય એવુ સાધુને લેવુ ઉત્તમ છે એટલે બાધ જે આપનાર હોય, તેણે પોતાના ઘરમાટે હાથ ખરડયા હોય, તથા વાસણુ ખરડયુ હોય અને તે વાસણુમા વોહરાવ્યા પછી થોડી વસ્તુ રહી હોય તેમ વોહરાવુ પણ તેમ નહોય તો સાધુએ વોહરાવવા ના વાસણુમાયાં બધુ નલેવુ, થોડુ પણ રકવા રૂવુ, કે સાધુ માટે વામણુ પાવાનો દોષ નલાગે,

દુર્ણં તુ મુંજમાણાણ, એગો તત્ત્વ નિમંત્રણ ।

વિજ્જમાણ ન ઇચ્છિજ્જા, છંદં સે પડિલેહણ ॥૩૭॥

જે માણસ રનોઈના માલીક છે તે જમવાએલા છે, તેમા એક માણસ સાધુને આપવા બોલાવે તો સાધુએ તે વસ્તુ લેવી નહી પણ બીજાની દ્રષ્ટિ તથા શરીરના વિકારથી જાણેકે તે આપવા ઇચ્છે છે નહીં એ તેની રનેકાણ દષ્ટિ હોયતો લેવી

દુર્ણં તુ મુંજમાણાણં, દોડવિ તત્ત્વ નિમંત્રણ ।

વિજ્જમાણ પડિચ્છિજ્જા, જંતત્થેસણિયં ભવે ॥૩૮॥

જે માણસ જમવા બેસા હોય અને જન્ને આમ ત્રણ કદે તો અચિત્ત વસ્તુ હોય તો લેવી કદાપે બૂઝ ધાતુ ભોગવવાના

તેપીતા રહે અથવા નરહે તોપણ નહેવું અથવા નપીતોહાયને
 રહે તોપણ તેને છોડે તો પણ નહેવું જો નરહેતો હે, આ
 બધાનું કારણ શિષ્ય પૂછેછેકે શામાટે નવેવું કિત્તર-તે બાળકને
 જમીનપર મૂકતા અને ખરડાએતા હાથે પાછો લેના અસ્થિર
 પણાથી લેતા બાળકને હું બ યાય અથવા બિલાડી નાના
 અસમર્થ બાળકને મામ્મને લોચો ગણી ઉપાડી પણ જાય તેનો
 હોય સાધુને લાગે,

ત ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

વિત્તિઅ પહિઆહ્વલે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૪૩॥

માટે ઉપર બતાવેલા દોષોને સમજી સાધુએ ત્યા આહાર
 પાણી બાઈ આપતી હોય તો પણ બાળકવાળી બાઈ પામેથી
 ન લેવું અને કહેવું કે અમને તેવું ન કદ્યે

જં ભવે ભક્તપાણં તુ, કપ્પાકપ્પંમિ, સંકિઅં ।

વિત્તિઅં પહિઆહ્વલે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૪૪॥

આ બધી શીખામણ આપીને આચાર્ય માહારાજ કહે
 કે સાધુઓએ વિચાર કરીને કંઈપણ જીવને પીડા ન થાય
 તેની રીતે ચેગ આહાર હોય તો લેવો, પણ લેવા ચેગ્ય ન
 હોય તથા આ સાધુના માટે બનાવ્યું છે, એવી શકા પણ
 પડે તો કહેવું કે અમને આ લેવું ન કદ્યે

અશન (ભાત વિગેરે) પખક, (પીવાના પદાર્થ) આદિ
 (લાડુ વિગેરે) અને સ્વાધ (નાળ હરડે વિગેરે) અથવા ખારો
 અજમેા વિગેરે છે તે પદાર્થ કંઈ આવે, પણ એમ બાંહે કે
 આ દાન આપવા માટે બનાવ્યા છે તે ન લે

તારિસં ભક્ષણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિંતિઅં પડિઆડક્ષે, ન મે કપ્પડ તારિસં ॥૪૮॥

આવુ ખાન પાન વિગેરે સાધુઓને લેવુ અયોગ્ય છે
 માટે આપનાર બાઈને કહેવુ કે અમને તેવુ લેવુ ન થઈ

અમળ પાણમં વાવિ સ્વાદમં સાદમં તહા ।

જં જાણિજ્જ સુણિજ્જાવા, પુણ્ણદ્દા પગડં ઇમં ॥૪૯॥

એજ પ્રમાણે ચારે પ્રકારનો આહાર, અશન, પાન,
 ખાદિમ, સ્વાદિમ, પોતે બાંહે અથવા સાબળે કે, આ પૂન્યતા
 માટે કરેલ છે, તો સાધુઓને તેમાથી લેવુ ન કદપે પ્રજ્ઞ
 નો આમ હોય તો ઉત્તમ કુળોમા, મોટા ઘરોમા આહાર
 લેવા ન જવુ, કારણ કે ત્યાં પૂન્યતા માટેજ રસોઈ કરવામા
 આવે છે, કારણ કે મોટા પુરૂષો પિતૃકર્મ (આધ) વિગેરેની
 રસોઈ સિવાય તુચ્છ માણુમની માફક થોડી રસોઈ બનાવતા
 નથી પણ સંત પુરૂષોને આપવા નિમિત્તેજ વધારે રસોઈ
 બનાવે ॥ આચાર્યનો ઉત્તર, અમારો અભિપ્રાય તમે બાંહેયો નથી

અમારૂં કહેવું એમ છે કે પોતાને ખાવા જેટલું રાખી બાકી દેવા
 યોગ્યજ પુન્યાર્થે' કાઢી મૂકવું દોષને આપેતો તે નહેવું પણ
 પોતાના નોકરોને ખાવાભોજ તથા ઉચિત પ્રમાણ કરી બીજા
 એને પણ ઇચ્છાનુસાર આપે એવી મુણ્ડિયી ગૃહસ્થ લોક
 વધારે રાધે (પાંચ પરોણા આવે તોપણ નસે) તેવામાંથી સાધુને
 લેવાનો નિષેધ નથી, આવચનથી નદેવા એ. દાનનો અભાવ છે
 ઉત્તર દેવાયોમ કાઢી લીધેલામા ઇચ્છાનુસાર દાનનો સ્વિકાર
 થાયનહી કેઈ પણ દાનમા ઇચ્છા પ્રમાણે દાનનો સ્વિકાર
 તેના વહેવાર દેખાય છે અને સાધુ નદેખાય તેનોજ નિષેધ
 છે કારણકે આરબનો દોષ તેમા લેને છે પણ ઇચ્છાનુસાર
 દાન આપવામા પણ તેના અભાવમા આરબની પ્રવૃત્તિ થાય
 પણ તેના માટે સાધુને આરબનો દોષ નહીં અને તે પ્રમાણે
 ભુતક વિગેરેમા તેની મારફત બધાને દાન આપવા નથી તોપણ
 ઉત્તમ પુરૂષો ઉદાર અભિપ્રયથી વધારે રતોણ બનાવેછે,
 કરવા યોગ્ય અનુષ્ઠાન કરવાથી અને તે પ્રમાણે મદ્દલ કરવાથી
 સાધુને દોષ નથી (આબધાનો માર એછેકે ગૃહસ્થ ધર્વાગ
 માટે નોકર માટે કે પરોણા માટે ચાહે તેટલી રમોણ ઉદાર
 વૃત્તિથી બનાવે તેમાથી સાધુ લેના દોષ નથી, પણ પુન્ય
 નિમિત્તે જુદુ બનાવે તો તેમાંથી લેવાનો સાધુને દોષ છે)
 આ અશર નમનિકા માત્ર પ્રવાસનુ ફળ છે (જેવા અભિપ્રય છે
 તે પ્રમાણે કૃત્યનુ ફળ છે)

તં ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિંતિઅં પડિઆડક્ષે, ન મે કપ્પડ તારિસં ॥૫૦॥

પૂન્યાર્થે ઉપર બતાવેલો આહાર કોઈ આપેતો કહેવું કે
 અમને તે લેવો ઉચિત નથી

અસણં પાણગં વાવિ, खाइमं साइमं तहा ।
 जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, वणिमट्ठा पगडं डमं ॥૫૧॥

આગાથામા વનિપક એટલે કૃપણ તેના માટે બના
 વ્યુ હોય

તં ભવે ભક્તપાણ તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિંતિઅં પડિઆડક્ષે, ન મે કપ્પડ તારિસં ॥૫૨॥

તો સાધુએ કહેવું કે અમને લેવું ઉચિત નથી

અસણ પાણગં વાવિ, खाइमं साइमं तहा ।
 जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, समणट्ठा पगडं डमं ॥૫૩॥

તં ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિંતિઅં પડિઆડક્ષે, ન મે કપ્પડ તારિસં ॥૫૪॥

તે પ્રભાતે એમ બેઠેકે માણવેકે જોડના સાધુઓના
 માટેજ રસોઈ બનાવેલી છે તે આપે તોપણ કહેવું કે અમને લેવું

હથિત નથી. (જો સાધુ લેતો જોઈના માનુષ્યને મૂર્ખા ઉત્પન્ન થાય તથા આવકોને કહેકે તમારા સાધુઓને ગા માટે તમે આપના નથી એમ કહી અપમાન કરે)

उद्देसिअं कीअगडं, पूइकम्मं च आहणं ।

अज्झोअर पामिच्च, मीमजायं विवज्जए ॥५५॥

હવે આસ સાધુઓના માટેજ બનાવ્યુ હોય તે આદેશિક હેવુ નધટે, તથા આધુના માટે વેચાતુ લાવીને આપે તો તે નકલપે તથા પોતાના માટે શ્રદ્ધસ્થે બનાવ્યુ હોય તેમા સાધુ નિમિત્તે બનાવેલા આહાર બેગવેતો તે પૂતિ કર્મ હોય કહેવાય તે હેવુ નધટે, તથા બહારગામથી અથવા પગમાથી માધુ નિમિત્તે સામે લાવીને આપે તો તે આહાર હોય છે, તથા પોતાના માટે રસોડા કરી હોય તેમા સાધુ આવેલા જાણીને સાધુ માટે થોડુ વધારે રાધે તો અન્યથા પૂરક હોય લાગે, તથા પ્રામિત્ય એટલે સાધુમાટે બીજાનુ લુટીને આપે તે છે, અને માધુ તથા શ્રદ્ધસ્થ એ બન્નેનુ મહેવેચાજ રધાય તે મિશ્ર હોય આપ્રમાણે જે દોષિત આહાર હોય તે સાધુને લેના નકલપે

उगमं से अ पुच्छिज्जा, कस्तदाकेण वा कडं? ।

सुज्जा निस्संकिअं सुह, पडिगाहिज्ज संजए ॥५६॥

હવે તથા દૂર કરવા કહેછે શ્રદ્ધસ્થને ત્યા આહાર લેતા ગણપડે તે આ આહાર માટે બનાવ્યુ છે તો તેના માલીકને

અથવા નોકરને પૂછવું કે આ કોના માટે બનાવ્યું છે અને
પૂછવાથી ખાત્રી થાય કે સાધુ માટે નથી પણ બીજા માણસો
અથવા તેમને માટે છે તો શુદ્ધ બુદ્ધિથી વિચારીને લેવું પણ
વિચાર ક્યાં વિના લે, તો હોય લાગે

અસળં પાળગં વાવિ, શ્વાદમં સાદમં તદા ।
પુષ્કેસુ હુજ્જ ડમ્મીસ, વીએસુ હરિએસુ વા ॥૫૭॥
તં ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિંતિઅં પડિઆદ્ધકલ્હે, ન મે કપ્પદ્ધ તારિસં ॥૫૮॥

ખાવા પીવા વિગેરેની વસ્તુમાં બાઈ પાટલ વિગેરેના
ખુલ હોય અથવા બીજા હોય અથવા હરિત (શાક વિગેરે
હોય તો સાધુને લેવું નહટે આપે તો કહેવું કે અમારે
ઉચિત નથી,

અસળં પાળગં વાવિ, શ્વાદમં સાદમં તદા ।
ઉદગંમિ હુજ્જ નિક્કિલત્તં, ઉત્તિગપણગેસુ વો ॥૫૯॥
તં ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિંતિઅં પડિઆદ્ધકલ્હે, ન મે કપ્પદ્ધ તારિસં ॥૬૦॥

તે પ્રમાણે આહારમાં કાચુ પાણી ભેટે હોય અથવા
ઉતિગ (કીકીનું દર કીકીઆર) હોય અથવા પનક (લીલ

આઝેલી) હોય તેમા આહાર પડ્યો હોય તો તે આહાર નલેવો
 પાણીમા મુકેવુ જે પ્રકારે છે (૧) એકતો તદન જોડે જેમકે
 પાણીમા ખાવાની વસ્તુ મુકી હોય (૨) અને એક આતરે હોય
 જેમકે પાણીના ઘડ ઉપર દહીવું વાસણ મુકેવુ હોય તે
 પ્રમાણે ઉતિગ અને પનકમા પણ સમજી લેવુ ઉપર કહેલો
 આહાર આપેતો સાધુ ને લેવો નઘટે પણ કહેવુ કે અમને
 આ ઉચિત નથી,

અસળં પાણમં વાવિ, શાઢમં સાઢમં તહા ।
 તઢમ્મિ હુજ્જ નિમ્મિલ્લં, ત ચ સઘઢિઆ યણ્ણ ॥ ૬૧ ॥
 તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિત્તિઅ પઢિઆઢ્ઢકલ્લે, ન મે કપ્પઢ તારિસિ ॥ ૬૨ ॥

ઉપર પ્રમાણે ઠાઠ વસ્તુ અગ્નિમા લાગુ હોય અને
 અગ્નિને અટકીને આપેતો લેવુ નઘટે અને કહેવુ કે તે ઉચિત નથી
 એવ ઉસ્સકિયા, ઓસકિયા, ડજ્જાલિઆ,
 પજ્જાલિઆ, નિલ્લાલિયા, રસિંસચિયા,
 નિસિંસચિયા, ડવવત્તિયા, ઓયારિયા દણ્ણ ॥ ૬૩ ॥
 તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણં અકપ્પિઅં ।
 દિત્તિઅં પઢિઆઢ્ઢકલ્લે, ન મે કપ્પઢ તારિસિ ॥ ૬૪ ॥

એજ પ્રમાણે અગ્નિ ન જૂળાય માટે ફૂઠ મારીને
 વોહોરાવે અથવા ઘણુ જળીનજાય માટે અગારા ખસેડીને
 વોહોરાવે અથવા વધારે જળતુ કરવા લાકડાં ઉમેરીને વોહોરાવે,
 અથવા તારેવારે લાકડા નાખતા વોહોરાવે અથવા જળવાના
 ભયથી અગ્નિ જૂળાવીને વોહોરાવે એજ પ્રમાણે અગ્નિને હુ'ખ
 હાંધે વોહોરાવે તો લેવુ નકલપે તથા ઘણા'ભરેલા વાસણુમાંથી
 ઉભરાવાના ભયથી અથવા એસામણુ વિગેરે દાન આપવાના
 માટે થોડુ કાઢીને અથવા દાન આપવા માટે જીનવાસણુમાં
 કાઢીને વોહોરાવે અથવા નિચે ઉનારીને અગ્નિને પાણી છોટીને
 અથવા અગ્નિ ઉપર મુકેલા વાસણુને આમતેમ કરીને વામણુમાંથી
 વોહોરાવે આખધી ક્રિયા સાધુ માટે થતી હોયતો સાધુઓને
 તે લેવુ અયોગ્ય છે અને આપે તો કહેકે અમને લેવુ નથી
 ઘટતુ (આમા અગ્નિના જીવને હુ'ખ થાય તથા ખાઈને મેતા
 મુકતા ભય રહે માટે નલેવુ પણ શ્રદ્ધસ્થને પોતાના માટે ક્રિયા
 થઈ ગઈ હોય તો લેવાને અડચણુ નથી.)

હુજ કટં સિલ વાવિ, ઇટ્ટાલં વાવિ એગયા ।

ઠવિઅં સંકમદ્ઠાં, તં ચ હોજ્જે ચલાચલં ॥૬૫॥

ગોચરી વિગેરેમાં સાધુ ગયો હોય ત્યાં લોકોએ પાણીમાં
 ચાલનારને પણ નમૂકવો પડે માટે લાકડુ પથરો ઈટાળા
 જોઈત્યાં હોય તે પ્રાચે ચલાય માન હોયછે.

ળ તેણ મિક્કવૂ ગલ્લિજ્જા, દિટ્ઠો તત્થ અસંજ્ઞમો।
ગંભીર ઘ્રુસિરં ચેવ, સંવિદિઅસમાહિણ ॥૬૬॥

ત્યાં સાધુ તેના ઉપર પગ મૂકીને નનય કારણકે ત્યાં પ્રભુએ
જ્ઞાનથી અસંયમ ભ્રેષ્ઠો નથી ગંભીર જોડે તેમાં પ્રકાશ
નષ્ટ, તથા પોણુ હોય તેથી સર્વ ઇદ્રિયોને સમાધિમાં રાખીને
રાગદેષ ત્યાગીને ખીજે રસ્તે ઉતરે અને સાચો રસ્તો ખીજે નહોતો
તો પાણીમાં પગ મૂકી ઉતરે (જો તેમ નકરેતો પોતાનો પગ
ખસવા હાડકા ભાંગે, તથા પથરા નીચે સૂક્ષ્મ જડુ હોયતો
દબાવાથી પીડા પામે)

નિસ્સેણિ ફલગં પીઠં, ઉસ્સવિત્તા ણમારુહે ।

મંચં કીલં ચ પાસાયં, સમણદ્ઠા એવ દાવણ ॥૬૭॥

ચઢવાનાભાટે નિસંરપી અથવા પાટીઉં (ખોણુ) ગોઠવીને
બાઈ મેડા ઉપર ચઢે અથવા માથા ઉપર, ખીલા ઉપર, પગ
મૂકીને ઠાઈ વસ્તુ લાવીને બાઈ આપે

દુરુહમાણી પવહિજ્જા, હત્થં પાયં વ લૂસણ ।

પુઢવિજીવે વિહિંસિજ્જા, જે અ તન્નિસ્સિયા જગે ॥૬૮॥

તો ચઢનારી બાઈ અથવા બાઈ પડીજાય તેનો હાથ 'પગ
ભાગીજાય અથવા નીચે પૃથ્વીપ્રાય તથા ત્યાં રહેલા પુણ્યોને
પીડા થાય.

एभारिसे महादोसे, जाणिऊण महेसिणो ।

तम्हा मालोहडं भिक्खं, न पडिगिण्हंति संजया ॥६९॥

આ પ્રમાણે ઉપર કહેવા મહાન દોષોને જાણીને ઉત્તમ સાધુઓ મેઘ ઉપરથી લાવેલી ગોચરી મેતા નથી જો નીચરણી પગથીયા જેવી (મનપ્રુત જડેલી હોય તો સાધુ ઉપર જઈને તે પશુ ખસી જાય તેવી હોય તો સાધુએ પશુ ઉપર જઈને નહેવું) મૂળ સૂત્રમા હદી માલોહડ પાઠાન્તર છે ત્યાં એવો અર્થ લેવો કે જાણી ગોચરી મેવી નકલવે

कंद मूलं पलंब वा, आमं छिन्नं व सन्निरं ।

तुंवार्गं सिगवेरं च, आमर्गं परिवज्जए ॥७०॥

ગોચરીમા કંઠ સુરણ વિગેરે મૂળ, વિદારીકા (લોચસી ગ) વિગેરે હુમ (કળતુ હુમખુ) કાચુ જાયવા છેડેલુ હોય તેવુ શાક પાદકા તથા હુમકુ આદુ જો સચિત્ત હોય તો સાધુને મેવુ નકલવે

तहेव सत्तुचुन्नाइं, कोलचुन्नाइं आवणे ।

सकुलिं फाणिअं पूअं, अन्नं वावि तहाविह ॥७१॥

विक्कायमाणं पसदं, रएणं परिफासिअं ।

दित्तिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसिं ॥७२॥

સન્તુચુરણ (જવ ચણાને ચેડીને બનાવેલા આટો) તથા
બેરના આટો (બિરકુટ) તથા તલપાપડી બેળરાખડી (પેત
અથવા શીરો પૂચ (આટાની બાટી) તથા લાડુ વિગેરે દુકાનમાં
વેચવાને માટે રાખેલા હોય તે ઘણા દીવસ પડી રહેવાથી વાસી
હોય તથા રેતી ઉઠવાથી ધૂળવાળા હોય આવી ચીજ કેમ
બેહોરાવેતો સાધુએ ભેવી નહી, અને કહેવું કે અમોને કલપે નહી.

बहुअद्विठयं पुग्गलं. अणिमित्तं वा बहुकंटयं ।
अच्छियं तिदुयं विल्लं, उच्छुखंडं व सिंवलि ॥७३॥

ઘણા ઠળીયા વાળુ સીતાફળ હોય અથવા કાટા વાળું
અનનાસ ફળ હોય અથવા અસ્થિક અથવા દીમરુતુ (દીમરવા)
ફળ બીલીતુ ફળ હોય અથવા શેરડીનો કટકો હોય અથવા
બાલની પાપડી હોય

अप्ये सिआ भोअणज्जाए, बहुउज्झिपघम्मियं ।
वित्तिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसिं॥७४॥

જો આ કાચા હોય તો સચિત્તનો દોષ લાગે તથા
અચિત્ત હોય તોપણ ખાવા કરતા ફેડી દેવાનું ઘણું હોવાથી
તથા પછવાડે માખીઓ ફીડીઓને થીંગ કારક હોવાથી લેવું
નકલપે આપનારને સમજાવવું કે અમને આ લેવું યોગ્ય નથી

तहेवुच्चावयं पाणं, अदुवा वारघोअण ।
संसेडमं चाउलोदगं, अहुणाघोअं विवज्जए॥७५॥

હવે ગોચરીમા પાણી ઉચ્ચ અને નીચુ તે દ્રાક્ષ વિગેરેનું
 ઉચ્ચ તથા પરનારનું પાણી નીચુ અથવા ગોતના ઘણું
 ધોવણુ તથા સસ્વેદન (લાટનું ધોવણુ) તથા ચોખાનું ધોવણુ
 તે સુરતનું હોય તો લેવું ન કલપે પણ તે લેવાની વિધિ કહે છે
 જં જાણેજ્જચિરાધોયં, મર્દેદ દંસણેણ વા ।

પડિપુચ્છિઝ્ઞુજ્ઞ સુચ્ચા વા જં ચ નિસ્સકિઅં ભવે ॥૭૬॥

ધણા વખતનું ધોવણુ હોય તે, ખુદ્ધિથી અથવા બેવાથી
 સ્થભાય તો ગૃહસ્થને પૂછી જુએ, અને નકકી કરીને અચિત્ત
 નાણીને લે, એટલે તેમા પરપોટા ઉઠતા બેસી ગયા હોય, તે
 લે, આ વિધિ પિંડ નિર્ધુક્તિમા છે

અજીવ પરિણય નચ્ચા, પડિગાહિજ્ઞ સજ્જ ॥

અહ સંકિય ભવિજ્ઞા, આસાહિત્તાણ રોઅ ॥૭૭॥

ઉત્તુ પાણી બરોબર ત્રણ હિસાબથી ઉઠાણે હોય તેને
 ખુદ્ધિ તથા દેખવાથી બાણે કે આ સાધુને લેવા યોગ્ય છે,
 અને દેહને ઉપકારક છે, તે બાણે અને શક્ય પડે તો ઘોડુ
 લઈ આખી જીવે, ખાત્રી થએથી લેવા લેવું હોય તો 'લે' ।

થોવમાસાર્યણઠાણ, હત્થગમિ દલાહિ મે ।

મા મે અચ્ચંચિલ પૂઅં, નાલં તણ્હ વિણિત્તણ ॥૭૮॥

આપનાર બાઈને ઠહેલુ-ઠે મને થોડુ હાથમા આપો હું
આપી જોઉં જો-યોગ્ય હશે તો લક્ષ્ય પણ તે-ધણ ખાટું
હોય! અથવા ગધ મોરતું હોય તો તેનાથી-તરસ છીપે નહીં

તં ચ અચંવિલ પૂય, નાલ તળહ વિણિત્તણ ।
વિંતિઅં પહિઆઈવસે, ન મે કપ્પડ તારિસ ॥૭૯॥

તેલુ ખાટું ગધાતુ પાણી, તરમ મટાડવા કામ ન લાગે
માટે આપનારને નિષેધ કરી ઠહેલુ ઠે અમને યોગ્ય નથી

ત ચ હોજ અકામેણ, વિમણેણં પહિચ્છિઅ ।
ત અપ્પણા ન પિવે, નોંવિ અન્નસ્સ દાયણ ॥૮૦॥

કમં સજેગે ઇન્દ્ર નહીં છતાં તેણે આપી દીધું અથવા
બૂલથી આધુએ લઈ લીધું તોપણ પોતે પીવું નહીં, તેમ બીજા
આધુને પીવા આપવું નહીં

એગંતમવક્કમિત્તા, અચિત્ત પહિલેહિઆ ।
જેય પરિદ્ઠવિજ્ઞા, પરિદ્ઠપ્પ પહિક્કમે ॥૮૧॥

એ પાણી લઈને જ્યાં એકાત અને છવરદિત જગ્યા
અથવા નિભાટો હોય ત્યાં જગ્યાને પુછને ચતનાથી રાગી
પાછા આવવું

સિઆં ઐ ગોયરગગઓ, ઇચ્છિજ્ઞાપરિભુત્તુઅં (ભુજિઅં)
કુટ્ટગ મિત્તિમૂલં વા, પહિલેહિત્તાણ ફોસુઅં ॥૮૨॥

અણુન્નવિત્તુ મેહાવી, પડિચ્છન્નમિ સવુડે ।

હત્યગં સપમજિત્તા, તત્થ ભુજિજ્ઞ સંજણ ॥૮૩॥

સાધુ બીજે ગામ અથવા દૂર ગોચરી ગયે હોય અને કદાચ બુધ્ધ અથવા તરસ લાગી, અને વસ્તામાં સાધુને રહેવા યોગ્ય સ્થાન ન મળે તો શૂન્ય, મઠ વિગેરે હોય, અથવા કાંઈ ધરની બીજા હોય તો ખાણુની જગ્યા આખથી નિર્ણવ ભેદ આધારી પુણને તે મકાનના માલીકની વિશ્વાતી દેવાને રજા લઈને બુધ્ધિમાન સાધુ એકાતમા ઉપર ઢાકેલું હોય ત્યાં ધર્યાં પ્રતિક્રમણ કરીને સુહૃદ્વત્તિથી કાયાને પુણને શગદેષ દૂર કરીને પોતે ખાય

તત્થ સે ભુજમાણસ્સ, અદિઠ્ઠઅ કટઓ સિઆ ।

તણકટ્ઠસકર વાવિ, અન્ન વાવિ તહાવિહ ॥૮૪॥

ત્યા ખાતા કળીઓ અથવા કાટો હોય અથવા તણખલું છોડીઉં અથવા કાકરો હોય અથવા તેવું ખીણું કંઈ હોય

ત ઉક્ખિવિત્તુ ન નિક્ખિવે, આસણ ન છઢ્ઢણ ।

હત્યેણ ત ગહેઝણ, એગતમવક્કમે ॥ ૮૫ ॥

એગતમવક્કમિત્તા, અચિત્તં પડિલેહિઆ ।

જેય પરિદ્ઠવિજ્ઞા, પરિદ્ઠપ્પ પડિક્કમે ॥ ૮૬ ॥

તો હાથગીને હાથથી ફેંકવું નહીં તેમ મોઢથી ફેંકવું નહીં, પણ હાથમા લઇને એકાતમા જઈને અચિત્ત જમ્યાને બેઠું ચતનાથી મુકીને પાછો આવે

સિમા ય મિક્સૂં ઇચ્છિજ્ઞા, સિજ્ઞમાગમ્મ મુત્તુઅં ।
સપિહપાયમાગમ્મ, ઉહુઅ પહિલેહિઆ ॥ ૮૭ ॥

પોતાના મકાનમા ગેચરીની વિધિ કહે ॥ બૂખ વિગેરે ન હોય તો સાધુ પોતાના મકાનમા આહાર સાથે આવે અને ત્યાં બહારજ શુદ્ધ જમ્યા બેઠું જયગર આહાર તપાસી લે

વિણણ પવિસિત્તા, સંગાસે ગુરુણો મુણી ।
હરિયાવહિયમાયાય, આગઓ અ પહિકમે ॥ ૮૮ ॥

પછી નેરેપિ કહી વિનયથી એટલે માયુ નમાવી 'નમો ખમા સમણાણ' બોલીને પ્રવેશ કરે અને શુદ્ધ મહારાજ પાસે આવીને આજ્ઞા લઇ ધરિયા વહીયાનો કાયોત્સર્ગ કરે

આમોહિત્તાણ નીસેસં, અર્હઆર જહકમં ।
ગમણાગમણે ચેવ, મત્તપાણે વસજણં ॥ ૮૯ ॥

કાયોત્સર્ગની અંદર પોતાની ગેચરીમા લાગેલા દોષોને ચાક કરીને અનુક્રમે શુદ્ધ આગળ કહેવાને ચિતવે જતા આવતા તથા ગેચરી, પાણી લેતા જે બૂલો થઈ હોય તેને સાધુ કાયોત્સર્ગમા રહી રહ્યમા સ્થાપે

उज्जुप्पन्नो अणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेअसा ।
 आलोए गुरुसगासे, ज जहा गहिअ भवे ॥९०॥

સરળ બુદ્ધિવાળો બૂબ વિગેરેનો વિજય કરી બીજોમા
 લક્ષ ન રાખીને જે જે બન્યું હોય તે શુદ્ધ આગળ કહી બતાવે
 કે મેં આ પ્રમાણે ખાવા પીવાની વસ્તુ, અમુક, બાઈ, બાઈ
 પાસેથી અમુક રીતીએ જેમ ગ્રહણ કરી હોય તેમ કહી
 બતાવે કે મેં ફલાણી બાઈ હાથ ધાતી હતી તેની પાસેથી લીધું છે
 ન સન્મમાલોદ્ધા હુજા, પુર્વિંવ પચ્છા વં જ, કહ ।
 પુણો પહિક્કમે તસ્સ, વોસદ્ધો ચિત્તે ઇમં ॥૯૧॥

વખતે કોઈ સૂક્ષ્મ દોષ બબણપણથી, અથવા વિસરી
 જવાથી રદ્દા હોય ગૃહસ્થ બાઈએ પહેલા કે, પછી સાધુ
 નિમિત્તે હાથ વિગેરે કાચા પાણીથી ધોયા હોય તે ફરીથી
 શુદ્ધ આગળ કહી બતાવે તે તકન સૂક્ષ્મ દોષ હોય તે શુદ્ધની
 ખાશા લઈ ‘ઇચ્છામિ પડીકડમિહિ’ ગોઝરચરિઆએ પાઠ વિગેરે
 રૂ સૂત્ર બોલી જવું, અને પછી કાર્યોત્સર્ગમા હવે, પછીની
 ગાથા ચિતવવી

अहो जिणेहि असावज्जा, वित्ती साहूण देसिआ ।
 मुक्खसाहणहेउस्स, साहुदेहेस्स धारणा ॥९२॥

અહો તીર્થં કર પ્રભુએ નિર્દોષ સાધુની વૃત્તિ મોક્ષ
આધવાના હેતુ જે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન ચારિત્ર સાધન છે તે
સાધુના દેહને ધારણ કરવા માટે જતાવેલા છે

ળમુક્કારેણ પારિત્તા, કરિત્તા જિણસંથવ ।

સજ્ઞાય પદ્મચિત્તા ળ, વીસમેજ મ્વણ મુળી॥૧૩॥

પછી 'નમોઅરિહુતાણુ પદ કહી છનેશ્વરનુ સ્તવન
'લોગસ્થુજ્ઞને અગરે પુરો પાડ મોદેથી ભણે અને જે
પુર્વે સ્વાધ્યાય (મૂત્ર ભણવું) ન કર્યો હોય તે મહાળીની
ઇચ્છાવાળો નેજ કરે, અને બીજા સોળગી શાધુ આરે ત્યા
સુધી શહુ જોઈ ભણે જે કાંઈ તપસ્વિ વિગેરે આવ્યો હોય તે
તે મુનિ પણ વિશ્વાનિ લે

વીમમતો ઇમ ચિતે, હિયમદ્રઠ લાભમસ્તિઓ ।

જહ મે અણુગ્ગહ કુજ્ઞા, સાહૂ હુજ્ઞામિ તારિઓ॥૧૪॥

વિશ્વાતી લેતો મુનિ આ પ્રમાણે ચિતવે, કન્યાજ્ઞને કર-
નારૂ દ્વિતકારી, મને લાલ આપનારૂ આ કાર્ય છે કે મારા
લાવેલા નિર્દોષ આહારમાયો બીજા સાધુઓ, મારા ઉપર કૃપા
કરીને પોતાનુ ઇચ્છોત લે તો હું અશુભ કર્મની નિર્જરા
વિગેરેથી ભવસમુદ્રથી તરીશ

સાહવો તો ચિઅત્તેણ, નિમત્તિજ જહકમ ।

જહ તત્થ કેહ્ ડન્હિજ્ઞા, તેહિ સહિ તુ મુજણ॥૧૫॥

એ પ્રમાણે વિચારીને ચોગ્ય વળતે પ્રથમ આચાર્યને
આમત્રણ કરે, એ તેઓ લે તો ધણું સારૂ, નહીં તો તેમને
પ્રાર્થના કરે કે, જેને ભોધએ તેને આપ આપો, એ તેઓ
આપે તો ઠીક, અને એમ કહે કે તુ આપ, તો અનુક્રમે
ઉત્તમ શુષ્કોવાળા રત્નાધિકને આપે, અથવા પાઠાતરમા બીજા
આચાર્ય એમ કહે કે કે લેવાની ચોગ્યતાવાલાનું અપેક્ષા એ
આપે, અથવા બાળક, સાધુ વિગેરેને પ્રાર્થના કરે, તેઓની
ધર્મગ્રા પ્રમાણે તેઓ લે, નહિ તો તે ધર્મ જાણુઓ સાથે પોતે
ગોચરી કરે

અહ કોઈ ન ઇચ્છિજ્ઞા, તઓ મુજિજ્ઞા એકઓ ।

આલોએ માયણે સાહૂ, જય અપ્પરિસાહિયં ॥૧૬॥

એ ઠેકા ન લે તો રાગદ્વેષ રહિત થઈને પ્રકાશમા જઈ
શુદ્ધ પાતરામા માખી વિગેરે ભોધને યતનાથી ઉપયોગ રાખી
છાટો ન પડવા દેતા પોતે ખાય

તિત્તગ વ કહુશ વ કસાયં, અવિલવ મહુરં લવણ વા।

અલક્ષમન્નત્થ પહુત્ત, મહુધય વ મુજિજ્ઞા સજા ॥૧૭॥

ભોજનની વિધિ કહે છે તીણુ, કઠણુ, કસાએણુ ખાટું
મીઠું, ખારૂં, જેવું ખાનપાન હોય તે સૂત્રમા કહ્યા પ્રમાણે
વિધિથી ધરિમા તેલ લગાડે, તે ન્યાયે, મોક્ષના માટે જેમ
ઠેકાં સાકર, ઘી સ્વાદયો જમે ખાય, તેમ પોતે ગમે તેવું નિરસ

લોજન હોય, તોપણ સ્વાદથી જમે, પણ ગરીરનુ રૂપ રંગ
વધારવા લોજન ન કરે એટલે ડાળી દાઢમાથી જમણી દાઢમા
પણ સ્વાદ લેવા ડોહીઓ ન ખમેડે, છ ગ્સની વસ્તુઓ, તીખુ
એકુ, વાલુક વિગેરે કડવુ, આદુ એસામણ, ઠસાએકુ વાલ
વિગેરે છે, ખાટુ, છાશ, મઠો વિગેરે મીઠુ, દધ, સાકર છે,
ખાડ તે નિમક વિગેરે આધુને યોગ્ય અચિત્ત હોય તે લે,
પણ સ્વાદથી ન વાપરે

અરસં વિરસં વાવિ, સ્ફડઅ વા અસ્ફડઅં ।

ઉહ વા જહવા સુકં, મધુકુમ્માસમોઅણ ॥૧૮॥

અરસ એટલે હીંગ વિગેરેથી સ્વાદિષ્ટ ન કર્યું હોય તે,
વિરસ એટલે સ્વાદ રહિત થઈ ગએકુ સુચિત તે શાક યુક્ત,
અથવા શાક વિગેરેથી રહિત તે અસુચિત, અથવા પાઠાતરમા
મીઠા આચાર્ય કહે છે કે કહીને આપે, અથવા તથા વગર
આપે, તે સૂચિત, અસૂચિત છે, અથવા ઘણા શાકવાનુ લોજન તે
આડું છે, અથવા તદન શાક વિનાનુ સુકુ હોય અથવા મધુ
એટલે ભારનો સુરો, અથવા અડઠ, અથવા ચોળા ખાદેલા હોય

રુપ્પણ નાદ્રહીલિજા, અપ્પ વા વહુ ફાસુઅ ।

મુહાલહ મુહાજીવી, મુજિજા દોરાવજિઅં ॥૧૯॥

તે વિધિએ પ્રાપ્ત થાય તો તેને તુચ્છ લોજન સમજી
આપનારની અથવા લોજનની નિન્દા ન કરે, અથવા એમ ન

ચિતવે કે આટલા યોગથી માફ પેટ શુ જરાશે, અથવા મરુ
 છે પણ ફેકી દેવા જેવું છે, તે ખાધથી શુ? ત્યારે ઠેવી રીતે
 ચિતવે તે કહે છે કે આ લોકોનો એ કંઈ પણ જીપકાર ક્યે
 નથી છતાં મને આપે છે તે સાફ છે તે પ્રમાણે કંઈ પણ
 અહરથને ઉપકાર કર્યા વિનાનું જે સોજન મહેતેવા સોજનથી
 છવવાનું છે, તેથી તે દોષથી રહીત એટલે સોજન કરતા જે
 પાથ દોષ લાગે છે તે સયોજના વિગેરે ન કરતા રાગદ્વેષ રહિત
 ખાચ ખીજા આચાર્ય એમ કહે છે કે મૂલમા મુધા છરી શબ્દ
 છે તેનો અર્થ આ છે કે સાધુએ પોતાની ઉત્તમ ભત્તી વિગેરે
 બતાવી સોજન ન લેવું

દુલ્હા ઉ મુહાદાર્, મુહાજીવીવિ દુલ્હા ।
 મુહાદાર્ મુહાજીવી, દોડવિ ગચ્છતિ સુગ્ગઈ ॥૧૦૦॥
 તિ વેમિ । પિડેસળાણ પદમો ઉદેસો સમત્તો ॥૧॥

શાસ્ત્રકાર માહારાજ કહે છે કે આ પ્રમાણે કોઈ પણ
 જાતનો સ્વાર્થ રાખ્યા વિના જ્ઞાન આપનારા વિરલા હોય છે
 તેમજ કોઈપણ જાતનો સ્વાર્થ રાખ્યા વિના ગોચરી લેનારા
 પણ વિરલા હોય છે આ બન્ને મોક્ષમા જાય છે કોઈ વખત
 તે ભવમા મોક્ષમા ન જાય તો એક ભવ દેવતાનો કરી મોક્ષ
 મા જાય છે અહીં ભાગવતની કથા કહે છે એક પરિનાજક
 હતો, તે એક ભગતને ઘેર ગયો, અને કહ્યું કે હું તારે આશરે

ચોમાસુ રહીશ પણ રાખનારે કહ્યું કે મારૂં તમારે કંઈ પણ કાર્ય ન કરવું, આ સરતે રહો, પેલાએ તે કણુલ રાખ્યું બકત પણ તેને ઉચિત શમ્યા લોજન પાણી વિગેરે આપે છે. એક વળતે બકતનો ઘોઠો ચોરો ચોરી ગયા, પણ હઠાઠો ઉગી જવાથી તેમણે કાટાની જાળોમા સુકી લીધેા સવારમા તે પન્નિાજક તળાવમા નાદાવા ગયો, તેણે ઘોઠો દેખ્યો અને તેણે આવીને ભગતને કહ્યું કે ઘોઠો અમુક જમ્યાએ છે ત્યારે ભગતે કહ્યું કે હવે તારી સેવા કરવાનું કૃણ મને અદ્ય મળશે, માટે તું ચાલ્યો જા (મહરજની પીડામા ત્યાગીને પડવું ઉચિત નથી તેમણે તો ઇશ્વરના ધ્યાનમાજ લક્ષ રાખવાનું છે) આ પ્રમાણે વિના લોભે જ્ઞાન આપનાર થોડા છે હવે બીજી દૃષ્ટાત કહે છે એક રાજા ધર્મની પરીક્ષા કરે છે, અને કહે છે કે એવો કયો ધર્મ જે સ્વાર્થ વિના લોજન લે તેની પરીક્ષા માટે લાડવાનું જ્ઞાન આપવા નોકરોથી કહેવડાવ્યું, તેથી ધણા બાવા વિગેરે આવ્યા, ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે તમે શાથી ખાઓ છો કોઈએ કહ્યું કે હું તો મોઢેથી ખાઉં છું, બાજીએ કહ્યું કે પગેથી ખાઉં છું ત્રીજાએ કહ્યું કે હાથથી ખાઉં છું ચોથા કહે હું લોકોના ઉપર ઉપકાર કરીને ખઉં છું ત્યારે એક નાનો સાધુ કહે છે કે હું ફૂતો મફત ખાઉં છું રાજાએ કહ્યું કેવી રીતે? ત્યારે અનુક્રમે જોડ્યા હું કયા કરૂં છું હું સદેશો લઈ જઉં છું હું લેખ લખુ છું, હું સીળ માગો

ખાઉ છું આ પ્રમાણે બધાના ખુલાશા થયા છેવટે ખુલ્લે
કંઈ જે હું તો મસાલનો વૈરાગ્ય થવાથી પરમાત્માનું ધ્યાન
કરું છું, પણ ડોઈનું કશું કામ કરતો નથી સત્તએ તેનો ધર્મ
સાચો માનીને તેના શુદ્ધ જે આચાર્ય હતા તેમની પાસે
આવીને ધર્મ માલખી વૈરાગ્ય પામી દિક્ષા લીધી આવા વૈરાગ્ય
ધારી ભોજન કરનારા જગતમા વિરલા છે પિરેવણા અધ્યયનનો
પહેલો ઉદ્દેશો નમામ થયો

૫ મું અધ્યયન-ત્રીજો ઉદ્દેશો ।

પઢિગ્ગહ સલિહિત્તા ણ, લેવમાયાણ સજણ ।
દુગંધ વા સુગંધ વા, સવ્વ મુંજે ન છઢ્ઢણ ॥૧॥

પરેવા ઉદ્દેશામા જે વાત ઉપયોગી ગણવાની રહી છે,
તે બાબતમા કહે છે ગોચરી કરતા પાતરાને બરાબર ભોજન
રહીત કરવું, એટલે સુ નધિ હોય અગર દુર્ગંધિ હોય તો
પણ લેપ રહીત કરવું, તેમા જરા પણ એકું છાકવું નહીં જો
છાડે તો ક્ષીલ વિગેરે તેના ઉપર આવી મરી જાય, તેથી
સચમનો ઘાત થાય માટે સાધુએ લેપ મર્યાદા વડે પાતરાને
આટીને જે અશુભાવી ઘમ્મીને સાફ કરવા

સેજ્ઞા નિત્તીહિયાણ, સમાવત્તો અ ગોઅરે ।

અયાવયટ્ઠા મુચ્છા ણં, જહ્મ તેણં ન સંધરે ॥૨॥

ગુપ્તા એટલે મુવાની જ યા તથા નૈરેધિની નેત્રે
જાગુવાની જમ્યા, અથવા બીજી અર્થ આ છે તે ગુપ્ત જ
ખરાબ હોય, તો તે નજવાયા ગમ્ય તે નૈરેધિની કહેવાય છે,
તેમાં મેટલા સાથુને ગોચરીના પૂરા બાદર ન મળે હોય
અથવા તપસ્વી થોડુ થોડુ ખાતો હોય તો નેત્રકા તેનો
નિર્વાહ ન થાય અથવા માટે હોય તે કોણ ખાય તેથી
બીજવાર બુખ બાજે

તુઓ કારણસુષ્પણે, ભક્તપાણ ગવેન્મળ ।

વિહિના પુનરુત્તેણ, ક્રમેણ ઉચ્ચેણ ય ॥૩॥

તો તેણે જાગુ બાજુમાં કુટ અંકુશ લાગુ પાડી
બીજવાર પુ ગોચરી લાગુ થોડા ન થાના ખા પ્રમાણે કાલ

કાલેણ નિકરમે ભિક્ષુ, કાલેણ ય પડિક્ષમ ।

અકાલં ચ વિવર્જિતા, કાલે કાલ સમાયમ ॥૪॥

તે જગમા બિચિત હોય, એટલે જ અમથે મદરથે
જમવા બેઠા હોય તે અમથે ગોચરી થવાને માટે નામુ । કળે
અને ઉચિત કામમાં જાગુનાથુ થાય તે સમયના પછો આવી
જાય પણ છે કે મેત્ર કાળ અને પાત । (ગોચરી) નેત્રે અનુ
કુળ ગોચરી જનાને આઠ ભાગા થાય છે (એટલે મને માલુમી
દુર ગોચરી ન જવાય ખાના દીવમ રહે, તેટલો કાલ દોનો

જેમએ તેવે સમયે તેણે પાછું ફરવું) અકાળ છોડી દેવો
એટલે જે કાળે બહુવાનું ન થાય, તે અકાળ કહેવાય તેમા
ગોચરી જુ પાકી બધું કાર્ય સમયે સમયે લિખિત કરવાનું
છે અથવા સર્વ યોગોનો સંગ્રહ કરવા કહે છે કે શીક્ષા વખતે
શીક્ષા કરે, અને બહુવાના વખતે બહુવાનું કરે કહ્યું છે કે,
(ભેગો ભેગો છુલુ સાસલુ મિ) ધમના જુદા જુદા વેપારો
અન સાસનમા કહેલા છે

અકાલે ચરસી મિક્તૂ, કાલં ન પડિલેહસિ ।

अप्पाणं च किलामेसि, सनिवेसं च गरिहसि॥५॥

અકાળમા જો ગોચરી લય તો શુ થાય ? તે કહે છે
અકાળે ગોચરી જતા કાળની ખબર ન રાખ્યાથી ગોચરી ન
મળતા પોતે કહેશે કે નિર્ભાગી ગામમા, જ્યાં ટટી જવાની
જગ્યા છે ત્યાં આહાર કયાથી મળશે ? આ પ્રમાણે પોતે ખેદ
પામશે, અને ગામની નિદા કરશે તેથી દીનતા પામીને ભગ
વાનની આશા લેાપશે

सइ काले चरे मिक्तू, कुज्जा पुरिसकारिअं ।

अलाभुत्ति न सोइज्जा, तवुत्ति अहिआसए॥६॥

એટલા માટે અકાળ તલને કાળમા શીક્ષા સમયે સાધુએ
ગોચરી જુ પીળા આચાર્ય કહે છે કે સ્મૃતિ કાળ એટલે જે

અમરમા ભિક્ષુકોને દેવા હોઠો ચાક કરે, તે કાળે સાધુ બન-
 નાયાં મુખી પગમા ચક્રિત હોય ત્યાં મુખી બીજા ઉપર બોલારૂ-
 ના થતાં પોતે ગોચરી બન્ય હવે ગોચરી જતા ન મળે તો
 સાધુએ શોક ન કરવો. કારણ કે તેણે તો મુળુદિએ વીર્યાચાર
 ને પાળ્યો. તેના માટે ગોચરી જવાનું નહીં કે આહાર
 સ્વાવવાના માટે, આણુ વિચારી ચોત્ય ન કરે, પણ આ તપ
 થયો એમ સમજીને સહન કરે, જોધુ મળે તો ઉનોહરી અને
 ન મહે તો ઉપવાસનો લાભ થયો એમ ચિંતવે

તહેવુચ્ચાવયા પાળા, મત્તદઠાણ સમાગયા ।

જત ઉજ્જુઅં ન ગચ્છિજ્ઞા, જયમેવ પરક્ષમે ॥૭॥

હવે ક્ષેત્રની ચતના કહે છે પ્રથા અને નીચા પ્રાણીઓ
 પશુ પક્ષીઓ બલિદાન નિગેરેમા લે. જન લેવાને માટે આવ્યા
 ન્દોય તેની તરફ પોતે ન બન્ય, કારણ કે તેમને મળતા
 અતશય થાય અથવા તેમને ભય લાગે, માટે પોતે એમને
 ગ્રાસ ન થાય તેવી રીતે ચતનાધી ચાલે

ગોઅરગપવિટ્ઠોઅ, ન નિસીડ્ઝ્ઞ કત્પર્ડ ।

અહં ચ ન પવંધિજ્ઞા, ચિટ્ઠિઠત્તાણ વ સંજણ ॥૮॥

ગોચરી ગએલો સાધુ ઘરમા કે દેવળમા બેની ન રહે,
 કારણ કે સયમને નુકશાન થાય છે તેમ ધર્મ કથા પણ કહેવા

ન બેસે અને પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા પણ બેસે નહીં, એટલે
 ઘણો કાળ અહરથના ઘરમા બેસી રહેવાથી માધુ માટે ગોચરી
 બનાવે તો દોષ લાગે તથા ઘરના માણસોને ગગદેય થાય,
 પણ એક પ્રશ્ન પુછે તો તેનો ઉત્તર ઉભા રહીને આપે (તે
 આગળ કહેશે) હવે દ્રવ્ય યતના કહે છે

અગ્ગલં ફલિહં દાર, કવાહં વાવિ સંજણ ।
 અવર્લં વિઆ ન ચિદ્દિઠજ્જા, ગોઅરગ્ગગાઓ મુણી ॥૧॥

ઉતાળો જે દરવાજામા કમાડ પડનાડે રાખવામા આવે
 છે તે ત્યા પરીધ (ભુગળ) જે બીતની અદર લાકડાની ખેચ
 વાની રાખવામા આવે તે) આ નગરના દરવાજે નિશેષ
 કરીને હોય છે તેને તથા આગળ તમા ઝમાડ વિગેદેને અટકીને
 સાધુએ ઉભા ન રહેવું તેથી સાધુને લઘુતા અને શુભ વિગધનાનો
 દોષ લાગે છે (સયત અને મુનિ બંને એકજ અર્થમા છે)

સમણ માદ્દુગં નાગ્ગિ, કિનિણં વા વણીમગં ।
 ઉવસકમતં મત્તદ્દઠા, પાણદ્દઠાણ વ સંજણ ॥૧૦॥

હવે જાવ યતના કહે છે માધુ ગોચરી જાય ત્યા સામે
 ઘોડાનો સાધુ, પ્રાદાણ, કૃપણ, પિઠાલક (ભરકા?) તથા વનીપક
 (દરિદ્રી) આમાનો કોઈ ખાવા પીવાનું લેવાને માટે આવ્યો હોય
 તમદ્દમિત્તુ ન પવિસે, નવિ ચિદ્દે ચક્કુગોઅરે ।

૧૧
 એતમવક્ત્રમિત્તા, તત્થ ચિદ્દિઠજ્જ સજ્જા ॥૧૧॥

૧૧
 તો તેને ઉલ્લઘીને આંધ્રીએ ધરમા જતુ નહીં અપ્રત્ય નેની
 નજર પડે ત્યાં પણ ઉભા ન રહેવું. માટે થોડે દુઃખે નનમ
 જઈને ત્યાં મુનીએ ઉભા રહેવું

વળીમગસ્સ વા તસ્સ, વાયગત્તુમયસ્સ વા ।

અપ્પત્તિંઅ સિઆ હુજ્જા, લહુત્ત પવયણસ્સ વા ॥૧૨॥

જો ત્યાં તપતા યુ દોષ લાગ તે કહે છે વનનું નહીં
 આપનારને આપના વિનય થાય, તેથી અપ્રતી વાત, અધિક
 તેઓ જેનું ધર્મની નિષા કરે કે તેમને આપે ને ને વિનય
 પણ ધ્યાનમાં નથી, કે વગમા ઉલ્લઘીને તપન કરે

પાલિસેહિં વ દિન્ને વા, તઓ તમ્મિ નિયાન્નિ ।

ઉવસકમિજ્જ ભત્તટ્ઠા, પાણદ્ઠા વ વન્નપ્પ ॥૧૩॥

જોઈએ માટે જ્યારે મૃત્યુ તેને ના કે જાના નહીં
 આપે તો તેના ગયાપણે મુનીએ આહાર કે દુઃખ ન કરવું

ઉપ્પલ પડમં વાવિ, કુમુઅં વા માર્ગનિઅં ।

અન્ન વા પુપ્પસચ્ચિત્ત, ત ચ મ્મદ્ધિઆ દણ ॥૧૪॥

૧૪
 મુનીએ પરપીડા ન કરવી તે કહે છે કે અન્ન ચરણ
 તથા પદ્મ બાવીના કમલ તથા મ્મદ્ધિ આદિ

અચિત પુત્ર વિગેરે હોય તેને છેદીને મુનીને આપવા માટે તે

તં ભવે ભક્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

વિંતિઅ પડિઆઙ્કસે, ન મે કપ્પઙ્ક તારિસં ॥૧૫॥

મુનીએ કહેવું કે એ મુનીને લેવું અયોગ્ય ॥ અમને તેવું ભેદનું નથી

ઉપ્પલ પડમં વાવિ, કુમુઅં વા મગદંતિઅ ।

અન્નં વા પુપ્ફસચ્ચિત્તં, ત ચ સમ્પદિઆ વણ ॥૧૬॥

ઉપર પ્રમાણે કોઈ પણ જાતના પુલ્લે હોય અને તેને મહાન કરીને (ચાળીને) મુનીને આપે

ત ભવે ભક્તપાણ તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

વિંતિઅ પડિઆઙ્કસે, ન મે કપ્પઙ્ક તારિસ ॥૧૭॥

તો તેણે કહેવું કે અમારે તેવું લેવું ઉચિત નથી હુશ્યન અને મહાનની જે વાત આવી છે તેમા પહેલા જતાવી જયા છીએ કે પ્રાણીની તથા વનસ્પતિને હુખ હાળને પોહોરાય તો ન લેવું એમ કહ્યા છતાં આ એ ગાથા ફરી શા માટે કહી? આચાર્યના ઉત્તર પહેલામા સામાન્ય છે અને ધીન્તમા વિશેષ નામ લઈને કહ્યું છે

સાલુઅ વા વિરાલિઅં, કુમુઅં ઉપ્પલનાલિઅં ।

મુણાલિઅં સાસવનાલિઅ, રુચ્છુસંઢ અનિવ્વુઢં ॥૧૮॥

શાલુક (કમળનું ફલ) તથા વિરાલિકા (પલાશના ફલ)
તથા કુમુદની તથા બીલ્લ કમળની નાગ તથા પદ્મનેા તથા
મરમવની નાગ (કાકડી) અથવા શીંગ અથવા ગેરૂની કુકડા
આ બધા રાધ્યા વિનાના અથવા અચિત ન થયા હોય, તે
સાધુને લેવું ન હલપે

ત્તરુણગં વા પવાલં, સુસ્વસ્ત તણગસ્ત વા ।

અન્નસ્ત વાવિ હરિઅસ્ત, આમર્ગ પરિવજ્જણ ॥૧૯॥

ઉગતા ફલની કુપળ-પ્રવાલ (કમળ અખળી) શીંગ
વિગેરે અથવા ધાસના મીઠા રાગ (સાઠા) અથવા લીલી
વનસ્પતિ (મોગરી ઠાડી વિગેરે) જે કંઈ કાચુ હોય તે
સાધુએ નલેવું

ત્તરુણિઅ વા છિવાડિ, આમિઅ મજ્જિઅ સદ્દં ।

દિત્તિઅં પહિઆઙ્ગસ્વે, ન મે કપ્પઙ્ગ તારિસં ॥૨૦॥

તેવી કુમળી શીંગા અથવા મગફળી કાચી રાધ્યા કે
ચોકળા વિનાની હોય અથવા પૂરી ચોકી નહોય અને આપે તો
સાધુએ કહેવું કે, અમને તેવું લેવું નહટે

તહા કોલમણુસ્સિન્ન, વેલુઅં કાસવનાલિઅં ।

તિલપ્પપ્પઙ્ગં નીમં, આમર્ગ પરિવજ્જણ ॥૨૧॥

બેર, વાડડારેલા, ત્રીપસનીનું ફળ, તલપાપડી અથવા
વાલની પાપડી અથવા પાટી લીમડાની લીંબોત્રી આ બધી ચીજો
સાધ્યા અથવા અચિન થયા વિનાની હોય તો લેરી નકલપે
તહેવ ચાડડિદ્ઠ, વિઅઈ વા તત્તડિદ્ઠવુહ ।

તિલપિદ્ઠપૂદગિલાગ, આમગ પન્નિજ્જણ ॥૨૨॥

તેથી રીતે ઘોખાનો આટો અથવા કાચુ અથવા ગરમ કાચુ
પાણી ત્રણવાર ઉછળાડી નાંખીને પાચ તા. તાને પૂડેલો બૂકો
હોય અથવા અન્યથાનો ખોળા આ બધી ચીજો ગયા વિનાની
હોય તો કાચુ ઉપયોગમાં લેરી લડી

કવિદ્ઠ માડાલિગ ચ, મૂલગ નૂલગાતિઅ ।

આમ અલ્પપરિણયં, મળનાવિ ન પત્તણ ॥૨૩॥

ગરમ પાણી મૂળો પાડાવાળો તથા ગોરુ કા તે
કાચુ હોય અથવા પૂડા રાધેલું નહેય તે ગરમી પાણી નકલપે
(અન્યથાનો ખોળા આ બધી ચીજો ગયા વિનાની હોય તો)

તહેવ ફલમંયૂણિ, વીઅમંયૂણિ જાણિયા ।

વિહેલગ પિયાલ ચ, આમગં પરિજ્જણ ॥૨૪॥

ગેરનું ચુણુ અથવા ચુણુ તથા હરડા ગેરનું ફળ
વિગેર કાચા હોય અથવા કઢીયા સહીત હોય, સયા વિનાના
હોય તો રાધુએ નોવા

સમુદ્ધાણં ચરે ભિક્ષુ, કુલમુચ્ચાવયં સયા ।

નીયં કુલમદ્વક્ષ્મ, ઝસઠં નાભિધારણ ॥૨૫॥

આધુ ઉચ્ચ નીચ ઘરનો તફાવત ન રાખના મમાન પણે
શગરીય રહિત ગોચરીલે, (દાડ-માસ-વાપરનાગ અધમ ધરોને
છોડી) પ્રાદ્યક્ષ સુત્રિય વેશ્ય વિગેઝની ગોચરી સાધુ લે) પણ
ગરીબ ધરોને છોડી, શ્રીમતોના ધરો ચોધતો ન ફરે કદાપી
જાયતો તેમા અપમાન થાય. લોક નિદા કરે

અદીણો વિત્તિમેસિજ્ઞા, ન વિસીડજ્ઞ પડિણ ।

અમુચ્છિઓ ભોજગાંમિ, માયણેણેણારણ ॥૨૬॥

ગોચરી ફ તા ન મલેતો ખેડ નડકે, કદાચ સાડ લોજન
મલે તો લોભીઓ ધર્મ વવારે નલે, પણ ખાવા જટલુ લે તેમા
સાધુ માટે કદ એવોઈ, નગને તે ધ્યાન ગજે

વહું પરધરે અત્થિ, વિવિહ રાહમસાહસ ।

ન તત્ત્વ પડિઓ કુપ્પે, હચ્છા દિજ્ઞ પરો નવા ॥૨૭॥

ગૃહસ્થના વરમા ઘણી ચીજો પડેલી હોય છે અનેક
પ્રકારના ખાનપાન વિગેરે હોય તે છતા શ્રદ્ધા નઆપે અથવા
ઓધુ આપે તો વિદ્વાન સાધુએ કોષ નકરે. કારણ કે, તે

સયણાસણવત્થં વા, ભત્તં પાણં વ સંજણે ॥

અદિતસ્સ ન કુપ્પિજ્ઞા, પચ્ચક્ખેવિ અ દીસઓ ॥૨૮॥

શ્રદ્ધસ્થના ઘરમા સચારીક (સૂવાનુ પાચણુ) આસન વસ્ત્ર અથવા ખાનપાન વિગેરે પ્રત્યક્ષ દેખાતી થીજે હોય અને તે સાધુ માગણીકરે છતાં ઘરવાળો ન આપે તો સાધુએ ક્રોધ ન કરવો.

इत्थिअं पुरिसं वावि, डहरं वा महल्लग ।

વદમાણં ન જાહજ્ઞા, નો અ ણં ફરુસં વણે ॥૨૯॥

શ્રી પુરુષ નપુસક અથવા નાનુ મોટુ માણસ સાધુને નમસ્કાર કરેતો તેને ભક્ત જાણીને તેની પાસે કોઈપણ વસ્તુની માગણી ન કરવી કદાચ વસ્તુની જરૂર પડે અને માગણી કરી હોય, છતાં તે શ્રદ્ધસ્થ ન આપેતો તેને કડવા વચનો ન કહેવા.

जे न वंदे न से कुप्पे, वंदिओ न समुक्खसे ।

एवमन्नेसमाणस्स, सामण्णमणुचिदूठइ ॥૩૦॥

કોઈ નમસ્કાર ન કરે તો તેના ઉપર ક્રોધ ન કરવો તથા રાજા વિગેરે મોટો માણસ નમસ્કાર કરેતો અહીંકાર ન કરવો, એવો જે સમપરિણામ રાખે તો તેને ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવાથી અખડ સાધ પાવ પ્રાપ્ત થાય.

સિઆ એગડઓ લઘુ, લોભેણ વિણિગૂહડ ।

મામેયં દાડય સંત, વઘુર્ણં સયમાયણ ॥૩૧॥

ગોચરીમા ઉત્તમ વસ્તુ આવી હોયતો લેખીઆ થઇને
પાતશમા છુપાવવી નહીં પણ શુદ્ધતા જોવામા આવે, તેવી રીતે
શખવી કે શુક્ર વિગેરેને લેવી હોય, તો કામ લાગે

અત્તદૂઠ ગુરુઓ લુહો, વહુ પાવ પકુવ્વડ ।

દુત્તોસઓ અ સો હોડ, નિઠ્ઠાણં ચ ન ગચ્છડ ॥૩૨॥

જો સાધુ લેખીઓ થઇને પોતાના માટે છુપાવેતો તેપછી
ઘણા પાપ કરે છે અને તેને કોઇ કિંવદંત સંતોષ નથી અને
તેથી ધીરજ ન રહેવાથી તે ભેદ પાછો પાપ ન કરી શકે

સિઆ એગડઓ લહુ, વિવિહ પાણમોઅણ ।

મદ્દગં મદ્દગં મુચ્છા, વિવન્નં વિરસમાહરે ॥૩૩॥

અથવા ગોચરીથી આવતા રસ્તામા સારો સારો આહાર
ખાઇલે અને પછી બીજાને ખાવા માટે અથવા બીજાને ખતા-
વવા માટે થોડું નિરસ લોજન લાવે

જાણતુ તા ઇમે સમણા, આયયટ્ઠી અયં મુળી ।

સતુટ્ઠો સેવણ પત, લૂહવિત્તી સુતોસઓ ॥૩૪॥

એથી પોતે એમ સમજેકે મને બીજા સાધુઓ ઉત્તમ

માનેહે, ‘ આ આત્માર્થી સાધુ ’ થોડું હુણુ નિરસ લોજન
ખાધને સુતોય માને છે

પૂઅળટ્ટા જસોકામી, માણસમ્માણકામણ ।

વહુ પસવર્ડ પાવ, માયાસહ્ચ ચ કુન્વડ ॥૩૫॥

આવી રીતે પૂજવાની ઈચ્છાવાળો ખોટા જસને ચાહનારો
માન મન્માનને ઈછે તે યજ્ઞ પાપો કરે અને ઘણું કપટ કરે
સુર વા મેરગ વાવિ, અન્ન વા મજ્જગ રસ ।

સસકલ ન પિવેભિક્સૂ, જસં સારકલમપ્પણો ॥૩૬॥

સુરા તે જવના આટાનો બનાવેલો દારૂ અથવા મહુડાનો
દારૂ અથવા તેવી બીજી કોઈ નિશાની ચીજોનો દારૂ પોતે છાનો
અથવા બાહેર નખીએ ઢારણુકે મર્વણ ભગવાન મદા જોઈ રહ્યા
છે તેમ પોતાના કુળની લાજ રાખવાના માટે માધુ તેનાથી
દુર રહે

પિયણ એગઓ તેણો, ન મે કોઈ વિઆણડ ।

તસ્સ પસ્સહ દોસાઈ, નિઅર્હિં ચ સુણેહ મે ॥૩૭॥

કદાચ એકાતમા ખીએ કે મને કોઈ દેખતું નથી તો તેના
દોષોને તથા તેના કપરને મારી ખાસે સાબળો “ એવું મારા
સાધુને શુદ્ધ ઉપદેશ આપે છે ”

ચહ્હઈ સુંડિઆ તસ્સં, માંયામોક્ષ ચ મિક્ખુણી ।
 અયસો અ અનિવ્વાણ. સયય ચ અસાહુઆ ॥૩૮॥
 નિચ્ચવિગ્ગો જહોં તેણો, અત્તકમ્મેહિં દુમ્મઈ ।
 તારિસો મરણંતેવિ, નં આરાહેઈ સંવરં ॥૩૯॥

તેને દિવસે દિવસે વધારે કુટુંબ પડે અને તેથી થણુ
 બહુ બોલે કપટ કરે, તેથી કોઈક વખત પકડાતા આબરૂ વાંચ
 મોક્ષ મળે નહીં તથા હમેશા, તેને સાધુપણુ હોય નહીં તથા
 તે પાપકર્મથી નિરતર બેદમા રહેશે અને જેમ ચોર પોતાના પાપ
 છુપાવવા ચિંતામાં રહે, તેમ પોતે પણ ચિંતામાં રહી અતકાળે
 પણ ખોટી બુદ્ધિથી આરાધના પણ ન કરી શકે

આચરિણ નારાહેઈ, સમણે આરિ તારિસે ।

ગિહંત્યાવિ ણ ગરિહંતિ, જેણ જાણતિ તારિસા ॥૪૦॥

તેના આવા પાપો હોવાથી તે આચાર્યની સેવા ન કરે
 બીજા સાધુઓની સેવા ન કરે અને જો તેના આવા પાપો
 જણાયતો મહત્ત્વે પણ તેની નિંદા કરે

एव तु अगुणप्पेही, गुणाण च विवज्जे ।

તારિસો મરણંતેવિ, ણ આરાહેઈ સંવરં ॥૪૧॥

એટલા માટે હાડીઓ સાધુ દુર્ગુણોને પકડીને ઉત્તમ
શુભોને, છોડીને સાધુપણથી દૂર થઈ આરિત્રને અતવખતે પણ
આરાધી શકે નહીં

તવં કુન્વદ મેહાવી, પળીઅં વજ્જાણ રસં ।

મજ્જાપ્પમાયવિરઓ, તવસ્સી અદ્ધક્કસો ॥૪૨॥

હાડ પીવાના દોષ બતાવ્યા તેથી સાધુએ શુ કરવું, તે
કહે છે જુદિમાન સાધુ તપ કરે શુદ્ધી આજ્ઞામા રહે તથા
ધી, દુધવાળા પદાર્થ તને અને હાડ, તથા આળસ વધારે, તેવા
પદાર્થો છોડીને તપસ્વી સાધુ તપસ્યા કરીને અહુકાર નકરે

તસ્સ પસ્સહ કલ્હાણં, અળેગસાહુપૂઢઅં ।

વિહલં અત્થસજુત્ત, કિત્તહસ્સં સુળેહ મે ॥૪૩॥

શુદ્ધ મહારાજ બીજા શિષ્યોને કહે છે કે તેવો સાધુ શુ
મેળવે તે જુઓ તેનું કદવાણુ થાય એટલે સયમ સારી રીતે
પાળે તેથી બીજા સાધુઓ તેનું બહુ માન કરે તથા વિશાળ
એટલે તેને મોક્ષનું મુખ આપનાર સિદ્ધાત્મનું રહસ્ય મળે
તથા તુચ્છતાથી રહીત નિરૂપમ મુખ મળે એવું બતાવીશ.
તમે મારી પાસેથી સાબળો

एवं तु सगुणप्पेही, अगुणाण च विवज्जाण ।

तारिस्सो मरणतेऽवि, आराहेइ यसंवरे ॥૪૪॥

એ પ્રમાણે અપ્રમાદ વિગેરે ઉત્તમ ગુણોને વાચનારો તથા પ્રમાદ વિગેરે દુર્યુષોનો ત્યાગનારો સાધુ, શુદ્ધ આશામા મુખ્યદિથી રહોને મરણાતે ચારિત્રની આરાધના સારી રીતે કરે કારણકે ઉત્તમ ગુણો તે ચારિત્રનું બીજ છે

આયરિણ આરાહેઙ, સમણે આવિ તારિસે ।

ગિહત્યાવિ ણ પૂર્યંતિ, જેણ જાણતિ તારિસા ॥૪૫॥

તે ઉત્તમ માધુ આચાર્યની મેવા કરે તે પ્રમાણે બીજા સાધુઓની પણ મેવા કરે કારણકે તેના બાબ શુદ્ધ છે અને તેનું બાણીને અહરથો પણ તેનું બહુમાન કરે છે

તવતેણે વયતેણે, રૂવતેણે અ જે નરે ।

આયારભાવતેણે અ, કુઠ્ઠઈ દેવકિંવિસા ॥૪૬॥

તપ-વચન-રૂપ-આચાર અને ભાવ એ પાંચની ચોરી કરે, તે આ પ્રમાણે છે પોતે તપ નકરતો હોય છતાં કુઠરતી દુર્બળ હોય તેથી કોઈ પૂછેકે આપ તપસી છો? તો માન રહે અથવા હાકહેતો તે તપચોર બાણુવો તેજ પ્રમાણે ધર્મ કથા કહેતા કયાયથી થોડું સાબળી કથા કરે તેમા કોઈ પૂછેકે આપ સાસ્ર જાણો છો? ન જાણ્યો હોય છતાં હા કહે. અથવા માન રહે તો વચન ચોર બાણુવો એ પ્રમાણે રૂપવાળો જોઈ કોઈ પૂછેકે આપ રાજકુમાર છો. તો હાકહે તો તે રૂપચોર બાણુવો

તેજ પ્રમાણે સારા આચાર વાળાના નામે પૂજાય તે. તે આચાર
ચોર જાણવો તથા ખીજના કહેલા સિદ્ધાંત રહસ્યને પોતાને
નામે બતાવે તે તે ભાવ ચોર જાણવો આ પ્રમાણે ચોરી કરવાથી
કિલ્લિયયાની દેવચોની પામે

લઢૂળાવિ દેવંત, ઉવવન્નો દેવકિન્વિસે ।

તત્પાવિ સે ન યાળાદ્, કિં મે કિચ્ચાદ્મં ફલ ॥૪૭॥

તે પ્રમાણે આવી હલકી ગતિ પામ્યા છતાં, અને મારી
ક્રિયાથી દેવ પણ પામ્યા છતાં વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાનના અભાવે
જાણતો નથી કે મે પૂર્વે ચોરી કરી તેનું આ જળ છે

તત્તોવિ સે ચદ્ધત્તાળં, લલ્લિમહીં એલમૂઅય ।

નરગં તિરિક્કલ્લજોણિ વા, વોહી જત્થ સુદુલ્લહા ॥૪૮॥

હવે ખીજ કોપો કહે છે દેવ લોકમાંથી નીકળીને મનુ
ષ્યપણામાં એલમૂક્તા (ગાડપણ વિગેરે અથવા ગકરા જેવી
ન સમંભય તેવી ભાષામાં) ઉત્પન્ન થશે અને પરપરાએ નરક
અને તિર્યચ ગતિને મેળવશે તથા સર્વ સુખોનું મૂળ જૈન
ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી દુર્લભ થશે, ટીકામાં એલમૂક્તા એ જગ્યાએ
વારવાર હુ ખ પામવાનું મુચવે છે તથા ભવિષ્યકાળમાં પણ
પરપરાએ હુ ખ લોગવશે એમ મુચવે છે

એઅ ચ દોસ દદ્દૂળ, નાયપુત્તેણ માસિઅ ।

અણુમાયંપિ મેહાવી, માયામોસં વિવક્ષણ ॥૪૯॥

તેથી ઉપદેશ આપે છે કે આ પ્રમાણે મહાવીર જીનેશ્વરે
કહ્યું તે દોષોને જાણીને મર્યાદામાં રહેવો. આથી જરૂર પણ ખોટું
માન ન લે અને માયા જુઠુંને સ્વર્ગમાં છોડે.

તિલ્લિખકુળ મિલ્લેસણસોહિ, સજયાણ બુદ્ધાણ
મગાસે । મિલ્લુ સુપ્પણિહિડિદિ, તિલ્લલજ્જગુણવ
વિહરિજ્ઞાસિ ॥૫૦॥

તિલોમિ સમત્ત પિહેસણાનામજ્ઞયણ પંચમ ॥૫॥

અધ્યયન સમાપ્ત કરતા શુરૂ કહે છે કે વિદ્વાન શુરૂપાને
બિદ્યાની શુદ્ધિ શિખીને પોતાની ઇદ્રિયો કબજામાં રાખીને ઉત્કૃષ્ટ
મયમ પાળતો, તથા સૂત્રમાં જત વેદો વિધિઓ સમાચારી
કરતો, પોતે શુદ્ધવત સાધુ થઈ વિચરે તેવું હું કહું છું વિગેરે
જય પૂર્વે માફક જાણવું બીજી ઉદ્દેશો આ પૂરા થયો સૂત્ર
અનુગમ કહો. તથા નયનુ વર્તન પૂર્વે માફક જાણવું પિડેપણા
નામનું પાઠ્યમું અધ્યયન સમાપ્ત થયું.

અથ મહાચારકથારૂપ પઠ્ઠમધ્યયનમ્ ।

“ મહાચાર કથા નામનું હું અધ્યયન ” હવે કહે છે
તેનો પુર્વના અધ્યયન સાથે આ સળખ છે કે જયા અધ્યયનમાં

સાધુની શિક્ષાની વિશુદ્ધિ બતાવી અને અહીયા ગોચરીમા ગએલા સાધુએ પોતાનો આચાર મોટા માણસોએ પૂછ્યું હોય અને પોતે જાણતો હોય તો પણ ત્યાં વિસ્તારથી કહેવું નહીં પણ કહેવું કે શુદ્ધમહારાજ ઉપાગ્રયમા કહેશે. તેજ અહીં કહેછે કે. ગોચરીમા ગએલો સાધુ કયાય પણ બેસે નહીં તેમ કયા પણ બેસીને સાધુ વિસ્તારથી નકહે તેથી પાચમા છઠ્ઠા અધ્યયનનો આ સમય થયો તેના અનુયોગ દારનો ઉપન્યાસ (વર્ણન) પુર્વ માફક જાણવો તયા નામ નિષ્પન્ન નિશ્ચેષો આવે ત્યાં મહાચાર કયા નામ જાણવું અને પુર્વે તે તત્ત્વથી બતાવ્યું છે તેથી અહીં દુઃખાણુમા કહે છે

જો પુર્વિ ઉદ્ધિદ્ધો, આચારો સો અહીંણમદ્ધરિત્તો ।
સચ્ચેવ ય હોઈ કહા, આચારકહાણ મહર્હાણ ॥૨૪૫॥

પુર્વે ત્રીજા અધ્યયનમા આચારનું વર્ણન કહેલું છે તે જ્ઞાનાચાર વિગેરે પાચ પ્રકારના છે તે સર્વ અહીં વિસ્તારથી કહેવું, અને તે ત્રીજા અધ્યયનમા છુટલક આચાર કયા હતી અને અત્રે મહાચાર કયા છે તેથી કયાનું વર્ણન પણ આશ્લેષથી વિગેરે છે તે કહેવું અને પુર્વે છુટલક (નાનો) તેનાથી ઉલટો મહત્ (મોટો) તેનું વર્ણન કરવું એટલે ત્યાં નાના આચાર કયા અને અહીં મોટાઆચાર કયા જાણવી, નામ નિષ્પન્ન નિશ્ચેષાનું વર્ણન કર્યું જીજે વિસ્તાર પુર્વે માફક જાણવો હવે સૂત્ર અનુગમમા અરબલિતાદિ શુભયુક્ત સૂત્ર જોણવું તે આપ્રમાણે

નાણદંસણસંપન્નં, સંજમે ઝ તવે રયં ।

ગણિમાગમસંપન્નં, રુજ્ઞાણમ્મિ સમોસદં ॥૧॥

જ્ઞાન તે શ્રુત જ્ઞાન વિગેરે છે કંઈન તે ક્ષયોપ શમિકાદિ
એ બનેથી યુક્ત તથા પાથ આશ્રવથી રહીત સયમમા તથા
તપસ્યામાલીન એવા તથા સાધુ સમુદાયથી યુક્ત તે ગણી
આચાર્ય દોય. જગી તે વિશિષ્ટ સૂત્ર બલેલા દોય, એવા સદા
આરી પડિત આચાર્ય ઉદ્યાનમા આવેલા દોય, તે ધર્મ ઉપદેશ
આપતા દોય (મૂળસૂત્રમા પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી આગમ
કહ્યુ એ બંને એક છે. હતા જુદા જુદા એટલા માટે મુખ્યા છેકે
તેમનું જ્ઞાન વધારે આગમે બલુવાથી નિપુણ શુદ્ધિવાળુ છે
અને ઉદ્યાવ કહેવાનુ કારણ એછેકે, ચહેર કરતા ઉદ્યાનમા
સાધુને વધારે નિવૃત્તિ રહે છે પણ તે સાધુને ઉચિત હોય
નેષએ)

રાયાણો રાયમન્ના ય, માહણા અદુવ રત્તિઆ ।

‘પુચ્છતિ નિહુઅપ્પાણો, કહ મે આચારગોયરો? ॥૨॥

તેવા ઉત્તમ ગુરૂને આવેલા સાશળીને, તેમની પાસે રાજાએ
રાજના પ્રધાનો બ્રાહ્મણો સન્નિઓ અથવા શેઠીઆઓ આત્માને
સ્થિર કરી હાથ બેડીને પુછે કે હેગુરૂવર ! આપનો ક્રિયાકલાપ
(આચાર) શુ છે ? તે કહે

તોસિં સો નિહુઓ વંતો, સઘ્નભૂઅસુહાવહો ।

સિંક્વાણ સુસમાડતો, આપ્તકલ્પ વિઘ્નકલ્પણો ॥૩॥

તે સમયે તે આવેલા શક્તો આગળ ધર્મપ્રાયને સ્થિર કરી નિશ્ચલ રહી ઇદ્રિયો તથા મનને હમનકરીને સર્વ જીવોને મુખઆપનાર શુદ્ધ અને આસેવન એટલે શુદ્ધપાસે પ્રથમ આચાર સાબળવા અને પછી વર્તનમાં મૂકવો એ અને પ્રગરની શિક્ષાએ મુક્ત પઠિત આચાર્ય તેમને ધન સમજાવે છે

હંદિ ધમ્મત્થકામાણ, નિરંગયાણં સુણેહ મે ।

આચારગોઅરં ભીમં, સયલ દુરહિદ્દિઠઅં ॥૪॥

ધર્મ-અર્થ નેકામ સાધુઓનો કેવી રીતનો છે તે આચાર ભય કર છે, અને સામાન્ય માણસોથી ન પગાય તેવો કઠણ અને સપુર્ણ છે તે તમે મારી પાસે માલજો, ધર્મનો નિરૂપો પડેલા અકપયનમાં કહ્યો છે તેથી અહીં લોકોત્તર ધર્મ નિચુકિતકાર કહે છે નન્નત્થ ઇરિસિં વુત્તં, જં લોણ પરમદુચ્ચરં ।

વિઝલદ્ઢાણમાદ્દસ, ન મૂઅ, ન મવિસ્સદ્ ॥૫॥

એવું બીજે કયાય જૈન ધર્મ સિવાય કશું નથી લોકમાં જે પર તે સામાન્ય માણસને આચરવું કઠણ છે ત્રિપુવ સ્થાન બજનારાને આવું પૂર્વે થયું નથી અને થવાનું પણ નથી તે

ધર્મ અર્થ અને કામએ ત્રણને સૂત્ર સ્પર્શ નિર્યુક્તિ વડે
પહેલા અધ્યનમા ઉપર કહેલ છે હવે છેલ્લો તરધર્મ કહે છે
ધર્મો વાવીમિવિહો, અગારધર્મોઽગારધર્મો અ ।
પઠ્ઠમો અ વારસવિહો, દસહા પુણ વીયઓ હોઈ ॥૨૪૬॥

ધર્મ આમાન્ય રીતે બાવીસ પ્રકારનો છે એટલે પ્રહસ્થનો
ધર્મ બાર પ્રકારનો છે અને સાધુ ધર્મ દશ પ્રકારનો છે, આ
સંક્ષેપમા કહી હવે વિસ્તારથી કહે છે,

પચ ય અણુવ્વયાડં, ગુણવ્વાયાડં ચ હોંતિ તિત્તેવ ।
સિક્ખાવયાડં ચઉરો, ગિહિધર્મો વારસવિહો ॥૨૪૭॥

પ્રહસ્થ (શ્રાવક) ના પાંચ અણુવત છે, તે સ્થુળ એટલે
થોડામા છે તે મર્મ્યા એવનું રક્ષણ ન કરી ગકે પણ નિર
પરાધિત્તસ હાલતા આવતા એવને બચાવી શકે વિગેરે છે
શુદ્ધવત તે ત્રણ છે તે દિશ્વાનો નિયમ વિગેરે છે અને ચાર
સામાયિક વિગેરે શિક્ષા વત છે આ પ્રહસ્થ ધર્મનું વર્ણન
આવશ્યક સૂત્રમા વિસ્તારથી બતાવ્યું છે તેથી અહીં કહેતા
નથી, તેથી સાધુ ધર્મનું સ્વરૂપ કહે છે

સ્વંતી અ મદ્દવઽજ્જવ, મુત્તી તવસંજમે અ વોદ્ધવ્વે ।
સચ્ચં સોચં આર્કિંચણ, ચ વંમં ચ જહ્મધર્મો ॥૨૪૮॥

સમા ક્રમજ્ઞતા સરજ્ઞતા મુક્તિ (નિર્લોભિતા) તથા સયમ
સત્ય પવિત્રતા અક્રિયન બ્રહ્મચર્ય એમ દશ પ્રકારે સાધુ ધર્મ છે
સેતુ વણન પહેલા અધ્યયનમા છે (દીપણુમા લખ્યું છે ચારિત્ર
ધર્મ તે અહીં શ્રમણ ધર્મ જણવો તે સૂર્યોદય મહારાજે
વિસ્તારથી કહેલો છે તે અથવા સહીનતા સયમ વિગેરેમા
બ્યાખ્યાન કરેલું હોવાથી એમ કહેલું છે)

ધમ્મો એસુવદ્દઠો, અત્થસ્સ ચત્તવિહો ડ નિક્કલેવો ।
ઓહેણ છવ્વિહત્થો, ચત્તસદ્ધિઠવિહો વિભાગેણા ૨૪૧।

ધર્મ કહ્યો હવે અર્થનો અવમર છે તેમા આ પ્રમાણે
કહ્યું છે, અર્થનો ચાર પ્રકારે નિયેષો છે નામ સ્થાપના દ્રવ્ય
અને સાવ છે તેમા દ્રવ્યથી આગમથી, નો આગમથી છોડી વ્યતિરિક્ત
મા સામાન્યથી છ પ્રકારનો છે તથા વિશેષથી ચોસઠપ્રકારે છે
એનો ખુલાસો હવે પછીથી કહે છે

ધન્નાણિ રયણ ધાવર, દુપ્પચ્ચડપ્પય તહેવ કુવિઅ ચા
ઓહેણ છવ્વિહત્થો, એસો ધીરેહિ પન્નત્તો ॥૨૫૦॥

જવ વિગેરે (૧) ધાન્ય કહેવાય છે તથા (૨) રત્ન
(સુવર્ણ) તથા (૩) સ્થાવર તે જમીન ઘર વિગેરે તથા (૪)
એ પગવાળા તે માણસ અથવા ગાડી ગાડા વિગેરે (૫) ચાર
પગવાળા તે ગાય બેસ વિગેરે છે તથા (૬) કુખ્યમા તાબાના

કળસ વિગેરે છે એ ચોપથી ૭ પ્રકારનો છે તે છનેશર
તથા ગણધર એવા ધીર પુરુષોએ કહેલા છે તે હવે વિસ્તારથી
કહે છે

ચડવીસા ચડવીસા, તિગદુગદસહા અણેગવિહ એવ ।
સઢ્ઢેસિપિ ડમેસિ, વિભાગમહયં પવક્ષામિ ॥૨૫૧॥

ચોરીમ ચોવીસ પ્રકારનું ધાન્ય તેજ અર્થ (દ્રવ્ય) જાણવું
નયા રત્ન તેજ અર્થ જાણવો તથા ૪૯ પ્રકારે સ્થાપર અર્થ
અને એ પ્રકારે પદાર્થ તથા ૬૪ પ્રકારે ચોપગા અર્થ નયા
અનેક પ્રકારે દ્રુષ્ય અર્થ છે આ જાણાને ખુલાસાથી હવે કહેશે

ઘન્નાઈ ચડવીસં જવ ૧ ગોહુમ ૨ સાલિ ૨ વીહી ૪
સટ્ટીઆ ૫ કોદવ ૬ અણુયા ૭ કંગૂ ૮ રાલગ ૯

તિલ ૧૦ મુગ ૧૧ માસા ૧૨ ય ॥૨૫૨॥
અપસિ ૧૩ હરિમિન્ય ૧૪ તિરહગ ૧૫ નિપ્પાવ ૧૬
સિલિદ ૧૭ રાયમાસા ૧૮ અ । ઇક્કૂ ૧૯ મસૂર
૨૦ તુવરી ૨૧ કુલત્પ ૨૨ તહ ૨૩ ઘન્નગકલાયા ૨૪ ॥

॥૨૫૩॥

ચોવીસ પ્રકારના ધાન્ય (૧) જવ (૨) ઘઉં (૩) ચોખા
(સાલી) (૪) ડાગર (મિઠી) (૫) સાઠી ચોખા (૬) કોદરા (૭)

અણુકા (ખાવટો) (૮) કાગ (૯) રાલગ (કાગની એક ભાત)
 (૧૦) તલ (૧૧) મગ (૧૧) અઠદ (૧૩) અળસી (૧૪) ઢાળ
 અણુ (૧૫) ત્રીપુટક ( ) (૧૬) નિપાવ (વાલ)
 (૧૭) સીલીદ (મઠ) (૧૮) રાજ માસા (ચોળા) (૧૯) ઇંધુ
 (શેરડી) (૨૦) મસુર (૨૧) તુવર (૨૨) કુલથી (૨૩) ધાણ
 (૨૪) કલા ૧૬ (વટાણા) એ પ્રમાણે ચોવીસ પ્રકારના અનાજ છે

ચરણાણિ ચરુવ્વીસ સુવર્ણતત્તવચરયલોહાહ ।
 સીસગહિરણપાસાળવદ્રમણિમોત્તિઅપવાલં ॥૨૫૪॥
 સંસ્કૃતિણિસાગુરુચંદણાણિ વત્થામિલાણિ કદ્દઠાણિ ।
 તહ ચમ્મદંતવાલા ગધા દબ્બોસહાઈં ચ ॥૨૫૫॥

ચોવીસ પ્રકારના રત્નો તે નીચે મુજબ છે (૧) સોનુ
 (૨) તરકુ (૩) ત્રાણુ (૪) ચાદી (૫) લોહુ (૬) સીસુ (૭)
 હીરણ્ય (રૂપીયો વીગેરે) (૮) પાસાણુ (પાનુ માથેક) (૯) હીરો
 (૧૦) અદન (૧૧) મણી (૧૨) મોતી (૧૩) પરવાળા (૧૪) સખ
 (૧૫) તીનીસ (એકભાતનુ વૃક્ષ) (૧૬) અગરૂ વિગેરે (૧૭) વસ્ત્ર
 (૧૮) અમીલ (ઉનના વસ્ત્રો) (૧૯) કાપ્ડ (ઉત્તમભાતનુ લોકડુ)
 (૨૦) ચમ (તેસીહુ વિગેરેના ચામડા) (૨૧) હાથી વિગેરેના
 દાંત (૨૨) ચમરી ગાય વિગેરેના બાલ (૨૩) મુગધ (૨૪) પીપર
 વિગેરે દબ્બ ચોષધ છે. (અગરૂ તથા અદન જુદા છે તેથી ૧૦
 ન બરમા બતાવ્યું છે)

ભુમી ઘરા ય તરુગણ, તિવિહપુણ થાવરં મુણેઅવ્વં ।
 ચક્કારવહ્નમાણુસ, દુવિહં પુણ હોઝ દુપ્પયં તુ ॥૨૫૬॥

સ્થાવર આદી વિભાગ કહે છે જમીન ઘર આંક એમ ત્રણ પ્રકારે છે (મૂળમાં પુનઃ શબ્દ છે તેથી એમ જાણવું કે તે દરેકમાં ઘણા ભેદ રહેલા છે.) જેમકે જમીનમાં ખેતર છે અને તે ખેતર સેતુ તે વરસાદથી ખેડાય અને કેતુ તે પાણી પાઇને ખેડાય તથા સેતુ કેતુ તે બંને રીતે પાણી લે તથા ઘરતે ત્રણ પ્રકારના છે જેમકે જમીનમાં ખોદેલા (સોયરા) તથા જમીન ઉપર તે માળ વાળા અને તે બંને જાતના નીચે સોયર અને ઉપર માળ તથા વાડમાં પણ અનેક પ્રકારના ભેદો છે જેમકે નાળોએર આબા વિગેરેના બગીચા છે તથા ચક્રઆશથી બાધેલું તે ગાંઠા વિગેરે તથા મનુષ્ય તે દાસ દાસી વિગેરે એ બે યમવાળા જાણવા

ગાવી મહિસી રટ્ઠા, અયણ્ણગઆસઆસતરગાં આ
 ઘોઢગ ગદ્દહ હત્થી, ચડપ્પયં હોઝ દસહાં ૩ ॥૨૫૭॥

ગાય ભેસ ઉંટ બકરી ઘેટું (વાલહીક દેસના જાતવાન ઘોડા) તે અશ્વ કહેવાય તથા ઘણા ભેરથી દોડે તે અશ્વનર કહેવાય અને બાકી બધાં ઘોડા કહેવાય ગધેડા અને હાથી એમ દસ પ્રકારે ચોપગા જાણવા

નાળાવિહોવગરણં, ણેગવિહં કુપ્પલક્ષણં હોઈ ।

એસો અત્યો મણિઓ, છન્વિહ ચડસદ્દિઠમેઓ ડા ૨૫૮ ।

જુદી જુદી જાતના ઉપકરણ જેમકે તાળાનો કળસ કડીલ

( ) વિગેરે ઉપકરણ છે તે કુખ્ય ૩ આ પ્રમાણે
ધાન્ય રત્ન સ્થાવર ઐષગા યોષગા અને કુખ્ય તેના અનુક્રમે
લેઈ આ પ્રમાણે છે ધાન્યના ચોવીસ લેઈ રત્નના ૨૪ લેઈ છે
સ્થાવરના ત્રણ લેઈ છે તથા ઐષગાવાળાનો એક લેઈ અને યો
ષગાવાળાનો એક લેઈ તથા ચારપગવાળાના દશ લેઈ તથા કુખ્યનો
એક લેઈ એ બધા મળીને કુલ ચોસઠ લેઈ સમજવા ।

કામો ચડવીસવિહો, સપત્તો સ્વલુ તહા અસંપત્તો ।

સપત્તો ચડવસહા, દસહા પુણ હોઅસપત્તો ॥૨૫૯॥

કામ યોગથી ચોવીસ પ્રકારના છે તેમા સપ્રાપ્ત ચોઈ
પ્રકારના છે અને અસપ્રાપ્ત દશ પ્રકારના છે તેનો ખુલાસો
હવે કરે છે

તત્થ અસંપત્તો અત્યો, ૧ ચિંતા ૨ તહ સદ્ધ ૩ સસરણ
મેવ ૪ । વિક્કવય ૫ લજ્જનાસો ૬ પમાય ૭ ઉમ્માય

૮ તન્નાવો ૯ ॥૨૬૦॥

પ્રથમ ચોઈ કહેવાનું હોવાથી દશ પ્રકારનો અસપ્રાપ્ત

કામ કહે છે (૧) જોયા વિના કુકત કાને સાબળીને તે તરફ
 જાન ખેંચાય (૨) તેનું કપ વિગેરે ગુજોને સાક્ષાત જોઈ તેને
 મેળવવાને ચિતા કરે (૩) તથા મોઢીત ઘઉં સજાય કરવાની
 ઇચ્છા (૪) તેનું કપ ચિતરેલ વિગેરે જોયું (૫) તેના વિયોજમા
 આહાર વિગેરે ઉપર અરુચિ થાય (૬) જન્મજનો નાશ ને
 વધીલના દેખતા પળ દુરાચારની પ્રથા (૭) પ્રમાદ એટલે
 તેને માટે સર્વ આરભમા તૈયાર થયું તથા (૮) ઉત્પાદ તે ગમે
 તેમ બધું જોયું (૯) જાવના તે યજ્ઞ વિગેરેને પણ જોના
 આલિંગનની બુદ્ધિએ ભેળ્યું

મરણ ૧૦૦ હોઈ દસમો, સપત્તપિંચ સમાપ્તો વોલ્હું।
 દિદ્ઠીં સંપાઓ ૧ દિદ્ઠીંસેવા ય સંભાસો ૧।૨૬૧।

(૧૦) તે જોના મેક્ષાપ નયાય ને તેના ચોકથી મરણ
 પામે આ પ્રમાણે સ્ત્રીનો પ્રાપ્તિ નયાય અને તેના ઉપરને મોહ
 ન છેડે, તે દસમી અવસ્થાએ મરણ પામે છે હવે પ્રાપ્તિ
 થાય તો શું થાય ? તે દુકામા કહે છે (૧) કુબુદ્ધિએ જોયું
 (૨) તેની સામે જાય કરવું આમા કુબુદ્ધિએ પુરુષ દેખતો તે
 દ્રષ્ટિ સેવા કહેવાય અને જનેની આખ મળેતો જાવસાર કહેવાય
 તથા સભાષણમા જને એકાવમા મળતા સંસારની વાતો કરે
 તે છે

હાસિઅ ૩ લલિઅ ૪ ડવગૂહિઅ ૫ દંત ૬ નહનિવાય

૭ ચુંવણં ૮ હોદ્દા ૧ આલિંગણ ૨ માયાણ ૩ કર ૪
 સેવણ ૫ સંગ ૬ કિહા ૭ અ ॥૨૬૨॥

(૩) હસપુ (૪) કામ જાગે તેવા મધુર ગર્ભિત વચ્ચે
 બાલવા (૫) પાસા વિગેરેથી ખેલીને મેલાપ કરવો (૬) કત-
 નિપાત (૭) નખનિપાત (નખથી ઇસારત કરવી) (૮) ચુબન
 (૯) આલાગન થોડો રપસું કરવો (૧૦) આદાન (સ્તનકીપર
 હાથ નખવો (૧૧) સેવન (૧૨) કર (૧૩) સંગ અને ભોગ
 (૧૪) કીકા તેમા પાછળના ૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ એ ચાર ભાગ
 છે તે મધુન સેવનના અનુક્રમે જાણવા કામનુ સ્વરૂપ બતાવીને
 કહે છે ધર્મ વિગેરે ત્રણેનું સખતતા (વિરોધ) તથા અસ-
 ખતતા તે (અવિરોધ) બતાવે છે

ધર્મો અર્થો કામો મિત્રે તે પિડિયા પડિસવત્તા ।

જિણવયણ ડલિત્રા અસવત્તા હોતિ નાયન્વા ॥૨૬૩॥

ધર્મ-અર્થ અને કામ એ ત્રણે સાથે લઈએ, તો પરસ્પર
 વિરોધી છે તેણે લૈકિક જે જેનેતર વચ્ચન છે તેમા આ પ્રમાણે
 કહેણ છે કે અર્થનું મૂળ નિકૃતિ (લોભ) તથા ક્ષમા (સહન-
 ગીતતા) છે અને કામનું મૂળ પેસા શરીર અને યોગ્ય ઉમર
 છે તથા ધર્મનું મૂળ-દાન-દયા અને દમન છે અને મોક્ષનું
 મૂળ બધાથી મોક્ષ ઉતારવો અને ધર્મ ક્રિયામા તત્પર રહેણ

સે છે

“અર્થસ્ય મૂલં નિવૃત્તિઃ ક્ષમા ચ, કામસ્ય વિત્તં ચ
 ચપુર્વયશ્ચ । ધર્મસ્ય દાનં ચ દયા દમશ્ચ, મોક્ષસ્ય
 સર્વોપગમઃ ક્રિયાશ્ચ ॥૧॥

આ બધા પરસ્પર વિરોધી હતા હાન વચનને અનુસારે
 કુશળ બુદ્ધિના યોગી બ્યવહારથી ધર્મ વિગેરે તત્વના સ્વરૂપને
 વિચારવાથી અથવા નિઃસ્વયથી જોતા પરસ્પર અવિરોધી થાય
 છે, તેમા પ્રથમ બ્યવહારથી અવિરોધ બતાવે છે

જિજ્ઞવણમિ પરિણે, અવત્થવિહિ આણુઠાણઓ
 ઘનમો । મન્ઝાસયપ્પયોગા, અત્થો વીસમઓ કામો
 ॥૨૬૪॥

હાન વચન, સદ્યમા યોગ્ય રીતે કુશલાથી અવરથાને
 યોગ્ય કાર્ય કરવાથી યોગાની યોગ્યતાને અગત્યો દર્શન વિગેરે
 આવકની પ્રતિમા અગિયાર કરવાથી દોષ સદિન વર્તન કરવાથી
 ધર્મ થાય છે નિર્મળ વીચારના પ્રયોગથી વિશિષ્ટ યોગથી અને
 પુન્યના ભગથી અર્થ પ્રાપ્તિ થાય છે તથા યોગ્ય પત્નિના
 સ્વીકારથી વીચારના મગનાપણથી કામ, લોભાનુ મુખ મળે છે.
 (વીનસાનના વચનથી સમારંભી અસારના અભ્યા પછી ચરિત્ર

લેવામાં વિંત આવતુ હોય તો શ્રદ્ધસ્થ યોગ્ય રીતે ન્યાયથી
 ધન મેળવે અને સાદાર્થથી છુદ્ગી ગુજારે ધન મળતા કે ન
 મળતા હર્ષ, રોષ ન કરે, તથા ધમના સમયમા ધર્મ કરે તો
 ધર્મને અર્થ બને અવિરોધીપણે પલાય, તથા સમારથી ન
 છુટાવાથી, હુખખા પરિણામે શ્રી સબધ કહે તેમા પણ પર્વ-
 તિથી એ પૌષધ (એક દીવસનુ ચારિત્ર) સામાયીક (જે ઘડીનુ
 ચારિત્ર) પ્રતિક્રમણ (દોષોની ગુપ્તિ) કરે તો કામ અને
 આગ્નિમા પણ વિરોધ ન આવે)

ધમ્મસ્સ ફલં મોક્ષો સાસયમહલં સિવ અણાવાહ ।
 તમભિપ્પેયા સાહુ તમ્હા ધમ્મત્થકામ ત્તિ ॥૨૬૫॥

હવે નિશ્ચયથી અવિરોધ બતાવે છે નિર્મળ મનથી ધર્મ
 સાધનારને મોક્ષ મળે છે તે મોક્ષ નિત્ય છે, અનુદય છે,
 પવિત્ર છે, બાધા વિનાનો છે, તે ધર્મરૂપી અર્થને ઠામ એટલે
 વાચનાશ સાધુઓ છે (ધર્મને ઉત્તમ ધન માનીને તેનીજ
 વાચના કરવી, તેમાજ મન, વચન, કાયાને રોકવુ તેથી મોક્ષ
 મેળવે તે સાધુઓ બાણવા

પરલોગુ મુત્તિમગ્ગો, નત્થિ હુ મોક્ષો ત્તિ વિત્તિ
 અવિહિન્નૂ । સો અત્થિ અવિત્તહો, જિણમયંમિ

પવરો ન અન્નત્થ ॥૨૬૬॥.

ઉપરની વાતને દૃઢ કરવા કહે છે કેટલાક અજ્ઞ પુરોહિતો વિધિન ન લાગતાં કહે છે કે, બીજા જનમમાં જવાનું નથી જ્યાંનું પન્વેક નથી, તથા મોગને માર્ગ, ગાન, દર્શન, ચારિત્ર્ય નથી, તથા બધા ઈર્મયાં મુખે મોખ મેલવે તો પણ નથી જુવું જે નુસ્તિકા કહે છે તેમને જૈનાચાર્ય ઉત્તર અપે છે કે વીતરાગના વચનમાં પહેલા અને પછી કેઈ પણ જાનનો વિરોધ નથી તેમાં પરવે, મેદા સાધન, અને મોક્ષ, એ બધા મિદ્ધ થય છે પણ જેઓ ધર્મનાં નામ દિશા કરે છે, અદ્વત્તા નીત્ય અથવા અનીત્ય એકાલ મારી બેઠા છે, તેમને ત્યાં ઉપની રજા વાતો મટતી નથી આ પ્રમાણે મુત્રને સ્પર્શ કરનારી વદલીક નિયુક્તિની ત્રયાચ્ચા કદા, હવે સૂત્ર ને અવસર છે તેનો આ પ્રમાણે અવધ છે, જ્યાં મૂળમાં માધુજ્યોના આચારના વિષયનું કથન બતાવ્યું, અને હવે તેની મહત્વતા બતાવે છે કે જેઓ ચારિત્ર્યને શુદ્ધાચાર જન માંમાં બતાવ્યો છે તેઓ જેન સિવાયના કપીલ વિગેરે મનમાં બતાવ્યો નથી, તેથી બીજાને તેવી યોગ્યતા વિના આચારવો બહુ મુશ્કેલ છે તેથી આ ઉત્તમ સયમ સ્થાનને વિપુલસ્થાન બજારના ઉત્તમ મુનિને અજ્ઞિન મનમાં કહેવો આચાર હોય છે અને તે પ્રમાણે પાળે છે, પણ બીજે તેવાં વચન નથી અને પાળતા પણ નથી તે સૂત્ર ગ્રાંથા માર્ગ નીચે બતાવેલ છે

સર્વહૃગવિઅત્તાણં, વાદિઆણં ચ જે ગુણા ।

અલ્પફુલિમા કાયન્વા, તં સુણેહ જહા તહા ॥૬॥

હુલ્લક એટલે દ્રવ્ય અને ભાવથી બાળક જેવા તથા વ્યક્ત એટલે દ્રવ્ય ભાવથી વૃદ્ધ પુરુષો (બુદ્ધિમા મદ તથા વર્તનમા પશુ મદ તે બાળક કહેવા અને બુદ્ધિમા નિપુણ અને વર્તનમા પશુ યોગ્યતાવાળા તે વૃદ્ધ કહેવાય તે બાળ અને વૃદ્ધ, બંને તથા રાણી અને નિરાણી બંને એ પ્રમાણે ચારેમા જે શુભો અખંડ અને અસ્પૃટિત છે અર્થાત જરા પણ દોષ ન લગાડે તો તે અખંડ કહેવાય અને સર્વે પ્રકારે વિરાધનાને ત્યાગે તો તે અસ્પૃટિત કહેવાય, તેને હું કહું છું તે જેમ તમારે કરવાનું છે, તેમ તમે સાંભળો.

વસ અદ્ઠ ય ઠાણાઈ, જાઈ વાલોઽવરજ્ઞઈ ।

તત્થ અન્નયરે ઠાણે, નિર્ગંથત્તાહ મસ્સઈ ॥૭॥

તે સાધુ જો મોઠા અથવા ઘણા દોષા લગાડે તો અશુભ કહેવાય તે અશુભ વસ અને આઠ મળી કુલ અઠાર છે, તે અસંયમ સ્થાનને સાધુ બાળક બુદ્ધિએ કોઈપણ સેવે તો બ્રહ્મ થાય છે એટલે સાધુપણથી દુર થાય છે તે વાત હવે સૂત્ર સ્પર્શ કરનાર નિયુક્તિ વડે સ્પષ્ટ કરે છે

અદ્ઠારસ ઠાણાઈં આયારકહાઈં જાઈ મણિયાઈં ।

તેસિં અન્નતરાગ, સેવતુ ન હોઈ સો સમણો ॥૨૬૭॥

અદાર સ્થાનેને આ આચાર કથામાં લીધું કરે કહ્યા છે.
તેમાનુ એક પક્ષ સાધુ અગીકાર કરે તે તે સાધુપણમાં રહી
શકે નહીં હવે તે ધ્યાન કયા છે તે નિર્ધુક્તિકાર કહે છે

વયછક્ક કાયછક્ક, અરુપ્પો ગિહિભાયણં ।

પલિયકનિસેજા ય, સિણાણ સોહવજ્જણં ॥૨૬૮॥

હવે હિ સાથી દૂર રહેવું, વિગેરે પચ મહાવન તથા છઠ્ઠું
રાત્રી જોખન ન કરવું એ છ મનો છે, તથા પૃથ્વીકાયથી
ત્રસકાય મુખો છ કાયની રક્ષા કરવી તથા નવા શિશ્યને વડી
દિક્ષા આપના જે કાર્ય છે તે હવે પછીથી કહેશે,
તથા કાસા વિગેરેનું શ્વેદનનું વાસણ વાપરવું પલગ તે મુખ
માં વાપરે, તથા શ્વેદનના માફક ઘરબાર કરીને રહેવું તથા
સ્નાન તે શરીરના યોગ્ય સાગમાં અથવા આખું શરીર ધોવું.
તે તથા શરીરને શોભાયમાન કરવું, આ બધાને પરમાર્થ
એ છે કે સાધુપણમાં રહેવા માટે છ મત પાળવા ॥ કાયની
રક્ષા કરવી સાધુને યોગ્ય જહાર, વસ્ત્ર વિગેરે લેવા, તથા
શ્વેદનના વાસણ ન વાપરવા પલગમાં ન મુખ શ્વેદનની
માફક ઘર કરીને બેસવું નહીં. તથા સ્નાન કરવું નહીં, તથા
બાળ એગવા વિગેરે શરીરની શોભા ન કરવી આ અદાર
બાળતા જે ન પાળે તે સાધુ ધર્મથી અજ્ઞ થાય ॥

તત્તિમં પદમં ઠાણં, મહાવીરેણ દેસિઅં ।

અહિંસા નિરૂણા વિદ્ઠા, સન્વભૂણુ સજમો ॥૮॥

પ્રથમ હિંસાનુ સ્વરૂપ બતાવે છે. પૂર્વે કહેવા અઢાર ગુણો ન પાળે તો બ્રહ્મ થાય છે. એવું જીનેશ્વરે કહ્યું તેમા હિંસાથી દુર રહેવું, તે અહિંસા છે સાધુએ આધાકર્મહિં આહાર પણ ન લેવો તેમા પણ સૂક્ષ્મ હિંસા લાગે છે, તેથી ચોતે આધાકર્મ ન ખાય ન ખવડાવે અને ખાનારને બંધો બંધો નહીં તો તે અહિંસા કહેવાય તે પ્રમાણે પાળે, તે સ્વયમ કહેવાય તેવું જીનેશ્વરે કહ્યું છે સર્વ જૂતોગી રક્ષા કરવાનું જૈન ધર્મમા છે પણ બીજે તેવું જીવ રક્ષાનું કર્તવ્ય નથી કારણ કે તેઓ તેમના માટે શપેણુ ખાય છે આ અહિંસા નિપુણ છે કારણ કે તે આધાકર્મ આહારને ત્યાગે છે આ શોભમાજ છે એમ નહીં પણ સર્વ જ જર્ગવાન સાક્ષાત્ કેળે છે હવે વધારે શ્રુતાસાથી કહે છે

જાવંતિ લોણં પાળાં, તસા અદુવં થાવેરાં ।

તે જાણમજાણં વા, નહણે જોવિ ઘાયણ ॥૯॥

જગતમા જેટલા જીવો છે, તેમાં ત્રસ અને રથાવર એવા બે લોક છે તે જીનેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે માનવા, અને એમને બાણીને શાગદેવથી અથવા અંબાણુપણામા પ્રમાદથી હણે નહીં બીજા પાસે હણાવે નહીં સંથા બીજે કોઈ હણતો હિંસા તે તેની પ્રસસા ન કરે જેટલા માટે આ અહિંસાને નિપુણ

(મુંદર) અનેશ્વરે શાક્ષાત્ દેખી છે આ અહિંસા મુંદર શા માટે છે તે બતાવે છે

સર્વે જીવાવિ દૃષ્ટતિ, જીવિતં ન મરિજ્જિત ।

સન્ધ્યા પાળવહં ધોર, નિગ્મયા વજ્જયતિ જં ॥૧૦॥

શ્રવે' છવે' છવવાને છવે છે, પણ દરેકને પ્રાણુ વહાતા હોવાથી મરવાને ઈચ્છતા નથી તેટલા માટે પ્રાણુવધ તે કુ ખ નો હેતુ હોવાથી અયઠર જાણીને સાધુએ ક્રિસાને ત્યાજે છે (સૂત્રમા 'જુ' શબ્દ છે તે ફક્ત વાક્યની શોભા માટે છે જેમ શુદ્ધસતીમા કૃતીતામાં 'હોસ' શબ્દ વપરાય છે)

અપ્પગટ્ઠા પરદ્ઠા વા, કોહા વા જહ વા મયા ।

હિંસગં ન મુસં વૂઆ, નોવિ અન્નં વયાવણ ॥૧૧॥

પ્રથમ સ્થાનમા અહિંસા બતાવી બીજામા જીવ ન મોક્ષુ નો બતાવે છે પોતાના માટે જીવો જોઈને જેમકે પોતે માંદો ન હોય છતાં હું માંદો છું. તેથી મારે આ વસ્તુ જોઈને એમ કહે તેજ પ્રમાણે બીજો માંદો ન હોય છતાં માંદો દહી કુકુડે ઉજ્જ સ્વાથ' સાથે અથવા કોઈથી બીજાને તે દાસ ન હોય છતાં 'દાસ' કહી અપમાન કરે, એ પ્રમાણે માનથી પોતે પંડિત ન હોય છતાં પંડિત તરીકે ઓળખાવે તથા જોયરીમા જવાના પ્રમાણથી કપટથી કહે મારો પત્ર હું ખેંચે પણ પત્ર હું ખેંચો ન

અહિંસા નિરૂણ દિદ્ઠા, સન્વભૂણુ સજમો ॥૮॥

પ્રથમ હિંસાનુ સ્વરૂપ બતાવે છે. પૂર્વે કહેલા અદર યુદ્ધો ન પાળે તો બ્રહ્મ ધાય છે. એવું અનેશ્વરે કહ્યું તેમા હિંસાથી દુર રહેવું, તે અહિંસા છે સાધુએ આધાકર્મીદિ આહાર પણ ન લેવો તેમા પણ સૂક્ષ્મ હિંસા લાગે છે તેથી પોતે આધાકર્મ ન ખાય ન ખવડાવે અને ખાનારને ભલે બાલુ નહીં તો તે અહિંસા કહેવાય તે પ્રમાણે પાળે, તે મયમ કહેવાય તેવું અનેશ્વરે કહ્યું છે સર્વ ભૂતોની રક્ષા કરવાનું જેનું ધર્મમા છે પણ ખીજે તેવું એવ રક્ષાનું કર્તવ્ય નથી કારણ કે તેઓ તેમના માટે શયેકુ ખાય છે આ અહિંસા નિપુણ છે કારણ કે તે આધાકર્મી આહારને ત્યાગે છે આ શાંતમાન જ એમ નહીં પણ સર્વજ્ઞ ભગવાન સાક્ષાત્ દેખે છે હવે વધારે સુલાસાથી કહે છે

જાવંતિ લોણં પાળાં, તસા અદુવધાવરા ।

તે જાણમજાણં વા, ન હણે જોવિ ધાયણ ॥૯॥

જગતમા જેટલા એવો છે, તેમા ત્રસ અને સ્થાવર એવા બે લોક છે તે અનેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે માનવા, અને એમને બાળીને રાગદ્વેષથી અથવા અંબલુપણુમા પ્રમાદથી હુલ્લે નહીં ખીજા પાસે હુલ્લે નહીં તેવા ખીજે કોઈ હુલ્લેતો હિંસા તેની પ્રસસા ન કરે એટલા માટે આ અહિંસાને નિપુણ

(મુદર) અનેશ્વરે શાસ્ત્ર દેખી છે આ અહિંસા મુદર શા માટે છે તે બતાવે છે

સર્વે જીવાવિ ઇચ્છતિ, જીવિતં ન મરિજ્જિતં ।

તમ્હા પાળવહં ઘોર, નિર્ગંથા વજ્જયતિ ણ ॥૧૦॥

સર્વે જીવો જીવવાને ઇચ્છે છે, પણ દરેકને પ્રાણ વહાતા હોવાથી મરવાને ઇચ્છતા નથી તેટલા માટે પ્રાણરૂપ તે કુ બ નો હેતુ હોવાથી બચકર જાણીને સાકંચો હિંસાને ત્યાગે છે (સૂત્રમા 'હુ' શબ્દ છે તે ફક્ત વાક્યની શોભા માટે છે જમ શુદ્ધશાસ્ત્રીમા કથીતામાં 'હોસ' શબ્દ વપરાય છે)

અપ્પગટ્ઠા પરદ્ઠા વા, કોહા વા જહ્ વા મયા ।

હિંસરં ન મુસં વૂઆ, નોવિ અન્નં વયાવણ ॥૧૧॥

પ્રથમ સ્થાનમા અહિંસા બતાવી બીજામા જીવ ન બિલવુ તે બતાવે છે. પોતાના માટે જીવુ બોલે જેમકે પોતે માદો ન હોય છતા હુ માદો છુ. તેથી મારે આ વસ્તુ જોઇએ એમ કહે તે-જ પ્રમાણે બીજો માદો ન હોય છતા માદો કહી કંઈ પ્રજા સ્વાથ' સાધે અથવા કોઇથી બીજાને તે દાસ ન હોય છતાં 'દાસ' કહી અપેક્ષાન કરે, એ પ્રમાણે માન્યો પોતે પરિત ન હોય છતા પંડિત તરીકે ઓળખાવે તથા બેથરીમા જવાના પ્રમા દથી કંપટથી કંઈ મારો પગ હુ જે છે પણ પગ હુ ખતો ન

હોય, તથા લોભથી જુદું જોલે જેમકે શુદ્ધ આહાર મળતે
 હોય પણ સ્વાદિષ્ટ ન હોય તો અહુસ્થને કહે, આ તો હમારે
 સાધુને ખપે તેવો નથી. એ પ્રમાણે જોલે ભયથી જુદું જોલે
 એટલે પાપ કર્યું હોય છતાં હક આપશે એમ સમજી શુન્દો
 કષ્ટલ ન કરે, અથવા જેમ તેમ જોડું જોલે, તે પ્રમાણે બીજા
 ની હાસી કરવા જુદું જોલે, આ જુદું જોલણુ પરપીડા કરનાર
 છે માટે સાધુએ સર્વથા જુદું ન જોલણુ બીજાની પાસે ન
 જોલાવણુ જુદું જોલનારને બલો જાણવો નહીં.

**મુસાવાઓ ઠ લોગમ્મિ, સન્વસાહૂહિ ગરિહિઓ ।
 અવિસ્સાસો અ મૂઆણં. તમ્હા મોસં વિવજ્જણાશરં**

જુકાને આ લોકમા બધા સાધુ પુરુષોએ નિવો છે કારણ
 બાળ પ્રતોને તે નાશ કરનાર છે તથા લીધેલી પ્રતિજ્ઞા ન
 પાળવાથી તેનો કોઈ વિશ્વાસ ન કરે, તેથી જુદો સાધુ સર્વેને
 વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય નથી, માટે સાધુઓ જુકને તજે

ચિત્તમંતમચિત્ત વા, અપ્પં વા જડવા વહું ।

વંતસોહણમિત્તંપિ, ડગ્ગહંસિ અજાહયા ॥૧૩॥

ત્રીજા સ્થાનમા ચોરી ન કરવી તે બતાવે છે જીવવાળી
 તે જીવ એટલે જે પગવાળા પુરુષ, શ્રી અથવા બાળક
 તેની ચોરી સાધુ ન કરે અથવા અચિત્ત સોનું વિગેરે ન લે,

અથવા હલકી કીમતનુ અથવા હલકા પ્રમાણનુ તથા ભારે
કીમતનુ કંઈ પણ ન હે, તથા દાત ખેતરવાની ધાસની સળી
પણ પૂછય વિના ન હે

ત અપ્પણા ન ગિણંતિ નોડવિ ગિણાવણ પરં ।

અર્થં વા ગિણમાણપિ, નાણુજાણંતિ સંજયા ॥૧૪॥

તેટલા માટે સાધુઓ સચિત્ત વસ્તુ ત્યાગેછી હોવાથી પોતે
ન હે ને બીજા પાસે લેવડાવે નહી તથા લેનારને બલો જાણે
નહી (વળી સાધુને યોગ્ય વસ્તુ પણ ગૃહસ્થ પાસે ધાત્રના
કરીને વાપરે) પણ પૂછયા વિના ન હે

અવભચરિઅ ધોર, પમાય દુરાહિદ્રિઠર્થં ।

નાયરંતિ મુળી લોણ, મેઆયયણવજ્જિણો ॥૧૫॥

મૂલમેયમહમ્મસ્ત, મહાદોસસમુસ્સયં ।

તમ્હા મેહુણસંસગ્ગ, નિગ્ગંથા વજ્જયંતિ ણં ॥૧૬॥

ચોથુ સ્થાન કહે છે શ્રી સગ તે મહા ભય કર છે, કારણ
કે તેનાથી બીજા ઉપર દુષ્ટ વાવ ઉત્પન્ન થાય છે. તથા બધા
પ્રમાણનુ મુળ હોવાથી (ધર્મ ક્રિયામા) પ્રમાદ થાય ■ અને
છુનેશ્વરના વચન પ્રમાણે અનંત મર્સાર જમણુ કરાવનાર હોવા
થી દુરાશ્રય છે એટલા માટે ચારિત્રના લેહનું સ્થાન જાણીને

આ લોકમા મુનિઓ સ્ત્રી સગ કરતા નથી વળી આ અધર્મ
નુ મૂળ છે તથા આ લોકમા મોટો દોષ છે કે તેનાથી
ચોરી વિગેરે કરવી પડે, અને પરલોકમા દુર્ગતિ મહે, આણ
આણીને મૈથુનનો સ સર્ગ સીધી વાત કરવી વિગેરે છે, તે પણ
સાધુઓ ત્યાગે છે

विडमुग्धेडमें लोणं, तिह्ल सपिं च फाणिअ ।

न ते संनिहिमिच्छंति, नायपुत्तवओरया ॥१७॥

लोहस्तेस अणुप्फासे, मन्ने अन्नयरामवि ।

जे सिआ सन्निहिं कामे, गिही पव्वइए न से ॥१८॥

હવે પાત્રમુ સ્થાન ઠહે છે ગાયના મુતરથી પકાવેલું
ખિટ-(નિમક, મીઠું) અથવા સમુદ્રના પાણીનું મુકવેલું નિમક
તે અચિત્ત હોય અથવા અચિત્ત હોય તેમ પ્રમાણે સિંદૂ, ઘી,
ગોળની શાખ, આ બધી વસ્તુઓનો મહાવીરના વચનમા રહત
સાધુઓ સમ્રાટ ન કરે તીથકરો તથા ગણધરો કહે છે કે
જો લોકમાંથી સમ્રાટ કરવાનો જરા ભાવપણુ કરે તો તેને ગૃહસ્થી
કહેવો, પણ સાધુ ન કહેવો, અને તે પોતે નારકી બીગેર
દુર્ગતિનો અધીકારી છે

जंपि वत्यं व पायं वा, कंबलं पायपुच्छणं ।

जंतपि संजमलज्जट्ठा, धारंति परिहरंति अ ॥१९॥

અહીંયાં સાધુ પોતે ધમના ઉપકરણ રાખે નેમા દોઢ
 નથી તે બતાવે છે જે પ્રમાણે શસ્ત્રકારે વસ્ત્ર તે ચોખપટો,
 (નિલેનું વસ્ત્ર) ચાદર (તે ઉપરનું વસ્ત્ર) તથા પાત્ર ને લાકડાનું
 દુગ્ધનું કે માટીનું હોય અથવા વેપારીનું માંસ વાપરવાને મામળ
 હોય અથવા પગ પુજવનું રત્નેદરણું વિગેરે છે તે ગુપ્ત
 ભાગ લાકવા તથા સયમની રક્ષા માટે જેવા બનાવ્યા હોય તે
 પ્રમાણે રાખવાથી સયમ પડે છે જેમકે જો કપડું ન હોય
 તો ગૃહસ્થની સ્ત્રીઓ શરમાય પોતાનાથી ગોચરી પણ ન થાય
 તથા હાથમા આદાર લેના હજે અથવા ગૃહસ્થના વાસણમા લેના
 તે પાલવાડે કાચા પાણીથી વાસણ પુરે તો સાધુને દોષ લાગે
 એટલા માટે સાધુઓ વિધિએ પાત્ર વીગેરે સયમ રક્ષણ માટે
 અને લજ્જાના માટે વાપરે અને જાસ કારણ બાવે તો ત્યાગે
 પણ ખર્શ, અથવા જરૂર પડેથી મમતા રહીત થઇ વાપરે
નસો પરિગ્રહો વુત્તો, નાવપુત્તેણ તાદ્દણા ।

સુચ્છા પરિગ્રહો વુત્તો, ડમ વુત્તં મહેસિણા ॥૨૦॥

એટલા માટે આપસર વસ્ત્ર પાત્ર પાસે રહેવા છતાં તેને
 જ્ઞાત પુત્ર (મહાવીર મનુ) જે સર્વ લપોના રક્ષક છે તેમજ
 દેવળ જ્ઞાનથી જાણીને સ્વપત્ની રક્ષા કરનાર આ વસ્ત્ર પાત્રને
 પરિગ્રહ કરી નથી પણ મરુરી એટલે અલપરે કહે છે કે તે
 વસ્ત્ર ઉપર મુર્છા રાખે, તો તેને પરિગ્રહ કહેવો

સવ્વત્થુવહિણા બુદ્ધા, સંરક્ષણપરિગ્ગહે ।

અવિ અપ્પણોઽવિ દેહંમિ, નાયરંતિ મમાદ્દયં ॥૨૧॥

શ્લોક—વસ્ત્ર હોય તો પરીઝકુ કેમ નહીં ? તેનો ખુલાસો કરે છે સમ્યગ્ બોધ વડે અજ્ઞાનનો નાશ થાય છે એટલે તત્ત્વને જાણનારા સાધુઓ છ લવનિઝગની રક્ષા કરવાને માટેજ આ વસ્ત્ર પાત્ર રાખે છે, તથા તેને આવશ્યક વસ્તુઓ માનીને વાપરવા છતાં તેના ઉપર આ માફ છે એવો મમત્વ રાખતા નથી, પણ વસ્ત્ર કરતા વધારે ઉત્તમ પોતાના શરીર ઉપર પણ તત્ત્વના જાણુ હોવાથી મમતા રાખતા નથી જે સ્વયમની રક્ષા ન થતી હોય તો અણુસણુ કરી લવિનનો અત લાવે છે તેથી ઢેહ કે પાત્ર કે વસ્ત્ર ઉપર સાધુને મમત્વ નથી, (પણ કમ્ અપાવવા સ્વપરના રક્ષણ માટે શાસ્ત્રોક્ત મર્યાદાએ વાપરે છે) જેમ મમતા શકિત કાયામા છે તેજ પ્રમાણે વસ્ત્રમા પણ મમતા શકિત છે

અહો નિચ્ચ તવો કમ્મં, સવ્વબુદ્ધોહં વણિગં ।

જાવ લજ્જાસમા વિત્તી, એગમત્તં ચ મોઝણં ॥૨૨॥

તેથી તેઓ શુ કરે છે તે છકુ સ્થાન જતાવે છે સર્વ દોષોને દુર કરનાર શુભોની વૃદ્ધિ કરનાર તપ જે અનેશ્વર તથા ગણધરોએ જતાવેલ છે સ્વયમને વિરોધ ન કરે, પણ

પુષ્ટિ કરનાર મત્તિ છે માટે તે તપને સાધુઓ કરે પણ દેહને
ટકાવી ગાખવાના માટે ચર્ચાદેશ રહિતપણે દિવસમા એકવાર
ભોજન કરે

સતિમે સુહુમા પાળા, તસા અદુર થાવરા ।

જાડં રાઓ અપાસંતો, કહમેસણિઅ ચરે ? ॥૨૩॥

રાત્રીમા શા માટે નહીં ? તે જતાવે જ કેટલાક સૂક્ષ્મ
છે એ જે ત્રસ કે રથાવર હોય તેને સાધુ હીવા કે અદ્રના પ્રકાશ
મા આખધી બરોબર જોઈ શકતો નથી તેથી ગોચરી લાવતા
કે ભોજન કરતા છોડી રક્ષા ન કરી શકે તો શુદ્ધ ગોચરી
દેવી રીતે થાય ?

ઉદડહં વીઅસસત્ત, પાળા નિવડિયા મહિં ।

દિઆ તાઈ વિવજિજ્ઞા, રાઓ તત્થ કહ ચરે ? ॥૨૪॥

રાત્રમા બિનાસમા લીલણ કુલણ હોય અથવા સચિત્ત
બીજા શુકત હોય અથવા તે પ્રમાણે બી, વિગેરેમા દીડી, મ દેડી
હોય, તથા ઓસામણ, છાસ વિગેરેમા પણ ઠાસ, મન્ડર
ઉડતા પહેલા છોડે હોય,

શકા દીવસે પણ તે છોડે હોય છે તે જ કરવું

ઉત્તર સાધુ પરચોકની બીતિએ દિવસે બરોબર આખે
જોખુંને ગોચરી કરે તેમા દોષિત લીલણ કુલણવાળું સમાજીને

તથા તે તેથી દીવને રક્ષા થાય પણ તેમ રાતના ન થાય
માટે સાધુ સત્રી ભોજન તરે, કારણ કે રાતના ગોચરી બધું
તો સમયનો પણ અસંભવ છે

एअ च दोस ददूण, नायपुत्तेण भासिअ ।

सव्वाहार न भुंजति, निग्गया राइभोअणं ॥२५॥

હવે ઉપદેશ આપે છે આ બધા જીવની હિસા વિગેરે
દોષોને જાણીને તથા ખોતાને પણ પકના પીકા થાય તેવું
સમજીને મહા વીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે સાધુઓએ ચારે પ્રકારના
ખનપાનને ગત્રીમા ન વાપરવું, (ન શખવું)

पुढविकायं न हिसति, मणसा वयसा कायसा ।

तिविहेणं करणजोएणं, सजया सुसमाहिआ ॥२६॥

છ મતનું વર્ણન કર્યું હવે ■ કાયાના રક્ષણનું વર્ણન
કરે છે પ્રથમ પૃથ્વીકાયનું બતાવે છે એટલે પૃથ્વીના જીવોને
હાથ થતું જાણીને ખોતરવા વડે કે બીજી કોઈ રીતે મન,
વચન, કાયાથી ન કરે, ન કરાવે, ન અનુમોદે એ ત્રણ કરણ
છે તથા પૂર્વના ત્રણ યોગ છે તેને સમજીને પૃથ્વીકાય
ની હિસા ન કરે એ સાધુઓ સચત છે, અને સમાધિમા
રહેલા જાણવા આ સાતમું સ્થાન થયું

पुढविकाय विहिसतो, हिसई उ तयस्सिए ।

તત્સં અ વિવિહે પાણે, ચક્ષુસે અ અચક્ષુસે ॥૨૭॥

હવે હિસાના દોષ કહે છે. પૃથ્વીકાયને ખોતરવા વિગેરે થી જે હલ્લે છે તે પૃથ્વી મીઠાય જે બીજાં હલ્લે તેને આશ્રયે રહેલા પાણી તથા જે ઇન્દ્રિય વિગેરે અનેક વસ્તુઓ આવડે છે જે આખે દેખાય અથવા ન દેખાય તેવા છે તેમને પણ હલ્લે છે

તમ્હા એ અં વિઆણિત્તા, દોસ દુગ્ગઢવઢ્ઢણ ।

પુઢવિક્રયસમારમ્, જાવજીવાડ વજ્જણ ॥૨૮॥

જે પ્રમજ્જે પૃથ્વીકાય તથા તેને આશ્રયે રહેલા બીજાં હલ્લેની હિસા થતી બાણીને તેનાથી દુર્ગતિનું વધુ બાણીને પૃથ્વીકાયનો આશ્રયે જમોન ખોતરવી વિગેરે છે, તે સાધુઓ આખી હલ્લી સુધી તજે

આઠકાયં ન હિસતિ, મણસા વયસ કાયસા ।

તિવિહેણ કરણજોણ, સંજયા સુસમાહિઆ ॥૨૯॥

આઠકાય વિહિસતો, હિંસઈ ડ તયસ્સિણ ।

તત્સં અ વિવિહે પાણે, ચક્ષુસે અ અચક્ષુસે ॥૩૦॥

તમ્હા એ અ વિઆણિત્તા, દોસં દુગ્ગઢવઢ્ઢણ ।

આઠકાયસમારમ્ જાવજીવાડ વજ્જણ ॥૩૧॥

હવે પૃથ્વીકાય માફક અપકાય એટલે ચાણીના એક બિંદુ
મા પણ અસખ્યાતા હવે બાણીને તથા તેને આશ્રયે રહેલા નાના
મોટા અનેક હવેને હુ ખ યતુ બાણીને માધુ ભગવતો મન,
વચન કાયાથી અને નણુ કરણથી અપકાયની હિસા આખી
હાલગી સુધી ત્યાગે છે આ આઠમુ સ્થાન થયુ

જાયતેઅ ન ઇચ્છંતિ, પાવગં જલદ્વિત્તણ ।

તિક્કલમન્નયરંસત્થં, સન્વઓઽવિ દુરાસયં ॥૩૨॥

હવે નવમુ સ્થાન કહે છે પૃથ્વી માફક અગ્નિમા પણ
હવે બાણીને તેની રક્ષા કરવી તે કહેછે જેનાથી તેજ (બળ-
તોઅકાસ) થાય તે અગ્નિ છે તે અગ્નિને મન વચન કાયાથી
આધુ બાળે નહી કારણકે તે અગ્નિ પોતે બાળીને અનેક હવેને
બાળવાતુ પાપ કરે છે તે તત્ક્ષણુ સર્વથી વધારે બચકર શસ્ત્ર
છે તે છએ કાયને બધી હિસામા તત્ક્ષણુ ધારની માફક
હુ ખ રે છે

પાર્દિણ પહિણ વાવિ, ઉદ્ધ અણુદિસામવિ ।

અહે દાહિણઓ વાવિ, દહે ઉત્તરઓવિ અ ॥૩૩॥

મૂઆળમેસમાધાઓ, હન્વવાહો ન સંસઓ ।

તં પર્દિવપયાવટ્ઠા, સજયા કિચિ નારમે ॥૩૪॥

પૂર્વમા પશ્ચિમમા અથવા ઉચી નીચી તથા ખુણામાં
અથવા ઉત્તર દક્ષિણમા પણ જ્યાં જ્યાં તે હવ્યવાહ (અગ્નિ)
ઘાતક છે એટલા માટે સાધુઓ દીવો અથવા સધવાના કંઈપણ
કામનો આરભ નકરે

તમ્હા એઅં વિઆણિત્તા, દોસં દુગ્ગદ્વદ્ધણં ।

તેહકાયસમારભ, જાવજીવાહ વજ્જણ ॥૩૫॥

એટલા માટે દુર્ગતિ આપનાર દોષોને ભણીને સાધુએ
આખી જીવન સુધી અગ્નિકાયનો આરભ છોડવો

અણિલસ્સ સમારંભં, બુદ્ધા મત્તંતિ તારિસ ।

સાવજ્જબહુલં ચેઅ, નેઅં તાર્હિ સેવિઅં ॥૩૬॥

હવેકસમુ સ્થાન કહે છે વાયુમા પણ અસખ્યાત જોવો
છે તેથી તેનો સમારંભ પાળાવડે કે કપડાના ભેડાવડે સમારભ
કરવો ઇચ્છતા નથી કારણકે વીર્યકરો એણે કેવળ જ્ઞાનથી ભર્યું
છે કે અગ્નિ માફક વાયુનો સમારભ પણ જ્યાં ઘાતક છે
તેથી તેનું સેવન કર્યું નથી માટે સાધુએ પણ વાયુનો સમારભ
નકરવો

તાલિઅંટેણ પત્તેણ, સાહાવિહુઅણેણ વા ।

ન તે વીહુઅમિચ્છતિ, વેઆવેરુણ વા પરં ॥૩૭॥

તે પવનનો આરસ તાડના પાણી તથા પાકડાથી જેનું
સ્વરૂપ થોડા અધ્યયનમા બતાવ્યું છે. તે પ્રમાણે પોતે પાણી
વિગેરેથી હવા ખાતા નથી. તેમ બીજાની પાસે ધણે ન ખાવતા
નથી તેમ હવાખાનારની પણ અમુકોદિના કરતાં નથી
જપિ વર્ત્યં વ પાય વા, કંવલં પાયપુંછણં ।

ન તે વાયમુર્ડરંતિ, જય પરિહરંતિ અ ॥૩૮॥

પોતાના ઉપરથી પણ વિરોધના નકરે તે ખતાવે છે.
વસ પાત્ર ઠામણ રમેહરણ વિગેરે જે ધર્મોપકરણ છે તેના
બદે પણ હવા ખાતા નથી એટલું જ નહીં પણ જો જોરથી
પવન થોડા વચનો છડા વિગેરે હાલતાં હોય તો તેની પણ
ચેતના કરે, ખરોબર ખાધી રાખે એટલે વાયુની પોતે ઉદીરણ
નકરે તેમ વસથો પણ વાયુને દુખ થવા નહે

તમ્હા એમ વિઆણિતા, દોસં દુગ્ગડવડ્ઢણં ।

વાડકાયસમારભં, જાવજીવાઈ વજ્જા ॥૩૯॥

ઉપર મુજબ વાયુના સમારભમા પણ દોષો જાણીને
આખી જીવગી મુધી સાધુ તેનો સમારભ તજે

વણસ્સડ્ઢ ન હિસત્તિ, મણસા વયસ કાયસા ।

તિવિહેણ કરણજોણં, સજયા સુસમાહિઆ ।૪૦।

વળસ્તઈ વિહિંસંતો, હિંસઈ અ તયસ્સિંઈ ।
 તસે અ વિવિહે પાણે, ચક્ખુસે અ અચક્ખુસે ॥૪૧॥
 તમ્હા એઅ વિઆણિત્તા, દોસં દુગ્ગઢવઢ્ઢણ ।
 વળસ્સઈસમારંભ, જાવજીવાઈ વજ્જઈ ॥૪૨॥

હવે અગીઆરમા સ્થાનમા વનસ્પતિકાયનો આરભ તજવા
 હશે છે પૂર્વ ભાક્ક તેમા દોષો ભણીને સાધુએ વનસ્પતિકાયનો
 આરભ ન કરવો ટીકા વિશેષ નથી પણ સાદે અર્થ પૂર્વ ભાક્ક
 છે કે સાધુ ત્રણ કરણ ત્રણ યોગ વડે વનસ્પતિકાયની હિંસા
 ન કરે કારણકે વનસ્પતિ કાયમા, અનેક જીવો રહે છે તેથી તે
 બધાની હિંસા થાય છે, જેમાના કેટલાક આખે રૂખાય અને
 કેટલાક રેખાતા નથી, તેટલા માટે આખી જાડગી સુધી વન-
 સ્પતિકાયનો સમારભ સાધુ ન કરે,
 તત્તકાય ન હિંસતિ, મણસા વયસ કાયસા ।
 તિવિહેણ કરણજોર્ણ, સંજયા સુસમાહિઆ ।૪૩।
 તત્તકાયં વિહિંસંતો, હિંસઈ ઉતયસ્સિંઈ ।
 તંસ અ વિવિહે પાણે, ચક્ખુસે અ અચક્ખુસે ॥૪૪॥
 તમ્હા એઅ વિઆણિત્તા, દોસં દુગ્ગઢવઢ્ઢણ ।

તસકાયસમારંભં, જાવજીવાઈ વજ્જણ ॥૪૫॥

બારમું સ્થાન ત્રસકાયની રક્ષા કરવાનું છે, તે કહે છે, ત્રસ (હાલતા ચાલતા) જીવોનો આરભ કરતા તેને આશ્રયે રહેલા ધીજી અનેક જીવોને આજે દેખાય અથવા ન દેખાય, તેની હિસા થાય છે, માટે તેવા દોષો બાણીને સમાધિવાળા સાધુઓ ત્રસ કાયનો સમારભ આખી જીવ્હી સુધી ન કરે,

જાઈં ચત્તારિ ભુજ્ઞાઈ, ઇસિણાઽઽહારમાઈણિ ।

તાઈં તુ વિવજ્ઞંતો, સંજમ અણુપાલણ ॥૪૬॥

હવે તેરમું સ્થાન અકલ્પ કહે છે, જી કાયનું રક્ષણ બતાવ્યાથી મૂળ શુદ્ધો કહ્યા, હવે એને સાદ્વતા કરનારા ઉત્તર શુદ્ધો કહે છે, શિક્ષક સ્થાપના કર્યા અકલ્પ સ્થાપના કર્યા તેમા પ્રથમનો કહે છે જે શિષ્ય પિંડ નિર્ચુકિત વિગેરે સૂત્ર ન ભર્યો હોય તો તેના હાથની આછેલી ગોચરી વિગેરે ન કલપે, કદ્યું છે કે

“અણહીઆ સ્વલુ જેણ પિંડેસણસેજ્જવત્થપાણસા ।

તેણાણિયાણિ જતિણો કપ્પતિ ણ પિંડમાઈણિ ॥૧॥

ઉડવદ્દંમિ ન અણલા વાસાવાસે ડ દોઽવિ ણો સેહા

દિવિલ્લજ્જતી પાયં ઠવણાકપ્પો ઇમો હોઈ ॥૨॥”

જે સાધુ પિડેલો તથા શય્યા વગર પાત્રની એવળાનું
વર્ણન ન ભણ્યો હોય તો તેના હાથનો પિંડ વિગેરે સાધુને
કટપતો નથી બીજી જાથાનો પાત્રમાં ગીતાથથી ભણવો,
અકલ્પ સ્થાપના કલ્પ કહે છે

પિંડં સિજ્જ ચ વત્થં ચ, ચરુત્થ પાયમેવ ય ।

અકાપ્પિઅ ન ઠાજ્જિજ્જા, પઠિગાહિજ્જ કાપ્પિર્અ ॥૪૭॥

આહાર શય્યા વગર પાત્ર એ ચારે જો સાધુને અયોગ્ય
હોય તો સચમને વાચનારો સાધુ ન વાપરે, જો તે અયોગ્યને
ન ત્યાગે તો સત્તર પ્રકારનું સચમ પણે નહીં ઉપર કહેલ
ચાર આહાર શય્યા વગર અને પાત્ર અયોગ્યને ત્યાગી સૂઈ
યોગ્ય હોય તે શ્રદ્ધા કરે

જેનિઆગં મમાયંતિ, કીઅમુદેસિઆહઠ ।

વહ તે સમણુજાણંતિ, ઇઅ રુત્તં મહેસિન ॥૪૮॥

અકલ્પનીયના હોય બતાવે છે જે સદુક્તિને કારણે
ધારીને રાજનો એકજ જગ્યાએ પિંડ લે છે અને નૃદમ્બ
અમત્રણ કરી જાય અને પોતે રાજ તેને જરૂર છે તે અમત્ર
બધાય એવીજ રીતે સાધુમાટે વેચાતું જુદું નૃદમ્બ
માટે બનાવેલું તથા સાધુ માટે ફરથી કાપેલું નૃદમ્બ
તેમા થએલા આરબને સાધુઓ જુદાં જુદાં
પ્રભુ કહે છે (ત્રીજા અધ્યયનનું અંત)

તમ્હા અસળપાણાઈં, કીઅમુદેસિઆહલ ।

વજ્જયંતિ ઠિઅપ્પાણો, નિર્ગંથા ઘમ્મજીવિણો ।૪૯।

એટલા માટે સાધુઓ ઉપર કહેલ શારે પ્રકારનું આહાર
વસ્ત્ર વિગેરે ખરીદેલ વિગેરે દોષો વાહુ લેત નથી તે સાધુઓ
સ્થિર આત્મા વાલા નિર્ગંથ તથા ધર્મલક્ષિત વાલા છે.

કંતેસુ કસપાણસુ, કુંડમોણસુ ચા યુણો ।

[મુંજતો અસળપાણાઈં, આયારા પરિભસ્સઈ ॥૫૦॥

સ્થાન ચાહમામા ગૃહસ્થના વાસણો ન વાપરવાનું કહે છે
કાંસાના થાળ વાકકા કુડી વિગેરે અથવા માટીનું વાસણ
હાથીના પગના આકારનું કુંડમોદ નામનું (કુડું) વિગેરે
વાસણમા સાધુ ખાય જાતે તે નિર્દોષ ગોચરી હોય તેા પણ
સાધુતાથી સાધુ ગ્રાહ થાય છે.

સીઓદગસમારમ્ભે, મત્તઘોઅણછહુણે ।

જાઈ છંનતિ. (છિપ્પંતિ) મૂઆઈં, દિટ્ઠો તત્થ

અસંજમો ॥૫૧॥

કારણકે સાધુઓ વાપર્યા પછી તે વાસણોને ગૃહસ્થો સાદે
કરતા કાનુ ખાણી વિગેરે વાપરે તથા ગૃહસ્થની પિસાળની કુડી

વિગેરે વાપરે તો તેથી પણ કાચાપાણીનો અરજ થાય એટલા
માટે દેવળ જાણીએ બોલુ છે કે અહરશ્વતુ વાસણ વાપરતા
સાધુને અસુચ્યમનો દોષ લાગે છે. કારણકે તેમાં અહરશ્વતુ
સ્થે વસાય છે

પચ્છાકમ્મં પુરેકમ્મં, સિઆ તત્થ ન કમ્પદ્દ ।

અમદ્ધં ન ભુંજંતિ, નિર્ગંથા ગિહિભાયણે ॥૫૨॥

અહરશ્વતુ વાસણ વાપરતા પહેલા અથવા પછી અહરશ્વતુ
કાચુ પાણી વાપરશે તેથી સાધુને તેનું વાસણ લેવું ન કદરે
તથા તેજ કારણે તેવા વાસણમાં ગોચરી નકરે (કાંઈ ચામાચી
આધારણે ચોન્થ વાસણના અભાવે અહરશ્વતુ વાસણ લેવું
પડેતો અહરશ્વતે પ્રથમ અને પછી ઉપદેશ કરવો કે આમમાણે
કાચા પાણીથી દોષ ન લગાડવો તે ધ્યાન રાખવું પણ અશિત્તા
મુળ વિગેરેથી સાફ કરવું)

આસંદીપલિઅંકેસુ, મુંચમાસાલણ્ણસુ વા ।

અણાયરિઅમજ્ઞાણં, આસદ્ધત્તુ સદ્ધત્તુ વા ॥૫૩॥

સ્થાન પદરસુ બતાવે છે માચી પક્ષમ ખાટલો તથા
ટેકો હઈ બેસવાના આસન જેમકે ખુરશી કોચ વિગેરે સાધુ
જોને બેસવાને અથવા સુવાને વાપરવા કલપતા નથી. તેમાં
અપવાદ બતાવે છે

નાસંદીપલિર્અકેસુ. ન નિસિજ્ઞા ન પીઠાઈ ।

નિર્ગંથાડપડિલેહાઈ, બુદ્ધવુત્તમહિટ્ઠંગા ॥૫૪॥

એટલા માટે જ્યાં પોલી વસ્તુ હોય જેમા જીવ ભરાઈ રહેલા દેખાતા ન હોય તેની પ્રતિદેખના (આંખથી જોવું) થઈ શકે નહીં માટે તેને વાપરે નહીં આવું પરિત સાધુઓ જે તાર્કિકશક્તિ આપેલાં વર્તનારા છે તેઓ કહે છે મૂળમા થીકક શબ્દ છે તેનો અર્થ નેતરથી ભરેલા આસનો જાણવા તેમા પણ સાધુઓ ન મિસે (જરૂર પડેતો લોકાના પાટીયાના બનાવેલા પાટ પાટલા જેમા માકણ વિગેરે જીવો નરહો તેવા વાપરવા,) પણ ધર્મકથા કરતા તથા જરૂર પડે ઉપદેશ અર્થે રાજ સભામા જતા આખથી દેખાય તેવી પાટ વિગેરે વાપરવા તે કહે છે,

ગંભીરવિજયા ઈઈ, પાળા દુષ્પાડિલેહગા ।

આસંદી પલિઅકો અ, ઈઅમદ્દં વિવજ્ઞિઆ ॥૫૫॥

અ પ્રસંગવાળા સ્થાનમા ભરાએલા ચાચડ માકણ વાળા આસન વિગેરે આખોથી તેમાના જીવો ન દેખાવાથી તેને વાપરતાં અહરના રહેલા જીવો દુ ખ પામે છે, એટલા માટે સાધુઓ એને વાપરતા નથી,

ગોઘરગ્ગપવિટ્ઠસ્સ, નિસિજ્ઞા, જસ્સ કપ્પહ ।

इमेरिसमणायारं, आवज्जइ अवोहिअं ॥५६॥

હવે સોળમુ સ્થાન કહે છે, ગેચરીમા બએલો સાધુ જે
ગૃહસ્થના ઘરમા બેસવાનું શએતો હવે પછીના કહેવાતા અના-
ચારના દોષો તથા મીઠ્યાત્વના દોષો લાગશે,

विवत्ती वंभचेरस्स, पाणाण च वहे वहो ।

वणीमगपडिग्घाओ, पडिकोहो अमारिण ॥५७॥

, ~ ગૃહસ્થના ઘરમા બેસવાથી બ્રહ્મચર્યને નુકસાન, હવેના
વધ થાય તેના દોષ તથા બીજાને ભિક્ષા લેવા આવતા અટ-
કાવ થાય તેથી તેને દ્વેષ થાય તથા ગૃહસ્થને ક્રોધ થાય કે,
ઘરની સ્ત્રી સાથે એને શુ સબધ છે

अगुत्ती वंभचेरस्स, इत्थीओ वावि सकण ।

कुसीलवद्धणं ठाणं दूरओ परिवज्जए ॥५८॥

~ બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ નહીં થાય તથા આઓને તેના ઉપર
દૂરાચારની શકા (આભવાયા) તેના વિકસ્વર નેત્રો જેવાથી
યશે, તેથી ગૃહસ્થના ઘરમા બેસવું તે દોષોનું વધારનારૂં બ-
નીને સાધુઓ તેને દૂરથી તજે, અર્થાત્ ગૃહસ્થના ઘરમા નબેમે.

तिण्हमन्नयरागस्स, निसिज्जा जस्स कप्पई ।

जराए अभिभूअस्स, वाहिअस्स तवस्सिणो ॥५९॥

ત્રણ કારણવાળા યોગ્ય જગ્યાએ ગ્રહસ્થના ઘરમા બેસેતો તેમને દોષ લાગતો નથી. તે બતાવે છે વૃદ્ધાવસ્થાથી અંશકત હોય અથવા બહુ રોગથી થાકી ગયો હોય અથવા માસ કદપ વિગેરે લાગ્યા ઉપવાસથી જેની ક્ષયા અશકત હોય તેવે કારણે સાધુ ગ્રહસ્થના ઘરમા અથવા બહાર થોડીવાર સુધી વીસામો લેવા બેસે છે પણ ત્યાં બેસીને ભિક્ષુક વિગેરેને અત્યાચાર ન થાય તે સલાહ રાખે આ અપવાદ રૂપ છે.

આહિઓ ! વા અરોગી વા, સિનાણં જો હ પ્રત્પણ ।
 સુખંતો હોઈ આયારો, જઠો હવડ સજમો ॥૬૦॥

સત્તરમુ સ્નાન કહે છે બ્યાધી વાળો અથવા નિરોગી ને સ્નાન કરે તો તેથી જીવોની વિરાધના થતાં અસરમ થાય છે અને સાધુએ સ્નાન કરવાથી બાહ્યતપરૂપ આચાર પળે નહીં માટે સ્નાન કરવું નહીં.

સતિમે સુહુમા પાણા, ઘસાસુ મિલુગાસુ અ । -

જે અ મિલ્લૂ સિનાયંતો વિઅહેણુપ્પલાવણ ॥૬૧॥

અચિત્ત પાણીએ સ્નાન કરવાથી અસ યમ કેવી રીતે થાય ? તે બતાવે છે અત્યક્ષ દેખાતા ઝીણા જીવો (કચુવા વિગેરે) જમીનમા જ્યા પોલી જમીન હોય તેમા રહે છે તથા બીલુગા (કાદ-અથવા ચીરામા) રહે છે તે સ્નાત્તના પાણીને રેલો જતા, તે જીવો નાશ પામે છે અને તેથી સ્વયંમનો ઘાત થાય છે.

તમ્હા તેન મિણાયંનિ, નીલુજ સમિગેણ વા ।

જાવજીવં વયં ઘોરં, અસિમણનદિટ્ટગા ॥૬૨॥

તેટલા માટે અનેકકારી અપારા દેહના અધુરે દેહ
અથવા ઉના પ્રણીથી સ્વચ્છ નહીં હોય તેથી એવું મૂલ્ય
ભયકર મત સ્થાપન કરાયું છે. તે કાચી હાડકા કુપી થઈને

સિણાળં અદુવા કકં, નુહં પડમગાગિ એ ।

આયસુલ્લવટ્ટણટ્ટાણ, નાપગંનિ કયાઢવિ ॥૬૩॥

પૂર્વ કહેલું આન અથવા (વહન દત્ત) અંદરના દેહ
વિગેરે તથા લોધર (એક જાતની મુત્રેથી વસ્તુ) આન (દિશ્વર
તાતણા) આ અથવા પદાર્થો ભાવ આધુરે દેહ વિગેરેના અ
હાડકા મુખી વાપગવા વધી

નગિણસ્ત, વાવિ મુઢસ્ત, દીઠિગેનદદંનિગાં ।

મેઢુણા ઉવસંતસ્ત, કિં વિનુદ્ધ કારિઞ ॥૬૪॥

અપારમુ સ્થાન દેરે દેરે દેરે જેમ સ્થાન
સાધુએ શરીરની પથ દેશ ન દેશ્યું તે
સાધુ નામ દોષ અહરુ મુઢ મુદરુ દેશ
અને નામ દોષ તેમજ અન્ય
સ્થવિર દાખરે

વાળ તથાજ કરે તથા સ્નાન વિગેરે ન કરવાથી તથા પ્રદ્યુત્ય
તે સસારની વાચનના તેને શાન્ત હોવાથી તેને શોભાનુ
મન શી રીતે થાય ? (ન થાય) અને વિભૂષા કરે તો હુ ખ
પામે તે કહે છે

વિભૂતાવત્તિઅ મિક્ષુ, કમ્મં વયદ્ ચિક્ષણં ।
સસારસાયરે ઘોરે, જેણ પહડ્દુ દુરુત્તરે ॥૬૫॥

જો સાધુ પોતાનો માગ લૂછીને મહુસ્થની માફક શોભા
કરેતો તે શોભાના કારણથી (જીએને વિગ્રમમા પાડી) અનેક
પ્રકારના સસાર જમણના ચીકણા કમં બાધી તે કમંથી તથા
અયોમ્ય કૃત્ય કરવાથી ઘોર સસાર સાગરમા ખૂડે છે

વિભૂતાવત્તિઅ ચેઅં, બુદ્ધા મન્નતિ તારિસ ।
સાવજ્જવહુલં ચેઅ, નેયં તાર્ડિહિં સેવિઅં ॥૬૬॥

આ પ્રમાણે બાહ્ય શોભાનુ હુ ખ બતાવીને હવે જોએ
વિભૂષાનો સકલ્પ કરે ॥ તેનુ હુ ખ બતાવે ॥ કે, તીર્થકરો
એવુ કેવળ જ્ઞાનથી બાણે છે કે મનમા પણ વિભૂષાનો મકલ્પ
કરનારો સાધુ બહુ પાપના કૃત્ય કરે માટે આત્મામા આનંદ
માનનારા સાધુઓ આત્મધ્યાન કરાવનારૂ આ કૃત્ય કરતા નથી.
(બાણે છે કે તેથી અનંત ગણુ હુ ખ લોગવવુ પડશે)

સ્વવતિ અપ્પાણમમોહદંસિણો, તવે રયા સંજમઅજરે
ગુણે । ધુણંતિ પાવાઈં પુરેઠડાઈં, નવાઈં પાવાઈં ન તે
કરંતિ ॥૬૭॥

આ પ્રભાવે મૂળ શુભ તે ૭ મત્ર અને ૭ અયની રમા
તે બાર ॥ અને ઉત્તર શુભમા અકરકપ બદ્ધશ્યુ વાસણ પદમ
નીસત્તલ (એટલે બદ્ધશ્યના જેવું ધર,) સ્નાન અને શોભા એ
છે ત્યાગવાથી ૭ ઉત્તર શુભ છે, ઉત્તર શુભ એટલે જેના વડે
મૂળ શુભ જે મહામન રૂપ છે તેને ટેકા આપે તે અદારસ્થાન
યથા તે પૂરા પામે તો શુ યાચ તે બતાવે છે

સઓવસંતા અમમા અર્કિચળા, સવિજિવિજ્ઞાણુમયા
જસંસિણો । ઉડપ્પસમે વિમલેવ ચંદિમા, સિદ્ધિં
વિમાણાઈં ઉવેંતિ તાડણો ॥૬૮॥

તિવેમિ ॥ છટ્ઠં ઘન્મત્યકામજ્ઞયણં સમત્તં ॥૬॥

મેહ રાહિત હાનિવાળા અર્ધાન્ બરેબર દેખનારા તેઓ
અણસણ વિગેરે તપમા રક્ત, તથા સયમ, તથા સરજતાના
શુભો ધરનારા તેઓ પ્રથમના કર્મ દૂર કરે છે, અને અપ્રમત્ત
પણથી નવા પાપ બાધના નથી

અહા મોહની શાન્તિ છે તથા મમતાથી રહીત ॥ જેઓ

કઈ પણ જાતનો પરિશ્રદ્ધ સર્જના નથી તથા આત્મજ્ઞાનની વિગ્રામા રક્ત ■ જે આ લોક અને પરલોકમા ઉપકારી છે (તેં શ્રુત જ્ઞાનમા નિરંતર મન સર્જનારા છે તેઓ આ લોકમાં કીર્તિ મેળવે છે અને સરદ રૂતુના ચદ્રમાની આંકરણી જેવા નિર્મળભાવ વાળા, સાધુ પોતાના ઉત્તમ કૃત્યથી કાતો આઠે ધર્મ ત્યાગીને મોક્ષમા જાય છે અથવા ઉપર કહેલા નિર્મળ વિમાન તે વૈમાનિક દેવલોક તે સૌધર્મ અવત સક વિગેરે ઉત્તમ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે પોતે અહીંયા પણ સાધુ ધર્મમા રહીને સ્વપરનુ રક્ષણ કરવાથી ત્રાતા (રક્ત) છે સૂત્ર અનુગમ કહેા નયોનુ વણું ન પૂર્વ માફક જાણુવુ, અને ધર્મ અર્થ અને કામ જે ત્રણેને યથા યોગ્ય જનાવનાર આ છતું અધ્યયન-સમાપ્ત થયુ

વાક્ય શુદ્ધિ નામનુ ૭ મુ અધ્યયન

હવે વાક્ય શુદ્ધિ નામનુ સાતમુ અધ્યયન કહે છે છઠ્ઠાંમા કહ્યુ છે કે સાધુએ ગોચરીમા જતા પોતે જાણુવા છતાં તથા પૂછવા છતાં પણ ધર્મ કથા વિસ્તારથી ન કરવી પણ પોતાના ગુરૂપાસે સ્થાનમા મોકલવા અહીંયાં સાતમા અધ્યયનમા જતાવશે કે ધર્મ કથા કરનારે પ્રયત્ન જોલના દોષ અને ગુણો શુ થશે તે જાણીને નિર્વાંધ વચન વડે ઉપદેશ આપવો, તેજ ગાથા કહે છે

સાવજ્ઞવજ્ઞાણં વયંણાણં જો ન યાણંદં વિસેસં ।
 વોત્તુપિ તસ્સ ણ રમં, કિમંગ પુણ્ણદેસણં કારં ? ॥૧૧॥

સાવજ્ઞ અને નિરવજ્ઞ વચનનું જે માધુ વિશેષ પણ મધી જાયતો તેને જોઈએલી પણ જાણ નથી. તે ઉપદેશ દેવાનો અધિકાર ક્યાથી હોય ? (તેણે ઉપદેશ ન આપવો.) આ પ્રમાણે છઠ્ઠા સાતમા અધ્યયનનો મજ પછે એના અનુયોગદ્વારાનું વર્ણન કરેલું તેમાં પૂર્વની માફક નામ નિરોપા મુખી બતાવવું અને તેમાં "વાક્ય શુદ્ધિ"વાળું જે પદ્ય નામ જાણવું તેમાં પ્રથમ વાક્યના નિરોપા કહે છે

નિકલેવો અ (ઉ) ચડકો વક્રે વઘ્વતુ માસદઘ્વાઈ ।
 માવે માસાસદ્ધો તસ્સ ય એગટ્ઠિઠા ઇણમો ॥૨૬૯॥

નામ સ્થાપના દ્રવ્યમાત્ર એમ ચાર પ્રકારે વાક્યનો નિરોપા જાણવો નામ સ્થાપના મુગમ છે દ્રવ્ય વાક્ય તે 'શ-શરીર-અવયવગી' તે બેથી જુદું, જાણાદ્રવ્ય તે દ્રવ્ય વાક્ય જાણવું એકલે જોઈનારે મડલું કરેલા પણ તે પુરુષનો. ત્યાં મુખી ન જોડે ત્યાં મુખી જાણવા પણ ઉચ્ચાર કર્યા પછી તે જાણા દ્રવ્ય શબ્દ પણે પરિણમે છે તે જ વાક્ય છે તે વાક્યના એક અર્થ 'વા'ના નામો નીચે સુજન છે,

વક્રં વયણ ચ ગિરા મરસ્મર્ડં મારહી અ ગો વાળી ।

ભાસા પન્નવળી દેસળી અવયજોગ જોગે અ ॥૨૭૦॥

વાક્ય વચન ગી સરસ્વતી ભારતી ગી વાક્ય ભાષા પ્રજ્ઞા-
પની દેશની વાચ્યોગ યોગ તે નિગદ સિદ્ધ છે (વ્યયસમજાય
તેવા છે) એટલે બધાનો એકજ અર્થ થાય છે

દબ્બે તિવિહા મહણે અ નિસિરણે તહ ભવે પરાધાણ ॥

ભાવે દબ્બે અ સુણ ચરિત્તમારાહળી ચેવ ॥૨૭૧॥

“દ્રવ્ય ભાષા” ત્રણ પ્રકારની છે” લેવામા કાઢવામા તથા
ધરને આધાત કરવામા છે તેમા કાય યોગ વડે ભાષા દ્રવ્યનું
અહણુ કરવુ તે અહણુ દ્રવ્ય ભાષા છે તથા તેજ ભાષા દ્રવ્યોને
વાક્ય યોગ વડે બહાર કાઢવા (ઉચ્ચાર કરવા) તે નિસર્જ
ભાષા છે. અને નીકળેલા ભાષાના દ્રવ્ય વડે અન્યને પોતાના
રૂપે પરીણામ પમાડવા પ્રેરણા કરવાની જે ક્રિયા તે પરાધાત
છે આ ત્રણે પ્રકારની ક્રિયા દ્રવ્ય યોગનુ પ્રધાન પણ બતા-
વવાની ઇચ્છાથી દ્રવ્યભાષા કહી છે અને ભાવદ્વારને વિચારતાં
તેજ ભાવ ભાષા ત્રણ પ્રકારનીજ છે દ્રવ્યમા શ્રુતમા તથા
ચારિત્રમા તે એક લગાડવા એટલે દ્રવ્ય ભાવ ભાષા, શ્રુતભાવ
ભાષા, તથા ચારિત્ર ભાવભાષા તે દ્રવ્ય ભાવ ભાષા છે તેજ પ્રમાણે
શ્રુતજ્ઞાનને આશ્રયી જે બોલાય તે શ્રુતભાવ ભાષા બાણુવી
અને ચારિત્રને આશ્રયી જે બોલાય તે ચારિત્ર ભાવ ભાષા
બાણુવી આ ત્રણે પ્રકારની ભાષા બોલનારા દ્રવ્ય ભાવના પ્રધાન

પણની અપેક્ષાએ ભાવભાષા છે અને તેજ જોધથી દ્રવ્ય વિ-
ગેરેની આરાધના બનાવવાથી આરાધની કહેવાય છે અને 'અ'
શબ્દથી વિરાધના તથા ઉભય અનુભવ થાય છે તે પણ દ્રવ્યાદિ
આરાધના વિગેરેથી બાણુથી, વાદીની શકા-અદીઆ દ્રવ્ય ભાવ
વાક્યનું સ્વરૂપ બનાવવું કારણકે તેનો વિષય છે ત્યારે ભા-
વાનું વર્ણન શામાટે કરે છે ? ઉત્તર-વાક્ય અને ભાષા બંને
એક અર્થવાળા હોવાથી રોષ નથી ખરી રીતે જોતા વાક્યનું જ
વર્ણન ચાહે છે આગમ્યાનો આમટો અર્થ કહ્યો, પણ અવયવનો
અર્થ હવે કહેશે તેમા દ્રવ્ય અને ભાવ ભાષાને ધ્યાનમા રાખીને
આરાધની વિગેરે ભાષાના જોઈની યોજનાને કહે છે

આરાહણી ડ દલ્લે સજ્ઞા મોસા વિગહણી હોડ ।
સજ્ઞામોસા મીમા અસજ્ઞમોસા ય પડિસેહા ॥૨૭૧॥

આરાધની ભાષાનું વર્ણન કરે છે પરલોકની પીડા ન
થાય તેવી રીતે વસ્તુને કહે તે આરાધની ભાષા છે તે દ્રવ્ય
સંબધી ભાવભાષા તે સંખ્યાભાષા બાણુથી અને મૂળમા હું
શબ્દ છે તેમ જ બાણુનું કે તે દ્રવ્યથી કોઈ વિરાધની પણ
ન ય હોઈ શકે પરપીડા સ્પષ્ટાણુના ક્રૂરતા ભાવને આરાધવાથી
સ ય છે અને વિરાધનાથી મૃધાભાષા વિગધની થાય છે એટલે
દ્રવ્યને ખીલ રીતે કહેવાથી વિરાધના થાય એજ પ્રમાણે કઈક
સાચી કઈક જુડી તે ગિદ્યભાષા થાય છે એજે તેમા થોડું

આરાધનાનું ફળ હોય અને ચોડું વિરાધનાનું ફળ હોય છે-
તથા આરાધની ન હોય, તેમ વિરાધની પણ ન હોય તેવી ભાષા
અસત્ય મૃષા ભાષા કહેવાય તેનાથી કહેવાતા દ્રવ્યમા સત્ય અને
અસત્ય એ બંનેનો અભાવ છે આ ચાર ભાષાનું સ્વરૂપ ઉદા-
હરણોવડે ખુદ્દુ થશે, પ્રથમ સત્યભાષાનું વર્ણન કરે છે

જળવયસન્મયઠવણા નામે રૂવે પહુચ્ચ સચ્ચે અ ।

વવહારભાવજોગો દસમે ઓવન્મસચ્ચે અ ॥૨૭૩॥

મત્યવાક્ય દશ પ્રકારનું છે તેમા જનપદ સત્ય વિગેરે
બેઠો છે તેમા જુદા જુદા દેશના લોકો જુદી જુદી ભાષા બોલે
છે તેથી એક બીજાનું જોણવું એક બીજાના અર્થને મળતા
પણ હોય અને તંથીજ તેમનો વહેવાર ચાલે તો તે જનપદ-
(દેશ) સત્ય જાણવું, જેમકે ઉદકને કોકણ વિગેરે દેશમા
પય-પિચ્ચ ઉદક નીર વિગેરે કહે તે બધું હુચ્ચાઈ વિનાનું
હોવાથી જુદાજુદા દેશને ધ્વિજીત અર્થને મેળવવામા ઉપયોગી
હોવાથી જે દેશમા જે શબ્દ બોલાય તો તેને વાપરવામા હરકત
નથી અને તે જનપદ સત્ય કહેવાય એ પ્રમાણે બીજા લોકો
પણ જાણવા સમત-સત્ય એટલે કુમુદ કુવલય ઉત્પત્તિ તામરંમ
એ ચાટે એક સરખા પક (કાદવ)મા ઉત્પન્ન થાય છે છતા
ગોવાળીઆથી બધાને એજ માન્ય છે કે અરવિદનેજ પકજ
કહેવું, હવે સ્થાપના મત્ય કહે છે, મુદ્રા (વી ટી અથવા શીકકો)

મા જે લેખ લખાય અક્ષરકોતરાય કે આ તોલમા માસો છે
 અથવા આ કાર્યાપણ (એકજાતનો શીકકો) આ સો છે આ
 હજાર છે (દુડી, નોટ, વિગેરેમા તે આકડા પ્રત્યક્ષ છે) નામ
 સત્ય તે કોઈ માણસ કુળને વધારનારો ન પણ હોય તોપણ
 કુળવર્ધન નામ પાડ્યું હોય તો તે પણ સત્ય છે, એ પ્રમાણે
 ધનવર્ધન ન હોય તો પણ ધનવર્ધન નામ પાડે તે સત્ય
 છે તે પ્રમાણે યજ્ઞ ન હોય, છતાં નામ યજ્ઞ પાડે તો તે યજ્ઞ
 કહેવાય હવે રૂપ સત્ય કહે છે કોઈનામા તેવા શુભો ન હોય
 છતાં તેવું રૂપ ધારે તો તે રૂપસત્ય કહેવાય, જેમકે કોઈમા
 સાધુના શુભો નથી પણ સાધુનો વેપ ધારે તો તે રૂપ સાધુ
 કહેવાય છે પ્રતીત્યમત્ય કહે છે જેમકે, અનામીકા આગળીનું
 ખીજી આગળી માથે સરખાપણું કરતા તે લાખી દુડી કહેવાય
 તે પ્રમાણે આ અનત પરીણામ વાળા દ્રવ્યનું તે તે સહકારી
 કરણોના સખધર્મો તે તે રૂપ પ્રગટ થાય છે તે પ્રતીત્યમત્ય
 કહેવાય છે હવે વ્યવહાર સત્ય કહે છે (ઘાસ બળતું હોય)
 છતાં પહાડ બળે છે તેમ કહેવાય છે પાટી ઝરતું હોય
 છતાં ઘડો ઝટે છે એમ કહેવાય છે, તથા પેટ છતાં અનૂકરણ
 (પિટ્તવિનાની) ડબ્બા કહેવાય છે તે આગળ કહેશે, અરોમા
 એટલે પેટ ઉપર વાલ આછા હોય, તેને કહે છે એ પ્રમાણે
 એકકા તથા પહાડમા રહેલ ધામનું બળવું આ પ્રમાણે વહેવા
 વર્તે છે અનુસારનો અર્થ આ છે ૮, જે કન્યાને પુરુષની ગર્ભ

કહેવાનો તે સમયે મલવ ન હોય, તો તે અનુદશ સ્ત્રી કહેવાય છે, તથા કાપવા યોગ્યરૂવા વધ્યા નહોતી તો વેગને અલોભ એક કહે છે ભાવ મત્ય આ પ્રમાણે ૩ જગલામા પાત્ર રંગ હોય પણ તેમા ધોળો રંગ વધારે હોવાથી ધોળા કહેવાય છે તથા યોગ સત્ય તે આ પ્રમાણે છે છત્રના યોગથી છત્રી કહેવાય, અને હઠના યોગથી હઠી કહેવાય એ પ્રમાણે ઉપમા સત્ય જાણુવું તે તલાવ મોટું હોય તો સમુદ્ર જેવું કહેવાય ૩ આ હસ પ્રકારની સત્યભાષા કહી એટલે જનપદ સમત સ્થાપના નામ રૂપ પ્રતીત્ય વ્યવહાર ભાવ જોગ ઉપમા સત્ય એ હસ પ્રકારની સત્ય ભાષા છે હવે મૃષા (જુઠી) ભાષા કહે છે

કોહે માણે માયા, લોભ પેજે તહેવ દોસે અ ।

હાસભણ અકલાઈય ઉવઘાણ નિસ્સિઆ દસમા ૨૭૪

કોધથી પિતા પુત્રને કહે કે તુ મારો પુત્ર નથી અથવા કોધમા જે કંઈ જોલાય તે આશય વિપરીત હોવાથી તે બધું જુઠું છે તે પ્રમાણે માનમા ચડેલા પાસે ધન ઓછું હોય છતાં તેને કોઈ પૂછે તો કહેકે હું બહુ ધનવાન છું તથા કપટ જુઠું તે આ પ્રમાણે છે, માયા કરનારા (એલકરનારા વાદી વિગેરે) જાહેર જોળો નષ્ટ પામ્યો (હીંગયો) તે પ્રમાણે લોભથી વાશીઆ વિગેરે જે ભાવે વેચ્યું બોધુ હોય તેથી જુદો ભાવ

ખતાવે તે છે પ્રેમથી જુદુ-દાસ ન હોય છતાં કહેકે હું તારો
 દાસ છું દેવ જુડ તે શુભવાનને પણ અગુણી કહે દાસી (મરકરી)
 નુ જુડ તે મરકરાએ કોઈનું કંઈવું અને પૂછતા કહે કે મે
 જોયું નથી અથજુડ તે ચોરો પકડાતા જુડ જોવે કે મે કાંઈ
 લીધું નથી કયા જુડ તે મીઠું મરચુ બજારાવીને ગમે તે વાત
 બનાવી કાઢે તે તથા ઉપધાત જુડ એ ચોર ન હોય છતાં તેને
 ચોરીનું તોહમત મુકીને ચોર કહેવો એ પ્રમાણે દોષ માન
 માયા, લોભ, પ્રેમ, દેવ દાસ્ય, ભય, તથા કહાણી તથા ઉપ
 ધાતને આશ્રયો દસ પ્રકારની અસત્ય ભાષા બણવી હવે,
 સત્ય મૂળ (મિથ) ભાષાને કહે છે

**ઉપ્પન્નવિગયમીસગ જીવમજીવે અ જીવમજીવે ।
 તહડણતમીસગા ચલુ પન્તિ અદ્ધા અ/અદ્ધા ૧૭૫।**

જેમકે કોઈ નગરને આશ્રયો જોવે કે આજે દશ બાજકે
 જનમ્યા હવે જો દશ કરતાં ઓછા, અથવા વધારે જનમ્યા
 હોય તો તેમા મિથભાષા વ્યવહારથી કહેવાય જેમકે એક માણસ
 બીજાને કહે કે હું તને સવારે સો રૂપીઆ આપીશ, પણ
 પચાસ આપે તો તે વહેવારમા સત્ય અસત્ય કહેવાય છે.
 એટલે સર્વથા ના આપે તો જુડ કહેવાય પણ ઓછા આપે
 તો મિથ કહેવાય તેમજ બીજકુલ ન જનમ્યા હોય તો જુડ
 ભાષા કહેવાય તે પ્રમાણે મરવાને આશ્રયી પણ બણવું જેમ કે

કોઈ નગરમાં જાને દશ બુદ્ધા માણસ મરી ગયા, તેથી જોછા
વધતા મરેલા હોય તો તે પત્તુ મિશ્ર ભાષા જાણુવી એટલે આ
જન્મ મરણને આશ્રયી મિશ્ર ભાષા જાણુવી તથા જીવ સંબંધી
એટલે જીવતા અને મરેલા કરમીયા હોય તો જીવતા કરમીયા જોણતા
મિશ્ર ભાષા કહેવાય, અથવા અજીર મિશ્ર તે અજીવ સંબંધી
ઘણા કરમીયા મરેલા હોય, અને યોદ્ધા જીવતા હોય તો કહે
કે મરેલા કરમીયા તો તે મિશ્ર ભાષા કહેવાય જીવાજીવ
મિશ્ર તે કોઈપણ માણસ એમ કહે કે આટલાજ મરેલા અને
આટલાજ જીવતા કહેતા તેથી જોછા વધારે મરેલા જીવતા
હોય તો તે જીવાજીવ આશ્રયી મિશ્ર કહેવાય તથા અનંત
મિશ્ર તે મૂળા, કદ વિગેરેના પાઠશાળા પ્રત્યેક (પરીત) વન-
સ્પતિના જીવો હોય તે બધાને અનંતકાય કહેવાથી અનંત
મિશ્ર કહેવાય, તે પ્રમાણે પ્રત્યેકને આશ્રયી તે ઘણા જીવો
પ્રત્યેક હોય તેમાં કોઈ અનંત હોય તેને પ્રત્યેક કહેતા પ્રત્યેક
મિશ્ર કહેવાય બુદ્ધા મિશ્ર તે કાળ સંબંધી છે જેમકે કોઈ
પણ માણસ કોઈ કાર્યમાં જોળતીઓને કહે કે રાત પડી છે,
છતાં દીવસ થોડો બાકી હોય તો તે કાળ મિશ્ર કહેવાય
(કાળ અને અદ્ધા એકજ છે) અદ્ધા મિશ્ર એટલે દીવસ
અને રાતનો એક ભાગ, તે સંબંધી મિશ્ર જોલે જેમકે કોઈ
કાર્યમાં ઉતાવળ હોય તો એક પહોર દીવસ ચઢ્યો હોય લો
પણ કહે કે મધ્યાહ્ન થઈ ગયો છે એ પ્રમાણે મિશ્ર શબ્દ

જરૂરમાં જોડવો (આને પરમાર્થ જો છે કે ચોક્કસ ખાતરી થઈ
વિના જે જોડવું તેમા થોડું સાચુ, અને થોડું જુડું લોકાચ
તે તે મિથ બાબા કહેવાય છે) હવે અસત્ય મૃષા કહે છે

આમંતણિ આણવળી જાયણિ તહ પુચ્છળી અ પન્ન-
વળી । પન્નક્ષણી માસા માસા ઇચ્છાણુલોમા અરજ

આમ ત્રણની બાબા જેમકે હે દેવદત્ત । તેમા સાચુ જુડું
કશુ પણ નથી, કારણ કે પૂર્વે કહેલા સત્ય અસત્ય કે મિથ
નો જાણો લાગુ પડતો નથી, જે પ્રમાણે બીજામા પણ જાણુ
જે પ્રમાણે આજ્ઞા સજાથી, જેમકે શિષ્યને કહે કે આ કર,
આ પણ કરવું ન કરવું, અનેનો અભાષ હોવાથી પરમાર્થથી
એક પણ નીયમ નથી, તેમજ અદુષ્ટ, વિવશને જન્મ આપ
નારો હોવાથી તે અસત્ય મૃષા કહેવાય જે પ્રમાણે પોતાની
જુદી વટે બીજી જગ્યાએ પણ વિચારી લેવું યાચના બાબા,
કે મને ભિક્ષા આપો આમા પણ સાચુ, જુડું કે મિથ નથી
તે પ્રમાણે પૂલવા સજાથી જેમકે આ વાત કેવી રીતે છે ?
તેમજ પ્રજાપતી (ઉપદેશ રૂપ) જેમકે હિ સામા રકત માણસ
કુખ વિગેરેનો બાળીઓ થાય તે પ્રત્યાખ્યાની બાબા તે
અદિત્તા ( ) બાબા તથા ઇચ્છાણુલોમા તે કોઈએ
કોઈને કહ્યું કે સાધુ પામે જઈએ ત્યારે તે ઉત્તર આપે, હા,
બહુ સાફ.

અળભિગ્ગહિઆ માસા માસા અ અભિગ્ગહમિ વોદ્ધ—
 વ્વા, સસયકરણી માસા વાંયદ, અવ્વાયદાં સેવા ॥૨૭૭॥

જે ભાષા અર્થ વિનાની જાલે, જેની મતલબ કાંઈપણ ન હોય તે કિત્ય વિગેરે બાણવી અને અભિગ્ગહમા ભાષા તેને બાણવી કે જેમા અર્થ નીકળે. જેમકે ઘા આ બંનેમા ફેર (સિદ્ધ) એટલો છે કે (કિત્યનો અર્થ નથી અને ઘટનો અર્થ છે. સાબળનારો પણ લક્ષ આપે છે) મશય કરનારી ભાષા જેમકે સિધવ કહેવાથી તેના અનેક અર્થ થાય છે ત્યારે સાબળનેરને મશય થાય છે કેં થોડો મગાવે છે કેં નિમક (માહું) મગાવે છે અને પ્રકટ ભાષા આ પ્રમાણે છે આ દેવહત્તનો ભાઈ છે, તથા અપ્રકટનો અર્થ આ પ્રમાણે છે જેમકે બાળકોને પીઠમા ચાબડીને રાજી રાખે તે અપ્રકટ ભાષા છે આ પ્રમાણે દુકામા અસત્યામૃષા ભાષા કહી તેનુજ ખુલાસાવાર વિવેચન કરે છે

સંવાવિં અસાં, દુવિહા પજ્જતાં ચલ્લુ તદ્દા અપજ્જતાં
 પદ્ધમા દો પજ્જતાં ઉવરિહ્લા દો અપજ્જતાં ॥૨૭૮॥

ઉપર બતાવેલી સત્યા વિગેરે લેહવાળી ચારે પ્રકારની ભાષા બે, પ્રકારની છે પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા એટલે જે એક પદ્ધમા સ્થાપન થાય, આહે સત્યમા, અથવા અસત્યમા તે

વ્યવહારને સાધનારી બાણી, અને તેથી વીપરીત અપર્યાપ્ત
બાણી તેથીજ કહે છે કે પહેલી જી ભાષાએ સત્યા અને
મૃષા એ બંને પર્યાપ્ત છે કારણ કે તે પોત પોતાના વિષય
નો વ્યવહાર સાધે છે અને પાછળની જી ભાષા પોતાનો વ્યવ
હાર ન સાધવાથી અપર્યાપ્ત છે દ્રવ્યની ભાવ ભાષા કહી હવે
શ્રુતભાવ ભાષા કહે છે

**સુઅધમ્મે પુણ તિવિહા સચ્ચા મોસા અસચ્ચમોસા અ
સમ્મદિટ્ઠી ટ સુઓવડ્ઠુ સો ભાસડં સચ્ચં ॥૨૭૯॥**

શ્રુત ધર્મ સમઘી જે ભાવ ભાષા છે, તે ત્રણ પ્રકારની છે
સત્યા મૃષા, અસત્યા મૃષા તેમા સમ્યગ દષ્ટિ સિદ્ધાંતમાધ્યાન
રાખીને ઉપયોગ પૂર્વક બોલે તે સત્ય ભાષા કહેવાય

સમ્મદિટ્ઠી ટ સુઅંમિ અણુવડ્ઠો અહેઉગ ચેવ ।

જં ભાસડં, સા મોસા મિચ્છાદિટ્ઠીવિ અ તહેવ ॥૨૮૦॥

અને તેજ સમ્યગ દ્રષ્ટિ હવ, સામાન્ય રીતે આગમમા
ધ્યાન રાખ્યા વિના પ્રમાદથી જે કંઈ મુકતી રહીત બોલે,
જેમકે તંતુઓથી પટજ થાય છે, તે અથવા બીજા તેમાવચન
બોલે તે મૃષા કહેવાય (સચ્ચતમા પાચમી વિભક્તી છે, ત્યા
ત્રીજી બોધએ, કારણ કે જેના વડે વસ્તુ બને ત્યા ત્રીજી બોધએ
અથવા કાંઈ ઉપયોગ વિના તતુથી ઘટ બને તે પણ મૃષા

(જુઠ) છે વિજ્ઞાન વિગેરેનું પણ તેમજ છે તેવીજ રીતે જૈન
 શિવાયના પણ મિથ્યા દ્રષ્ટિએ જે કંઈ તત્વ સમજ્યા વિના
 ઉપયોગમાં રહીને અથવા ઉપયોગ રહીત થઇને જોલે
 તે તત્વની દ્રષ્ટિએ જુઠજ છે ઘુણના કીડાથી લોકડામાં ઠેતરા-
 જોલા અક્ષરના ન્યાયથી સવાદમાં તેઓ મત્ય અથવા અસત્યમાં
 ઉન્નત માણસની માફક જોલે તેથી તે મૃષા ગણાય

हवइ उ असच्चमोसा सुअंमि उवरिहए तिनाणंमि ।
 जं उवउत्तो भासइ एत्तो वोच्छ चरित्तंमि ॥२८१॥

અસત્ય મૃષા ભાષા તે શ્રુતમાં આગમ પોતેજ છે એટલે
 આગમમાં જે પરા વર્તન કરવું વિગેરે સિદ્ધાંતને બહુતા તેની
 આમત્રણી વિગેરે ભાષાના રૂપ પણે હોવાથી તેજ છે પણ
 અવધિ મન પર્ચાય અને કેવળ જ્ઞાન એ ત્રણ જ્ઞાનમાં જે
 ઉપયોગ રાખતો જોલે તે અસત્યમૃષા બહુધી આમત્રણી
 ભાષા વિગેરે માફક તેવા અધ્યવસાયમાં તેની પ્રવૃત્તિ છે આ
 પ્રમાણે શ્રુત ભાવ ભાષા કહી પૂર્વે કહ્યું હતું કે હવે ચારિત્રને
 વિષે કહીશ તે ચારિત્ર સળધી ભાવ ભાષાને કહે છે

यदमविइआ चरित्तं भासा दो चेव होंति नायव्वा ।
 सचरित्तस्स उ भासा सच्चा मोसा उ इअरस्स।२८२।

પહેલી અને બીજી તે સત્યા, અને મૃષા ભાષામાં ચારિત્ર

વિવિધમા બેજ ભાષાઓ જાણવી તેનું સ્વરૂપ કહે છે ચારિત્ર
પરીણામ વાળાને તેની વૃદ્ધિના નિબંધનરૂપ જે ભાષા તે દ્રવ્ય
સબંધી અને બીજા ભાવમા હોય તે પછી તે સત્ય ભાષા
છે કારણ કે સત પુરૂષોનું હિત કરે તે સત્ય ભાષા જાણવી.
અને મૃયા તે ચારિત્ર રહીત સસારી જીવની તેની વૃદ્ધિના
નિબંધનના કારણરૂપ ભાષા જાણવી. (જેનાથી જીવોનું હિત
થાય તે સત્યા, અને જેનાથી જીવોનું અહિત થાય તે અસત્યા
ભાષા જાણવી.) આ પ્રમાણે વાક્યના એકજ અર્થવાગી ભાષા
નું વર્ણન કર્યું હવે શુદ્ધિનું સ્વરૂપ જતાંવે છું

ગામઠવણાસુદ્ધી દબ્બસુદ્ધી અ ભાવસુદ્ધી અ ।

एएसिं पत्तेअ परूवणा होइ कायव्वा ॥२८३॥

નામ સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ એ ચાર પ્રકારની શુદ્ધિ
તે દરેકની પ્રકૃતિ કરવી જોઈએ, નામ સ્થાપના સુગમ
હોવાથી તેને છોડીને દ્રવ્ય શુદ્ધિ કહે છે

तिविहा उ दब्वसुद्धी तद्दव्वादेसओ पहणे अ ।

तदव्वगमाएसो अणणमीसा हवइ सुद्धी ॥२८४॥

દ્રવ્ય શુદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની છે, તેજ દ્રવ્યથી એટલે તદ્દ્રવ્ય
શુદ્ધિ તથા આદેશથી એટલે આદેશ દ્રવ્ય શુદ્ધિ તથા
પ્રાધાન્યથી તે પ્રાધાન્ય દ્રવ્ય શુદ્ધિ છે, તેમા પ્રથમનું વર્ણન

કરે છે, જે દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યની માથે જોડાયું વિના શુદ્ધ થાય તે, દુધ દહી છે, તે તદ્દ્રવ્ય શુદ્ધિ જાણવી, અને આદેશમાં મિથા થાય છે તે અન્ય અથવા અન્ય નહીં, તે 'સખંધી' છે, તેથી કહ્યું છે કે આ દેશમાં દ્રવ્ય શુદ્ધિ બે પ્રકારની છે અન્ય પછે અથવા અન્યપછા વિના જેમકે અન્યપછામાં શુદ્ધ કપડા પહેરેલો દેવદત્ત છે, અને અનન્ય (એકજ) પછામાં શુદ્ધ દાત વાળો છે. (એકજ કપડા અને દેવદત્ત એ બે જુદા છે, અને શુદ્ધ દાત અને દેવદત્ત એ બે જુદા નથી) હવે પ્રાધાન્ય દ્રવ્ય શુદ્ધિ કહે છે

**વળ્લરસગંધફાસે સમણુણા સા પહાણઆ સુધ્ધી ।
તત્થ ડ સુક્કિલ મહુરા ડ સમયા ચેવ ડક્કોસા ૨૮૫ ।**

વળ્લ' રસ, ગંધ અને સ્પર્શમાં જે સામાન્ય પછે સુદરતા છે તે મનોરુતા જાણવી, અથવા મનોરુતા એટલે પોતાના અભિપ્રાયને અનુકુળ હોય તે પ્રધાન પછે શુદ્ધિ જાણવી, તેમાં આ પ્રમાણે ચિંતા (વિચાર)ના સંબંધમાં ધોળો રંગ અને મધુર રસ છે એટલે ધોળો રંગ અને મધુરરસ ગમે-છે, તથા 'તુ' શબ્દથી સૂરખી ગંધ અને મૃદુ (કામળ) સ્પર્શ ગમે છે, એમ જાણવું, અને અભિપ્રાય પણ પ્રાપ્ત મનોરુ છે, એટલે આ પ્રમાણે લોકમાં ઘણું લાગે આ પ્રવૃત્તિ છે કે સફેદ રંગ, મધુર રસ અને સુગંધી અને કામળ સ્પર્શ એ સૌને ગમે છે

ઉત્કૃષ્ટ અને કમનીય એ રંગ વિગેરે ઘણે જાણે વહાલા છે, એમ સૂચવે છે. 'ચ' શબ્દનો છુપે ઉપન્યાસ છે (તે આગળ પહેલે) દ્રવ્ય શુદ્ધિ કહી, હવે ભાવ શુદ્ધિ કહે છે

એવે ભાવસુધી તદ્ભાવાસઓ પહાણે અ ।

તદ્ભાવગમાસો અણણમીસા હવડ સુધી ૨૮૬ ।

દ્રવ્ય શુદ્ધિ માફક ભાવ શુદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની છે તેજ ભાવમા તે તદ્ ભાવ શુદ્ધિ છે, અને આ દેશ ભાવ શુદ્ધિ અને પ્રધાન ભાવ શુદ્ધિ પણ છે તદ્ભાવ શુદ્ધિમા બીજી જગ્યાએ ધ્યાન છાડીને તેજ ભાવમા ધ્યાન આપવું તે તદ્ભાવ શુદ્ધિ છે અને જે ભાવ બીજા પદાર્થ વિના એકલો શુદ્ધ થાય છે, તે છે જેમકે ભૂખ્યાને અન્નનો અલિલાપ થાય ત્યારે તેમા તેનું ચિત્ત લાગે, તે જ્યારે અન્ન ખાઈ છોડે ત્યારે તેની ભાવ શુદ્ધિ થાય, તેજ પ્રમાણે આ દેશમા પણ મિશ્રા શુદ્ધિ થાય છે, એટલે એ મળધી તથા તે વિના અન્ય સળધી તેથી કહ્યું છે કે આ દેશ ભાવ શુદ્ધિ બે પ્રકારની છે, એક તો અન્યપણે બીજી અનન્ય પણ છે જેમકે શુદ્ધ ભાવવાળા સાધુને ગુરૂ છે તે અન્યપણામા છે, એટલે ગુરૂ જુદા છતાં તેના ઉપર એવાનો શુદ્ધ ભાવ છે તથા એકપણામા 'શુદ્ધભાવ' પોતેજ છે, એટલે તેમા શુદ્ધભાવ એ અત્માથી જુદો નથી પણ એકજ છે હવે પ્રધાન ભાવ શુદ્ધી કહે છે

દંસણનાણચરિત્તે તવોવિસુધ્ધી પહાણમાણસો ।

જમ્હા ડ વિસુધ્ધમલો તેણ વિસુધ્ધો દ્વઝ્ઙ સુધ્ધો ॥૨૮૭॥

દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર સબધી તથા તપ સબધી જે વિશુદ્ધી છે, તે પ્રાધાન્ય આ દેશ છે તેમા દર્શન વિગેરેનું વર્ણન ચાલતા જે પ્રધાનપણું છે, તે પ્રધાન ભાવ શુદ્ધી છે, તે દૃષ્ટાંત બતાવે છે જેમકે સમ્યક્ દર્શન વિગેરેમા ક્ષાયિક જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર છે તે પ્રમાણે તપ પ્રધાન ભાવ શુદ્ધી તે આતર તપ છે એટલે પ્રભુએ કહેની આજ્ઞા પ્રમાણે અનુષ્ઠાનની આગધના કરવી આ કેવી રીતે પ્રધાન ભાવ શુદ્ધી છે? આચાર્ય ઉત્તર આપે છે કે આ ક્ષાયિક દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર વિગેરેથી શુદ્ધી થાય છે, એટલે માધુ કમ મળથી રહીન બની મળથી સુત્ર થતા સિદ્ધ સ્વરૂપે થાય છે તેથીજ આ પ્રધાન ભાવ શુદ્ધી છે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જો ત્રણે બનાવ્યા અને ઉપર કહેલી બધી શુદ્ધીઓમા જાહી ભાવ શુદ્ધી નટે આપણે પ્રયોજન છે તે વાક્ય શુદ્ધી થી થાય તેથી કહે છે

જં વક્કં વયમાણસ્સ સંજમો સુજ્ઙ્ઙઈ ન પુણ હિસા ।
ન ય અત્તકલુસમાવો તેણ ઇહં વક્કસુધ્ધીત્તિ ॥૨૮૮॥

જેનાથી વાક્ય શુદ્ધ બોલાય તેનાથી સયમની શુદ્ધી થાય છે અહીયા શુદ્ધી એટલે નિર્મળ થવું પણ કૌશિક

વિગેરેથી હિંમત થાય છે તે અહીંયા ન લેવી. આત્મામાં
કલુષભાવ જે દુષ્ટ અભિસંધો રૂપ ભાવ થાય છે તે ન લેવો
પણ તેને ત્યાગવો તે કારણ વડે આ પ્રવચનમાં ભાવ શુદ્ધીનું
નિમિત્ત વાક્ય શુદ્ધી છે તેથી તેમાં પ્રવર્તન કરવું તેજ કહેછે

**વયણવિભત્તીકુસલસ્ત સજર્મમી સમુજ્જયમહસ્ત ।
દુઃખાસિણ હુજા હુ વિરાહણા તત્થ જહ્વઅગ્નિ ॥૨૮૯॥**

વચનની વિભક્તિમાં કુશળ એટલે બોલવા જોગ, ન
બોલવાજોગ, એ જે પ્રકારને જાણનારો, એટલુંજ નહીં પણ
તે પ્રમાણે બોલીને સચમમાં વર્તનારો એટલે અહિં સામા જેનું
ચિત્ત લાગેલું છે તેવા માધુને પણ કોઈ વખત (અજાણથી)
ખરાબ વચન બોલવા વડે વિરાધના થાય તેથી પરલોકમાં પીડા
થાય તેથી ખરાબ વાક્યનું પણ જ્ઞાન જાણવા પ્રયત્ન કરવો
(આ બોલવાથી નુકશાન થાય તેથી તે પણ સાધુએ જાણવું
જોઈએ)

વાદીની ચકા—જે બોલવામાં વખતે ભૂલ થાય તો પરલોક
માં પીડાજ થાય તો ન બોલવું તેજ સાચું છે, ઉત્તર ન બોલ
નાર જે મૂર્ખ હોય તો તેને પણ હોષ લાગે છે કહ્યું છે કે
**વયણવિભત્તિઅકુસલો વઓગય વહુવિહ અયાણતો ।
જહ્વિ ન માસડ કિંચી ન ચેવ વયગુત્તય પત્તો ॥૨૯૦॥**

વચન વિલકિતમા અકુશળ (મૂર્ખ) એટલે આ બોલવું
 કે-આ ન બોલવું એવો વિવેક જેને નથી, તે ઉત્સર્ગ વિગેરે
 જેન મિથ્યાતના લેદથી અભણ્યો જે બોલવાના હોય માનીને
 ન બોલે અને જોઈને એમી રહે તો પણ તેને વચન શુભિને
 લાભ ન મળે તેથી તે દોષિત જાણવો (એલે દોષિત
 આહાર લાભ્યો હોય અને શુદ્ધ ઉત્તમ અપવાદ ન જાણતો
 હોય તેથી ન બોલી શકે તોપણ એલાએ દોષિત આહાર
 ખાવાથી તે શુદ્ધ પણ દોષનો લાગીદાર છે) હવે તેથી ઉલટું કહે છે.

**વચનવિભત્તીકુસલો વઓગય વહુવિહં વિયાણંતો ।
 દિવસંપિ ભાસમાણો તહાવિ વયગુત્તય પત્તો ॥૨૧૧॥**

વચન વિલકિતને જાણનારો શાસ્ત્રમા કહેલા ઉત્સર્ગ
 વિગેરે લેદોવાળા વચનને જાણનારો દીવસ માત્ર (આખો દીવસ)
 બોલનારો સિદ્ધાંત વિધિએ બોલતો હોવાથી તે વચન શુભિ
 વાળો છે અર્થાત્ તે દોષનો અધિકારી નથી હવે વચન
 વિલકિતમા જે કુશળ છે તેની ઓછવી વચન વિધિ કહે છે

પુવ્વ બુધ્ધીઙ્ પેહિત્તા, પચ્છા વયમુયાહરે ।

અચક્ષુઓ વ નેતાર, બુધ્ધિમન્નેઝતે ગિરા ॥૨૧૨॥

પ્રથમ વચનના બોલવાના સમયમા બુદ્ધિ વડે વિચારીને
 યહી બોલે એટલે એમ જાણવું કે, માફ વચન બોલને પણ

પીકાકારી ન થાઓ દૃષ્ટાત કહે છે જેમ આપણે દોરનારને
આશ્રયીને આલે છે, તે પ્રમાણે બુદ્ધિને આગળ કરીને ભાષા
બોલો. એટલે બુદ્ધિને અનુસારે વિચારીને બોલો આ પ્રમાણે
વાક્ય શુદ્ધિનામ નિષ્પન્ન નિયમેષા થયે હવે સૂત્રા ભાષક નિષ્પ
ન્નનો અવસર છે એ બધું પુર્વ પ્રમાણે બાતુ હવે સૂત્ર
અનુગમમા નિર્દોષ અને અરુપાદિનાદિ શુદ્ધોવાળું સૂત્ર બોલવું
તે કહે છે

ચતુર્ણંદ્રિયં ભાસાણં, પરિસંખાય પન્નવં ।

દુર્ણંદ્રિયં વિણયં સિક્ષ્ણે, દો ન ભાસિજ્જ સઽવસો ॥૧॥

આર પ્રકારની ભાષાઓ છે આ સિવાય પાત્રમી નથી
આ ભાષાઓ પુર્વે સત્યા વિગેરે કહી, તે સર્વે પ્રકારે તેતુ
સ્વરૂપ બાળીને બુદ્ધિમાન સાધુ સત્યા અને અમત્યામૃષા
એવી બે પ્રકારની ભાષાને બોલે, અને શુદ્ધ પ્રયોગમા જેના
પડે કર્મ જોઈ ધાય તેજ વિનય છે એમ માનીને પ્રથમની
કહેલી બે ભાષા બોલ, પણ અસત્યા અથવા સત્યા મૃષા એ
સર્વથા ન બોલે

જા અ સઽચ્ચા અવત્તઽવા, સઽચ્ચામોસા અ જા સુસા ।

જા અ વુધ્ધેહિં નાહિંના, ન ત ભાસિજ્જ પન્નવ ॥૨॥

તે વિનયનેજ કહે છે જે સત્યા ભાષા છે, તે પદાર્થનાં
 તત્ત્વને અગિયાર કરીને સાવચપણે હોય તે ન બોલવી જેમ
 કે આ જગ્યાએ પઠવી (નિવાસ સ્થાન) છે, આવી કેશિક ભાષા
 માફક ન બોલે (ચોરાની પઠવી આ જગ્યાએ છે એવું સત્ય
 વચન પણ સાધુ બોલે તો ચોરાને જે શિક્ષા થાય તેના દોષ
 નો ભાગીદાર સાધુ થાય વળતે તેમા ચોર ન હોય તો પણ
 પડકારા નિર્દોષ માર્યો જાય) તેવીજ રીતે સાધુએ મિશ્ર
 ભાષા પણ ન બોલવી, જેમકે હસજાળકો જનમ્યા અને
 મૃધા (બુક) એ તો તકન ખોટુંજ બોલવું છે તે સાધુએ ન
 બોલવું બહી પણ સૂત્રમા 'અ' શબ્દ છે, તેનો છુપો સબધ
 છે, તથા જે ભાષા તીર્થ કર, ગણધર એવા પડિત પુરુષોએ
 આચરી નથી એવો 'અસત્યા-મૃધા' આમ ત્રણી, આજ્ઞાપની
 વિગેરે લક્ષણવાલી ભાષા અ વિધિ પૂર્વક ચર વિગેરે પ્રકારવડે
 ન બોલે અર્થાત્ એવી ભાષા પડિત સાધુ ન બોલે કે જેમ
 દોષ હોય

असत्त्वमोस सत्त्व च, अणवज्जमककस्त ।

समुप्पेहममंदिध्व, गिरं भासिज्ज पन्नव ॥३॥

સાધુએ કેવી ભાષા બોલવી તે કહે છે સાવચ અને કર્કશ
 જે ન હોય તે પપ રહીત અને અનીગય ઉકિતથી મ સ
 રહીત, પહેલા વિચારીને સ્વપરને ઉપગર કરનારી સ દેહુ રહીત

તથા વિના વિલગે જીએ સમજે તેવી ભાષા સાધુએ બોલવી
 એઅ ચ અદ્ઠમન્નં ના, જ તુ નામેઙ્ગ સાસયં ।
 સ ભાસં સચ્ચમોસંપિ, તપિ ધીરો વિવજ્જણ્ણ ॥૪॥

હવે મત્થા તથા અસત્થા મૃષાના નિષેધનું વર્ણન કરે
 છે જે વચન વડે મોક્ષ જે શાશ્વત્તુ છે, તેને નીચું પાઠે એન્સે
 માધુને મોક્ષશુભ પામવા ન રે, (દુર્મનિમા ધમહી બાપ) તેવું
 કકંશ અને નાવધ વચન જે સત્થા મૃષા છે, તે ન બોલે,
 અને તે વચન સત્ય હોય તો પણ ન બોલે

શ્રામ—સત્થા મૃષા બાધાનો સમાન્ય પછે નિષેધ કરવા
 થી તે પ્રમાણે નલ્ય બાધાનું પણ આવધપણું મમભઈ બાપ છે,
 તો નવું શા માટે લખવું પડ્યું ? ઉત્તર—મોક્ષને વિધન કર
 નાર બારીક પણ અધને સ્ત્રીકારીને કોઈ પણ બાધાનું આવધ
 ન કરવું, એવું અતિશય નિષેધ બતાવનાર આ છે, તેથી
 પુનઃક્રિતનો દોષ નથી, (સત્થા વિગેરે ચારે પ્રકારની કોઈ
 પણ ભાષામાં બોલતાં જે બીજા જીવને ખીડાકપ હોય અથવા
 આત્માને મરિન કરવારૂપ હોય તો તે ન બોલવું એવું બતા
 વવા કરી ખુવસો કર, તો મંદ ક્ષુદ્રિગણને લાભ ન થાય
 પણ દોષ નથી)

વિતરંપિ તહામુત્તિ, જ ગિર ભાસણ નરો ।
 તમ્હા સો પુદ્ગો પાવેણ, ફિ પુણજો મુમવણ્ણ ॥૫॥

હવે જુઠું ન બોલવાની રીતિ બતાવે છે અસત્ય વચન મૂર્તિ રૂપે બોલે પુરૂષનો વેષ પહેરીને સ્ત્રી પોતે પુરૂષની ભાષા બોલતી હોય, તે સમયે કોઈ તેને જાણનારો એમ કહેકે એ સ્ત્રી ગાય છે અથવા એ (સ્ત્રી) આવે છે આવું બોલવાથી બોલનારને બોલવાના સમયેજ જુઠું બોલવાનું પાપ બધાઈ ભય છે તો જે જાણી જોઈને જીએને નુકશાન કરનારી જુઠું ભાષા બોલે તો તેને કેટલો બધો દોષ લાગે ? અર્થાત્ ઘણોજ, (સ્ત્રી પુરૂષનો વેષ પહેરે તે સમયે વર્તમાન કાળને અનુસરી પુરૂષજ કહેવાય જેમકે નાટકમાં રાજાનો વેષ પહેરીને કોઈ સ્ત્રી આવે તો તેને વહેવારમાં પુરૂષજ કહેવાય છે તે પ્રમાણે પુરૂષ સ્ત્રીનો વેષ પહેરેતો તેને સ્ત્રી કહેવી એથી ઉલટું બોલે તો જુઠું બોલવાનો દોષ લાગે તેવું જુઠું પણ ન બોલવું તો જીવેને પીડનારૂં ખરૂં જુઠું કેવી રીતે બોલાય ?)

तम्हा गच्छामो वक्खामो, अमुग वा णे भावस्सिइ ।

अहं वा णं करिस्सामि, एसो वा णं करिस्सिइ ॥६॥

તેજ પ્રમાણે અમૂર્તિ વસ્તુ અગીકાર કરીને પણ બોલતો બધાય છે જેમકે અમે કાલે અહીંથી જમશુંજ અથવા અમે એમ સવારે તેના જાણધ માટે બોલીશુંજ તથા હમારૂં કાચું ઘર વિગેરે યથેજ હું આ લોચ (સાધુના બોલનું દ્વર કરવું) નિયમથી કરીશજ અથવા આ સાધુ હમારી સેવા કરશેજ

एवमाहं च जा भासा, एसं कालमि मंकिंआ ।
सपयाडअमदूठे वा, तपि धीरो विवज्जए ॥७॥

એવી અથવા તે સિવાયની જેમકે હું તને પુસ્તક આ-
પીશજ આવી અવિધ્યકાળના વાસ્તે જે ભાષા નિશ્ચયપણે બોલાય
તમા અંતર મુંદુન વિગેરે પણ વિનવાળા છે, તો તેથી
અવિધ્યમાં કાંઈ અથવા ન પણ થાય તથા વર્તમાન અને
મૂંડના વિષયમાં શકાવાળી છતાં નિશ્ચય વાળી ભાષા બોલવી
એપણુ હોયતુ કારણ છે જેમકે આ પુરુષનો નિશ્ચય ન હોય
અને એ પુરુષ છે એ વર્તમાનકાળ આશ્રયી હોય છે તથા
બંધીએ અથવા ગાય અથવા સ્ત્રી વિગેરે કંઈ પણ રૂબરૂતો
નિશ્ચય ન હોય તો કહી રે કે મેં ગોધો ભ્રેયો છે, આવુ
જે કંઈ શકાવાળુ હોય ને પણ નિશ્ચયરૂપે બોલતા હોય લાગે
છે માટે તે ભાષા બુદ્ધિમાન સાધુ હોય તે ન બોલે કારણકે
ખોટું પડતી જુકનેજ હોય લાગે અને વિધિ યતા નજવાય
તો ગૃહસ્થો નિહા કરે તેથી સાક્રએ દરેક વખતે વિચારીને
અભિપ્રાય જણાવવો હોય તો પ્રાયે શબ્દ બોલવો અ-
થવા જેવો અમય તેવુ બનશે (હાલમાં સાધુઓને કાંઈ
વિનવી કરે તો વર્તમાન ભ્રેમ એ શબ્દ વાપરે છે)
अहंअमि अं कालमि, पञ्चुप्पणमणागए ।
जमदूठं तु न जाणिज्जा, एवमेअति नोवए ॥८॥

સાધુ ભૂતકાળ મળધી અથવા વર્તમાન કે ભવિષ્ય સ-
 ખધો જે અર્થને બરોબર પોતે ન જાણે તે પણ સાધુએ ન
 જોણવું (આ અજાણ પણે ગમે તેમ ન જોણવું એ સૂચવ્યું છે)
અર્હમિ અ કાલમિ, પચ્ચુપ્પણમણાગે ।

જત્થ સંકા મહે તં તુ, એવમેઅં તિ નો વે ॥૧॥

તેજ પ્રમાણે ત્રણે કાળને આશ્રયી જે બાબતમાં શંકા
 જેવું હોય તે વિષયને આશ્રયી પણ પોતે નિશ્ચયાત્મક નજોરે

અર્હમિ અ કાલમિ પચ્ચુપ્પણમણાગે ।

નિસ્સકિઅં મહે જં તુ, એવમેઅ તુ નિદિસે ॥૧૦॥

ત્રણે કાળ આશ્રયી જે કંઈ જોણવું હોય અને તેમાં
 ભૂત વર્તમાન કે ભવિષ્ય મળધી જેનો પુરો નિશ્ચય કર્યો
 હોય અને નિશ્વચ્છ હોય તેજ વિષયને જોડે બીજા આચાર્ય
 કહે છે કે અડો એવો અર્થ કરવો કે સાધુને કંઈપણ જોણવું
 હોય તો પરિમિત ભાષા વડે જોણવું એટલે મૂળ સૂત્રમાં
 (સ્તોક સ્તોક) શબ્દ છે તેને અથ પરિમિત જોણ-
 વાનો કર્યો,)

તહેવ ફરુસા માસા, ગુરુભૂઓવધાઈણી ।

સચ્ચાવિ સા ન વત્તન્વા, જઓ પાવસ્સ આગમો ॥૧૧॥

સાધુએ ભાવ રનેહ રહીત એવી કઠોર વાણી ન બોલવી
તથા મોટા પુરૂષનું અપમાન કરનારી ભાષા પણ ન બોલવી
જેમકે કોઈ નામીના કુળનો છોકરો હોય તેને કહેવું કે તું
તો દાસ છે, આ પ્રમાણે સત્ય બહારથી દેખાતી હોય પણ અ-
હરથી બીજાને દુઃખ દેનારી હોવાથી સાધુએ તેવી ભાષા પણ
છોડવી અર્થાત્ સત્યમા પણ જે સાચું બધાનું હોય તે સાધુએ
ન બોલવું,

तहेव काष्ण काणत्ति, पंडगं पढगत्ति वा ।

આહિઅ વાવિ રોગિત્તિ, તેણં ચોરત્તિ નો વણા ॥૧૨॥

બીજાનું અપમાન કરનારી પણ સત્ય ભાષા ન બોલવી
તે બતાવે છે જેમકે, એક આખ વાળાને કાણો તથા નપુશકને
નપુશક (બાયલો) કહેવાથી દોષ લાગે અથવા વ્યાધીવાળાને
રોગીઓ ચોરને ચોર, એવું પણ ન કહેવું કારણકે તેથી
અપ્રીતિ લક્ષ્મીનો નાશ, સ્થિર રાગની બુદ્ધિ વિરાધના વિગેરે
દોષ છે

एएणऽन्नेण अट्ठेणं, परो जेणुवहम्मइ ।

આયારભાવદોસન્નૂ, ન ત માસિજ્જ પત્રવં ॥૧૩॥

એજ પ્રમાણે બીજી કાંઈપણ બોલતા જેના વડે બીજો
દુઃખ પામે તથા તેના કાંઈપણ પ્રકારે, બીજાનું મન દુઃખાતું

હોધર્સા આચારના લાવના દોષને બાણનારો, મર્યાદામાં રહેલો
સાધુ ન બોલે

તહેવ હોલે ગોલિત્તિ, સાળે વા વસુલિત્તિ અ ।

વન્નણ દુહણ વાવિ, નેવં મોસિજ્જ પંનવં ॥૧૪॥

તે પ્રમાણે હોલ ગોલ કુતરો વસુલ ( )

બીખારી દુહાંગી એવું વચન પણ ઉત્તમ સાધુ બીજાને ન કહે
આજન્મ્યાએ હોલ વિગેરે જે શબ્દો જે જે દેશમાં વપરાતા
હોય તે શબ્દો સામળનારને માફ લગાડનારા હોવાથી તેના
વચનનો નિષેધ કર્યો છે (ગુજરાતમાં પણ પાછા દૃષ્ટુ જાણી-
યારી પતિત વટલેલ વિગેરે પુરૂષને તથા સ્ત્રીને સડ અભાગણી
વાઝણી વિગેરે કઠોર શબ્દ બોલાય છે તે સામળનારને દુષ્ક
કારક હોવાથી સાધુએ ન બોલવા, તે પ્રમાણે ગૃહસ્થે પણ ન
બોલવા)

અજિણ પજિણ વાવિ, અમ્મો મારસિઅત્તિ અ ।

પિઝસિણ માયણિજ્જત્તિ, ધૂણ ણત્તુણિઅત્તિ અ ॥૧૫॥

સાધુએ ગૃહસ્થ સ્ત્રી પુરૂષની સાથે સંગે વહોવાના શબ્દો
ન બોલવા તે જતાવે છે પ્રથમ સ્ત્રીનું જતાવે છે જેમકે, હે,
આજાંકા (ગદી) પ્રાજાંકા (વડદાદી) અથવા હે મા હે માસી
હે દ્વાઈ, હે ભાણેજી, હે દીકરી વિગેરે આ જમ્યા આમ ત્રણના
વચનો છે તે સાધુએ ન બોલેવા

હલં હલિત્તિ અત્રિત્તિ, મદ્દે સામિણિ ગોમિણિ ।
 હોલે ગોલે વસુલિત્તિ, ઇત્થિમં નેવમાલવે ॥૧૬॥

તે પ્રમાણે હલે (અત્રી) હત્રી તથા જટાણી અથવા ગો
 મીનિ તથા હોલે ગોલે વસુલે વિગેરે જુદા જુદા દેશમાં લોકમાં
 અમત્રણના વચનો બોવાતા હોય તેમના કેટલાક પ્રયામનના
 કેટલાક તોછડાઇના છે તેથી ઉપર કહેલા વચનોથી સ્ત્રીઓને
 ન બોલાવવી જોને પ્રમાણે બોલીએ તે તેને પ્રેમ થય અથવા
 અદરથી દ્વેષ થાય અથવા ધર્મની નિરાશાય કે માધુ શામાટે
 પ્રયામત કરતા હશે ? કે અપમાનના વચનો બોલના હશે ?

નામવિજ્ઞેણ ણ વૂઆ, ઇત્થીગુત્તેણ વા પુણો ।

જહારિહમભિગિજ્ઞ, આલવિજ્ઞ લવિજ્ઞ વા ॥૧૭॥

સ્ત્રીઓ સાથે કેમ બોલવું તે જનાર ॥ તેનું નામ આ
 વડનું હોય તો નાન છંને બોલાવવી અથવા તેનું ગોત્ર આ
 વડનું હોય તો તે ગોત્રન નામે બોલાવવા જેમકે કે કાશ્યપ
 ગોત્ર વાલી ! જે દેશમાં જે પ્રમાણે બોવાતું હોય તે પ્રમાણે
 વિચારીને ઉપરના હોય ન લાગે તેમ બોલાવવી થોડું બોલવું
 તે લપન કહેવાય અને વડુ બોલવું તે આલપન કહેવાય જેમકે
 મધ્ય દેશમાં જુદી સ્ત્રીને ઇચ્છતા કહેવાથી સતોષ પામે છે અને
 બીજા દેશમાં ધર્મપ્રિયા કહેવાથી સતોષ માને છે, માટે વિચાર

રીને બોલવુ કે કાઢને ખોટું ન લાગે હવે પુરુષને બોલાવ-
વાની વિધિ કહે છે

અજ્ઞાણ પજ્ઞાણ વાવિ, વપ્પો ચુલ્લપિટત્તિ અ ।

માડલો ભાઈણિજ્ઞ ત્તિ, પુત્તે ણત્તુણિઅત્તિ અ ॥૧૮॥

હે દાદા, હે પરનાદા, હે બાપા, હે નાના બાપા, (કાકા)

હે મામા, હે બાણુબા, હે દીકરા, હે પૌત્રા, વિગેરે શબ્દો પણ
શ્રુશ્રાવ્ય તથા તોષણર્થના છે તે ન બોલે

હે મો હાલિત્તિ અત્તિ, મદ્દે સામિઅ ગોમિઅ ।

હોલ ગોલ વસુલિ ત્તિ, પુરિસ નેવમાલવે ॥૧૯॥

હેહલ હે અન્ને (ભરથાર) સ્વામીનં ગામિન હોલ ગોલ

વસુલ વિગેરે વચનો પણ પુરુષને કહેવા નહી, કારણ ઉપર
બતાવ્યા છે

નામધિજ્ઞેણ ણ વૂઆ, પુરિસિગુત્તેણ વા પુણો ।

જહારિહમભિગિજ્ઞ, આલવિજ્ઞ લવિજ્ઞ વા ॥૨૦॥

કેવી રીતે બોલવુ તે કહે છે જેમ પૂર્વે સ્ત્રીઓની સાથે

બોલવાનું બતાવ્યું તેમ અહીં પણ બાણુવુ નામ લઇને અથવા
અટક ગોત્ર વિગેરેથી બોલાવવા (કયા દેશમા કેવી રીતે
બોલાવવાથી સતોષ થાય તે રીતિ રિવાજ બાણુવા માટે વૃદ્ધ

સાધુઓ સાથે નાના નાધુએ વિહાર કરવો ચોગ્ય ॥ કે તે વૃદ્ધ
સાધુ તે દેશની રીતથી ભણીતો થએલો જેમ બોલે તેમ
બીજાએ બોલવું કે ઉપરના દોષ ન લાગે)

પચિદિઆણ પાણાણ, એસ इर्थी अयं पुमं।

જાત્ર ણ ન વિજાણિજા, તાવ જાહિતિ આલવે।૨૧।

પુરૂષ શ્રી માથે બોલવાનું બનાવી હવે પચેન્દ્રિય તિર્પથ
આશ્રયી કેમ બોલવું તે બતાવે છે ગાય વિગેરે માર્ગમા
નેએવી હોય તો આ ગાયજ છે પણ બગદ નથી એવું
નિશ્ચયરૂપ વચન ન બોલવું તેમજ આ બગદજ છે તેમ પણ
ન બોલવું પણ ફક્ત આગતીનું છે તેમ કહેવું એટલે તેવા
કારણે કોઇ પૂછે અને ખમર હોય તો ભાનિ કહેરી એટલે
ગાય બગદનો પુરૂષ સ્ત્રી સિંગનો લેદ ન પડે. અને જુઠનો
દોષ ન લાગે ને માધુ ગાયને બગદ કહે અથવા બગદને ગાય
કહેતો ગોવાળીબાને પણ સાધુ ઉપર નિરસ્કાર થાય કે જેને
ગાય બગદનું પણ જ્ઞાન નથી તે સાધુપણુ શુ પાળના હશે !
આ સબધી શકા અને સમાધાન વૃદ્ધ પુરૂષોનું છે તેથી
ભાણુવું તે આ પ્રમાણે છે ને શિષ્ય પુછેછે કે વિગનો લેદ
પડેતો દોષ લાગે એમ હોય તો પૃથ્વી વિગેરેનો નપુસક પછા
નો અધીકાર છતાં શ્રી પુરૂષ પછે કેવી રીતે બોલાય છે. ?
જેમકે પત્થર (પુલિંગ) માટી (ઝીલિંગ) તે પ્રમાણે પાણીનો

અરજ અગ્નિનો તણુઓ જ્વાળા તથા પવનનો વા વાત્યા તંથા
 વનસ્પતિમા આઓ આબઘી એ પ્રમાણે બેઇન્દ્રિયમા કૃમિ જળો.
 તે ઇન્દ્રિયમા માકણ કીડો ચૈરિન્દ્રિયમા ભમરો માખી આબઘા
 દોષ સાધુને કેમ ન લાગે ? કારણ કે શાસ્ત્રકારે આ બધામા
 ફક્ત ન પુસંક વેદ બતાવ્યો છે છતાં ઓલિંગ અને પુલિંગ
 કેવી રીતે વપરાય ? આચાર્યનો ઉત્તર—જનપદ (દિશવાચી)
 તથા વહેવારમા જેમ લોક બોલે તેમ જોતવામા હરકત નથી.
 પણ ફક્ત પચેન્દ્રિયમા જોવાજોઆ વિગેરેને પણ પુરૂષ સ્ત્રી
 લિંગના બેઠ માણુમ છે ત્યાં વિવેકથી જોલણુ, નહીં તો તેઓ
 કહેશેકે સાધુઓનો ધર્મ સારો નયો, કે ઉત્તરુ જોલે છે અને
 જો મમાળીને સાધુઓ જોલેતો તેને શ્રદ્ધા થતા સાધુ ધર્મનો
 પણ લાભ થાય વિગેરે બીજા ગુણો તે મેળવે

તદેવ માણુત પસું, પર્વિંત્ર વાવિ સરીસવ ।

ધૂલે પમેદૂલે વજ્જે, પાયમિત્તિ અ નો વૈવ ॥૨૨॥

તે પ્રમાણે માણુસમા વૃદ્ધ જુવાન કોઇપણ હોય અથવા
 પશુ તે બકરો વિગેરે હોય, અને સરીસવ તે અજગર વિગેરે
 હોય તે પુષ્ટ હોય તથા ચરનીથી ભરેલો હોય તો આ મરવા
 યોગ્ય છે અથવા મારીને રાખવા યોગ્ય છે, અથવા જમરાખને
 ત્યાં પહોચાડવા યોગ્ય ॥ એવું વાક્ય સાધુ ન જોલે, કારણકે
 તે સામજવાથી જનાવરને અપ્રીતિ થાય ભય ઉપજે તથા

બીજાને મારવાનું મન થાય તેની અનુમોદના તથા સાધુઓ
માસનું બક્ષણ કરે છે એવી પાપની આશા બીજાને થાય
માટે તેવું સાધુ ન બોલે,

परिवृद्धति ण वूआ, वूआ उवाचिअत्ति अ ।

સજાઈ પીણાઈ થાવિ, મહાકાયત્તિ આલવે ॥૨૩॥

પણ કારણે કરીને બોલવું પડેતો આ શરીરે સ્થુળ છે
અને તેનું શરીર વધેલું છે અથવા આનદી છે, અથવા મહા-
શય છે, (અર્થાત્ માસે કરીને વધેલો છે એવું ન બોલે)

तदेव गाओ दुज्झाओ, दन्मा गोरहगत्ति अ ।

વાહિમા રહજોગિત્તિ, નેવ માસિજ્જપન્નવં ॥૨૪॥

આ ગાયો દોવા યોગ્ય છે (તેને દોવાનો વખત થયો છે)
આ ગોધસાઓ સેયલામા અથવા જેમલામા પવેગ્વા ભેગ
છે, તથા ભાર વહેવા ઉપાડવા ભેગ છે, તથા આ બળદ
સ્થમા ભેડવા ભેગ છે, આવું બુદ્ધિવાન સાધુ ન બોલે, કારણકે
તે સામજીને તેનો ઘણી તે કામ કરે તો તેનું અનુમોદનનું
પાપ સાધુને લાગે તથા લોકોમા, એમ કહેવાય કે આ સાધુને
હજી સસારની માયા મૂર્છા છુટી નથી, એમ નિંદા કરે માટે
તેવું ન બોલે

जुवं गवित्ति णं वूआ, घेणु रसदयत्ति अ ।

રહસ્તે મહલ્લે વાવિ, વે સવહાગિતિ અ ॥૨૫॥

કામ પડેતો આવી રીતે બોલવું, આ જીવાન બોધતો છે, અથવા આગોધવો નાનો છે, અથવા ભાર ખેંચવા ભેગ છે, એવે સપહન તે રથને ચોખ્ખું છે, એવું બોલે આ કોઈ વખત દિશાના બનાવવા મા, બળદ વિગેરે ઉભેલા હોય તે બેલવામાં જરૂર પડે તો ઉપર મુજબ બોલવું કે આધુને તેનો હોય ન લાગે તહેવ ગતુમુજાણ, પવ્વયાણિ વળાણિ અ ।

રુક્ષા મહલ્લ પેહાણ, નેવ માસિજ પન્નવા ॥૨૬॥

માણસને કિડાવું આન તે ઉઘાન તથા પર્વત તથા વનના ઓડો મોટા ભેધને ત્યા ગએલા સાધુએ ‘આવું પાપવું’ વચન’ ન બોલવું તે કહે છે,

અલં પાસાયસ્ખંભાણ, તોરણાણ મિહાણ અ ।

ફલિહ્મગલનાવાણ, અલ ઉદગદોણિણ ॥૨૭॥

આ ઓડો મહેલ તથા યાજલા કરવાને યોગ્ય છે, એમાં એક યાજલાનું મકાન હોય, તો ને મહેલ કહેવાય, અને ન-ધનને ઘણા યાજલા હોય તે ઘર વિગેરે જાણીતા છે, તથા નગરના તો જુડવાને યોગ્ય છે, તથા ઘરોમાં દરવાજાના બુગોલા ઉભાળે વિગેરે કરવાને યોગ્ય છે, આ ઓડ વહાણ તથા નાવડા

ખનાવવાને યોગ્ય છે, તથા આ દુવામાંથી પણી કાઢવાના રેટ
ખનાવવા યોગ્ય છે (તેવું ન બોલે,)

પીઢાં ચગવે (રા) અ, નગલે મહ્ય સિઆ ।

જતલટ્ટી વ નામી વા, ગઢિઆ વ અલ સિઆ ॥૨૮॥

આમાં પાટીયા પાડવાને યોગ્ય છે, આ માં અગત્ય
(જ્યારે ઘાટનો વિગેરે લાકડાંની ચીજો,) ખનાવવા યોગ્ય છે,
પણ માંડવું હળ ખનાવા યોગ્ય છે, તથા આ માંડવું મધીક
(ખેડતો જમીનમાં વાવેલા ખીજને ઢાંકી દેવાના માટે 'મમ')
જોડે છે યો આઠ પુડનો લાભો પાગીયાના જેવું હથોઆર
વાપરે છે, તે) ખનાવવા જોગ છે, તથા નચની લાકડી જોગ
ગણી તથા ઘાણીની લાકડ તથા ચેરડીના કોસ માંડવું કે અથવા
નાલી (જેનામાં પેડાના આલ નાખવાના માને છે, તે વચ્ચે
અકર તથા ગડીકા (નોનીની દુકાનમાં વાપરવાનું લાકડાંનું
હથોઆર વિગેરે ખનાવવા યોગ્ય છે, અથવા પથનું વચન સાધુએ
કરી ન બોલવું)

આસણ સયણ જાણં, દુજા વા કિંચુવસ્સા ।

મૃઓવઘાઢાણિ માત, નેવ મામિજ પન્નવ ॥૨૯॥

આ માંડ બેસવાના પાટવા કરવાને યોગ્ય છે, આ માં
સૂવાના પથનું ખનાવવા યોગ્ય છે, આ અથવા યોગ્ય છે, આ

હંપાશ્રયને યોગ્ય છે, અથવા આ બારણા બનાવવા યોગ્ય છે,
અથવા પાતરા બનાવવા યોગ્ય છે, એવું જીવને કુખ દેનાર
વચન બુદ્ધિમાન સાધુ ન બોલે કારણકે તેવું વચન બોલતા
સાધુને ઝાડ કાપવાની અનુમોદનાનું પાપ લાગે તથા તેનો
સ્વામી બ્યતર વિગેરે દેવતા કોપાયમાન થાય, તથા શક્ય એમ
બાહુ કે આ સારા લક્ષણ વાળું ઝાડ છે, અથવા ઉલટું બોલાયું
હોયતો એમ કહેકે આ સાધુઓને બોલવાનું જ્ઞાન નથી,
તેહેવ ગતુમુજ્જાણં, પન્વયાણિ વળાણિ અ ।

રુક્ષા મહદ્દ પેહાણ, એવ ભાસિજ્ઞ પન્નવં ॥૩૦॥

તેથી ઉદાન, પવંત અને વનમાં ગએલો હોય, ત્યાં મોટા
મોટા ઝાડ દેખીને જરૂર પડે તો આ પ્રમાણે સાધુએ બોલવું
જાઈમંતાં ઇમે રુક્ષા, વીહવદ્વા મહાલયા ।

પયાયસાલા વિહિમા. વણ દરિસાણિત્તિ અ ॥૩૧॥

આ વૃક્ષો અથોક વિગેરે છે તે ઉત્તમ જાતીના છે આ
અનેક જાતના ઝાડ નાળીએરી વિગેરે ઉચ્ચ છે અને નદી
વૃક્ષ વિગેરે બોળાકારે છે, અને વડ વિગેરે વિસ્તારવાળા છે
આ ઝાડો ઘણી કાળવાળા છે આ જોવા જોગ વૃક્ષો છે, તે પણ
સાધુ વિશ્વાતી લેવા બેઠો હોય, ત્યાં જોયા હોય તો ખીબ
સાધુને નિશાની બનાવવા કહેવું પડે ત્યારેજ બોલવું (પન્ન
વિના કારણે ગમે ત્યાં બોલવું નહીં)

તહા ફલાઈ પફાઈ, પાયસ્વજાઈ નો વણ ।

વેલોડ્યાઈ ટાલાઈ, વેહિમાઈ ત્તિ નો વણ ॥૩૨॥

હવે કળના આશ્રયી કહે છે, આ આળા વિગેરના કળ પાઠેલા છે ખાશ યોગ્ય છે એમા ભગ બધાયલી છે ખાશ નાખીને કોદરા અથવા પરાળ (ધાસ) વિગેરે નાખીને પકાવીને ખાવા યોગ્ય છે, એમ સાધુ ન બોલે અથવા આ વધારે પાકે લી હોવાથી આળો વેડી (ચુટી) લેવા યોગ્ય છે, અથવા આ ગોટગી બધાયા વિનાની છે, માટે કોમળ છે તથા આ ગોટ લી બધાયાથી બે કાઠયા (ચીરવા) યોગ્ય છે આવું વચન સાધુ ન બોલે, કારણ કે ગૃહસ્થ એમા મહેનત કરે અને પ્રયાત્ન કરતા સાધુને અનુમોદનાનું પાપ લાગે તથા કળ પાઠેલા ન હોય તો ગૃહસ્થને સાધુપર દ્રેષ થાય

અસંપંડા હમે અવા, વહુનિવ્વડિમાફલા ।

વહજ્જ વહુસંભૂઆ, મૂઅરૂવત્તિવા પુણો ॥૩૩॥

કારણે કરી સાધુએ કેમ બોલણુ, તે વિધિ કહે છે આ આળા કળથી ભરેલા છે, તેથી ઘણા ભારથા નીચા નગી ગયા છે, અને ભાર ઉચકવાને સમર્થ નથી આળા લેવાનું કારણ એ છે કે તેમા કળ ઘણા તથા ઉપયોગી હોવાથી તે

પ્રધાન વૃક્ષ છે અથવા એમાં ગોટલી બધાએલા કૃષ્ણ ધણી
છે, અને ધણા પાકેલા હોવાથી તથા વેડવા (ચુટવાને) યોગ્ય
હોવાથી તેવા પ્રકારના છે તથા આ કોમળ કૃષ્ણવાળા છે
(આ પછી સાધુ બોલે સાધુને માર્ગની નીચાની બતાવે તેવા
સમયે બોલવાનું છે તેજ પ્રમાણે પોતે કયા રહ્યા તે કોઈ
પુછે તો તે નિશાની બતાવવામાં બોલવા યોગ્ય છે

તહેવોસહિઓ પક્ષાઓ, નીલિઆઓ છવીડ અ ।

લાહમા મજિમાહત્તિ, પિહુવજ્જ ત્તિ નો વણા ૩૪૥

હવે અનાજ પાક્યું હોય તો તેની બોલવાની વિધિ કહે
આ ડાગર, ઠમોદ સાત, વિગેરે પાછી ગધ છે, તથા તેની
કાન્તિ લીલા રંગની છે અથવા વાલ, ચોળા, સુવાર વીગેરેની
કૃષ્ણી ચુટવા યોગ્ય થઈ છે તથા આ કૃષ્ણીઓ (શી ગો) વિગેરે
જુઝવા યોગ્ય છે, તથા આ અનાજનો પોક (અડધું પાકેલું
અનાજ) પાડવા યોગ્ય છે આવું વચન સાધુ ન બોલે, કારણ
કે તેથી ગ્રહસ્થ આરભ કરે તેનું પાપ સાધુને લાગે એ પૂર્વે
બતાવ્યું છે

રૂઢાં વહુસંમૂઆ, ધિરા ઓસઢાવિ અ ।

ગલ્મિઆઓ પસૂઆઓ, સસારાહત્તિ આલવો ૩૫૦

જરૂર પડેથી બોલવાની વિધિ કહે છે આ ૩૬ છે,

એટલે બહુ પાકેલ છે, અથવા પાકી જવા જેવા છે આ પાકી ગએલા છે, આને માથે ડુંડા, (કણસલા) આવેલા છે આ ગભ'વાળા છે, એને ડુંડા (કણસલા) આગ્યા નથી ફક્ત મુછ આવેલી છે (મુછ એટલે ચોટલી, ટવાટી) હાજર વિગેરે આ પ્રમાણે છે એમ જોલણ પાકેલાને માટે દેવી રીતે જોલણ તે ઉપર બતાવ્યું છે

तहेव सखडि नञ्चा, किञ्च कज्जतिनो वए ।

तेणगं वावि वज्झित्ति, सुतित्थित्ति अ आवगा॥३६॥

संखडिं सखडि वूआ, पणिअट्ठ त्ति तेणग ।

वहुसमाणि तित्थाणि, आवगाण विआगरे॥३७॥

સાધુએ વિચારીને જોલણ, ત્યાર પછી તેને લગતું ખીજું પણ કહે છે 'સખડી' એટલે જેમા છોડાતું આયુ (આઉં છું) નાશ પામે, (મરણ પામે) તે સખડી એટલે સ્થાવર છોડાને દુ ખરૂંપ મરણનું જમણ બાળીને સાધુ ત્યાં ગયો હોય તો એમ ન જોલે કે આ બાપને માટે કરવા જોગ છે જો જોલે તો મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ થાય તથા ચોરને દેખીને એમ ન જોલણ કે આ બાપવા જોગ છે જો જોલે તો એમ મનાય કે આ ખરેખર ચોરજ છે (વખતે તે ચોર પણ ન હોય તો સાધુને જુકનો દોષ લાગે અને કદાચ ખગે ચોર હોય તો તેના

સગા વહાલા સાધુ ઉપર દ્વેષ કરીને તેને અથવા બીજા સાધુ
ને હેરાન કરે) નદી જોણીને એમ ન જોલવુ કે આ સાડ
તીથ' છે કે આ ખરાબ તીથ' છે (જો જોલે અને સાડ તીથ'
કહે તો લોકો નાહવા આવે, અથવા તે જાને પાણીના છવે
ને હેરાન કરે, અને ખરાબ કહે તો તેને માનનારાને દેષ
થાય) પણ કારણે કરીને જોલવુ પડે તો તેની વિધિ કહે છે
સખડીને સખડીજ કહે એટલે કોઈ વખતે વર્ણન કરવુ પડે
તો એમ કહે કે ખીચોખીચ સખડી (જમણવાર) હતી ચાર
માટે કહેવુ હોય તો વર્ણનમા પશ્ચિત અર્થ છે, એટલે એણે
ચોતાને, જીવ જાહે મૂકીને ધનની મુર્છા કરી છે, આ ચેત્તાને
અથવા બીજા કોઈને ઉપદેશ આપવો હોય તો કર્મના ક્ષણ
આવા લોગવવા પડે છે. તે જતાવવા કહેવુ, અને નદી સખ
ધી માધુને બીજા સાધુ સાથે વાત કરવી પડે તો કહેવુ કે
આ નદીનું પાણી ઉતરવાની જગ્યાએ સમાન છે જ્યાં નદી
મા ઉતરાતું હોય તેને તીથ' કહે છે

તદ્વા નર્દઓ પુણ્ણાઓ, કાયતિજ્જત્તિનો વણ ।

નાવાહિ તારિમાડત્તિ, પાણિપિજ્જત્તિનો વણ॥૩૮॥

નદી જરેલી હોય તો પુરી જરેલી છે એમ ન કહેવુ
કારણ કે તેથી તેમા ઉતરતા માણસો પાછા ઘેર જશે તેથી
સાધુને તેની કિયાનો દોષ લાગશે, તથા શરીરથી તરવાજોગ છે

એમ પણ ન કહેવું જો તેમ કહે તો કહે વિન નથી, એમ
જાણીને લોકો નહીં પણ પાણીના છોડોને દુષ્ટ રીતે માવધી
કરવા જોગ છે, એમ પણ ન જોલે, જો જોલે તો બીજી
રીતે વિન થશે એમ જાણીને માત્ર મુઠ્ઠી ઉતરતા માવધો
દેખ મુનીને લાગશે, તથા કીનારાનું પાણી પીવા જોગ છે,
એમ પણ ન જોલવું કાચું કે તેમાં લોકો પાણી પીના લાગી
જાય, માટે તેવું પણ મુનીએ ન જોલવું

વહુવાહડા અગાધા, વહુસલિલુપિલોદગા ।

વહુવિત્થહોદગા આદિ, એવ માસિજ પદ્મવં ॥૩૯॥

પ્રયોગનમા જોવવું પડે અને જીભ મુનીને ગરતો બતા
વવો હોય તો કહેવું કે પ્રાય નહીં ભરેલી છે તથા અગાધ
(અથાગ પાણી) છે, તથા જીભ ઝરણા, તથા નાજાથી ધજા
પાણીવાળી નહીં છે તથા પોતાના કાકાને પાણીથી વીંછવવા
તૈયાર થએલી છે, આ પ્રમાણે બુદ્ધિમાન સાધુ કારણે કરીને
જોલે, કોઈ શુદ્ધ અથવા અન્ય કોઈ આવીને પુછે તો મુની
એમ ન જોલે કે હું કાંઈ જાણતો નથી જો એવું જુદું જોલે
તો પ્રત્યક્ષ જુદાં રીતોને જોતા માણ્યને દેખ થાય

તહેવ સાવજ્ઞં જોગ, પરસ્સદ્ઠા અ નિદિઠર્થ ।

કીરમાણતિ યા નચ્ચા, સાવજ્ઞ નલવે મુની ॥૪૦॥

વળી બોલવાની વિધિમા એવું બીજું કહે છે સાવધ
બ્યાપારવાલું વચન પારકાના માટે ભૂત, વર્તમાન કે ભવિષ્ય
કાળ સંબંધી બાણીને ન બોલે તેનો પુલામો આગળ કહે છે
સુકલિતિ સુપક્ષિતિ, સુચ્છિત્તે સુહલે મહે।
સુનિદિઠા સુલદિઠતિ, સાવજ્ઞં વજ્ઞાણ મુળી॥૪૧॥

આ સલાહની બાધણી સારી કરી છે અથવા આ સહુએ
‘પાક’ વિગેરે સારો પકબો છે આ વન વિગેરે સાફ છેકયુ
છે તથા દૃપણનું ધન વિગેરે ઠીક ચોરાઈ ગયું છે, તથા
આ શતરૂં મરી ગયો તે માફ થયું, આ ધનના અભિમાનીનું
ધન ઠીક વપરાયું, તથા આ કન્યા બહુ સુંદર છે, એવું
સાવધ વચન મુની ન બોલે, જો બોલે તો તેની સસારી પ્રવૃ
ત્તિમા જે દોષ લાગે તેની અનુમતિનો મુનીને દોષ લાગે,
પણ નિરવધ વચનને જરૂર પડે બોલે, જેમકે એણે વહીસો
ની મેવા સારી કરી, આ સાધુએ બ્રહ્મચર્ય બહુ સાફ પાળ્યું
આ ઉત્તમ પુત્રવે સનાતન બં વન ઠીક છેકયુ છે આ ચેલાનું
ઉપકરણ ઉપમર્ગમા ઠીક ચોરાયું છે (પોતાની મર્યાદાથી
બહાર કોઈ મુની વધારે વસ્ત્ર રાખતો હોય અને એકલો બદ
કતો હોય તો કપડું બાય તો એની મુછાં ઉતરી એ ઠીક
થયું) (આથી માધુએ પોતાનું વસ્ત્ર ચોરાયું હોય તો તેનો
એક ન કરવો) તેવીજ રીતે જો કોઈ મુની અણસણ કરીને

મરી ગએલો હોય તો કહેવું કે એણે પડિત મરણ સારું
 ક્યું (મુનીઓને અતકાળે આયુની ખબર પડી હોય અને
 કાયાનો ખપ ન હોય તો સમાધિથી આહારનો ત્યાગ કરી
 તપમ્યાથી મરે તો એ પડિત મરણ કહેવાય છે, પણ કામો
 ખાઈને કે કુવામા પડીને મરે તો તે બાળમરણ કહેવાય. તે
 વખાણવા યોગ્ય નથી) એણે અપ્રમાદપણે મુનીપણ પાળીને
 કર્મનો અંત કર્યો તે બહુ સારું છે, તથા આ મુનીની ક્રિયા
 બહુ સારી છે, તેમા દોષ નથી પણ ગુણાનુરાગ છે અર્થાત્
 મુનીએ જેમા છોડેને પીડા થાય તેવું કૃત્ય હોય તેની પ્રશંસા
 ન કરવી, તેમ કોઈએ મારું કૃત્ય ક્યું હોય નિરપૃહતા સ્વીકારી
 હોય તો તેને પ્રશંસવા યોગ્ય છે

પયત્તપક્ષતિ વ પદ્મમાલવે, પયત્તછિન્નતિ વ છિન્નમા-
 લવે । પયત્તલાટ્ટિતિ વ કમ્મહેડઅ, પહારગાઢતિ વ
 ગાઢમાલવે ॥૪૨॥

હવે ગૃહસ્થે ખાપ કરીને વસ્તુ બનાવી હોય ત્યારે તેમા
 મુનીએ ન બોલવું, એ ઉત્સર્ગ માર્ગ છે પણ હવે અપવાદ
 માર્ગ કહે છે કોઈ માદા સાધુના માટે એમઠ લાવવું હોય
 તો જરૂર પડે એમ કહેવું કે આ પ્રયત્નથી સારૂ પકાવેતું છે
 એટલે બીજો સાધુ જે એસડ લેતો હોય તે શકા રહીત થઈ
 ને લે, તેજ પ્રમાણે કાગળ પડે બીજા સાધુને વન સબધી

કહેવું હોય તો આ વન જરાજર પ્રયત્નથી છેદાએવું છે કે જેમા સાધુને લીધું ઘાસ વિગેરે નહે તેમ નથી, તથા આ સુદર કન્યાએ પ્રયત્નથી દિક્ષા લીધી છે તે ચારિત્ર સાફ પાળે, તેવી જોખના કરવી, તથા કર્મ નિમિત્તે આ જાણુ છે, એમ જોલે તો હરકત નથી, તથા કોઈને માર ઘણું લાગ્યો હોય તો એમ કહેવું કે એને માર ઘણું લાગ્યો છે, જેથી તે સામજીનારને અપ્રીતિ ન થાય

सव्वुक्कसं परग्घं वा, अउलं नत्थि एरिसं ।

अविक्किअमवत्तव्व, अचिअत्त चेव नो वए ॥४३॥

રત્તામા આલતા કોઈ પુછે તો એમ ન કહેવું કે આ સર્વોત્તમ (સુદર) છે તેમ આ ઘણું જોણુ છે આણુ ખીજે કંઈ નથી, એવું ન જોલે આ અમસ્કૃત છે અર્થાત્ ખીજે આણુ ઘણું મળે છે એમ સાધુ ન જોલે, આ અનત શુષ્ક કરીને ચુકત જોલાય તેવું નથી તથા અપ્રીતિકર છે આણુ ખીજને અપ્રિય લાગે તેવું ન જોલવું, અથવા સાફ છે એવું પણ ન જોલે, કરણ કે તેથી ખીજને લેવાનું મન થાય તેનો દોષ મુનીને લાગે, અથવા જરાજ કહેવાથી તેનો માલ વેચાય નહીં તો અતરાયનો દોષ લાગે, (જોટલા માટે મુનીએ સર્વત્ર વિચારીને જોલવું જોઈએ)

सव्वमेअं वइस्सामि, सव्वमेअ ति नो वए ।

અણુવીરિં સર્વં સર્વત્ય, एवं भासिज्ज पन्नवं । ૪૪ ।

આ બધું જોવીશ, એવું કોઈએ સંદેશો આપતા મુનીએ ન જોલવું, કારણ કે જોલવામાં જરાપણ વધઘટ થાય તો દોષ જામે અને અક્ષરે અક્ષર સંદેશો કહેવાને શક્ય નથી, તેજ પ્રમાણે તું આ અક્ષરે અક્ષર બીજાને કહેજે એવો સંદેશો પણ બીજાને ન આપવો, કારણ કે તે પ્રમાણે બનવું અશક્ય છે સ્વર અને વ્યંજનનો કઈપણ ભેદ પડી જાય અને તે પ્રમાણે ન જોવે તો જુકનો દોષ લાગે એટલા માટે દરેક જગ્યાએ મુનીએ ચિતવીને બધા કાર્યમાં જેનો સહાય અને શખ્ય હોય તેટલું જ બુધ્ધિવાન મુનીએ જોલવું

सुक्तीअ वा सुविक्कीअं, अकिज्ज किज्जमेव वा ।

इमं गिण्ह इमं मुच, पणीअं नो विआगरे ॥ ४५ ॥

ગૃહસ્થને માલ લેતો વેચતો જાણીને મુનીએ એમ ન કહેવું આ તે ઠીક લીધું, અથવા ઠીક વેચ્યું, અથવા આ ખરીદવા જોગ છે, અથવા ખરીદવા જોગ નથી, કાગ્જુ' કે આ સોધું અથવા સસ્તું થશે એવું ન જોલવું, એવીજ રીતે તું લે, વેચ એવું પણ ન જોલે તથા ઘી વિગેરે મોઢું થશે એવું વેપાર સજ ધી મુની ન જોવે જો જોલે તો ઉપર જેવા દોષો થાય એટલે લેતા, વેચતા જોટ જાય તો અપ્રીતિ થાય અને વેપાર કુગ્તા કમાય તો વધારે વેપારમાં પડી ઘણા આરભ કરે

અપ્પગ્ધે વા મહગ્ધે વા, કાલ વા વિક્ષણિ વા ।

પણિઅટ્ટે સમુપ્પન્ને, અણવજ્જ વિઆગરે ॥૪૬॥

હુદે બોલવાની વિધિ કહે છે સમુપ્પ, મોઘુ હેવુ વેચવું
કે વેપારની બાબતમાં કોઈ ગૃહસ્થ જો માધુને ઠપપણુ પુછે
તો તે મન્યે મુનીએ કહેવુ કે મુનીઓને આ બ્યાપાર સબ
ધર્મા બોલવાનો અધીકાર નથી, એવુ નિર્દોષ વચન બોલવુ

તહેવાસજયં ધીરો, આસ ણહિ કરેહિ વા ।

સય ચિદ્ઠ વચાહિત્તિ, નેવ માસિજ પન્નવં ॥૪૭॥

તેમજ અહીજ બેસો, અહી આવો, જાઓ, એમ સચય
કરી, સુઓ, ઉભા રહો, બહારગામ જાઓ, આવુ ગૃહસ્થ સાથે
બુધ્ધિમાન મુનીએ ન બોલવુ

વહવે હમે અસાહુ, લોણ વુચ્ચતિ સાહુ અનરે ।

ન લવે અસાહુ સાહુત્તિ, સાહુ સાહુ સાલવે ॥૪૮॥

આ લોકને વિષે ઘણા આશ્ચર્ય (ગોશાંકર) નામના પદ્ય
વિગેરેનો મુનીઓને તેઓ મુની માને છે પણ મન્ય સાધકની
અપેક્ષાએ તેમનુ સાધપણુ ઉચિત ન હોવાથી તેમની રીતે
તેઓ અસાધુ છે, તેથી તેવાઓને ઉત્તમ મુનીઓની તરીકે
ન કહેવા જો તેમને મુની કહે તો અમુનીને મુની કહવાને

જુઠનો દોષ લાગે, અને તેને ખુદને પણ માધુ તરીકે ન
કહેવો, કારણ કે તેના દોષોની અનુભાવના થાય, પણ જે ખરા
મુની દોષ તેને મુની કહેવા, તે જતાને ॥

નાણદંસણસપન્ન, સજમે અ તવે રય ।

एवगुणसमाउत्तं, सजयं साहुमालवे॥४९॥

જ્ઞાન દર્શનથી યુક્ત હોય તથા મયમ તથા તપશ્ચર્યામાં
રક્ત હોય એવા ઉત્તમ ગુણોથી જે વિશુદ્ધિત હોય તેવા મુની
ને મુનીએ મુની કહેવા, પણ વેષ ધારીનેજ કક્ત રહેવા દોષ,
અને ગુણ ન મેળવે તો તેને મુની ન કહેવો

देवाणं मणुआण च, तिरिआण च वुग्गहे ।

अमुगाण जओ होउ, मा वा होउ त्ति नां वए।५०।

દેવતામાં મુર અમુરને તથા મનુષ્યમાં વાજા રાજાઓને
તથા તિર્થંચમાં પાડા પાડાઓ વિગેરેને લકાઈ થાય તો તેમાં
એનો લય ધાઓ, અથવા ન ધાઓ એવું મુનીએ ન બોલવું
જો બોલે તો લકાઈના પાપનો દોષ લાગે તથા જેની હાથ
વારંતે તેને દ્રવ્ય થાય માટે તેવું મુની ન બોલે

चाओ वुट्ठ च मीउण्ह, खेमं घाय सिवति वा ।

कया णु हुज्ज एआणि ? मा वा होउ त्ति नो वए।५१।

વાયુ વાય તો સારૂ, અથવા વૃષ્ટિ પડે તો ઠીક, ઠંડે
 પવન હોય તો ઠીક, આ સજ્જ શત્રુ રહીત ક્યારે થશે !
 સુકાળ ક્યારે થશે ? ઉપસર્ગો ક્યારે મટશે ? આવું સાધુ ન
 જોલે પોતે ગરમીમા પીડાય, ઠંડકથી પીડાય, અનેક જાતના
 ભયો આવે, તોપણ તેનાથી ઠરાણે નહી તેમ કદાચ એમ
 પણ ન ચિંતવે કે વરસાદ ન પડે, સુકાળ ન થાઓ, એવું
 વિપરીત વચન પણ ન જોલે, એવું જોલતા બીજા દોકો
 સાંભળે તો દ્વેષ થાય અને તેથી ઉલટું થાય તો પોતાને
 આત્મ ધ્યાન થાય, વાયુ વાતા અનેક જીવોને પીડા થાય અને
 અધિકરણના દોષ લાગે (સાધુના ચિંતવાથી વરસાદ આવે,
 અને તેની ખેતી થાય તો પૃથ્વી ખેતના જે જીવોને પીડા
 થાય, તેનું અધિકરણ પાપ સાધુને લાગે માટે સાધુએ હરેક
 અવસ્થામા સમાધિમા રહીને સુખદુ ખને ખરોખર સહેવા)

तहेव मेहं व नहं व माणव, नदेवदेवत्ति गिर वइज्जा ।
 समुच्छिण उन्नए वा पओए, वइज्ज वा वुट्ठ वला-
 हय त्ति ॥५२॥

આકાશમા વરસાદ ચઢ્યો હોય અથવા એકલું આકાશ
 હોય, અથવા ઝેઠું રાજા વિગેરે હોય તો તેને દેવ કહીને જોલા
 ખવો નહી જો તેને દેવ કહે તો જુદ જોલવાનો દોષ લાગે,
 તથા ખુશામતનો દોષ લાગે તો કેવી રીતે જોલવું તે કહે

છે વરસાદ થયો છે વરસાદ ઘેરાયો ॥ અથવા વૃદ્ધિ થઈ
પાદજા ફેલાયા ॥

અંતલિક્ષતિ ણ વૂઆ, ગુજ્ઞાણુચરિઅત્તિ અ ।
રિદ્ધિમંતં નર દિસ્સ, રિદ્ધિમતંતિ આલવે ॥૫૩॥

આકાશના માટે કહેવું કે આ આતરીક્ષ છે, અથવા દેવ
તાઓને ફરવાનું સ્થાન છે વળી મેલ અને નલ એ બંને
માટે એકજ અર્થ છે તેને ઉપર પ્રમાણે બોલવું, ધનવાનને
ધનવાન શબ્દથી બોલાવવો જો તેમ ન બોલે તો વહેવારમા
જુકનો દોષ લાગે (પણ દેવ શબ્દ વડે ન બોલાવવો)

તહેવ સાવજ્ઞણુમોઅણી ગિરા, ઓહારિણી જા ય
પરોવધાઈણી । સે કોહ લોહ ભય હાસ માળવો ,
ન હાસમાણોઽવિ ગિરં વઢજા ૦૫૪॥

તેજ પ્રમાણે પાપને પ્રશસનારી ભાષા મુનીએ ન બોલ
વી કે આગામ નાથ પામ્યું તે ઠીક થયું તથા આ એમજ
છે એવું ન બોલે તથા જીવને શસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવું
પણ મુની ન બોલે, તથા માસ ખાવું તેમા દોષ નથી, એવું
જીવ હિસાનું દોષિત વચન ન બોલે જો પ્રમાણે ક્રોધથી
શોભથી, ભયથી, હાસ્યથી, માન, પ્રેમ વિગેરેને અનુસરનારી

એવી જાણ પણ મુની ન જોતે તેમ હસ્તો હસ્તો પણ ન
જોતે કાગળ કે તેથી ઘણા દુષ્ટ કર્મો બધાય છે

સવક્સુદ્ધિ સમુપોહિઆ મુની, ગિરં ચ દુદ્ઠં પરિવ-
જ્જાસયા । મિઅં અદુદ્ઠે (દ્ઠં) અણુવીદ્ધિ માસણ,
સયાણ મજ્ઞે લહ્હઈ પસસણં ॥૫૫॥

પોતાના વાક્યની શુદ્ધીને રાખીને માધુ જોલે તથા
દુષ્ટ વાણીને પોતે તજે, કેવુ જોતે તે કહે છે સ્વરથી અને
પરિભાષથી માપવાહુ એટલે સાબળનારો માણી શકે તથા
સમજી શકે તેવુ જોલે તથા અદુષ્ટ તે દેશકાળને યોગ્ય વિચાર
રીતે જોલનારો સાધુ ઉત્તમ પુત્રપોતા પ્રશ્ન મા પામે છે (તેનું
વચન જીજ્ઞાસા માન્ય કરે છે)

માસાઈ વોસે અ ગુણે અ જાણિઆ, તોસે અ દુદ્ઠે
પરિવજ્જાસયા । છસુ સજાણ સામણિણ સયાજણ,
વડજ્જ વુદ્ધે હિઅમાણુલોમિઅ ॥૫૬॥

ઉપર જતાવ્યા પ્રમાણે જાણામા રહેલા દોષો અને શુભો
જાણીને તેમા દુષ્ટ વચનો ને હોય તેને છોડી દે અને છ
। યમા રક્ષક બનીને સચત (મુની) ચન્નિતતા પરિણામવાળો
મદા ઉપયોગ રાખીને બુદ્ધિવાન પુરૂષ પ્રાણીને હિત કરનારું

અને પરિણામે સુદર હોય તેવું મનોહર વચન મુનીઓ બોલે.
 પરિવેશભાસી સુસમાહિદિએ, ચઢકસાચારગણ
 અણિસિંસાઈ । સે નિધ્યુણે ધુન્નમલ પુરેકહ, આરા-
 હણ લોગમિણ તહા પરં ॥૫૭॥

તિ વેમિ સવક્સુન્દીઅજ્ઞયણં સમત્તં ॥૭॥

અધ્યયન સમાપ્ત કરતા કહે છે કે વિચાર કરીને જોવનારો તથા
 ઇન્દ્રિયોને વશ રાખનારો તથા ક્રોધ વિગેરે ચાર કષાયને દુર
 કરનારો, ક્રોધના પછ પ્રતિબંધમા ન રહેતા આધુ ધર્મ પાળ
 નારો પોતાના પૂર્વે કરેલા પાપકૃપી મેલને દુર કરીને આ લોક
 મા વાળીને કળંજામા રાખવા વડે, માન પામે છે, અને પરિ
 ણામે પરપરાએ મોક્ષ પણ પામે છે આ સૂત્ર અર્થ
 કહેા હવે નય, પૂર્વ ભાક્ક જાણવા આવુ મુખર્મા સ્વામી જીજ્ઞુ
 સ્વામીને કહે છે વિગેરે પૂર્વ ભાક્ક જાણવું વાક્ય શુદ્ધિ નામ
 હ સાતમું અધ્યયન સમાપ્ત થયું

દશ વૈકલ્પિક ત્રીજો ભાગ સમાપ્ત.

શ્રીમન્ મોહનલાલજી જૈન રવે જ્ઞાન લઢાર
અથાક પ મો

દશ વૈકાલિક સૂત્ર.

ભાગ ૪ થો.

મુજ નિર્યુક્તિ ભાષ્ય અને ટીકાના આધારે
સરળ ભાષાતર

લેખક-મુની માણુક.

પ્રસિદ્ધ કર્તા

મો જૈ રવે જ્ઞાન લઢાર, મુશ્ત મોપીપુરા
ઝોનરરી સેક્રેટરી -ગીરધરલાલ ડુગરશી શેઠ

મુશ્ત કેળાપીઠ રોડપર આવેલા સોદામગ્ પ્રેસમા
ઠાકેરદાસ નગીનદાસે છાપી પ્રગટ કરી ઢ

સવત ૧૯૭૮

સને ૧૯૨૧

પ્રતિ ૭૦૦ પ્રથમ આવૃત્તિ કિમત ૦-૧૨-૦

દશ વૈકલ્પિક સૂત્રની છેવટની ભાષાંતરકારની પ્રસ્તાવના.

આ સૂત્રની પ્રસ્તાવના પહેલા અધ્યયનમાં છે જોડેલે ત્યાં
કંઈક ખુલાસો થશે બાકીનો અહીં લખીએ છીએ

અધ્યયન બધા મળીને દશ છે પહેલું અધ્યયન પાંચ
ગાથાનું છતાં પણ દીકાકાર હરિભદ્ર સૂરિ મહારાજે ભટ્ટજી
સ્વામિની નિર્યુક્તિ તથા પૂર્વાચાર્યના ભાષ્ય ઉપર ખુલાખાવાર
ધ્યાય મુક્ત વિસ્તારથી દીકા કરવાથી અને તે ઘણું મહત્ત્વનું
અધ્યયન હોવાથી એક ભાગ પ્રથમ બહાર પાડ્યો, પણ અમય
અને ધર્માત્મા પુરૂષોની પ્રાર્થના અને યોગ્ય મન્દ મળવાથી
બીજું અધ્યયન જે સાધુને સ્થિર કરવા માટે છે તે તથા
ત્રીજું અનાચાર દુકામાં બતાવી સાધુને નિરોધ બનાવનાર
હોવાથી તે લીધું ૩ અને ચોથા અધ્યયનમાં જ્ઞાન ભણીને
જીવની જોળખાણ કરી નિર્મળ ચારિત્ર પામવા કે છેવટે મોક્ષ
થાય આ ત્રણે અધ્યયનો ઉપયોગી હોવાથી સામે લીધા છે
ત્યાર પછી પાંચમાથી સપ્તમું અધ્યયન જે જૂના સામે લીધા
છે શ્રાવકને પણ મોક્ષ આરાધનને માટે જ્ઞાન અધ્યયન મુખી
મોટે કરવાના છે તેથી ત્રીજો ભાગ જુદો પાડેલ છે પણ અર્થ
થી દશે અધ્યયન સમજીને આત્માને પવિત્ર કરવાનું ૪

મૂળ સૂત્રની ગાથા લગભગ ૭૦૦ છે, અને નિયુક્તિની
ગાથા ૩૩૧ ॥ ગાથા ૧૧ ગાથા ૧૩

દેહે અધ્યય ૧ એક દિલ ગિજ્ઞાસ્થ છે તેમા વિચાર પૂર્વક
જેટલું મનન થાય અને તે પ્રમત્તે મ સાગ ૧૧ ઉપાધિ ઓછી કરે
તેજ આ સૂત્ર રચનાર મનુષ્ય જાણતો અને પૂર્વાચાર્યોના
પ્રવાસ સદ્ગુણ થાય પેતે જન્માત્મા છે, મોક્ષ કાળમા મોક્ષમા
જવાનો છે દુર્ગતિ દૂર થવની છે, એ બધું થાવે આગેમા
દેહેને વાચતા જણાયે કેટલાક સાધુ જાણતોને કે થાવકોને
આ કાર્ય પ્રશસવા યોગ્ય થયુ છે, અને કેટલાકને ઉપેક્ષા કર
વા યોગ્ય અથવા અશુભિકર થયુ છે અને તેથી ઉત્સાહ કરી
થવા છતાં કેટલાકોના આચાર્યથી આ કાર્ય પુરૂ સમાપ્ત થયું
છે અને દ્રવ્ય રહાસના પુત્રી મજાવાથી જ્ઞાન લકારના કાર્ય
કરાવિએ ઉપાધ્યુ પળુ છે અને જેઓ આ કાર્યમા આત્મી
જીએ તેવાઓને યોગ્ય મુધારો કરી બીજી આત્મિક ઉપાવવાની
પળ પ્રાર્થના કરવામા આવે છે ધાવકથી સૂત્રો કેમ વચાવ
જોમ વાપો નડવાથી કેટલાક ધન આપના અને કેટલાક વાચતા
અટક્યા છે. તેમને પ્રાર્થના છે કે સેકટે રૂપિઆ પડીતને
આજી ભળનારા રકમ બધ સાધ્યો તથા સાધ્યો છે, અને
ગામ ગામ ધાવકોને બોલને લીધે મોમામુ કરાવતા પળ વિધ
થાય ॥ અને મોધવાસીને લીધે પડિને પળ મળી શકતા નથી
ત્યારે જર્મન વિગેરે દેશના અન્ય ધર્મીઓ વાંચીને સમજવાના

અભાવે ગમે તેમ ભાષાતર લખતા અચકાતા નથી અંગ્રેજી ભણેલા વિદ્યાર્થીઓને તે ભાષાતરે અવળે માર્ગે ઢોરવે છે અને કેટલાક અજ્ઞાનતાથી ઉલટું પણ બોલે છે, પણ જો મુની ભગવતો વિરતારથી સૂત્રો ઉપર વિવેચન કરે તો ઘણું સારું

આ સૂત્ર વાચ્યા પછી આચારગ સૂત્ર વચાય તો ઘણું લાભ થાય તેમ ધારીને તે પણ ભાષાતર કરવાનું અને છપાવવાનું જારી છે

પ્રથમ એક એક અધ્યયન આચારગાદિ ગભીર સૂત્રોનું છપાવવાનું હતું તેથી આચારગ અને સૂયગઢાગ છપાવવા આપેલ છે પરંતુ વાચનારને તો હજી વૈકલ્પિક વાચ્યા પછી બીજા વધારે અનુકૂળ પડશે

સૂયગઢાગ પછી નહિ સૂત્રનું ભાષાતર કરવા વિચાર છે કેઈપણ ગીતાઈ સાધુ કેઈપણ ભાગનું સરળ ભાષાતર કરી આપશે અથવા વાંચી આપશે તો તેનો મહાન્ ઉપકાર ઉપકાર માનવાગા આવશે

જિન મંદિર અને મૂર્તિ જોટલા ઉપકાર કરે છે તેના કરતાં લાખો શુદ્ધો લાભ જ્ઞાન પ્રચારથી છે હજારોને સ્થિર કરનાર આ પરમ પવિત્ર જિન વચન છે માટે પુસ્તકની આશાતના ન કરતાં માહું સલાહ પૂર્વક અમૂલ્ય રત્નની માફક રાખી ઉપયોગ કરવાનો છે અને તેને માટે હરેક શહેરમા કે ગામમા જ્ઞાન મંદિર બનાવી તેનું ખર્ચ નલાવવા યોગ્ય આવક કરવી જોઈએ કે હરેકને જોઈએ ત્યારે પુસ્તક મળી શકે અને તેમા મુખ્યત્વે જૈન પુસ્તકોને એકત્ર કરવા જોઈએ

શ્રી દશ વૈકાલિક સૂત્ર ટીકાનું

ભાષાંતર

ભાગ ૪ થો

આચાર પ્રણિધિ અધ્યયન આઠમું

સાતમું અધ્યયન વાક્ય શુદ્ધિ નામનું કહ્યું અને હવે આઠમું આચાર પ્રણિધિ કહીએ છીએ તેને આ પ્રમાણે સખ ધ ગયા અધ્યયનમાં મુનીએ વચનના ગુણ કેવળ જાણીને નિર્દોષ વચન જોવવું એવું કહ્યું અને અહીં આ આચારમાં રહે નારતું વચન નિર્દોષ હોય તેથી હરેકે તેમાં પ્રયત્ન કરવો (પ્રથમ આચાર જાણવા ઉદ્યમ કરવો)

પણિહાણરહિમસ્સેહ, નિરવજ્જપિ માસિઅં ।

સાવજ્જતુહ્ણ વિન્નેઅ, અજ્ઞત્તપેણેહ સંવુહમ્ ॥૧॥

પ્રણિધાન (ઉત્તમ ધ્યાન) વિનાતું, નિરવધ જોલે તે

પણ તે દોષિન વચન જાણવું કારણકે જે માણસ આત્મામા-
ઉપયોગ સહીત ઘડને, જે જોવે તેજ સવૃત એટલે ઉત્તમ
વચન છે આ પ્રમાણે સાતમા આઠમા અધ્યયનનો સબધ
અંતર્યામી એના ચાર અનુયોગદ્વાર કહેવા બોધ્યો એ બધું પૂર્વ
માફક જાણવું જ્યાં સુધી નામ નિષ્કેપો આવે તે નામ આ-
ચારપ્રણિધિ એવું એ પદવાળું નામ છે તેમા પ્રથમ આચારને
જરા બતાવીને, પછી પ્રણિધિને બતાવે છે

‘જો પુત્રિવિ ઉદિદ્ઠો આયારો સો અહીંમદરિત્તો ।
દુવિહો અહોદ્ધ પણિહી દવેભાવે અનાયવો ॥૨૯૩॥

પૂર્વે કુદિલકઆચાર કયા નામના ત્રીજા અધ્યયનમા
આચાર શબ્દનું વર્ણન કર્યું છે તે અહીંયા જરાપણુ ઓછો
વધતો નહો અર્થાત્ પૂરેપૂરો આચાર અહીંઆ જાણવો હવે
પ્રણિધિ શબ્દના નિષ્કેપો કહે છે નામ સ્થાપના સુગમ છે તે
છાંદીને દ્રવ્ય અને ભાવ એ નિષ્કેપો બતાવે છે

દવે નિહાળમાઈ માયપડતાણિ સેવ દવ્વાણિ ।

માવિદિઅનોદ્ધિઅ દુવિહો ડપસત્ય અપસત્યો ॥૨૯૪॥

દ્રવ્ય મળધી પ્રણિધિ તે નિધાન (ધન વિગેરે) જમીનમા
દાટયું હોય તે, તથા આદિ શબ્દથી જાણવું કે કપટથી જે
કૃત્તન થાય તેપણુ દ્રવ્યને દ્રવ્ય પ્રણિધિ કહેવાય જેમકે પુરૂષ

ઓનો વેષ કરીને ભાગે અથવા ઓ પુરુષનો વેષ કરી નીકળી જાય એ દ્રવ્ય પ્રલિપ્તિ હવે ભાવ પ્રલિપ્તિ કહે છે તે બે પ્રકારના ॥ (૧) ઇન્દ્રિય પ્રલિપ્તિ (૨) નો ઇન્દ્રિય (મન) પ્રલિપ્તિ છે તેમા ઇન્દ્રિયપ્રલિપ્તિ પણ બે પ્રકારના છે પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત ॥ તેમા પ્રથમ પ્રશસ્ત ઇન્દ્રિય પ્રલિપ્તિને કહે છે

સદેસુ અ રુવેસુ અ ગંધેસુ રસેસુ તહ ય ફાસેસુ ।

નવિ રજ્જઈ ન વિ દુસ્સઈ એસા રાલુ રૂદિ અપ્પાણિહી ૨૯૫

શબ્દ રૂપ ગંધ રસ અને સ્પર્શ એમ પાંચ ઇન્દ્રિયોના પાંચ વિષય છે તેમા આહે ઇદ હોય આહે અનિદ હોય, પણ તેમા કશું વિશેર ઇન્દ્રિયો ન રાજીવાય, ન ખેદ પામે, એવું જેને મધ્યસ્થપણ હોય તે પ્રશસ્ત ઇન્દ્રિય પ્રલિપ્તિ કહેવાય, પણ તેથી ઉલટું હોય તો તે અપ્રશસ્ત છે હવે તેના દોષ કહે છે

સોરૂદિ અરસીહિ ઉ મુક્કાહિં સદમુચ્છિઓ જીવો ।

આરૂઝઈ અગાડતો સદગુણમમુટ્ટિઈ દોસે ॥૨૯૬॥

જ્ઞાનના સ્વાદરૂપ દોરી વડે જાધાએવો જીવ જેમ કોઈ સાકળથી બાધે, તેમ કોઈના મધુર શબ્દોમા ગૃહ થએલો જીવ તેમા ચિત્ત લગાડીને, અકાર્ય કરીને વધ જાધન પામે છે (માપ દરમા રહેલો મોઝીના મધુર જવાજથી બહાર સ્થ-

સાજવા આવીને મદારીના વશ થઇ આખી જીવગી દુઃખ પામે
છે. તે પ્રમાણે મનુષ્યો પણ સ્ત્રી વિગેરેના મધુર અવાજથી તેમ
લલચાઈ દુઃખ પામે છે હવે બીજી ઇદ્રિયે તુ યોહુ વર્ણન
કરે છે

જહ एसो सदेसु एसेव कम्पो उ सेसएहि पि ।

चउहिपि इदिएहि रुवे गघे रसे फासे ॥२९७॥

જેવી રીતે મધુર અવાજ સાંભળવાથી લલચાઈને દુઃખ
પામે છે તેજ પ્રમાણે અનુક્રમે આખા નાક જીભ શરીર તેના
આર વિષય રૂપ રસ ગંધ અને સ્પર્શમાં લપટાએલો. જીભ
દુઃખ પામે છે, ગાથાઓ પણ તે પ્રમાણે સમજી લેવી જેમકે
' ચક્રતિદિ અરસીહી ' વિગેરે પણ બાણુવી આ વિષયને
દ્રષ્ટાતથી કહે છે

जस्स खलु दुप्पणिहिआणि इदिआइ तवं चरंतस्स ।

सो हीरइ असहीणेहिं सारही वा तुरंगेहि ॥२९८॥

જે સાધુને ઇદ્રિયો ખળભમા ન હોય તો તેનું કરેલું
તપ મોક્ષમા ન લઈ જતા ઉલટું માર્ગે લઈ જાય છે, જેમ
રથનો હાકનારો સારથી ઘોડાને કળજમા ન રાખે તો રથ
ઉલટું માર્ગે જાય છે (તપસ્વી સાધુ જો ઇદ્રિયના રસમા પડે
તો તે તપનું ફળ સ્વર્ગ માર્ગે, અને તેથી જ સાર જામણુ કરે,

આ સબધે બ્રહ્મવર્ત્ત ચક્રવર્ત્તિનું દર્શાવ છે) હવે નો ઉદ્વિધ પ્રશ્નિધિ કહે 'છે

કોહં માણં માયં લોહ ચ મહઠ્ઠમયાણિ ચત્તારિ ।
જો રુમહ સુદ્રવ્વા एसो नोइदिअप्पणिही ॥૨૯૫॥

કોષ માન માયા લોહ એ ચારનું સ્વરૂપ જનતાનું બધી અપ્રત્યાખ્યાની પ્રત્યાખ્યાની સજવલન એમ ચાર ભેદ છે, એ ચાર મહાભય સમાન છે તેનાથી સમ્યક્ દર્શન વિગેરે ઉત્તમ ગુણોનો અટકાવ થાય છે એ ચારને જે ઠાણ રોકે, તે શુદ્ધાત્મા કોષ વિગેરેને રોકવાથી એટલે કોષ કરે નહીં તથા કોષ થતો હોય તો દુષ્ટાવી રાખે એ પ્રભાવે ડરવાથી આત્માનું મન માથે એક પક્ષ થવાથી તથા કુચળ પરીણામ થવાથી નો ઉદ્વિધ પ્રશ્નિધિ કહેવાય (તે મનને કબજામાં રાખવાથી થાય છે એમ મૂચબું) એ પ્રભાવે પ્રશ્નિધિ ન કરે તો શુ દોષ થાય તે કહે છે જસ્સવિ અ દુપ્પાણિહિઆ હોંતિ કસાયા તવં ચરંતસ્સમ । મો વાલતવસ્સીગ્ગિન ગયણ્ણપરિ—

સ્સમ કુણ્ણ ॥૩૦૦॥

જે તપસ્વી તપ કરતા કોષ વિગેરે ન રોકે તો તેનું તપ ઉત્તમ નથી, પણ તે બાળ તપસ્વી કે કારણકે તે ઉપવાસનું પારણું કરતા તપનાપુન્ય કરતા વધારે દોષ લગાડે છે

જેમકે હાથીને સ્નાન કરાવ્યું હોય તો પણ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે પાછી ધૂળ અગડપર નાખે છે, તેમ ઉપવાસ એક બે ત્રણ કરતા પાંચમા અનેક વસ્તુનો ઉપયોગ કરી અથવા તેવી ચરતુ ન મળતા કોષ કરી ઘણા નવા ચીકણા કર્મ બાધે છે, તે વધારે ખુશાસાથી કહે છે

સામાન્નમણુચરતસ્સ કસાયા જસ્સ ઉક્કડા હોંતિ ।

મન્નામિ ઉચ્છુકુલ્લં વ નિષ્ફલં તસ્સ સામન્ન ।૩૦૧।

જે સાધુ પણ તે પાળે તો પણ બહારથી વેવધારી ભણવેા એટલે જે હૃદયમાં કોષ વિગેરે વધારા પ્રમાણમાં રાખે તો શુભહાસાજ કહે છે તેનું સાધુપણું સેરડીના પુલમાં ફેંક નકાસું છે કારણકે તેને કમની નિર્જંશ નથી પણ કર્મ બધ છે

एसो दुविहो पणिहो सुद्धो जइ दोसु तस्स तेसिं च ।

एत्तो पसत्थमपसत्थ लक्खणमज्झत्यनिष्फन्नं ।૩૦૨।

એ પ્રમાણે બે પ્રકારના ઇન્દ્રિય તથા નો ઇન્દ્રિય પ્રભુધિ છે તે નિર્દોષ હોય, એટલે જો બહાર અને અદરની એટા ઇન્દ્રિય અને કસાય વાળી હોયતો તે સાધુને આ પ્રમાણે ભણવું એનો લાવાર્ય આ છે કે જેને ઇન્દ્રિય અને કસાયો કબજામાં હોય, તેનું શુદ્ધ પ્રભુધિ છે, એમાં પણ તત્વ દ્રષ્ટિએ જોતા બહારના કરતા અદરની એટાની વધારે જરૂર છે એટલે બાહ્ય

ચેષ્ટા કરતા અહરની ચેષ્ટા વધારે શાન્ત હોવી જોઈએ તમા
અહરની ચેષ્ટાપણુ તત્વમા હોય, તો વધારે પ્રશસવા યોગ્ય છે,
નથા અપ્રશસ્ત લક્ષણુ વાળુ પ્રણિધિનુ જે અધ્યાત્મ છે તે પણ
ખરાબ છે ઉપરથી કોઈ કપટી લોકોને કગવા કૌંધ ન કરે અને
મૈત્ર્ય ધારણુ કરીને સમાધિ લગાવે તો તેની સમાધિ નકામી છે
પણુ જ્યારે આત્મામા એકાગ્રતા રાખી કોઈ પણ જાતની સ્પૃહા
રાખ્યા વિના સ્થિરચિત્તે સમાધિ કરે તે પ્રશસવા યોગ્ય છે.

માયાગાર્વસહિઓ इदिअनोइदिएहिं अपसत्थो ।

અન્મત્થા અ પસત્થો इदिअनोइदिअप्पणिही।૩૦૬

માયાસ્થાન યુક્ત એટલે કપટી તથા સદ્ધિ વિગેરેનો અ
હકાર કરનારો તે હોય અને ઇન્દ્રિય અને મન એ બનેનો
નિશ્ચય કહે તોએ અપ્રશસ્ત પ્રણિધિ છે એટલે બીજાને કગવા
માટે જમીન ઉપર જોઈ જોઈને ચાલે તથા બીજા પામે
પૂજાવા માટે ક્ષમા ધારણુ કરે અથવા શિદ્ધિ વિગેરેનો ગર્વ
કરે, તો તે પ્રશસવા યોગ્ય નથી, પણ મોક્ષના માટે ધર્મ
ચક્રતં બની કપટ તથા અહકાર રહીત જે ઇન્દ્રિયોનો જય કરે
છે, અને એ પ્રમાણે ક્ષમા વિગેરે જે આશ્ર ધારણુ કરે તેનાથી તે
ગુણો અલેક હોવાથી તે પ્રશસ્ત પ્રણિધિ કહેવાય તેનુ ઇન્દ્રિયોને
તથા મનને કબજામા રાખવુ, તે નિર્જરાનુ ફળ છે, હવે અ-
પ્રશસ્ત તથા પ્રશસ્ત પ્રણિધિના ગુણો અને દોષોનુ વર્ણન કરેછે.

અટ્ઠવિહં કમ્મરયં વઘઇ અપસત્થપ્પણિહિમાઉત્તો।
તં ચેવ સ્વેદ પુણો પસત્થપ્પણિહીસમાઉત્તો॥૩૦૪॥

જ્ઞાન આપરણીય વિગેરે આઠ જોડનું જે કર્મ છે, તે
કર્મ રૂપ રજને બાધે છે, તે બાધનારો અપશસ્ત્ર પ્રતિધિ વાળો
બાધ્યો। અર્થાત્ કપટથી ધ્યાન કરનારો મોક્ષમા ન જતા
બીજાને ઠગવાથી પોતે ઠગાઈને આઠ કર્મ બાંધીને સંસાર
જામણ કરે છે, અને જે પ્રશસ્ત્ર પ્રતિધિ એટલે કપટ રહીત
ધર્મિય તથા મનનો નિમજ્જ કરનારો કર્મરજને હાથ કરે છે
(અર્થાત્ મોક્ષ મેળવે) તેટલા માટે સઘમ પાળવા પ્રશસ્ત્ર
પ્રતિધિમા રહેવું તે બતાવે છે

વંસણનાણચરિત્તાણિ સંજમો તસ્સ સાહણદૂઠાણ ।
પણિહી પડંજિઅવ્વો અણાયણાઈં ચ વજ્જાઈં॥૩૦૫॥

દર્શન જ્ઞાન ચરિત્ર તે જેમા છે, તે પુરોસઘમ છે,
તે પુરોસઘમ સાધવા માટે પ્રશસ્ત્ર પ્રતિધિને યોગ્યો, તથા
તેનાથી જે વિરૂદ્ધ કપટ વિગેરે છે, તે છોડી દેવા જો ન છોડે
તો તેના દોષો બતાવે છે

દુપ્પણિહિઅજોગી પુણ લછિજ્જઇ સંજમં અયાણંતો।
ચીસત્થનિસટ્ઠગોવ્વ કંટઇલ્લે જહ પડંતો ॥૩૦૬॥

દિક્ષા લીધા પછી સુપ્રતિધિ ન રાખે તો સઘમની વિરા-

ધના કરે છે, જેમકે કોઇક વિશ્વજ્ઞ (જ્ઞાનવિનાનો) નિરુદ્ધ
(કોઈકાવેલા) અગવાળો મત્તા કર્યા વિના કાટા વાળા માગે
નાય છે, અથવા શ્વજ (ઉચ્ચાણુમા આકાશ) વિગેરેમા ઉપરથી
પડીને દુ ખ પામે છે, તેમ જ્ઞા શાંતિ વેપ ધારીને સાતાધ્યાનમા
ન રહે, તો તેનું સયમ કુમાગે જતા નાશ પામે છે, હવે
તેથી ઉવદુ કહે છે

સુપ્પણિહિઅજોગી પુણ ન લિપ્પઈ પુલ્લમણિઅદોસેહિં ।
નિદ્દહઈ અ કમ્માઈ સુક્તણાઈ જહા અગ્ગી ॥૩૦૭॥

સુખલિહિત એટલે દિશા લીધા પછી ઇન્દ્રિય મનને
કબજમા રાખીને નિઃકપટી બની સાધુ પલ્લ પાળે તો તેણે દોરોને
અટકાવવાથી ઉપર કહેલા કર્મ બધને તે પામતો નથી અને
તપ વિગેરેના નભાવથી પુરું કર્મને બાળી મૂકેછે, જેમ મૂકા
ધાસને અગ્નિ બાળે છે તેમ તે પણ કર્મોને નાશ કરે છે

તમ્હા ઉ અપ્પસત્થ પણિહાણ ઉજ્જિઝ્ઞણ સમણેણં ।
પણિહાણામિ પમત્થે, મણિઓ આઘારપણિહિત્તિ ॥૩૦૮॥

આ પ્રમાણે પરમ કૃપાળુ શુદ્ધમહાત્મજ દરીથી સમજાવે
છે કે અપ્રશસ્ત પ્રાણિધિ દુ ખદાર્ઢ છે અને બીજે સુખદાર્ઢ છે
માટે અપ્રશસ્તને છોડીને કસ્યાણુ કરનારા યશસ્ત પ્રાણિધિમા
યત્ન કરવો આ પ્રમાણે આચાર પ્રાણિધિ બતાવ્યો (એટલા

માટે દરેક સાધુએ મોક્ષ માટે ઇન્દ્રિયો અને મનને વશમાં રાખવું)

આ પ્રમાણે નામ નિષ્પન્ન નિદેષો કહ્યો, હવે સૂત્રા-
લાપક નિષ્પન્ન નિદેષાનો અવસર છે, તે બધું પુર્વ માફક
જાણી સૂત્ર અનુગમનમાં અસ્પષ્ટિત વિગેરે શુદ્ધોવાશુ સૂત્ર બો-
લવું, તે આ છે,

આયારપ્પણિહિ લહું, જહા કાયલ્લ મિક્કલુણા ।
તં મે ઉદાહરિસ્સામિ, આણુપુર્વિં સુણેહ મે ॥૧॥

ઉપર ઐતિવાલા આચાર પ્રલિધિને પામીને જે પ્રકારે
સાધુનું અનુષ્ઠાન કરવાનું છે, તે પ્રકારને હું તમોને અનુક્રમે
કહીશ, તે તમો સાંભળો આ પ્રમાણે જોતમ ઇન્દ્રભતિ વિગેરે
ગણધરો પોતાના શિષ્યોને બોલાવીને કહે છે,

પુઠ્ઠવિદગઅગણિમારુઅ, તણરુલ્લસલ્લવીયગા ।
ત્તસા અ પાણા જીવલ્લિ, ઇદ્દ લુત્તં મહેસિણા ॥૨॥

માટે જોતમ અથવા મહાવીર વિગેરે રૂપિઓએ આ
પ્રમાણે કહ્યું છે કે પૃથ્વી પાણી અગ્નિ વાયુ ધાતુ છાંદ
બીજ એ પાંચ એક ઇન્દ્રિય જીવ છે, (તેમાં ઘાસ ખાંડ અને
બીજ એ ત્રણ પશુવનસ્પતિ કાયમાં ગણવા) (તથા બે ઇન્દ્રિયથો
તે પાંચ ઇન્દ્રિય મુખી ત્રસ જીવો છે)

તોસિં અચ્છળજોણ, નિચ્છ હોઅવ્વય સિઆ ।

મળસા કાયવક્કેળં, એવં હવઙ્ગ સજણ ॥૩॥

તેટલા માટે તેમનું અણણ (અહિસા) પાતુ કરીને હમેશા સાધુએ રહેવું એટલું મન વચન કાયાથી તેમની હિસા ન કરવી, તે સાધુ પણ છે પણ હિસા કરેતો સાધુ પણ નથી પુઠવિં મિત્તિ સિલ લેલુ, નેવ મિંદે ન સલિહે ।

તિવિહેળ કરણજોણ, સજણ સુસમાહિણ ॥૪॥

હવે દરેકના બેઠ બનાવે છે પૃથ્વી તથા નદિમા કિનારાની લેખડ તથા જમીનમા રહેવો પત્થર તથા ઇંટાળાનો કકડો (વિના પકવેલો) તેને બેઠે નહીં, તેમ ખોતરે પણ નહીં, એમા બેઠવું એટલે ટુકડા કરવા, અને ખોતરવામા થોડો ભાગ ખોલો કરવો તે આ લેખવું છે, આ બંને સાધુ ન કરે, તે દુઃખભાવ વાળો બાણવો

સુદ્ધપુઠવીં ન નિસીણ, સસરક્કલંમિ અ આસણે ।

પમાજિત્તુ નિસીંજ્જા, જાઙ્ગત્તા જસ્સ ડગ્ગહ ॥૫॥

જે પૃથ્વી અચિત્ત થઈ નથી. તે શુદ્ધ પૃથ્વી ઉપર સાધુ ન બેસે (અહમ્મ્યાએ ચાલવા વિગેરેથી પગથી પાડી હોય તે જગ્યાએ ચાલવું કે બેસવું) તથા જ્યાં મૂળ ઘણી લેગી થઈ

હોય, અને તે લોકોના વપસારમા ન આવેલી હોય, ત્યાં સાધુ
આસન, મૂંઠીને પણ ન એસે તે પ્રમાણે મૂંઠીમા આળોટે પણ
નહી, જરૂર પડેતો લોકોથી વપસારએલી અચેતન પૃથ્વીમા
રત્ને હરણથી પુણ્યને એસે, તથા એસવા પહેલા તે જમીનના
માલીકની પરવાનગી મેળવવી (જે માલીક તે વખતે ત્યાં હાજર
ન હોય તો ઇંદ્રની આજ્ઞા લેવી, ' અણુનણુ હ જરસગો ')
એમ બોલીને એસવું પૃથ્વી કાચની વિધિ કહીને હવે પાણીની
વિધિ કહે છે

સીઓદગ ન સેવિજ્ઞા સિલાવુદ્ઠં હિમાણિ અ ।

સસિણોદગં તત્તપાસુઅં, પડિગાહિજ્ઞ સજણ ॥૬॥

અપકાય (પાણી) તે જમીનમાથી નીકળેવું સાધુ ન પીએ
તથા હિમ (બરફ) નખાય, તથા કરા તે પણ ન ખાય, હિમ
પ્રયે ઉત્તર દેશમા વધારે થાય છે હાલમા બનાવટી બરફ
બહુ બને છે, તે પણ ન ખાય) ત્યારે શુ કરવું તે કહે છે,
ઉવું કરેલું પાણી જેના ત્રણ ઉકાળા આવેલા હોય, તથા મોવીર
(ધોવણ)નું પાણી વિનરે અચિત્ત થયેલું ચાચીને સાધુ પીએ
ઉદડહં અપ્પણો કાય, નેવં પુંછે ન સલિહે ।

સમુપ્પેહ તહામૂઅં, નો ણ સંઘટ્ટણ મુણી ॥૭॥

પોતાના કાયા નહીં ઉતરતા અથવા શિક્ષાએ જતા વરસાદ

વિગેરેથી શી જાએલી હોય, તે તેને કપડાથી કે ઘામ વિગેરેથી હુએ નહીં, તથા હાથથી જરા સ્પર્શ પણ ન કરે, પણ પોતાની એળે 'મુકાવા' રહે.

ડંગાલ અગણિ અગ્નિ, અભાય વા સજોડઅં ।

ન ડજિજ્ઞા ન ઘટ્ટિજ્ઞા, નો ણ નિલ્વાવણ મુળી ॥૮॥

પાણી પછી અગ્નિની વિધિ કહે છે બળતા રહીત અગારા છે, અને બળતા લોહામા રહેલો તે અગ્નિ અને જુદુ પડેલુ બળતુ તે અર્ધિ (ભડકા) છે અલાત (ઉંચુક) જ્યોતી વિગેરે હોય, તેને પોતે બાળે નહીં, અને અડકે પણ નહીં, છુટાવે પણ નહીં, અર્ધાત્ દીવો બાળે નહીં એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ ખસેડે પણ નહીં, અને ખૂંચાવે પણ નહીં, તેને સાકે બાલવો હવે વાયુની વિધિ કહે છે.

તાલિઅટેણ પત્તેણ, સાહાણ વિહુણેણ વા ।

ન વીઝ્જાપ્પણો કાય, વાહિરં વાવિ પુગ્ગલ ॥૯॥

તાડના પખાથી કે કમળ વિગેરેના પાકડાથી કે આડની આગી પોતાના શરીર ઉપર હવા ન લે તેમ ઉના પાણીને દારવાપણ ઉપયોગ ન કરે.

તણરુક્કલ ન છિંદિજ્ઞા, ફલં મૂલં ચ કસ્સઈ ।

આમગં વિવિહં વીઞ, મણસાવિ ણ પત્થણ ॥૧૦॥

હવે વનસ્પતિની વિધિ કહે છે દહાં વિગેરેનુ ધાસ્ય કદમ વિગેરે ઝાઠ હોય તેને પોતે ન છેદે, તથા કૂળ તથા ઝાઠ વિગેરેનુ મૂળીઉ જમીનમાંથી જેથી ન કાઢે, તથા શેકયા વિનાના કાચા બીજ મનથી પણ વાગે નહીં, તેા આવાની તેા આશા પ્રયાથીજ હોય

ગહણેસુ ન ચિદિઠાજ્ઞા, વીણસુ હરિણસુ વા ।

ઉદગમિ તહા નિચ્ચ, ઉત્તિગપણગેસુ વા ॥૧૧॥

તથા વનનિ કુજમા (લીલા છોકવાની અદર) ન બેસે. કારણકે ત્યા બેસતા ઓચિતો સ્પર્શ થઈ જાય, તથા પાંચરેલા કમોદના બીજમા તથા હરે ઉપર પણ ન બેસે, કારણકે ત્યા હમેશા અનતકાય વનસ્પતિ ગ્રહે છે કે પાણીમા હમેશા લીલ રહે છે, તથા માપનુ છત્ર (ટાપ તે છત્રીના આકારે ચે માસામા સહેદ રંગનાથુ જમીનમા ઉગેછે,) તે તથા જ્યા જમીન ઉપર એવાજ (લીલ જાડેની હોય) ત્યા માધુ ન બેસે (ઉદકનેા અર્થ અહી પાણી ન લેતાં અનતકાય વનસ્પતિ લીધેા છે અને બીજા આવાય પાણીજ અર્થ કરે છે (હવે ત્રમકાયની વિધિ કહેછે તસે પાણે ન હિસિજ્ઞા, વાયા અદુવ કમ્મુણા ।

ઉવરઓ સવ્વમૂણસુ, પાસેજ્ઞ વિવિહં જગ ॥૧૨॥

એ દ્રવિય વિગેરે વસ્તુકાળે પોતે હણે નહી, મન વચન
કાયાથી તેમની રક્ષાકરે, એ પ્રમાણે બધા જીવો ઉપર ધ્યાન
રાખીને જીવો કે આજીવો એ જીવજીવ પાળી નથી મટે
સસારમા જાય છે એમ જોઈ પામીને પોતે દરેક પ્રકારે તેમજ
રક્ષણ કરે, અને હિંમતી પોતે બચે

અદ્દ યુદ્ધમાઈ પેઠાઈ જાડ જાણતું સજાઈ ।

દયાહિંગારી મૂંસુ, આસ ચિદ્દ સજાઈ ॥૧૩॥

શુભવિધિ કરીને શુભવિધિ કહે છે આઠ પ્રકારના
શુભ જીવો છે તેને જોઈને સાધુએ જોઈ જીવો ઉપર
દયાનો અધિકારી છે તે પ્રથમ અજીવ જગ્યા જોઈને પછી
આસન ઉપર બેને કે મુઠે એટલે ગ્રંથગિજાવડે જીવોને જાણે
મત્સ્યાખ્યાન પરિજ્ઞા વડે હિંસાને ત્યાગે તે માટે જો જોયા
વિના જોયે અને જીવોની દયા ન પાળેનો દયાનો અધિકારી ન
કહેવાય તેથી તેને અનિચાર (મહિનના) લાગે

કયરાઈ અદ્દ યુદ્ધમાઈ, જાડ પુચ્છિજ સજાઈ ।

ઈમાઈ તાઈ મેઠાવી, આડકિલ્લ વિઅમ્મણો ॥૧૪॥

આઠ શુભ કયા છે જો તે પ્રાન ૧૫ પૂરે, તો તેને
મર્યાદામા રહેવા બીનાથ સાધુએ તેને ખુશનાથ સમજાવતું,
આ સૂત્રમા જોઈ સમજાવતું છે કે જરેજર જાણનારાએજ કહેવું,

કે સાલજનારને વિશ્વાસ આવે, પણ પોતાને પૂરૂ માલુમ ન હોયતો સાલજનારને તેના ઉપર વિશ્વાસ ન આવે, (તથા શિષ્ય પોતાને ક્યાનો અધિકાર હોવાથી તે અવશ્ય પૂછે, કે મારે ઉપકારક અને અપકારક શુ છે? કે જેના ઉપર હું ચલ કરૂ)

सिणेहं पुष्फसुहुम च, पाणुत्तिग तहेव य ।

पणग वीअहरिअ च, अडसुहुम च अटूठम ॥१५॥

અવશ્ય (આકળ) હિમ મહિકા (ઝીણી ફરફર, કરા હરતંતુ (માતી જેવા પાણીના બિંદુ) આ પાણીના સૂક્ષ્મ ભાગો છે જે સ્નેહ નામથી ઓળખાય છે, તેનું રક્ષણ હંમેશા સાધ્યે કરવું, પુષ્પ સૂક્ષ્મતે વડ ઉમરડો વિગેરેના કુલ તેવાજ રગના બહુ ઝીણા હોવાથી દેખાતા નથી તેની રક્ષા કરી (ટીપણુમાં લખ્યું છે કે ગ્રહસ્થાને આવર્જવા દુર્લભ છે, પણ સાધુઓએ ખુબ લક્ષમા રાખીને તેને બચાવવા જોઈએ તે અપેક્ષાએ સુક્ષ્મ છે તેજ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ પ્રાણી તે કયવા આ અનુદ્ધરી કહેવાય છે, કારણકે જોટલા નાના હોય છે કે ચાલતા હોય તોજ એવ તરીકે જણાય, પણ ન ચાલે તો એવ તરીકે જણવો બહુ મુશ્કેલ થઈ પડે, (માટે માધુએ હરેક સમયે પુણે જોઈને વસ્તુનો ઉપયોગ કરવો) ઉત્તિગ સૂક્ષ્મ તે ક્રીડીનમ્, (ક્રીડીઆરૂ) તેમા ક્રીડીઓ ઉપરાત બીજા હરેક જો હોય છે

તથા પનક સૂક્ષ્મ તે આય ચોમાસામા લાકડું તથા જમીન ઉપર પાચ વર્ષની લીઠ બાહે છે તે છે તથા બીજ સૂક્ષ્મ એ હાગર વિગેરેના બીજના ચોદા ઉપર જે કર્ણિકા બાહે છે લેકમા તેને તુપમુખ કહે છે હરિત સૂક્ષ્મ તે નવી વનસ્પતિ ઉગી હોય ત્યારે જમીન જેવો તેનો રંગ હોય, અને અઠ સૂક્ષ્મ તે માખી કીડી ગરોળી પ્રાક્ષણી કકલાસ ( ) વિગેરેના ઇલા નાના હોય તે પ્રાણ છે તેની વિધિ બતાવે છે. એવમેઆણિ જાણિજ્ઞા, સર્વભાવેણ સંજણે ।

અપ્પમત્તો જણે નિજ્ઞ, સર્વિદિઅસમાહિણે ॥૧૬॥

આ પ્રમાણે આઠે સૂક્ષ્મને સૂત્રવડે બાણીને સર્વભાવ એટલે યથા શક્તિ સાધ્યે અપ્રમત્ત બનીને નિદ્રા આળમ વિગેરેને છોડીને મન વચન કાયાથી તેમના રક્ષણ માટે મર્વ-કાળ મમાધિમા રહેવું એટલે પાચે ઇદ્રિયાના વિષયમા રાગ દ્વેષને ત્યાગીને છોડેલી રક્ષા કરવી

ધુવં ચ પઢિલોહિજ્ઞા, જોગમા પાયકંબલં ।

સિજ્ઞમુચ્ચારમૂમિ ચ, સંધારં અદુવાડસણં ॥૧૭॥

રોજ સિદ્ધાંતની વિધિએ શક્તિ હોય ત્યાં સુધી ન ઓધુ ન વધારે પોતાના ઉપદ્રવ પાતરા કામળ વિગેરે તથા શય્યા સમારો રચડિલ (અડા પીગાબની જગ્યા) વિગેરે

તથા આસનને બરાબર દેખે અને વાપરે, સૂત્રમાં પાતરા લેવાથી
 બીજાં પણ 'વાસણ' મમજવા, જેમકે લાકડાંનું કે છાંયુ
 પાણીનું વાસણ હોય, તથા કામળ લેવાથી ઉન તથા સૂત્રનાં
 બીજાં કપડા જે ઉપયોગી હોય તેની પણ રાજ બરાબર પ્રતિ
 લેખના (ધારીને જોવું) કરે

ઉચ્ચારં પાસવણં, खेल सिघाणजह्लिभं ।

फासुअं पडिलेहिता, परिठ्ठाविज्ज संजए ॥१८॥

ઝોડો, પીશાળ બલખો, લીટને પ્રથમ અચિત જગ્યા આ-
 ખથી જોઈને જમીન ઉપર સાધુએ નાખવું

पविसित्तु परांगार, पाणदूठा भोजणस्स वा ।

जयं चिट्ठे मिअ भासे, न य रूवेसु मण करे ॥१९॥

ઉપાશ્રયની વિધિ બનાવીને હવે ગોચરી જતા ગૃહસ્થના
 ઘરની વિધિ બનાવે કે બીજાને ઘેર ગોચરી પાણી લેવા જાય
 અથવા માઠા વિગેરે માટે દવા લેવા જાય ત્યાં ચતનાથી ઉલો
 રહે એટલે ગૃહસ્થના ઘરમાં ઝડપી વિગેરેમાં ન દેખે, પણ
 ચોખ્ખા જગ્યાએ ઉલો રહે, અને જેકાસણે આવ્યો હોય તેજ
 વાતને ખુલાસાથી ટુકમાં કહે પણ દાન આપનાર સ્ત્રીની કાતિ
 કે રૂપ ઉપર નજર ન નાખે, એ પ્રમાણે બીજા કશા ઉપર
 પણ રૂપ ન રાખે (રૂપ લેવાથી રૂપ વિગેરે ઉપર પણ સાધુએ
 મન ન લગાડવું)

વહું સુણેહિ કન્નેહિં, વહુ અઞ્ઝીહિં પિચ્છહિં ।

નય વિટ્ઠ સુઅં સઽવં, મિક્કસૂ અકલાઠમરિહિં ॥૨૦॥

ગોથરીમા ગએલાને ઠાપએ પૂછયુ કે ॥ જોયુ ? અથવા ઉપદેશના અધિકારનું સામાન્ય પછે કહે છે, કે સાડ અને નહાડ કાનવડે ધણું સાબળયુ અર્થાત્ નિહા સ્તુતિના કે મધુર ગાયનના કે કઠોર અવાજના ધણા શબ્દો કાનમા પડી ચૂંધ્યા તે પ્રમાણે અનેક પ્રકારના જોયા થોઅ ન જોયા થોઅ સાચા માઠા રૂપો આખે જોરાઈ જયા હોય તો પણ આ પ્રમાણે ન કહે, કે તારી સીને મે જાતી જોઈ કે સાબળી, કારણકે, આયુ કહેવું સાધુને ઉચિત નથી અર્થાત્ સ્વ અને પર એ બંનેને આવેક પત્તોકમા હિતકારી હોય તેટલુજ કહેવું પણ બધુએ માલગેલુ કે જોએયુ સાધુએ ન કહેવું, જો અહીંતનું કહેકે, તારી સીને ખરાબ વર્તણુકવાળી મે જોઈ છે તો તેના ઘરમા કલેગ થતા સાધુને ચારિત્રમા દોષ લાગે, પણ બંનેને હિતકારક હોય તેવું કહે, જેમકે તમાગ શિષ્યને મે સાતને શાંતિ પમાડનાં જોયો

સુઅ વા જહ્ વા વિટ્ઠ, ન લાવિજ્ઞોવધાહ્ અં ।

ન ય કેળહ્ ઉવાણ, મિહિજોગ સમાયરે ॥૨૧॥

ફરીથી ખુલાસો કરે છે બીજાથી માલગયુ હોય કે પોતે

જોયુ હોય તો પણ બીજા જીવને દુ ખડેનારૂ વચન સાધુ ન
 જોલે જેમકે તુ ચોરછે અથવા કોઈ પણ ઉપાયે સૂક્ષ્મ ભાગાએ
 અહસ્થનો સબધ ન કરે, એટલે તેના છોકરાને રમાડવુ અથવા
 તેના વેપાર સબધી પોતે કાઈ પણ આચરે નહી

નિદ્ઠાણ રસનિજ્જૂઠ, મદ્દગં પાવગતિ વા ।

પુદ્ઠો વાવિ અપુદ્ઠો વા, લામાલામં ન નિદિસે ॥૨૨॥

અહસ્થના ઘરમા બધા રસથી મુગ્ધ રસોઈ હોય અથવા
 કીકુ ખગડી મએકુ નિરસ લોજન હોય, તો તે બને બેઇને
 આ કીક ॥ આ નકાર છે, એવુ પોતે બીજાને પુછના પણ
 કહે નહી, તેમ પોતાને મએકુ હોય તે કોઈ પૂછે કે ન પૂછે
 તો પણ મજ્યુ ન અધ્યુ તેવુ કંઈપણ ન જોલે

ન ચ મોઅણમિ ગિદ્ધો, ચરે ઉછ અપિરો ।

અપાસુઅં ન મુજિજા, કીઅમુદેસિઆહહ ॥૨૩॥

સારા લોજનમા રક્ત બનીને શેઠીઆના ઘર ન શોધે
 પણ આગળી બતાવ્યા વિના અબણયા ઘરેમા ધમ લાલ
 મોઢેથી જોલતો પ્રવેશ કરે ત્યા સચિત્ત કે મિશ્ર લોજન ન લે
 તેમજ વેચાતુ લાવેકુ કે સાધુ માટે બનાવેકુ કે સાધુ માટેજ
 દૂરથી આણેકુ તેવુ દોષિત લોજન ન લે (પૂર્વે વિશોધિ
 અવિશોધિ કોટી બતાવી ગયા છે તે જોવી)

સનિહિ ચ ન કુઞ્ચિજ્ઞા, અણુમાયંપિ સંજણ ।
મુહાજીવી અસંવદ્ધે, હવિજ્ઞ જગનિસ્તિણ ॥૨૪॥

સાધુએ પોતાની પાસે જરાપણ ખાવા પીવાની વસ્તુનો સચ્છ ન કરવો, (સત્રીમા જરાપણ ન રાખવું. દીવસે મૂર્છાથી વધારે લાવી સઘરવું નહીં) તથા મુધાશ્રવી એટલે બ્રહ્મરથની સાથે કોઈ પણ જાતનો પરીચય કે તેને સસારી લાભ જતાવ્યા સિવાય નિર્દોષ લોજન ઉપર સતોષ સાધુએ રાખવો, તથા કમળના પાન ઉપર પાણી નિર્લેપ રહે, તેમ પોતે નિર્લેપ રહી જગતના બધા શ્રેયો હાલતાકે સ્થિર હોય તેમનું રક્ષણ કરતો વિચરે

લૂહવિત્તી સુસંતુદ્ઠે, અપ્પિચ્છે સુહરે સિઆ ।
આસુરત્ત ન ગચ્છિજ્ઞા, સુચ્ચા પં જિણસસાણ ॥૨૫॥

વાલ ચણા ભગેરે બાફેલા હોય જેમા ઘી તેલ વિશેષ ન હોય તેવા લુખખા લોજન ઉપર સદા સતોષિ રહે તથા ઇચ્છાને નિરોધ કરે એટલે ઉનોદરી (મીતાહાર) કરે અને દુકાળ વિગેરેમા થોડું મળે તો પણ સતોષિ રહે તથા સાદુ નિરસ ઓહુ. લુખખ મળવા છતાં શુદ્ધ પાસેથી જીનેશ્વરનું વચન જે ક્રોધના માઠા ફળ જતાવનારું ॥ તેને સાલજીને બીજા ઉપર ક્રોધ પણ ન કરે (મનમા પણ રીક્ષ ન રાખે) વીતરાગનું વચન આ પ્રમાણે છે.

જોયુ હોય તો પણ બીજા જીવને હુ ખડેનારૂ વચન સાધુ ન
 બોલે જેમકે તુ ચારછે. અથવા કોઈ પણ ઉપાયે સૂક્ષ્મ ભાગાએ
 અહસ્થના સબધ ન કરે, એટલે તેના છોકરાને રમાડવું અથવા
 તેના વેપાર મળધી પોતે કાઈ પણ આચરે નહી

નિદ્ઠાળ રસનિજ્જૂઠં, ભદ્રં પાવગતિ વા ।

પુદ્ઠો વાવિ અપુદ્ઠો વા, લામાલામં ન નિદ્ધિસે ॥૨૨॥

અહસ્થના ઘરમા બધા રસથી યુક્ત રસોઈ હોય અથવા
 ફીકું ખગડી ગએલું નિરસ લોજન હોય, તો તે બંને જોઈને
 આ ઠીક છે આ નકાર છે, એવું પોતે બીજાને પુછના પણ
 કહે નહી, તેમ પોતાને મળેલું હોય તે કોઈ પૂછે કે ન પૂછે
 તો પણ મળ્યું ન મળ્યું તેવું કંઈપણ ન બોલે

ન ય મોઅણંમિ ગિદ્ધો, ચરે ઉછ અયપિરો ।

અફાસુઅ ન મુજિજ્ઞા, કીઅમુદ્દેતિઆહં ॥૨૩॥

સારા લોજનમા રક્ત બનીને થોડીઆના ઘર ન થોધી
 પણ આગળી જતાવ્યા વિના અજાણ્યા ઘરેમા ધમ્ લાલ
 માટેથી બોલતો પ્રવેશ કરે ત્યા અચિત્ત કે મિશ્ર લોજન ન લે
 તેમજ વેચાતું લાવેલું કે સાધુ માટે જનાવેલું કે સાધુ માટેજ
 દ્રવ્યો આણેલું તેવું દોષિત લોજન ન લે (પૂર્વે વિશેષિ
 અવિશેષિ કોટી જતાવી ગયા છે તે જોવી)

સનિહિ ચ ન કુઙ્વિજ્ઞા, અણુમાયંપિ સજા ।
મુહાજીવી અસંવદ્ધે, હવિજ્ઞ જગનિસ્તિ ॥૨૪॥

સાધુએ પોતાની પાસે જરાપણ ખાવા પીવાની વસ્તુનો સંબંધ ન કરવો, (રાત્રીમાં જરાપણ ન રાખવું. દીવસે મૂર્છાથી વધારે લાવી સંઘરવું નહીં) તથા મુધાણવી એટલે બહુરચની સાથે કોઈ પણ જાતનો પરીચય કે તેને કાસારી લાભ બતાવ્યા સિવાય નિર્દોષ સોજન ઉપર સતોષ સાધુએ રાખવો, તથા કમળના પાન ઉપર ખાણી નિવેંપ રહે, તેમ પોતે નિવેંપ રહી જગતના બધા જોડા હાલતાકે સ્થિર હોય તેમનું ધ્યેય કરતો વિચરે

લૂહવિત્તી સુસંતુદ્ઠે, અપિચ્છે સુહરે સિઆ ।
આસુરત્ત ન ગચ્છિજ્ઞા, સુચ્ચા ણ જિણસસાણા ॥૨૫॥

વાદ્ય શણા વિગેરે બાફેલા હોય જેમાં ઘી તેલ વિશેષ ન હોય તેવા હુખખા સોજન ઉપર સદા સતોષિ રહે તથા ઇન્દ્રિયોના નિરોધ કરે એટલે ઉનોદરી (મીતાહાર) કરે અને દુકાળ વિગેરેમાં થોડું મળે તો પણ સતોષિ રહે તથા સાદુ નિરસ આહુ હુખખુ મળવા છતાં ગુરૂ પાસેથી જીનેશ્વરનું વચન જે કોયના માઠા ફળ બતાવનાર છે તેને સાબળીને બીજા ઉપર કાધ પણ ન કરે (મનમાં પણ રીઝ ન રાખે) વીતરાગનું વચન આ પ્રમાણે છે.

જહા ચરહિ ઠાણેહિં જીવા આસુરત્તાએ કમ્મ
 પકરેંતિ, તજહા-જોહસીલયાએ પાહુડસીલયાએ
 જહા ઠાણે જાવ જળં મણેસ પુરિસે અણ્ણાણી
 મિચ્છાદિંદ્રી અકોસઙ્ગ હણઙ્ગ વા ત્ત ણ મે સ્સ
 કિચિ અવરજ્ઞઙ્ગિત્તિ, કિં તુ મમ ણ્યાણિ વેયણિ-
 જ્ઞાણિ કમ્માણિ અવરજ્ઞઙ્ગિત્તિ સમ્મમહિયાસ-
 માણસ્સ નિજ્જરા એવ ભવિસ્સઙ્ગિત્તિ સૂત્રાર્થઃ॥૨૫॥

જીવો ચાર જગ્યાએ અસુરપણાનું કર્મ બાપે છે ક્રોધથી
 તથા પ્રાપ્ત શીલ પણ જોવા સ્થાનાગ સૂત્રમાં બતાવ્યું છે તે
 જોવા જ્યાં સુધી કે આ પુરૂષ અજ્ઞાની મીઠ્યા દ્રષ્ટિ આક્રોશ
 કરે અથવા હ્રોષે ત્યાં સાધુએ વિચારવું આમારો જરા પણ
 અપરાધ કરતો નથી પણ ખરીરીતે, એ પુરૂં ને કર્મ કયાં
 તેનો અરેખરો દોષ છે એવું પોતે મનમાં ચિંતવે તેને નિર્જ-
 રાજ થાય (તના અશુભ કર્મ દૂર થઈ જાય છે અદ્વીતીયા
 સ્થાનાગ સૂત્રનો પુરો પાઠ નથી પણ એમ સૂચવ્યું કે ક્રોધના
 અનેક કારણો હોય ત્યાં પણ સાધુએ બીજાનો દોષ ન કાઢના
 પોતાના પુરૂં કર્મનો દોષ કાઢીને સતોષથી હ્રુબ સહન કરવું)

કન્નસુકલેહિં સદ્દેહિ, પેમ્મં નાભિનિવેસણ ।

દારુણ કર્કસં ફાસં, કાણં અહિઆસણ ॥૨૬॥

હાનને આનંદ આપનારા વેણુ વિણુ અથવા પોતાની
સ્તુતિમા પ્રેમ ન કરે તથા કઠોર એવા ખરાબ સ્પર્શને થયું
અતોપથી દાયાવડે સહન કરે આ સૂત્રમા હાનથી લખને દાયા
સુધી પાંચ ઈંદ્રિયોના સમર્થિયને દૂર કરવાન બતાવ્યું એટલે
અનુકુળમા રાગ ન કરવો તેમ પ્રતિકુળમા દ્વેષ પણ ન કરવો

પ્રિયુહં પિવાસ દુસ્તિજ્ઞે, સીઝણં અરહં મયં ।

અહિઆસે અન્વાહિઓ, દેહદુક્કલં મહાફલં ॥૨૭॥

બૂખ તરસ ખરાબ પધારી કહી જરમી અસ્તિભય વિગે-
રમા પોતે મોડું રાકડું ન કરે પણ ખરાબ શય્યા, એટલે
સૂવાની જમીન ઉંચી નીચી હોય, અને અતિ તે મોડુનીય
કર્મની હોય, અથવા વાઘ વિગેરેથી ભય આવે, અથવા ત્યા
દુખ થાય, ત્યા એમ ચિંતાવવું કે શરીરમા હાલ જેટલું દુખ
ભોગવશું તેટલું ભવિષ્યમા સારા ભાગ માટે એટલે મોક્ષ
આપનાર થશે શરીર અસાર છે અને મોક્ષ માર છે એવું,
મનમા વારંવાર ચિંતે

અત્યંગયંમિ આઙ્ચે પુરત્યા અ અણુગ્મણ ।

આહારમડય સન્ન, મળસાવિ ણ પત્થણ ॥૨૮॥

સૂયે આથમ્યા પછી સત્રીમા અથવા સૂયે ઉગ્યા પહેલાં

પરોઢીએ આહાર રૂપ કોઈ પણ વસ્તુને સાધુ મનથી પણ
ચાએ નહીં તે આવાનું કે તે સખધી બોલવાનું પણ
હોયજ કયાથી ?

અતિંતિણે અચવલે, અપ્પમાસી મિઆસણે ।

હવિજ્જ લઅરે દંતે, થોવં લહુ ન ચિંસણે ॥૨૯॥

કદાચ દિવસે પણ આહાર ન મચ્યો હોય તે પણ સાધુ
અતિન્તિણા (ન બહાનનારો) બને, તથા ન મળતા થયે
પણ ન થાય, કિંતુ સ્થિર અને શાંત બને, જરૂર પડે થોડું
બોલે, આહાર મળતા હોજરી પાચન કરે, તેણે થોડું લોજન
લે, કદાચ ગૃહસ્થ થોડું આપે, તે તેની નિહા કે તિરસ્કાર
ન કરે

ન વાહિરં પરિભવે, અત્તાણં ન સમુક્સે ।

સુઅલાભે ન મજિજ્ઞા, જઞ્ઞા તવસ્સિવુદ્ધિણે ॥૩૦॥

પોતે બીજાને બીસીઆણો ન પાડે, પોતાની પ્રશંસા ન
કરે સિદ્ધાંત લણવાથી અહુકારી ન થાય, કે હું પડિત છું,
લગ્નિ વાળો છું, (જે જોઈએ તે બીજાને નહીં મળતાં મને
મળે છે,) અથવા હું ઉચ્ચ જાતીનો છું તથા તપશ્ચર્યા વાળો
છું તથા બુદ્ધિથી શ્રેષ્ઠ છું, એ પ્રમાણે કુળ બળ રૂપના સ-
ખધમા પણ અહુકાર ન કરે, કે હું કુળવાન છું રૂપ વાળો
છું, બળવાન છું

સે જાણમજાણં વા, કટ્ટુ આહમ્મિઅ પય ।

સવરે સ્વિપ્પમપ્પાણં, વીઝં ત ન સમાયરે ॥૩૧॥

સાધુએ બાણુતા અથવા અજાણુતા સમદ્રેષને વશ થઈને
મૂળ ઉત્તર ગુણોમા દોષ લગાડયા હોય તો ગુણપાતે બોલી
ભાય, અને ફરીથી તેણે પાપ ન થાય તેવી સલાહ રાખે, અને
આત્માને કબજામા રાખે કે ફરીથી તેણે દોષ ન લાગે

અણાયારં પરક્કમ્મ, નેવ ગૂહે ન નિણ્હેવે ।

સુઈં સયા વિયડભાવે, અસસત્તે જિહ્વિદિ ॥૩૨॥

અનાયાર સેવીને (પાપ કરીને) જરા પણ હુપાવણ
નહી, એટલે ગુણપાતે, જેવી હઠીકત હોય તેની પુરેપુરી કહેવી,
(સૂત્રમા ગૂહન અને નિન્હવ શબ્દ છે, તેનો અર્થ એ છે કે
થોડું હુપાવે તે ગૂહન અને બીલકુલ ઉડાવી દે તે નિન્હવ
છે,) પોતે નિરતર પવિત્ર એટલે નિમંજળ શુદ્ધિ વાળો રહે,
તથા ખુશલાભાવ વાળો તથા બીલથી પરવશ થએલો ન બને
તથા ઇદ્રિયોના પ્રમાદ દૂર કરીને રહે

અમોહ વયણ કુજ્ઞા, આયરિઅસ્સ મહપ્પણો ।

તં પરિગિજ્ઞ વાયાણ, કમ્મુણા સવવાયણ ॥૩૩॥

આત્માય અથવા જ્ઞાન વિગેરે ગુણોથી બીજા મોટા સા-

उवसमेण हणे कोहं, माणं मद्वया जिणे ।

मायं चज्जवभावेण, लोभं सतोसओ जिणे ॥३९॥

હવે તે દોષોને દૂર કેવી રીતે કરવા તે કહે છે શાંતિ રાખીને ક્રોધને છોડે (ગમખાયા) અને માન છે, તેને ક્રોધ-મજતાથી નાશ કરે સરળભાવે કષ્ટનો ત્યાગ કરે, અને સતોષ (નિઃપ્રહતા) થી, લોભનો જય કરે, એટલે ઉદયમા આવ્યા હોય તો દૂર કરી નાખે, અને બીજા ચવા કે નહીં, (દાબીરાખે) કોહો અ માણો અ અણિગ્ગહીઆ, માયા અ લોભો

અ પવહૂમાણા । ચત્તારિ એ કસિણા કસાયા,
સિચતિ મૂલાઈ પુણભવસ્સ ॥૪૦॥

હવે પરલોકના દુઃખ બતાવે છે ક્રોધને અને માનને જો કષ્ટભા ન રાખ્યા હોય, અને કષ્ટ તથા લોભને વધવા દીધ હોય, તો તે ચારે સપ્રજ્ઞ પશુ પોતાનો ભાવ દુષ્ટરૂપે બળવતા ફરીથી અશુભ ભાવ બળવડે મસાર બીજને સિંચે છે, (ફરીથી સમારમા ભ્રમણા કરાવે છે)

रायाणिएसु विणय पउंजे, धुवसीलयं सयय न
हावइज्जा । कुम्मुव्वअल्लीणपलीणगुत्तो, परक्कमिज्जा
तवसजमंमि ॥४१॥

એથી સાધુએ શુ કરવું, તે બતાવે છે, પોતાનાથી પહેલા
 દિક્ષા લીધેલા અથવા જ્ઞાનથી અથવા ઉન્નતરથી જે યોગી હોય,
 તે સ્નાયિક કહેવાય છે, તેમનો વિનય કરવો એટલે તેમને
 આવતા ભેદ પોતે ઉભા થવું, આસન આપવું, અને યથા યોગ્ય
 વદન કરવું, તથા અદારહંભાર જે, પ્રદાયથા વૃત્તના ભેદ છે
 તેને નિરતર છોડે નહી, અર્થાત્ પુરા પાળે, તથા કથબાની
 માફક પોતાની ઈદ્રિયો અગ ઉપાગને વશમા રાખીને તપથી
 પ્રધાન એવા સ્વયમમા વર્તે (ઇદ્રિયોને કબજામા રાખીને
 સ્વયમ પાળે, અને યોગીનો વિનય રાખે)

निदं च न बहु मन्त्रिजा, सप्पहासं विवर्जण ।

मिहो कहाहि न रमे, सज्झार्यमि रओ सया॥४२॥

ઘણી નિદ્રા નકરે તથા ઘણું હસવાનું પણ છોડી દે
 સ્ત્રી સખથી અથવા કામ વિહારની કથાઓ છોડી દે, પણ
 બહુવા ગણવામા રાત દિવસ ચક્રત રહે

जोग च समणधम्ममि, जुजे अनलसो धुवं ।

जुत्तो अ समणधम्ममि, अट्ठ लहड्ड अणुत्तर।४३।

મન વચન ક્રયાના વેપારને નિરતર આગસ રહિત થઇને
 સાધુના દગ પ્રકારના યતિ ધર્મ તે ક્ષમા વિગેરેમા ચોળે
 કારણ કે તેમા રહેલો સાધુ સર્વોત્તમ અર્થ જે સમ્યગ્ જ્ઞાન

વિગેરે છે, તેને મેળવે એટલે મનથી ભણવામા ઉત્સાહ, સમ્મ-
નારો, અને વચનથી ઉચિત કાળમા ભણનારો તથા કાયાથી
કપડા વિગેરેની પ્રતિલેખના કરનારો જ્ઞાન દર્શન વિગેરેને મેળવે
અને છેવટે મોક્ષપણ મેળવે

इहलोगपारत्तहिअं, जेण गच्छइ सुगई ।

बहुस्सुअं पज्जुवासिज्जा, पुच्छिज्जत्थविणिच्छय४४।

જેમા આ લોક અને પરલોકનું દિવ છે, અને જેના વડે
સુખતિ પ્રાપ્ત થાય છે એટલે આ લોકમા અપમાન ન થાય,
અને ગ્રેષ્ઠ કર્તવ્યથી સ્વર્ગ અને મોક્ષ મળે તે જ ને હિત જેનાવી
થાય છે, તે જ્ઞાન આપનાર દોષા બહુ થુન (ગીતાંથી માધુ)
ને રોયે, એટલે તેમની સેવામા રહીને સનના નસ નવા વિષ-
યોને જાણે અને પોતાનું હિત ડેમ થાય તેનો નિશ્ચય કરે.
हत्थं पाय च कायं च, पणिहाय जिइदिए ।

अह्मिणगुत्तो निसिए, सगासे गुरुणो मुणी ॥४५॥

હાથ પગ અને કાયા તેને ઝળખામા રાખીને ઇન્દ્રિયોને
જીતીને એકાગ્ર થાને આસન સ્થિર કરીને ગુરુપાસે મુનિજેમે
(એટલે ભણવામા કે ગુરુના કાર્યમા, ગિર ચિત્ત કરે)

न पक्खओ न पुरओ, नेव किञ्चाण पिट्ठओ ।

न य ऊरु समासिज्जा, चिट्ठिज्जा गुरुणत्तिए ॥४६॥

શુરૂના, પડખામાં અથવા મોઢાની સામે અથવા શુરૂની પાછળ બેસવું નહીં, તેમ શુરૂના ઢાંચણને, અડધીને ન બેસે, પણ એવી રીતે બેસેકે, શુરૂની દૃષ્ટિ સામે રહે, અને બીજાને વદન કરતા વિધન ન થાય તેમ જસ બાણુ ઉપર બેસે, (જોકે બેમવાથી પોતાના શરીરથી શુરૂ અપમાન (આશાતના) થાય, અને પડખામાં અથવા પાછળ બેમવાથી દૃષ્ટિ ન પડે, મામે બેસેતો બીજાને વદન કરતા પણ અડધણુ થાય માટે વિચારીને જ બેસે

અપુચ્છિઓ-ન ભાસિજ્ઞા, ભાસમાણસ્ત અતરા ।

પિટ્ઠમંસ ન રાહજ્ઞા, માયામોસ વિવજ્જણા ॥૪૭॥

શુરૂને પુછ્યા વિના તથા કાગ્યુ વિના બોલવું નહીં, તથા શુરૂ બોલતા હોય, તે વખતે વચમાં બોલે નહીં, તેમ પછ-વાડેથી નિકા પણ ન કરે તેમ કપટ શુકત જુઠને છોડી

અપ્પત્તિઅ જેણ સિઆ, આસુ કુપ્પિજ્ઞ વા પરો ।

સવસો ત ન ભાસિજ્ઞા, ભાત્ત અહિઅગામિણિ ॥૪૮॥

જે બોલવાથી બીજાને અપ્રીતિ થાય, અથવા એકદમ બીજાને ક્રોધ થાય એવું વચન માને હોડમાં અદ્વિત કરનાર બાણીને માધુએ સર્વ અવસ્થામાં ન બોલવું

વિદ્ઠ મિઅ અસવિદ્ધ, પહિપુત્ર વિઅં જિઅં ।

ગિહિસંધવં ન કુંજો, કુંજો સીંહૂર્હિ સંધવં ॥૫૩॥

ત્યા રહેતા ધર્મ કયાની વિધિ કહે છે, બીજા સાધુ હોયે નહીં, અથવા બીજા શ્રદ્ધસ્થ ન હોય, તેવા સમયે સ્ત્રી માથે ધર્મની કથા પણ ન કરવી, તેમ પુરુષો સાથે પણ વિચારીને ઉચિત કથા કરવી, એટલે શ્રદ્ધસ્થનો વધારે પરીચય રહેલું વધતા સાધુની ધર્મ બુદ્ધિ ઓછી થાય અને ગુરુભક્તિને બદલે શ્રદ્ધસ્થનાજેવી, મિત્રતા થાય માટે માધુએ શુદ્ધિ માધુઓના પરીચય રાખવો એટલે શુદ્ધોની વૃદ્ધિથી ઠક્યાણ થાય

જહા કુંકુડપોઅસ્સ, નિચ્ચં કુલલઓ મયં ।

एवं खुवंभयारिस्सं, इत्थीविग्गहओ भयं ॥५४॥

જરૂર પડે શ્રદ્ધસ્થનો પરીચય કરવો પડે તો પણ સ્ત્રીનો તો ન જ કરવો તે કહે છે જેમ મરઘીના બચ્ચાને ખિલાડીનો હુમ્મશા લય રહે છે, તેમ સ્ત્રીના શરીરથી સાધુને પ્રભાસય લગતો લય રહે છે મૂળ સૂત્રમા વિશદ શબ્દ છે, તેનો અર્થ એ છે કે, સ્ત્રી જીવતી ન હોય પણ દેહત વિનહ એટલે એટલું શરીર મહા રૂપે પડેલું હોય, તો પણ સાધુને વિચાર કરાવે છે (તો જીવતી સ્ત્રીઓનું તો કહેવું જ નહીં)

चित्तभित्ति न निज्झाए, नारि वा सुअलकिअं ।

भकूखरपिच ददूण, दिदिठ पडिसमाहरे ॥५५॥

એટલા માટે બીજાં કે કાંઈકે મા ઓતરેલી સંચેતન
અથવા અચેતન ચીજગાર કરતી અથવા ન ચીજગાર કરેલી
ઓને પોતે જુએ । રી અને પ્રદાય જોવાય તો પણ ઝગકતો
સૂયની માફક તેને માની તેની ઉપરથી દષ્ટિ પાછી ખેંચી લેવી
હૈત્યપાપપેલિચ્છિન્ન, કંણનાસંવિગપિઅં ।

અંવિ વાસસયં નારિ, વમયારી વિવજ્જણ ॥૫૬॥

હાય પગની કપાએની અથવા કાન નાક જેના કઠરૂપો
હોય અથવા સો વરસેની ઘેરડી ડેસી હોય, તો પેણ પ્રેક્ષ્યારી
એટલે માધુર્ય આરિતરૂપી ધન સ્ત્રીરૂપી ચારાવી ને છુટાય, માટે
તે તરફ દષ્ટિ ન કરવી, આ ઉપરથી એમ સમજવું કે જપારે
એવી કઠરૂપી જુદી આંધી સાધુને લાય છે, (તો રૂપવાળી અને
જીવાન આંધી તો પુછવું શુ ?) માટે સ્ત્રીને વર્જવી

વિભૂતા ઇત્થિસંસગ્ગો, પળીઅ રસમોઝણ ।

નરસ્તઽત્તગવેસિસ્મ, વિસં તાલુડ જહા ॥૫૭॥

વની (સાધુએ આટલું ન કરવું, તે કહે છે) ગૃહસ્થની
માફક વચની શોભા તથા સ્ત્રીનો પરીચય તથા ધી તેવ માલ
મથાલાનું ભોજન આ જો માધુ ત્યાગે નહિ, તો તેને પરવો
કનુ હિન ચિતવના અમૃત સમાન સાધુ પણ મૂરીને, હળા
હળા ઝેર સમાન સસાર પ્રમણ મલે છે

અંગવચ્ચંગસંઠાનં, ચારુલ્લવિઅપેહિઅં ।

इत्थीण त न निज्झाए, कामरागविवद्ढणं ॥५८॥

સ્રીના અગ્ર તેમજ વિગેરે છે, અને અંત્યગ્ર તે આખા વિગેરે તથા ગરીરનો આકાર (હાલ આત્મ ચેષ્ટા) તથા મધુર યોલ્લવુ, તથા નિહાળીને જોવું, એ સ્રીઓનું જે કંઈ છે, તે કામરાગને વચ્ચારનારૂં જાણીને તે તરફ સાધુ લક્ષ ન રાખે (આ પુર્વે દેખવાનું નિષેધ કર્યો છતાં ફરી કહેવાનું કારણ હાલ લાલ પ્રધાન છે તેથી જુદું લીધું છે)

वितणसु मणुव्वेसु, पेम नाभिनिवेसए ।

अणिञ्चं तेमिं वित्राय, परिणामं पुग्गलाणइ॥५९॥

પાત્ર ઇન્દ્રિયાના મનોહર મુખદાર્ઢ શબ્દ વિગેરે વિષયોમા સાધુએ પ્રેમ ન કરવો, તેમજ વિપરીતમા દ્રેષ ન કરવો--શકા (કાનનું મુખ વિગેરે ન ઇચ્છવું એવું પુર્વે કહેવું છતાં અહીં ફરીથી ગાભાટે કયું ?—ઉત્તર--ખીજા જગણું કહેવાથી વિશેષ લાલ ધાય તે માટે કહેવું છે, માધુ છત્ર વચન પ્રમાણે વિચારેકે તે વિષયોનું સ્વરૂપ પણ કે વિરૂપના અનિત્ય છે, સધું માત્ર છે, જોવા પુરતીજ છે, વિગેરે પુદ્ગલોના પરિણામને વિચારે તે કહે છે

पोग्गलाण परिणामं, तेसिं नच्चा जहा तथा ।

વિળોઝતળ્હો વિહરે, સીઈમૃણ અપ્પગા ॥૬૦॥

વારવાર મનોદા અને અ મનોદા જોવા બને પ્રકારના પદાર્થોના સ્વરૂપને વિચારે કે આતુ પરિણામ હુ આવશે. લાભ કેટલો છે અને હાની કેટલી છે, તે વિચારીને તૃષ્ણા છોડીને કોઈ વિગેરેને દૂર કરી અવ્યસ્થ પરિણામે વિચરે (આ સળધમા દુકી કથા કહી છે) (એક રાજાની દેવાગના જેવી રાણી હતી. તેણે રૂપ અયાગ હતું તેને જોવા માટે સૂર્ય પણ સમર્થ ન હોતો. એવી રીતે ચાખવાથી તેને જોવા અનેક પુરુષો ઈચ્છતા હતા, કોઈ પવન નિમિત્તે અમુક વખતે જાગીઆમા કોઈએ જવું નહી, એવો ગમતો હોયે પીડાવ્યો, પણ ધનાઢય રસિક મુવાનો પરાદીએ જઈને રાણીનું રૂપ જોવાને માટે જાગમા જાઠો ઉપર સતાયા, પણ રાણી કોઈ પણ કારણથી ત્યાં આવી નહી, પણ રાજાએ પરીક્ષા લેવા માટે પહેરો મૂક્યો હતો, કે મારી આજ્ઞા લોકો પાળે છે કે નહી ? પછી અદર રહેલા મુવકો જૂખથી કટાણી ધીરે ધીરે બહાર આવવા લાગ્યા, રાજાએ પણ પોતાનો હાથ નિમાડવા માટે જાગની અદરના બરાઈ રહેલા મુવકોનો એકે એકનો ચીત્તેહ કરાવ્યો. આ પ્રમાણે રૂપ જોવાના રસીયા જૂરે હાલે મુવા, તે પ્રમાણે દરેકમા સમજવું કે ઇન્દ્રિયોના વિવેચ સુખ નહી પણ દુખજ આપનારા છે, તેથી સાધુએ પોતે મોક્ષમાજ રકન રહેવું

જાડ સદ્ગુણ નિવૃત્તો, પરિઆયદ્રઘાણમુક્તમ્ ।
તમેવ અણુપાલિ જા, ગુણે આયરિઅસંમણ ॥૬૧॥

જે ઉત્તમ ગુણ સ્વીકારવા રૂપ શ્રદ્ધાવદે અવિરતિ
(સંસાર) રૂપ કાલવથી નીકળ્યો છે, અને હિંદુરૂપ ઉત્તમ સ્થા
નને પામ્યો છે, તે ચારિત્રને પુર્વની સુદતી શ્રદ્ધા માફકજ
ચતુર્થી પ્રાપ્તે, અને આચાર્ય તથા તોચ કર વિગેરેએ જે,
મહામતુરૂપ ગુણોનું બહુમાન કરેલું છે, તે ગુણો મેળવવા
પ્રયત્ન કરે, બીજા આચાર્ય શ્રદ્ધાનું વિગેરેવળજ ગુણો કરે છે,
(એટલે મહામતોને બૃહદે શ્રદ્ધાનું વિશેષણ લીધું, જેની શ્રદ્ધા
પૂર્ણ હેમ, તેજ મહામતો બરાબર રીતે પાળી શકે છે) પણ
એ શ્રદ્ધા આચાર્યને સમન એટલે આચાર્ય જે પ્રમાણે કરે
તે પ્રમણે શિષ્યે વર્તવું, પણ પોતાની ઇચ્છાકે કદાચકથી
કલ્પકીત ન થવું

તવં ચિમં સજમજોગય ચ, સજ્ઞાયજોગ ચ સયા
અહિદ્રઠણ । સુરે વ, સેણાડ સમુત્તમાડહે, અલમ-
પ્પણો હોડ અલ પ્રેસિં ॥૬૨॥

આચાર પ્રભુમિત્ર કળ કરે છે તપ તે બાર પ્રકારનું
અણુસણ વિગેરે છે, તે સાધુઓને જીવીતું છે, અને પૃથ્વી
વિગેરે જીવેનું રક્ષણ છે સયમ પ્રેમ છે, અને (તત્ત્વમા

રમણતા રહે માટે) સ્વાધ્યાય યોગમાં એટલે બલવામાં હમેશાં રક્ત રહે, જીહ્વા તપમાં બલવાનુ આવી ગયું છતાં જુદું બલવવાનું કારણ જાણ મેળવવું તે આચાર્યનું મુખ્ય સાધન છે વળી બહાદુર યોધા શત્રુની ચાર પ્રકારની સેના સામે લડતા ઘેરાએલો પોતાના ગજાથી અને બળથી જ્યુમેન્ટે છે, અને શત્રુઓને મારી પાછા હાથે છે, (તે પ્રમાણે સાધુઓ સુખ તપ વિગેરે શત્રોથી સજ્જિત થઈ ઇન્દ્રિય અને કષાયોથી ઘેરાયો છતાં તેમને કબજે લઈ પોતાના શુદ્ધાચારમાં રહે, જેથી પોતાનું તથા પોતાના આશ્રિતોનું રક્ષણ કરી શકે)

સજ્જાયસજ્જાણરયસ્ત તાદુળો, અપાવભાવસ્ત ત્વે
રયસ્ત । વિસુજ્ઞઈ જસિ મલં પુરેકઢં, સમીરિભં
રુપ્પમલં વ જોદ્ધણા ॥૬૩॥

કરીથી તેજ કહે છે—સ્વાધ્યાય તેજ સાધ્યાન તેમાં રક્ત રવ અને પરનું રક્ષણ કરનાર તથા લખિંધ વિગેરેની અપેક્ષા રહીત શુદ્ધ ચિત્તવાળો તપમાં પણ યથા શક્તિ રક્ત હોય, તે સાધુને પુર્વ ભવોમાં કરેલા પાપકૃપ એક દ્વંદ્વ થઈ જાય છે જેમકે આદીને અગ્નિમાં તપાવવાથી કાટ બગોળાય અને સૂળકટી થાય તે પ્રમાણે સાધુને પણ પોતાના કર્મ નુકસાન જ્ઞાન વિગેરે આત્માના નિર્મળ શુભો પ્રગટ થાય છે,

સે તારિસે દુઃખસહે જિહંદિયે, સુણે જુતે અમમે
અકિંચણે । વિરાયડે કમ્મઘણમિ અવગણ, કસિ-
ણભપુઢાવગમે વ ચદિમિ ॥૬૪॥

તિવેમિ॥આચારપણિહી ણામ અજ્ઞયણં સમત્તં॥૮॥

પુરે કહેલા પ્રમાણે શુણેમા રક્ત સાધુ દુ ખથી છતવા
થેઅથ એવી જે ઇદ્રિયો છે, તેને છતનારો અને શુતજ્ઞાનથી
મુક્ત પોતે મમતા છોડીને કોઈપણ જાતનો પરીગ્રહ રાખ્યા
વિના જેમ વાહજા ફર થવાથી નિર્મળ આકાશમા ચંદ્રમા
શેલે, તેમ સાધુના જ્ઞાન આવરણોય વિગેરે ઘાતી કમંદ્રુપ
વાહજા ફર થતા મેળવેલા કેવળ જ્ઞાન રૂપ નિર્મળ પ્રકાશવડે
દીપે છે, સુત્ર અનુગમ કહો, નયો પુવ માફક જાણવા, આ
કમુ અધ્યયન સમાપ્ત

વિનય સમાધિ નામનુ નવમુ અધ્યયન કહે છે

જાયા અધ્યયનમા કહ્યું કે આચારમા, ચિત્ત સ્થિર કરનારનું
વચન નિરવધ હોય છે તેથી તેમા યત્ન કરવો, એવું કહેલું અને
આ અધ્યયનમા યથા ઉચિત વિનય વાળો, હોય તેનેજ આ
ચારમા ચિત્ત સ્થિર હોય છે (અર્થાત્ આચારમા રહેલાનું
વચન નિર્મળ હોય અને જે સાધુ ઉચિત વિનય કરનારો હોય
તેનું આચારમા ચિત્ત સ્થિર હોય,) કહ્યું છે કે

આયારપણિહાણાંમિ, સે સમ્મ વટ્ટઈ વુહે ।

પાણાદીણ વિણીએ જે, મોક્ષદ્રૂઠા નિવ્વિગિચ્છણે । ૧૬

આચારમા તેજ સ્થિર ચિત્ત વાળો પડિત સાધુ સારી રીતે ચાલે છે, કે જે જ્ઞાન વિગેરેમા વિનીત (વિનયવાળો) છે, અને મોક્ષના માટે શક્ય રાખ્યા વિના ઉદયમ કરે છે આ બનેના મબધ વડે આ અધ્યયન આવેલું છે, તેના ચાર અનુયોગદ્વારનો પુર્વ માફક ઉપન્યાસ કરવો, જ્યાં સુધી નામ નિષ્પન્ન નિરોધો આવે, તેમા વિનય સમાધિ એવું બે પદવાળું નામ છે, તેના નિરોધો કહે છે

વિણયસ્સ સમાહીએ નિક્કલેવો હોઠ્ઠ દોણ્હવિ ચડઘ્ઠો ।
 દન્વવિણયાંમિ તિણિસો સુવણ્ણમિચ્ચેવમાર્હણિ । ૩૦૯ ।

વિનય એ પ્રસિદ્ધ તત્વ છે તથા સમાધિ એ બનેના નામ વિગેરે ચાર ભેદે નિરોધ છે, નામસ્થાપના મુગમને છોડીને દ્રવ્ય વિનય કહે છે 'જ્ઞ' શરીર ભવ્યશરીરએ બનેથી જુદા તિનિશ (એક જાતનું વળી જાય તેવું લાકડું) છે અને તે રથ વિગેરેના ભાગોમા (હાલ ખુરસીઓ વિગેરેમા) વપરાય છે તેના વળવાના ઉત્તમ ગુણથી વપરાય છે, તેજ પ્રમાણે સોનું વિગેરે જે નરમ ધાતુ છે, જે વાદ્યુ વળે છે, તે કડા કુડગ વિગેરેમા વપરાય છે, તે વળવાને દ્રવ્ય વિનય કહે છે, તે

અમાણે તેવા તેવા રૂપવાળા બીજા પણ લેવા અર્થાત્ બીજા
વળનારી વસ્તુઓ પણ લેવી હવે બાવ વિનય કરે છે

લોગોવપારવિણઓ અત્યનિમિત્તં ચ કામહેતુ ચ ।

અયવિણય મુક્તવિણઓ વિણઓ સ્વલુ પંચહા
હોઈ ॥૩૧૦॥

લોકમા જે વિનય કરાય છે, તે વિનય આજરૂ મેળવવાને
માટે છે, તથા પૈસા પેદા કરવા તથા સસાર સુખધે કરવા
તથા ભયને માટે વિનય કરે છે, તથા મોક્ષ માટે શુદ્ધ વિગેરેના
એમ ઉપચારથી પાત્ર પ્રકારનો વિનય છે, તે હવે ખુલાશાથી
બતાવે છે

અવમુદ્ઠાળ અજલિ આસપ્પદાણં અતિહિપૂઆ ય ।
લોગોવપારવિણઓ દેવયપૂઆ ય વિહવેણ ॥૩૧૧॥

ઘેર આવેલાની સામે ઉભા થવું, હાથ નેડી વિનય
કરવી, ખેસવાને આસન આપવું, આ વિનય પ્રાપ્ત ઘેર આ-
વેલાને કરાય છે, તથા જે અતિથી છે, તેને લોગને જમાડવું,
વિગેરે પણ વિનયમા છે, તથા દેવતાની પૂજા મોક્ષાની શક્તિ,
અમાણે બળિ વીગેરે આપીને કરવી, તે પણ આજ વિનયમા
છે, (મોક્ષનું સ્વરૂપ જુદાયા વિના તથા સુત્રની પીછાણ ચુપા

વિના દેખાદેખી જે વીતરાગ દેવ સિવાયની દેવ પુત્ર થાય
તે આમાં ગણેલી છે

અદ્ભાસવિત્તિછંદાણુવજ્રણ દેસકાલદાણં ચ ।

અવ્મુદ્દાણં અજલિમાસણદાણ ચ અત્યક્ષા ૩૧૩ ।

અર્થ વિનય કહે છે—ચંદ્ર વિગેરેની પાસે રહેવું, અને
તેમની ઈચ્છાને તોળેયવું, તથા હરકર વિગેરેમા મોટા રાજાને
દેશકાળને ચોખ્ય મહત્ત્વ કરવી તથા તેમનું બહુ માન કરવા
ઉભા થવું, વિગેરે પુર્વે કહ્યા મુજબ કરવું, તે છે (જેના
પાસેથી પૈસા મળે તેવા પુરૂષની આગતા સ્વાગતા કરવી, તેના
મુખ્ય હેતુ પૈસાનો ફાવણી તેને અર્થ વિનય કહેવું છે)

એવમ્ કામવિજ્ઞો ભણ્ અ નેઅવ્વમાણુપુલ્લીહ ।

મોક્ષમ્મિ ઽવિ પ્વવિહો પ્રલુવણા તસ્સિમા હોહ ૩૧૩ ।

હવે કામ વિનય કહે છે—વેશ્યા વિગેરે દુરાચારિણી
સ્ત્રીઓનું સુહરુ રૂપ જોઈને તેનું મન રાગી રાખવાને માટે જે
વિનય કરાય તેનું નામ કામ વિનય છે, તેજ પ્રમાણે નોકરો
ઠે શુદ્ધાભો માલિકની પુશામત કરે તે જાય વિનય છે તે
પ્રમાણે મોક્ષ સૂર્યથી પણ પાંચ પ્રકારનો વિનય છે, તે હવે
બતાવે છે

દંસણનાણચરિત્તે તવે અ તહ્ ઓવચારિણે ચેવ ।

અંબુદ્રાઠાં અંજોલિ આસણદાં અભિગંહ કિંઈ અં
સુસ્સૂસણમણુગચ્છણ, સસાહણ કાય અદ્રઠવિહો ૩૨!

ઉભા થવું પૂછતા હાથ જોડવા આમન આપવું અભિગ્રહ
એટલે શુદ્ધની આજ્ઞાનું પાલન કરવું, કૃતિ કર્મ એટલે નમ-
સ્કાર કરવો તથા વિધિ પ્રમાણે ઘણું દર અથવા ઘણું નીચું
રહી શુદ્ધહાર્તાજની મેવા કરવી અને આવતાની સામે લેવા
જવું, તેમજ જતાની પાછળ મૂકવા જવું, એમ આઠ પ્રકારનો
કાયાનો વિનય છે

હિંઅર્મિઅઅંફરુસવાઈ અણુંવીઈમાસિ વાહોવિ-
'ળંઓ । અકુસલચિત્તનિરોહો કુંસલમણડદારણા
ચેવ ॥૩૨૨॥

હવે વચનનો વિનય કહે છે--હિત મિત અને અકઠોર
અને વિચાર પુર્વક વાણી સાધુએ બોલવી, જેનું પરિણામ
મુદર આવે, તે હિત છે તથા થોડા અક્ષરમા કહેવું, તે મિત
તથા જ્ઞાનમા સાબળતા ક્રોધ હત્યન્ન ન થાય, તે અકઠોર અને
વિચારીને બોલવું, એમ ચાર પ્રકારે વચનનો વિનય છે, મનનો
વિનય એ પ્રકારનો છે, એટલે આર્તધ્યાન અને રોદ્રધ્યાન વિગેરે
અકુશળ મનને રોકવું તથા ધર્મધ્યાન અને શુક્લ ધ્યાન જે

કુશળ લાવ છે, તેની ઉદ્દેશ્ય કરવી, આ પ્રતિજ્ઞ વિનય
આમાટે અનેકાનો કરવો ? તે શિષ્યના પ્રશ્નમા શુર કહે છે
પડિરુવો સ્વલુ વિણઓ પરાણુઅત્તિમદ્ઓ મુળેઅવ્વો
અંપડિરુવો વિણઓ નાંયંરો, કેવલીણ તું ॥૩૨૩॥

પ્રતિજ્ઞ એટલો ઉચિત વિનય તે તે વસ્તુની અપેક્ષાએ
પ્રાય આત્માથી જુદો અને મુખ્ય અનુવ્રતિજ્ઞ જાણવો, આ છ
વસ્થ (કેવળ જ્ઞાન વિનાના) સાધુઓ માટે પ્રાથે જાણવો,
અને આ પ્રતિજ્ઞ વિનય તે અપર (પોતાનો આત્મા) તેના
અનુવ્રતિજ્ઞ છે, તે કેવળ જાનીને જ હોય છે, કોરણુકે તેઓને
બીજાનો વિનય નહીં હોવાથી તેવી જ રીતે તેમના કર્મ અપે
છે, તેમનામા પણ ઇત્વર ( ) એકલે પ્રતિજ્ઞ ન
જાણેલા કેવળ જાણના હોય છે, હવે તેની સમાપ્ત કરે છે

એનો મેં પરિકહિઓ વિણઓ પડિરુવલકલ્લણો
તિવિહો । વાવન્નવિહિવિહાણં વંતિ અણાસાયણા—
વિણય ॥૩૨૪॥

આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞ લક્ષણવાળો ત્રણ પ્રકારનો વિનય
મન વચન અને કાયાનો છે, અને પેટા લેદ જોતા જાવન છે,
એવું તીર્થપદો કહે છે તે અનશ્ચાતના વિનયને હવે કહે છે,

‘માની’ શિષ્ય અકકક રહેવાથી સ્થલાકૃતિ ગણાયો છે, એટલે પોતાની જાતી કુલ વિગેરેનો ગર્વ કરી માની સાધુ-કેાધને નમતો નથી, તથા કેાધ વિગેરેથી ગુરૂ જે પાઠ આપે તે ન લે, તથા કપટ કરી ગુરૂને છેનરે, તથા પોને ઘણી નિંદા વિગેરે કરી બહુ નહી, એવા કુશિષ્યો ગુરૂ પાસેથી વિનય એટલે મ સારથી મુક્ત થવાનું સામ્રજ્ઞાન મેળવી શકે નહી (વિનય રહીત સાધુને સામ્ર બહુવવાનો અધિકાર નથી,) શિષ્ય કેમ ન બહુ, તે કહે છે, હું ઉચ્ચ જાતિનો થઈને આવા અધમ ચરણ ગુરૂ પાસે કેમ બહુ ? અથવા ગુરૂએ બુલ પડતા તેને ધમકાવ્યો હોય તો સીસ કરી બહુ નહી, અથવા કપટથી કહે કે, મને રાજ આપે છે, (હુ ખે છે) એમ કહી બહુ નહી, અથવા બહુવાના વખતમા ઉઘી જાય, અથવા પ્રમાદને વશ બની ગુરૂ કહે તે સાબળે નહી, આવા ચા-દોષોને અનુક્રમે જતાવવાનું કારણ એ છે કે બહુવામા તે પ્રમાણે દોષો વિદ્ય નાખે, બીજા આચાર્ય કહે છે કે શિષ્ય ગુરૂનો વિનય શીખતો નથી (હાલમા ગિધ્યો અથવા બીજા સાધુઓ પોતે બીજાનો વિનય કરવો પડશે, તેથી માત્ર માન ભગ થશે અથવા તેના વગમા રહેવું પડશે, તેવું વિચારી વિદ્વાન માધુઓ અથવા ગુરૂની પાસે ન બહુતા પડિતો રાખી બહુ છે, તેમા વિનય ઉડી જવાથી સાધુઓને યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી, અને આવકોનું દ્રવ્ય વ્યર્થ જાય છે, તે ખામ વિચારવા

જેવું છે,) આ પ્રમાણે વિનય ન કરવાથી તેનું શુ થાય છે, તે જડ મતિને અભૂતિ ભાવ થાય છે અર્થાત્ સાધુપણામા જ્ઞાનની વૃદ્ધિ તથા સમાધિનો આનંદ મળવો જોઈએ તે મળતો નથી, પણ તેના જે શુણ્ણ હોય તે પણ નાશ પામે છે, જેમકે વામનુ કૃષ્ણ વાસનો નાશ કરવા માટે ઉત્પન્ન થાય છે, તે પ્રમાણે સાધુ થયા પછી શુરૂ વિગેરેનો વિનય ન કરે, અને શાસ્ત્ર અધ્યયન ન કરે તો તેના ઉત્તમ શુણ્ણનો નાશ થાય છે, (પતિત ગણાય છે)

જેઆવિ મંદિત્તિ ગુરું વિદિતા,ઢહરે ડમે અપ્પસુઅત્તિ
નચ્ચા । હીલતિ મિચ્છ પડિવજ્જમાણા, કરતિ
આસાયણ તે ગુરુણ ॥૨૥॥

જે બહારથી સાધુ વેશ પહેરે પણ અંદરથી સાધુના શુણ્ણ ઉત્પન્ન થયા ન હોય, તેવા અગભીર પેટવાળો પોતે મદ છતાં પોતાના શુરૂને કાર્ધપણ મમત્તવતા સ્મૃતિ ન રહે, તેવું જાણીને કુશિષ્ય કહે કે આ ટહુર (બાળક જેવો) છે, તથા કંઈ સૂત્ર ભણ્યો નથી, જોમ જોતીને શુરૂનું અપમાન કરે છે, અથવા મરકરીમા કહે કે (આપ બહુ ભણ્યા છો) ‘બુબ ઉમરે વૃદ્ધ છો’ અથવા ઇર્ષાથી કહે કે ॥ મદ બુદ્ધિ વાળો છે, તું શુ ભણવાનો છે? જો કે જોમ શુરૂની આશાત

ના ન કરવી પણ તત્વ ન જાણ્યાથી તેમ જોલનારા શિષ્યે
 મિથ્યાત્વને પામીને ગુરૂની આશાતના કરે છે, એટલે તત્વને
 નહીં સમજીને ગુરૂની લઘુતા કરીને બધાનું અપમાન કરે છે,
 અથવા પોતાનું સમ્યગ્ દર્શન વિગેરેને નાશ કરવા રૂપ શિષ્ય
 આચરે છે તેનું કારણ કે એક ગુરૂની આશાતના કરવાથી
 બધા સાધુનો તથા બધા ગુણોની આશાતના થાય છે, (માટે
 શિષ્યે ગુરૂની ભુવ જોવા છતાં પણ અપમાન કરવું નહીં, પણ
 ફરીથી ધીરથી પૂછી પોતાના મનનું સમાધાન કરવું જોઈએ)
**પર્ગર્હ મદાવિ ભવતિ એગે, હરારાવિ અ જે સુઅ-
 બુદ્ધોવવેઆ । આયારમંતો ગુણસુદ્ધિઅપ્પા, જે
 હીલિઆ સિહિરિવ ભાસ કુજ્જા ૧૩॥**

માટે હીલના ન કરવી તે કહે છે—કર્મના વિચિત્ર ભાવ
 થી કવલાવિક કેટલાક વૃદ્ધ ગુરૂઓ મદ એટલે તિક્ષણ બુદ્ધિ
 સહીત હોય છે, એટલે કેટલાક વયોવૃદ્ધ છતાં સૂતનું જ્ઞાન
 જેમને પરિણમતું નથી, અને કેટલાક નાના સાધુઓ શ્રુત અને
 અને તિક્ષણ બુદ્ધિ સહીત હોય છે, એટલે ભુધિવાળા તથા
 સૂતના અભ્યાસી હોય છે, અથવા ભાવિની વૃત્તિને આગથી
 થોડા બાંધવાળા ગુરૂ હોય છે, પણ જ્ઞાનાદિ આચાર સુકત
 સર્વ રીતે હોય છે, અને ગુણોમા એટલે સાધુને યોગ્ય ઉપકરણ
 નો મશક કરનારા તથા સારા ભાવમા આત્માને રમણતા

કરાવનારા હોય છે, તેવા ઠરેક પ્રકારના ગુરૂને પૂજ્ય માનીને તેની હીલના (અપમાન) શિષ્યે ન કરવી, ભે તેમની હીવના કરે તો જેમ અગ્નિ બાજવદ્યમાન બની બાળો મૂકે છે, તેમ શિષ્યોને જ્ઞાન દર્શન ચારત્ર ગુણોનું નુકસાન થાય છે (ભે કે ગુરૂ તેને બાળવા કે તેના ગુણોને નાશ કરવા ઇચ્છતા નથી પણ તેના દુર્ગુણોથી, શિષ્ય દુર્દશાને પામે છે, અથવા તેના જ્ઞાન આદિ ગુણો ધીરે ધીરે નષ્ટ થાય છે.)

जे आवि नागं दंहरति नञ्चा, आसायए से अहिआय
होइ । एवायरिअपि हु हीलयतो, निअच्छई जाइपहं
खु मदो ॥४॥

ગુરૂને નાનો બાળીને, જે હીલના કરે, તેને બોધ આપે છે જેમ કેઈ નાનો સાપ ધારીને તેને છછેડવા ભય તે રીસાએલો સાપ કરડીને તેનું આહિત કરે છે, તેમજ આચાર્ય નાની ઉપરના હોય અથવા જ્ઞાનમા ઓછા હોય, તે પણ કારણે કરીને નાનાને ઘેટા બના-યા હોય, છતાં તેમની શિષ્ય હીલના કરે, તો તે શિષ્ય આ લોકમા અપમાન પામી મરી ને જે ઇન્દ્રિય વિગેરે બાતીમા સસાર જમણુ કરે ॥

आसीविसो वावि परं सुरुद्धो, किं जीउनासाउ
परं नु कुज्जा ? । आयरिअपाया पुण अप्पसन्ना,

અવોહિઆસાયણ નતિ મુકલો ॥૫॥

આ દૃષ્ટાત ઉપરથી, અહીંયા વિશેષ એ કહેવાનું છે કે સાપ કરતા પણ આચાર્યની આશાતના બહુ દુ ખદાઇ છે, સાપ કોપાયમાન થાય તો પ્રાણ કરતા વધારે શુ લે ? પરંતુ આચાર્યની હીલના તેને અબોધિ આપે છે, એટલે તેના સમ્યક્ત્વનો નાશ કરે છે તેથી તેને મોક્ષ મળતો નથી અને તેથી તે અનત સસાર જમણ કરે છે

જો પાવગ જલિઅમવક્કમિજ્ઞા, આંસીવિસં વાવિ
હુ કોવડજ્ઞા । જો વા વિસ રવાયઙ્ગી જીવિઅદ્ઠી,
એસોવમા ડસાયણયા ગુરુણ ॥૬॥

ખીજી દૃષ્ટાત આપે છે કે જે માણસ બળતા અગ્નિને Cદ્યે અથવા આપને કોપાયમાન કરે, અથવા જીવવાને વાસ્તે એર ખાય, જેવી રીતે તેનાથી તુકત્તાન છે પણ દાયદો નથી તેવીજ રીતે ગુરૂની આશાતના કરવી તે લવિધ્યમા શિધ્યના દુ ખતે માટેજ છે

સિઆ હુ સે પાવય નોં ઢહિજ્ઞા, આસોવિસો વા
કુવિઓ ન મકલે । સિઆ વિસં હાલહલંન મારે,
ન અવિ મુકલો ગુરૂહીલણા ॥૭॥

કહાવ્ય તેને દેવતાની કે મનની સહાયતા હોય તો તેને
અગ્નિ આપે નહીં, કોપાયમાન થએલો સાથ કરડે નહીં-
અથવા હળાહળ ઝેર તેનો પ્રાણ ન લે, તોયજી તેના મન
વિગેરે શુરની આશાવના કરનારને મોક્ષ આપી શકતા નથી
જો પૃથ્વયં સિરસા મિતુમિચ્છે, સુત વ સીહ પઢિ-
ઓહડજ્ઞા । જો વા દણ સત્તિઅગ્ને પહારં, એસોવ-

માડસાયણયા ગુરુણં ॥૮॥

કોઈ માણસ મૂર્ખતાથી અથવા અહકારથી પર્વતને ભેડ
વા ઇચ્છે અથવા શુક્રામાં સુતેલા સિંહને જગાડવા ઇચ્છે,
અથવા નાગી વરવારને હાથથી પ્રહાર કરે, તો તેથી પોતાનાજ
પ્રાણ ન્યય, અથવા હુ ખ લોગવવુ પડે તેવી રીતે શુરની
આશાવના કરનારને લવોજવ હુ ખ લોગવવુ પડે છે

સિઆ હુ સીસેણ ગિરિપિ મિંદે, સિઆ હુ સીહો
કુવિઓ ન મકલે । સિઆ ન મિંદિજ્ઞ વ સત્તિઅગ્ને,

ન આવિ મુકલો ગુરુહીલણાણ ॥૯॥

મન જળથી કે પૂન્ય જળથી પર્વત પણ માથાથી ભેડે,
અથવા કોપેલો સિંહ મારે નહીં અથવા ખડગ વિગેરેની
ધ્વાજ વાળે નહીં તોયજી શુરની હીલના કરનારનો મોક્ષ ન થાય

જાયરિઅપાયા પુણ અપ્પસન્ના, અવોહિઆસાયણ
 નત્થિ મુક્કલો । તમ્હા અણાવાહસુહામિકંકલો,
 ગુરુપ્પસાયાભિમુહો રમિજ્ઞા ॥૧૦॥

એટલા માટેજ શિષ્યથી આચાર્ય અપ્રસન્ન હોય તો તે
 શિષ્યની ધર્મ શ્રદ્ધા નાશ પામવાથી મોક્ષ થતો નથી તેટલા
 માટે અભ્યાસાદ્ય સુખ (મોક્ષ)નો અભિલાષી શિષ્ય ગુરુના
 પ્રસાદને આહુતો ગુરુને અનુકુળ વર્તન કરે.

જહાહિઅગ્ગી જલણં નમંસે નાણાહુઈમંતપયાભિસિત્તં ।
 યયાયરિઅં ઉવચિદ્દઠ્ઠજ્ઞા, અણતનાણોવગઓડ્ઢવિ
 સંતો ॥૧૧॥

જેવી રીતે યજ્ઞ કરનારો બ્રાહ્મણ વેદી બનાવીને અગ્નિની
 ઉપાસના કરે, એટલે તેમા ધી વિગેરે હોમે, અને અગ્નિનો
 મન્ત્ર બણી આહુતિ આપે, અને સ્વાહા પઠે એને, તથા મન્ત્ર
 વડે અભિષેક કરે તે પ્રમાણે શિષ્ય અનંત જ્ઞાનને બણેલો હોય
 તો પણ શિષ્ય ગુરુને એવે (પોતાના લાણ્યનો ગર્વ ન કરતાં
 શિષ્ય ગુરુ પાસે વિનયથી, ગહે) (વસ્તુના અનંત સ્વ પર
 પર્યાય હોવાથી જ્ઞાનને અનંતની ઉપમા આપી છે) શિષ્ય
 ઘણું બણેલો હોય, તોપણ ગુરુની સેવા કરે તો સામાન્ય
 બનેલા શિષ્ય ગુરુની સેવા કેમ ન કરે ?

જસ્સંતિએ ઘમ્મપયાદ સિક્ખે, તસ્સંતિએ વેણદ્યં
પડંજે । સક્કારે સિરસા પજલીઓ, કાયગિરા

મો મણસા અ નિચ્ચં ॥૧૨॥

જેની પાસે પોતે ધર્મ પદોને શીખે તેના પાસે જતા
તેનો વિનય કરવો, એટલે તેમનો સમાગમ થતા ઉભા થઈને
નમસ્કાર કરે તથા માથા સાથે જે હાથ જોડીને અજળી કરે,
તથા મસ્તક નમાવે, અને જોલે કે ‘મત્થએણ વદામી’ આ
પ્રમાણે શુદ્ધ મહારાજ શિષ્યને કહે છે તમારે યાદ રાખવું કે
જેની પાસે શૂત્રો ભર્યા હો તેને તે વખતે નમસ્કાર કરવો,
અને પછી પણ જ્યારે મહેલ્યારે તેમનો સત્કાર પણ તેજ
પ્રમાણે કરવો, જો તેમ ન કરે તો ભણેલું ઉપયોગી ન થાય,
અને મનના ભાવ મલિન થાય

લજ્ઞા દયા સજમ વમ્બરં, કલ્હાણભાગિસ્સ વિસો-
હિઠાણ । જે મે ગુરુ સયયમણુસાસયંતિ, તેહ્

ગુરુ સયય પૂઅયામિ ॥૧૩॥

લાજ (મારી નિદા થશે એવો ભય રાખી પાપ ન કરે)
દયા (જીવોને દુઃખ ન દેવું) સયમ (ઇદ્રિયોને કબજામાં
રાખી પાપ ન કરવું) પ્રદાયયં (વિશુદ્ધ તપનું અનુદાન કરી

શ્રી મગ ન કરવો) આ લગ્ન વિગેરે ચારે ગુણોથી કુમાર્ગને
 દૂર કરી, સારા ભાગે આલવાથી, કલ્યાણને લગનારા જીવો
 કર્મ મળને દૂર કરે છે, આથી શિષ્યને જેમ સૂચવ્યું કે,
 જે ગુરુ છે તે પોતાના શિષ્યને સુભાગે નિરતર દોરે છે તેમ
 ને હું નિરતર બહુ માન આપુ, આ જગમા મારે તેનાથી
 બીજો કોઈ વધારે પૂજવા યોગ્ય નથી તેથી કહે છે

જહા નિસંતે તવણચિમાલી, પમાસઈ કેવલ મારહ
 તુ । એવાયરિઓ સુઅસીલવુદ્ધિ, વિરાયઈ

સુરમજ્ઞે વ ઇંદો ॥૧૪॥

ગુરુને સુધાનો ઉપમા આપે છે, જેમ પ્રભાતનો સુધા
 તમામ ભરત ક્ષેત્રને પ્રકાશે છે, તેમ સુધા જેવા આચાર્ય સૂત્ર
 ના જ્ઞાન વડે તથા મહાચારની (બીજાને દુષ્ટ ન દેણુ એવી)
 બુદ્ધિ વડે જીવાદિ તત્ત્વને પ્રકાશે છે, (શિષ્યોને શીખવે છે)
 માટે ગુરુને સેવવા યોગ્ય છે, અને તેથી મુ શિષ્યો વડે વિચ
 રતા ગુરુ સામાનિક દેવ વિગેરે મધ્યે જેમ ધંદ્રુ શોભે છે, તેવી
 રીતે પોતે શોભે છે

જહા સસી કોમુદજોગજુતો, નક્ષત્રતારાગણપરિ-
 વુડપ્પા । રે સોહઈ વિમલે અવમમુકે, એવં ગણી
 સોહઈ મિકલુમજ્ઞે ॥૧૫॥

તેથી જ શિષ્યોથી શુદ્ધ જેમ કાર્તિક પુનમનો ચંદ્રમા
ચાત્રીએ નક્ષત્રો તથા તારાની સાથે નિર્મળ આકાશમા ચોલે
છે, તેજ પ્રમાણે ગણી મુની સમુદાય સાથે ચોલે છે, તેથી શુદ્ધ
પૂજવા યોગ્ય ॥

**મહાગરા આયરિઆ મહેસી, સમાહિજોગેસુઅસીલ-
બુદ્ધિએ । સપાવિડકામે અણુત્તરાડ, આરાહણેતોસડ**

ધમ્મકામી ॥૧૬॥

જ્ઞાનાર્થ ઉત્તમ શુદ્ધ રત્નોથી શુક્ત મોટી ખાણ સમાન આચાર્ય
મોક્ષ વાચક મહર્ષી સમાધિ યોગ તથા બાર અંગના મુત્ર જ્ઞાન
વાળા તથા પરદોહથી દૂર રહેલ તથા ઉત્પાતિકો વિગેરે બાર
પ્રકારની ઉત્તમ બુદ્ધિવાળા શુદ્ધ છે તેમને ગિય્થ આરાધે અને
ઉત્તમ શુદ્ધોની અભિપ્રાય રખાને ધર્મનો વાચક શિષ્ય શુદ્ધને
પ્રસન્ન કરે, બીજા આચાર્ય કહે છે કે પ્રમાણે યોગ શ્રુત
શીલ બુદ્ધિના ભડાર, એવા શુદ્ધને મોક્ષનો વાચક બન્યાને
શિષ્ય સેવે, પણ સહીને મોટાઈ મેળવવાજ શુદ્ધને ન રહે

**સુચ્છાણ મેહાવિ સુભાસિઆડં, સુસ્સૂસણ આયરિઆ
પ્પમત્તો । આરાહડત્તાણ ગુણે અણેગે, સે પાવર્ડ**

સિદ્ધિમણુત્તર ॥૧૭॥

તિ વોમિ । વિણયસમાહીણ પદમો ઉદેસો સમત્તો ॥૧-૧॥

આ પ્રમાણે જોધના વચન સાલજીને મર્યાદામાં રહેલો પ્રમાદ છોડીને શુદ્ધ સેવામાં તત્પર જોઈની શુદ્ધતા સેવા કરે તો જ્ઞાનાદિ ઉત્તમ ગુણોને પ્રાપ્ત કરી, અનુત્તર સિદ્ધિ (મોક્ષ) મેળવે, અથવા સ્વર્ગમાં જાય તો બીજા ભવમાં ઉત્તમ ફળ પ્રાપ્ત કરી પરપરણે મોક્ષ મેળવે, વિનય સમાધિ નામનો પહેલો ઉદ્દેશો મમાસ થયો, (શુદ્ધો વિનય કરવાથી શુદ્ધ પ્રસન્ન થતા, મુખોદય આપે, તેથી શિષ્યને સમાધિ થાય) તે આ પ્રથમ ઉદ્દેશમાં બતાવ્યું છે

અથ દ્વિતીય ઉદ્દેશ . ।

સૂલાઠ સ્વંધૃષ્ણભવો દુમસ્સ, સ્વંધાઠ પચ્છા સમુવિંતિ
સાહા । સાહૃષ્ણસાહા વિરુહંતિ પત્તા તઓ સિ પુપ્ફ
ચ ફલં રસો અ ॥૧॥

વિનયના અધિકારનો આ બીજો ઉદ્દેશો છે જેમ બીજાથી મૂળ થાય અને મૂળથી થઈ થાય છે ત્યાર પછી થઈમાંથી હાથસમાન શાખાઓ થાય છે, તેમાંથી પ્રશાખા અને અકુરા પછી ફુલ ફળ અને રસ અનુક્રમે થાય છે, તેજ પ્રમાણે ધર્મનું ફળ છે, તે બતાવે છે

एवं धम्मस्स विणओ, मूल परमो से मुखो ।
 जेण कित्तिं सुअं सिग्घं, नित्तेस चाभिगच्छइ ॥२॥

જે પ્રમાણે જાડનું જતાવ્યું તે પ્રમાણે વિનય કરનાર શિષ્યને અનુક્રમે પ્રથમ શ્રદ્ધારૂપ ધર્મીમાથી વિનય મૂળ થઈ તેમાથી સ્વધર્મ દેવસૈન્ય ગમન ઉત્તમ કુળમા ઉત્પત્તિ અને કીર્તિરૂપ કુલની મુગધી તથા કીર્તિ પછી શ્રુત તે સિદ્ધાન્તનું જ્ઞાન મળે છે અને તેથી પ્રસન્ન થાય છે, અને દેવજ્ઞ જ્ઞાન પ્રાપ્તિને ફળરૂપ મોક્ષ મેળવે છે, (માટે જાતવધી વિનય કરવો)
 જે અચંદે મિદે થજ્જે, દુવ્વાઈ નિયડી સઠે ।

बुद्धइ से अविणीअप्पा, कट्ठ सोअगय जहा ॥३॥

જે વિનય નથી કરતો, તેના દોષ જતાવે છે, જે કોઈ શુદ્ધિહીણ હોય, એટલે તેને હિતની વાત કરતા પણ તે રીસાય છે, અને ઉત્તમ જાતી વિગેરેને જર્ણ કરી જી ડના કુંદા માફક નમતો નથી, તથા મોઢામાથો અનુચિત બોલનારો તથા કપટી શઠ આટલા દોષોથી સથમ વ્યાપાર છોડીને વિનય કરે આ અવિનીત શિષ્ય સસાર પ્રવાહમા જેમ નદીના પૂરમા લાકડું તણાઈ જાય, તેમ તે સકળ કલ્યાણનું કારણ જે વિનય તેનાથી સહિત થઈને તણાય છે (અર્થાત્ સસાર જમણું કરે છે)

વિણયંપિ જો ઉવાણં, ચોડ્ઠો કુપ્પઈ નરો ।

દિઠ્ઠ સો સિરિમિજ્જતિ, દહેણ પહિસેહણ ॥૪॥

ગુરુ મહારાજ ધણાજ મધુર વચન વિગેરેના ઉપાય વડે શિષ્યને વિનયની પ્રેરણા કરે, છતાં પણ શિષ્ય કોપાયમાન થાય, તે માણસ પોતાને આવતી દેવતાઈ લક્ષ્મીરૂપ (કામધેનુ) ન હડા વડે રાકે છે, અર્થાત્ વિનયથી ગુણ તથા મપદ્ધાઓ મળે છે, પણ શિષ્ય કોપી થાય તો તે મપદ્ધાઓ તેને ન મળે, આ મબધમા દગાર વિગેરેનું દ્રષ્ટાત જે જેમકે કુરૂપે લક્ષ્મી આવીને પ્રાર્થના કરી પણ તેઓએ સ્વીકારી નહીં, અને દુષ્ટવાસુદેવે તેના ગુણોને સ્વીકારી લીધી

તહેવ અવિણીઅપ્પા, ઉવવજ્ઞા હયા ગયા ।

ઘીસતિ દુહમેહતા, આભિઓગમુવટ્ઠિઠા ॥૫॥

તેવીજ રીતે વિનય રહીત આત્મ જ્ઞાનથી રહીત કુશિષ્યેદ દુષ્ટ ભોગવે છે, તે બતાવે છે, જેમ ઘોડા હાથીના શોખવનારા જે મહાવત તેમની આજ્ઞામા ન રહે તો, તેમના અવિનયથી તેમને ઘોડસજા વિગેરેમા પૂરી રાખીને બૂખ્યા રાખે છે, અને આખળા મારી ખીંને બોલે ઉપાડાવે છે, આ પ્રમાણે અધમ દશાનુ દુષ્ટ ભોગવતા નજરે દેખાય છે

તહેવ સુવિણીઅપ્પા, ઉવવજ્ઞા હયા ગયા ।

ધીમંતિ સુહમેહંતા, ઇદ્દિં પત્તા મહાયસા ॥૬॥

તેજ પ્રમાણે વિનયવાન શિષ્યોના લાભ જતાને છે જેમ
રાજાના સારા ઘેડા હાથી કબજામાં રહે અને વિનય શીખે
તો તેમને અનેક પ્રકારનું રાજા નરહથી મુખ મળે છે તથા
તેમના સદ્ગુણોથી પ્રખ્યાત થઈ બુધ્ધ વિગેરે મેળવે છે,
(તેમજ સુ શિષ્યોને ગુરૂની મેવામાં રહેવાથી લોકમાં કીર્તિ
અને હિન્દિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે.)

તહેવ અવિણીઅપ્પા, લોગમિ નરનારિઓ ।

વીસતિ દુહમેહતા, છાયા વિગલિતેદિઆ ॥૭॥

જેવી રીતે આ લોકમાં ધરના નોકરે કે સોજો કદામાં
ન રહે તો અપમાન તથા દુઃખને પામે છે, (તેવી રીતે કુશિષ્યો
પણ ગુરૂની આજ્ઞામાં ન રહે તો કુગતિમાં જાય) વધી મા
બાપની આજ્ઞામાં જે ન રહે, અને મ્ત્રી અથવા પુરુષ કુમાર્ગે
જાય, તો માર ખાય, હામ ખમે, તથા નાક કાન કાપી નાખે
થી જેવું દુઃખ ખમે તેવું કુગિપ્યને પણ કુમાર્ગે જવાથી દુઃખ
લોગવવું પડે

દહસત્યાપરિજ્જુત્તા, અસન્મવયણેહિ અ

કલુણાવિવન્નચ્છંદા, સુપ્પિવાસાડપરિગયા ॥૮॥

૬૩ એટલે લાકડીનો માર, ગરુ એટલે તપવાર વિગેરે

ગિહિજો ઉવભોગટૂઠા, ઇહલોગસ્સ કારણા ॥૧૩॥

માટે વિનય ક-વો બ્રહ્મચીઓ પોતાની આજીવિકા વિગેરે માટે અથવા પુત્રાદિકને વિદ્યા કળા શિખવવા માટે અન્યનો વિનય કરે છે તેથી પોતે સુખથી ઇચ્છિત હપભોગ મેળવે છે, તે આ લેકમાજ સુખતુ કારણ છે (સૂત્રમા શિષ્ય છે તેનો અર્થ કુલા- વિગેરેની ક્રિયા જાણવી, અને નૈપુણ્ય તે ચિંતરવા વિગેરેની કળા જાણવી તે બંને કળા વિગેરે બ્રહ્મચો સ્વાર્થ માટે શિખે છે, અને ખીજને શિખવે છે)

જેણં વંધં વહં ઘોરં, પરિઆવં ચ દારુણં ।

સિક્ષમાણા નિઅચ્છંતિ, જુત્તા તે લલિહંદિઆ ॥૧૪॥

જે શિષ્ય શિખવાને માટે સાકળ વિગેરેથી બધાય છે, અને યાજખા વિગેરેથી માર ખાય છે, અને ઘોર પરિતાપને રાજપુત્ર વિગેરે પણ સહન કરે છે, (અર્થાત્ જો કળા ન આવડે તો શિખવનાર ગમે તેણુ કડવુ વચન કહે, સોટીનો માર મારે, સાકળથી ખાધે તે તમામ કુખ સહન કરે છે, અને તે સહન કરનારા ગરીબનાજ પુત્ર નહી પણ શિખવા ગેહલા સુદર પ્રદ્રિયવાળા રાજપુત્રો વિગેરે પણ કળા જાણતા કુખ સહન કરે છે)

તેઽવિ ત ગુરુ પૂઅંતિ, તસ્સ સિપ્પસ્સ કારણા ।

સકારંતિ નમસંતિ, તુદ્ઠા નિદેસવત્તિણો ॥૧૫॥

આટલુ દુખ દેવા છતાં પણ શિંખાદિ શિખનારા રાજ
પુત્રો દુખ આપનારા શુરને મધુર વચન વડે પૂજે છે, તથા
શિવ શિખવવા બદલ તેમને વસ્ત્ર વિગેરેથી સત્કાર કરે છે,
અને હાથ જોડીને માથુ નમાવી ઉપકાર માને છે, તથા પોતે
એમ માને છે કે તેમની (શુરની) આજ્ઞા માનીશું તોજ કળા
આવડશે, એવું જાણીને પ્રસન્ન થઈને કળાચાર્યની આજ્ઞા પ્રમાણે
વર્તે છે

કિ પુણં જે સુઅગ્ગાહી, અણતહિઅકામણે ।

આયરિઆ જ વણે મિક્કલૂ, તમ્હા ત નાહવત્તણે ॥૧૬॥

આ લોકમાં આટલુ દુખ ભોગવીને કેમજ રાજપુત્ર
વિગેરે પણ શુરને પૂજે છે અને ફક્ત આજ લોકનું સુખ
ભોગવે છે, તો જે સાધુઓ જીનેશ્વરનું વચન, આ લોકનું
સુખ તથા પર લોકનું અનંત સુખ, જે પ્રાપ્ત તે મેળવવા
હિંમત્તા શિષ્યોએ કઈ પણ સ્વાર્થ ન રાખનારા એવા શુરને
ઉત્તમોત્તમ ભાવથી કેમ ન પૂજવા? તેટલા માટે એકાંત દિત્ત-
કારક શુર જે કહે તે બધા વચનને સાધુઓ ઉલ્લેખ નહીં તેથી
તે સર્વ લાભને મેળવે

નીઅ સિજ્જ ગઢઠાણ, નીઅ ચ આસણાણિ અ ।

નીઅં ચ પાણે વદિજ્જા, નીઅ કુજ્જા અ અજાલિં ॥૧૭॥

શિષ્યે કેવો વિનય કરવો તે કહે છે, શુરના કરતા પોતાનો સંતારો (પધારી) નીચી ગખવી, તથા શુરને ઘણે દૂર નહીં તેમ ઘણા નજીક પણ નહીં, એમ પછવાટે (એમ ગાય પછવાટે વાછરડું એમ) આવે તથા ઘણો દોડે નહીં, તેમ ઘણો ધીરેય । પણ ન આવે, વળી શુર કરતાં બેસવાનું સ્થાન તથા આસન પણ નીચું ગખવું, તથા શુરના બેઠા પછીથી બેસે, તથા શુરને નીચો નમીને પગમા નમસ્કાર કરે, તથા પ્રશ્ન વિગેરે પુછના માથું નીચું નમાવી અજલી કરીને પૂછે, પણ લોકડાના કુઠાની માફક અકકડ રહીને પૂછે નહીં ।

सघट्टइत्ता काएणं, तहा उवहिणामवि ।

खमेह अवराह मे, वइज्जन पुणुत्ति अ ॥१८॥

કાયાનો વિનય કહ્યો હવે વચનનો કહે છે બને ત્યાં મુખી શુરના કપડા વિગેરેને પગ લગાડવો નહીં પણ બુદ્ધથી પગ લાગે તો તુરત શુરની ક્ષમા માનવી, એટલે કહેવું કે આ મારા હીણભાગીનો અપરાધ ક્ષમા કરો, ફરીથી આવું નહીં કરું ।

एवं दुवुद्धि किञ्चाणं, वुत्तो वुत्तो पकुव्वई ॥१९॥

સારો શિષ્ય ઉપર સુજ્ઞાન પોતાની મેળે વર્તે, પણ તેથી ઉલટો શુ કરે તે કહે છે, ખસળ બળદીઓ ચાગખાધો કે

પરોણાથી માર જાઈને સીધે રસ્તે ન જાય, અને આવળે રસ્તે
રથને લઈ જાય, તે પ્રમાણે કુણુદિવાળો શિષ્ય ગુરૂના મોપેવા
કાપને વારેવારે પ્રેરણા કરતા પુક કરે

કાલં છંદોચારં ચ, પઢિલેહિતાળ હેઝહિ ।

તેણ તેણ ડવાણ, ત ત સપઢિવાયણ ॥૨૦॥

સાધુને આવા ગૃહસ્થ સબધી કૃત્ય કરવા ન શોભે તે
કહે છે, શબ્દ વિગેરે છ રૂતુનો જે કાળ છે, તે સબધી તથા
છઠ ઉપચાર તે આરાધનાનો પ્રકાર તથા દેશ વિગેરે સબધી
ઉપચાર તેવા તેવા ઉપાયો જોઈને સાધુએ શ્રદ્ધસ્થને કંઈપણ
કહેવું નહી, જેમકે મરદમા પિત્તને હરવાવાળું લોગ્નન કરવું,
તથા પ્રવાત નિવાત (અનુકુળ હવા) ના સ્થાનમા સુવું, તથા
દેશને આશ્રયી જેમ અનૂપદેશમા યુક્ત બળખા વધારે જાણીને
રહેખનો ઉપાય કર, અથવા જેને જેવું હિતકર હોય, તેવું
કર, આવું શ્રદ્ધસ્થને સસાર સબધી ન કહે તથા વૈદક વિગેરે
નો અભ્યાસ તથા તેની વેચાવચ્ચ ન કરવી, પણ સાધુ માધુને
ઉચિત ઉપાય જતાવે અને તે પ્રમાણે વને પણ ગૃહસ્થને
સાવધ વેપાર હોવાથી જતાવે નહી, મૂળ સૂત્રમા આ ગાથા
સિવાય બીજી એક પ્રકીર્ણ ગાથા દેખાય છે તેનો અર્થ નીચે
મુજબ છે

“આલવંતે લવંતે વા, ન નિસિજ્ઞાઈ પડિસ્સુણે ।
 મુત્તૂણ આસણં ધીરો, મુસ્સૂસાણ પડિસ્સુણે ॥”

શુદ્ધ મહારાજ ઘણું અથવા થોડું કહે તો પણ શિષ્ય
 પોતે આસને બેઠો બેઠો સાંભળે નહીં, પરંતુ આસન છોડી
 પાસે દ્વિપદી નમ્રતાથી સ્થાવરે

વિવત્તી અવિણીઅસ્સ, સંપત્તી વિણિઅસ્સથ ।
 જસ્સેય દુહઓ નાયં, સિક્કલં સે અભિગચ્છહ્ ॥૨૧॥

હિપક્ષી ગાધાઓમા ધતાવ્યુ કે અવિનીતને આવા હુ અ
 અને (વનવવાનના) ગાધા મુખ થાય, જેમ જને નહાયતું જે
 જ્ઞાન (મનજવાની શક્તિ) હોય, તે શુદ્ધિથી વિચારીને તે શુદ્ધ
 મહારાજનું વચન માને અને તે પ્રમાણે પોતે વર્તે તો ભાવથી
 નહુ નહુ જ્ઞાન માત્ર કેવં કરા નિ પ્રાપ્તિ કરા કરે છે

જે આદિ ચહે મહ્ઝઙ્ઘિઘ્ઘારવે, પિસુણે નરે સાહસ-
 હીણવેસુણે । અદિઢ્ઠઘ્ઘમ્મે વિણણ અકોવિણે,
 અસંવિભાગી નહુતસ્સ મુક્કલો ॥૨૨॥

પણ જે સાધુ (શિષ્ય) ક્રોધી હોય, તથા પોતાની રિદ્ધિના
 માનમા ચઢેલો હોય, શુદ્ધી નિદા કરનારો હોય, તે જોવામા

ચુરુપ હોય, પણ સાધુને યોગ્ય કૃત્ય ન કરે, કિંતુ અપૃત્ય કરે,
 સુદેવી આજ્ઞા મને લાગી, તથા ચુરુ મહોગચં પ્રાપ્તે મળેલો ન
 હોય, તથા વિનય દીન હોય, તથા લાવેલી વસ્તુમાંથી બીજાને
 ભાગ આપે નહીં, આવા સાધુને બહારની કષ્ટ ક્રિયા કરવા છતાં
 પણ તેને મોક્ષ મળતો નથી (પણ સમ્યક્ દષ્ટિ તથા ચારિત્ર
 વાળો હોય, અને ઉપર બતાવેલા દુર્ગુણો ન હોય તો તેને મોક્ષ
 મળે છે, તે કહે છે

નિદેસવિત્તી પુણ જ્ઞે ગુરુણ, સુઅત્યધમ્મા વિણયમિ
 કોવિઆ । તરિત્તુ તે ઓઘમિણં દુરુત્તરં, સ્વવિત્તુ
 રુમ્મં ગદ્દસુનમં ગય ॥૨૩॥

તિવેમિ ॥ વિણયસમાહિઅજ્ઞાયણે વીઓ રહેસો
 સમત્તો ॥ ૨ ॥

વિનયનું છેવટે કૃપા બતાવે છે આચાર્ય વિગેરે ગુરુની
 આજ્ઞા પ્રમાણે કરનારો સૂત્ર અર્થનો અભ્યાસી વિનયમાં પડિત
 આવા ઉત્તમ ગુણવાળો સુ શિષ્ય દુષ્ટ કરીને તરવા ચેઆ
 આ સંસાર મમુદ્રને તરે છે એટલે તેજ ભવમાં કેવળ જ્ઞાન
 પ્રાપ્ત કરી બધાં કર્મ ખપાવી અને ઉત્તમ ગતિ જે મોક્ષ તેને
 પ્રાપ્ત કરે છે વિનય સમાધિ અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો
 અપ્રાપ્ત થયો.

ત્રીજો ઉદ્દેશો

આયરિઅં અગ્નિમિવાહિઅગ્ની, સુસ્તૂસમાણો પઢિ-
જાગરિજ્ઞા । આલોહઅ ઇંગિઅમેવ નચ્ચા, જા
હંદમારાહયઈ સ પુજ્ઞો ॥૧॥

જગતમા વિનયવાન શિષ્ય પૂજ્ય થાય છે, તે બતાવે
છે કે આચાર્યને સારો શિષ્ય આરાધે, જેમ બ્રાહ્મણ યજ્ઞના
દેવતાને શ્રદ્ધાળી રાખે, તેમ ગુરૂને શિષ્ય શ્રદ્ધાળે, જો વડીલ
આચાર્ય ન હોય પણ સામાન્ય સાધુ હોય પણ જો તેઓ સૂત્ર-
અર્થ બધાવતા હોય, સારે રસ્તે દોરવતા હોય, તો તેમની પણ
વેવાવચ્ચ (સેવા) કરવી, અને તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું

વાદીની શકા-યજ્ઞના પૂજનારા બ્રાહ્મણની વાત આગળ
આવી ગઈ છે, છતાં તમે ફરીથી કેમ વહેા છો? ઉત્તર-ત્યા
ફક્ત આચાર્યનું જ કહ્યું હતું અને અહીં રત્નાધિક વિગેરેને
અગે પણ છે તે આગળ કહેશે

ગુરૂ સેવાની વિધિ કહે છે

ગુરૂ મહારાજ કહે તે કરો એમ નહીં પણ ગુરૂની ચેષ્ટા
જોઈને તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે શિષ્ય પોતાના ભાવથી સેવા કરે,
આવો શિષ્ય જગત પૂજ્ય થાય છે, ગુરૂને ઠંડ વાચ ત્યાંદે
ઓઠવાના કપડા તરફ નજર કરે, તે સમયે શિષ્ય કપડું

લાવીને આપે, અથવા જળખા કે મળેખમ લાવીને સુક વિગેરે લાવી આપે, આ ઇગિત (ચિન્હ) કહેવાય છે, કે શુદ્ધિમાન શિષ્ય પોતાના શુદ્ધ તરફ હમેશા દષ્ટિ રાખે કે શુદ્ધ ને બોલવાની પણ તકલીફ ન પડે.)

આયારમદ્ઠા વિણયં પઠંજે, સુસ્તૂસમાણો પરિગિજ્ઞ-
વક્ષ । જહોવદ્ઠા અભિક્ષમાણો, ગુરુ તુ
નાસાર્યયર્ધ સ પુજો ॥૨॥

જ્ઞાનાદિ પાત્ર પ્રકારનો આચાર છે તે મેળવવા શુદ્ધનો વિનય કરે, એટલે શુદ્ધ મહારાજના વચનને સાંભળવા ઇચ્છા કરે તથા સાંભળીને કષ્ટ રહિત થઈને જે પ્રમાણે કહ્યું હોય, તે પ્રમાણે કરે, જો તે પ્રમાણે ન કરે તો શુદ્ધી આશાતના થાય, માટે શુદ્ધી આશાતના ન કરે તે જગતમા પુણ્ય થાય છે રાયણિણુ વિણયં પઠંજે, ઠહરાઽવિ અ જે પરિઆ-
યેજિદ્ઠા । નીઅત્તણે વદ્ઠા સચ્ચવાર્ધ, ડવાયવં
વક્ષકરે સ પુજો ॥૩॥

જ્ઞાનાદિ જાવ રત્નથી જે હિચ્છા હોય, તે પૂજનીક છે, તેમનો વિનય કરે, તથા જેઓ વય અને જ્ઞાનથી નાના હોય, પણ ચારિત્રથી મોટા હોય, તેમનો વિનય કરે તથા શુદ્ધ

અધીક સ્થાય તેમના આગળ પોતાની નમ્રતા બતાવે, તથા સત્ય
ચયન બોલે, તથા ગુણાધિકને નમીને બહુમાન કરે, તથા યોગે
રહી તેમનું કાર્ય કરી આજ્ઞાનું પાલન કરે આવા વિનયથી
શિષ્ય લોકમાં તે પૂજ્ય થાય ॥

અન્નાયંતં ચરઈ વિસુદ્ધં, જવણદ્રઠયા સ્મુઆણં
ચ નિચ્ચ । અલહુઅનો પરિદેવજ્ઞા, લહુઅન
વિકત્થઈ સ પુજો ॥૪॥

પોતે અન્નાદિયા ધરમાં ગોચરી બાય, અને શુદ્ધસ્થાને વાપ
રત રહે, એ, આની આજ્ઞાનું પાલન પાળી દોષિત
આહાર ન મળે, માટે જોઈને શુદ્ધ લે, આ આહાર સયમના
નિર્વાહ માટે શરીરને ટકાવવા જેટલોજ લે, પણ શરીરને પુષ્ટ
કરે, એ આ આહાર પાળી જુની જગ્યાએ ફરીને લે
અને યોગ્ય આહાર જે મળ્યો હોય તે લે, કદાચ કોઈ જગ્યા
એવા ફરવા છતાં ન મળે, અથવા જોઈ મળે તો પોતે એમ
ખેદ ન કરે, કે હું કેવો નિર્ભાગી છું ! અથવા આ દેશ કેવો
ભીખારી છે, કે મને ગોચરી પણ પુરી મલતી નથી ! કદાચ
પુન્યના ઉદયથી વધારે સારી ગોચરી મળે તો પોતાની પ્રશંસા
ન કરે, કે હું કેવો પુન્યવાન છું ! અથવા આ દેશ કેવો સરસ
છે ! કે આવી સુંદર ગોચરી મળે છે, (ગોચરી મળવી અને

ગોચરી આપવી, એ અહસ્થને 'દાનાન્તરાય' અને સાધુને લાભાન્તરાય કમ' જેટલા અંશે જોખુ થયું હોય, તેટલો વિશેષ લાભ થાય, માટે સાધુએ પોતાના હેશની કે અહસ્થની નિદા સ્તુતિ ન કરતા જે મળે એમા સ્વતોય સખવો, અને મધ્યસ્થ રહેવું) તે તે સાધુ જગત્ પુન્ય થાય છે

સંયારસિજાસણમત્તપાણે, અપિચ્છયા અડલામેઽવિસતે । જો એવમપ્પાણમિતોસડજ્ઞા, સંતોસપાહ્નરણસપુજ્જો ॥ ૫ ॥

સમારો (મુખાતુ કપડું) શમ્યા (જ્યા મુર્છ જવાનું હોય તે જગ્યા) આસન (બેસવાનું વસ્ત્ર) લોજન નથા પાણી સાધુને વધારે અથવા મારા મહે, તે પલ્લ મૂર્છા ન રાખે, તેમ વધારે લે પલ્લ નહીં, એટલે શાસ્ત્રમા બતાવેલી વિધિએ પ્રમાણ જેટલું લઈ આત્માને સતાયા રાખ, પણ વધાર ન લ, તેના નિર્મમત્વપણાથી ગૃહસ્થેમા તે પૂન્ય થાય છે

સક્કા સહેહં આસાઙ્કટયા, અઓમયા ડચ્છહયા નરેણં । અણાસણ જો ડ સહિજ્ઞકટણ, વડ્ઁમણ કન્નસરેસ પુજ્જો ॥ ૬ ॥

હદ્રિયોની સમાધીથી પુન્યપલ્લુ ન્યાય છે તે બતાવે છે

ચ'ભાસં । ઓહારણિં અપ્પિઅઠ્ઠારિણિ ચ, ભાસં
ન ભાસિજ્ઞ સયા સ પુજ્ઞો ॥૧૫॥

પરનિદ્રા પછવાડે ન કરે, તેમ સામે બીજાને કડવું વચન
પણુ ન કહે, તથા આ ખેટે જ છે, જેવું ખરામ વચન પોતે
ન બોલે, આવી ગીતે બોલવામાજે વિવેક રાખે તે પુણ્ય થાય છે
અલોલુપ્ત અક્રુહાન્ અમાર્ઘ, અપિસુણે આવી અદી-
ર્ણવિત્તી । નો ભાવે નોડવિઅ ભાવિઅપ્પા,
અકોડહલ્લે અ સયા સ પુજ્ઞો ॥૧૦॥

આહાર વિગેરેમા લુપ્થ ન થાય, તથા ઇંદ્રિયા વિગેરે
વિધામા ક્રમાય નહી, તથા કુટીલતા (કપટ) ન રાખે, તથા
સઘાડા (સાધુ મમૂહ)મા કલેશ ન કરાવે, તથા આહાર વિગેરે
યોગ્ય ન મળના ખેદ ન કરે, તથા દીનતા ન બતાવે, તથા
મનમા ખરાબ ધ્યાન ન કરે અને બીજા આગળ એમ ન કહે,
કે હું કેમો પ્રશસવા યોગ્ય છું, તથા બાવિત આત્મા ન બને
(એટલે પોતાના દોષ જુએ અને સુધારે) પોતાની પ્રશંસા
પોતે ન કરે તથા કૈતુક વિગેરે એટલે નાટક એટલે વિગેરે
છાડે તે સાધુ જગત પુણ્ય થાય છે

ગુણેહિ સાહૂ અગુણેહિસાહૂ, ગિણ્હાહિ સાહૂ ગુણ

મુચ્ચસાહૂ । વિઆણિઆ અપ્પગમપ્પણં, જો
રાગદોસેહિં સમો સ પુજ્જો ॥૧૧॥

સાધના પુવે' વિનય વિગેરે જે શુદ્ધો જન્મ્યા, તે શુદ્ધ
વાળો નાધુ કહેવાય અને તે શુદ્ધો જેનામા ન હોય તે અસાધુ
કહેવાય, માટે શુદ્ધ શિષ્યને કહે છે, કે તું શુદ્ધોને ધારણ કર
અને દોષને છોડી દે, આવુ શુદ્ધ પામે છનેશ્વરનુ વચન
સામળીને પોતાના આત્માને રાગ દ્વેષ રહિત કરે, અને સમ
ભાષી થાય, તે પુજ્ય થાય છે

તહેવ ડહર ચ મહલ્લગ વાં, ડર્પીં પુમં પવ્વહ્ અ ગિહિં
વા । નો હીલ્લે નોડિ અ ચિસડિજ્જા, વમ ચ કોહં
ચ ચણ સ પુજ્જો ॥૧૨॥

સાધુમા કોઈ કહર મહત્તક (નાના મોટા) હોય અથવા
બરોબરીઆ હોય તથા કોઈ સ્ત્રી-પુરુષ કે નપુમક હોય તે
ગૃહસ્થ હોય અથવા સાધુ હોય, અથવા અન્ય ધર્મી હોય, તે
બધાને ખોટુ લાગે તેવુ વચન ન બોલે, તથા ઈર્ષા કરીને
તેનુ અપમાન ન કરે (હીલના તે એડવાર અપમાન અને
વારવાર અપમાન તે ખીસના કહેવાય, તે ન કરે) તથા
તેનુ મૂળ અકુકાર ન કરે, તથા ક્રોધ પણ ન કરે, તે સાધુ
જગતમા પુજ્ય થાય છે

જે માણિઆ સયય માણયતિ, જત્તેણ કત્તં વ
 નિવેસયતિ । તે માણે માણિહે તવસ્સી, જિહંદિણ
 સચ્ચરણ સ પુજ્જો ॥૧૩॥

જે આચાર્ય શિષ્યોને યોગ આપીને તેમને પ્રથમ વિનય
 શિખવે છે, અને વિનય કરનારા શિષ્યોના સત્કારથી સતુષ્ટ
 થએલા આચાર્ય નિરતર શિષ્યોને ભણાવે છે અને ભણવામાં
 આગ્રહ કરનારને પ્રેરણા કરીને પણ ચત્ત વડે શ્રુત ભણાવે
 છે તથા જેમ માતા પિતા કન્યાને શુભવાન કરીને સારા વરને
 પરણાવે છે તેમ પોતાના શિષ્યોને શુભવાન બનાવી (આચાર્ય
 થઈ જેવા) સારે પડે વ્યક્તિ છે એવા ઉત્તમ શુકના શુભોને
 શિષ્ય થાઈ કરીને માનનીય આચાર્યને માને છે, તથા જે
 તપશ્ચર્યા કરનાર છતેન્દ્રિય બનીને લોભ રહીત (પરમાર્થ
 સાધક) થાય છે તે સાધુ જગતમાં પૂજ્ય થાય છે.

તેસિં ગુરૂણં ગુણસાયરાણં સુચ્ચાણ મેહાવિ સુમા-
 સિઆઈં । ચરે ~~સુચ્ચાણ~~ વચરણ તિગુંતો, ચડક્કસાયા-
 વગણ સ ~~પુજ્જો~~ ॥૧૩॥ વિજે

તેવા, આગર છે, તેમના કહેલી હોવાના વચન
 પરલોકમાં તે સાબળીને પ સાધુ

દહ યદને મન સુસ્તિ વિગેરેથી ગુપ્ત થઈ ચાર કથાયને છોતે
તેથી વ્યગત પૂજ્ય થોય છે તે કળ બતાવી સમાપ્ત કરે છે
ગુરુમિહ સયય પડિઅરિઅ મુળી, જિણમયનિડળે
અભિગમકુસલે । ધુણિઅ રયમલ પુરેકડં, માસુ-
રમડલ ગડ વડ ॥૧૫॥

॥ત્તિ વેમિ॥વિણયસમાહીએ તદ્દઓ ઉદેસો સમત્તો।૩॥

આચાર્ય વિગેરે પૂજ્ય ગુરુને આ મનુષ્ય લોકમા જે
મુનિ હમેશા આરાધિને છન મનમા નિપુણ હોય અને મદવ
આવેલા સાધુઓની સેવામા ચતુર હોય તે પોતાના પૂર્વે કરેલા
દુષ્ટ કર્મોને છોડીને જ્ઞાન તેજથી દેહિપ્યમાન તથા અનુપમ એવી
મિદ્ધિ નામની સર્વોત્તમ ગતિને મેળવે છે. કહાય ખીજ ભવમા
મોક્ષમા જાય તો ઉત્તમ કુળમા જન્મતાર લઈ ધર્મ પામીને
મોક્ષ મેળવે છે આ પ્રમાણે ગુરુની મેવા કરવી એમ મુખમાં
સ્વામી જ બુસ્વામીને કહે છે ત્રીજો ઉદ્દેશો મમાસ

ચોથો ઉદ્દેશો

અથ ચતુર્થ ઉદ્દેશ. ।

સુઅ મે આડસ ? તેણ મગવયા એવમકલાયં—

इह खलु थेरेहि भगवंतेहि चत्तारि विणयसमाहि-
 दूठाणा पन्नत्ता, कयरे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं
 चत्तारि विणयसमाहिठाणा पन्नत्ता? इमे खलु ते
 थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिदूठाणा-
 पन्नत्ता, तंजहाविणयसमाही सुअसमाही तवस-
 माही । आयार समाही

સૂત્રકાર પૂર્વે કહેવા વિનયને વધારે ખુલાસાથી કહે છે,
 સુધર્માસ્વામી જ ખુશ્વામીને કહે છે કે, આયુષ્યમનુ? જીનેશ્વર
 ભગવાને મને આ પ્રમાણે કહ્યું છે (એથી અધ્યયનમાં આનો
 વિશેષ ખુલાસો છે) અહીંયાં એટલે આ ક્ષેત્રમાં કે આ
 સિદ્ધાંતમાં જે સ્થવિર (ગણધર) ભગવંતોએ વિનય સમા-
 ધિના ચાર સ્થાન કહ્યા છે, એટલે જે પ્રમાણે જીનેશ્વર પામે
 પોતે માલગ્યા તે પ્રમાણે સૂત્રોમાં ગુણ્યા (રચ્યા) છે

પ્રગ્ન તે ચાર કયા છે, ? ઉત્તર વિનય સમાધિ શ્રુત
 સમાધિ, તપ સમાધિ, અને આચાર સમાધિ છે

समाहितुं वर्णन

પરમાર્થથી આત્માનું કિંતુ મુખ અને સ્વાસ્થ્ય (ખરી-

શાતી) જેના વડે થાય તે સમાધિ છે આ સમાધિ વિનયથી
મેળવવી તે વિનય સમાધિ બાણી તથા શ્રુત એટલે જૈન
સિદ્ધાંત બાણીને તેનાથી સમાધિ લેવી તથા તપશ્ચર્યા કરીને
તથા મૂળ શુષ્ક વિગેરે આચાર પાળીને સમાધિ લેવી

વિળા સુણ અ તવે, આચારે નિચ્છપંડિઆ ।

અભિરામયતિ અપ્પાણ, જે ભવતિ જિહ્વિઆ ॥૧॥

આ સમાધિ લેનારા પડિત સાધુઓ જેઓ સમ્યક રીતે
પરમાર્થ બાણનારા છે તેઓ વિનય વિગેરે ચારે શુદ્ધોમા
જીવને સમાડે છે, (યોજ છે) અને તેઓ ઇંદ્રિયોના વિય-
યોને જીતે છે (જે ઇંદ્રિયોને જીતીને ખરી શાતી મેળવે) અને
તેજ ખરા પડિત છે

ચરવિવિહા લલુ વિળયસમાહી ભવઈ, તજહા—
અણુસાસિજ્જતો સુસ્સૂસઈ ૧ સમ્મ સપાડિવિજ્જઈ
૨ નેયમારાહઈ ૩ ન ય ભવઈ અત્તસપગ્ગાહિણ ૪ ચ-
હત્તં પર્યં ભવઈ ।

‘વિનય સમાધિ ચાર પ્રકારે જતાવે છે શુદ્ધ શિષ્યામણ
આપે તથા જ્યારે જ્યારે પ્રેરણા કરે ત્યારે શુદ્ધપાસે સાભળ
વાની ઇચ્છા રાખે તથા શુદ્ધ જે સમજાવે તે પોતાના ભાવથી

ધ્યાન પૂર્વક સાંભળે, અને તત્ત્વને સમજીને પરમાથ શોધી
ઠાઠે તથા વેદ એટલે જાણેલા જૈન સિદ્ધાંતને યોગ્ય અનુક્રાંત
(વર્તન) કરીને સફળ કરે, (નિર્માળ ચારિત્ર પાળે) તથા
પોતે ગુરુની આજ્ઞા પાળતો છતાં મનમાં અહંકાર ન કરે, કે
મારા જેવો વિનય શુભ વિગેરે વાળો ખીજો સારો સાધુ નથી,
આ પ્રમાણે ચારે પદો સૂત્રના ક્રમ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર શુશ્રુની
અપેક્ષાએ છે (જે આ પ્રમાણે શુભો પ્રાપ્ત કરે, તેની પ્રશ-
સા થાય)

॥ ભવઙ્ અ ઇત્ય સિલોગો ॥

વેહેઙ્ હિઆણુસાસણ સુસ્સુસઈ તં ચ પુર્ણો
અહિદ્ઠણ । ન ય માણમણ મજ્જઈ, વિણયસમાહિ
આયયદ્ઠિઠણ ॥૨॥

જે હિત શિક્ષાને વાચે છે, એટલે આ લોક પરલોકનું
હિત જેનાથી થાય, તેવા ગુરુના ઉપદેશને ચાહે છે, તથા તે
ઠંઠલા તત્ત્વને સમજે છે, તથા તે પ્રમાણે વર્તે છે, અને શુભ
પ્રાપ્ત કરીને પૂજતા અહંકાર કરતો નથી, આવો મોક્ષાર્થી સાધુ
વિનય સમાધિ વાળો જાણવો

શ્રુત સમાધિનું વધુ ન

ચત્તવિહા ચલુ સુઅસમાહી ભવઙ્, તંજહા—સુઅં

મે ભવિસ્સામિતિ અજ્ઞાદઅન્વં ભવઈ ૧, એગ્ગાચિત્તો
 મંવિસ્સામિતિ અજ્ઞાદઅન્વયં ભવઈ ૨, અપ્પાણે
 ઠાવઈસ્સામિતિ અજ્ઞાદઅન્વય ભવઈ ૩, ઠિઓ
 'પરં ઠાવઈસ્સામિતિ અજ્ઞાદઅન્વયં ભવઈ ૪, ચ-
 ઉત્થં પરં ભવઈ ।

આયાનાગ વિગેરે આર અગોના પરમાર્થનું તત્ત્વ જ્ઞાન
 મને મળશે, એવી બુદ્ધિથી જાણે પણ માન વિગેરે મેલવવા
 ન જાણે તથા જાણવામાં ખલેલ ન પડે, માટે એકાગ્રચિત્તે સ્થિ-
 તતા રાખીને જાણે આ આત્મજન વડે જાણે તથા ધર્મ તત્ત્વ
 જાણીને આત્માને શુદ્ધ ધર્મમાં જોડીશ, આજ હેતુ ધ્યાનમાં
 રાખે તથા હું જાણીને ધર્મમાં સ્થિત રહીને શિષ્યોને પણ
 ધર્મમાં જોડીશ, આ હેતુએ સિદ્ધાંત જાણે

ભવઈ અ ઇત્ય સિલોગો-નાણમેગગ્ગાચિત્તો અ,
 ઠિઓ અ ઠાવઈ પરં । સુઆણિ અ અહિજિત્તા,
 રઓ સુઅસમાહિણ ॥૩॥

એકાગ્રહ ચિત્તે જાણીશ, ધર્મમાં સ્થિત રહીશ અને બી-
 જાને સ્થિત રહીશ સૂત્રોને જાણીને શ્રુત સમાધિમાં રહીશ,
 આર પ્રકારની તપ સમાધિનું વર્ણન

ચરવિહા સ્વલુ તવસમાહી ભવઈ, તંજહા-નો
 ઇહલોગટ્ટયાએ તવમહિદ્રિઠજ્ઞા ૧ નો પરલોગટ્ટ-
 યાએ તવમદ્વિદ્રિઠજ્ઞા ૨, નો કિન્નિવણ્ણસદ્ધસિલો-
 ગટ્ટયાએ તવમહિદ્રિઠજ્ઞા ૩, નન્નત્થ નિજ્જરટ્ટયાએ
 તવમહિદ્રિઠજ્ઞા ૪, ચરત્થે પયં ભવઈ ।

આ લોકમા લલ્લિધની વાચ્છાથી અનસન વિગેરે તપ
 ધર્મિભલ દુભાર માફક નહીં કરે, તથા પર લોકના સુખ વાસ્તે
 બ્રહ્મહત્ત માફક તપ નહીં કરે, તથા જયકીર્તિના માટે તપ
 નહીં પરંતુ ફક્ત સકામ નિર્જસ માટે તપ કરીશ, (સર્વ
 દિશામા બ્યાપે તે કીર્તિ અને એક દિશામા બ્યાપે તે વર્ણ, અને
 અર્ધ દિશામા બ્યાપે તે શબ્દ, અને તેજ સ્થાનમા બ્યાપે તે
 રક્ષાધા, આમ મૂળ સૂત્રમા ચાર શબ્દો છે, તેના જૂઠા અર્થ
 બાણવા, તેના માટે તપસ્વર્થા ન કરે)

ભવઈ અ ઇત્યસિલોગો-વિવિહગુણતવોરેણ નિચ્ચં-
 ભવઈ નિરાસે નિજ્જરટ્ટિયે । તવસા ધુણઈ પુરા-
 ણવાવગં, જુત્તો સયા તવસમાહિયે ॥૪॥

નિરતર સુષોનો અર્થો તપસ્વર્થામા રક્ત રહે તથા કેાધ

જાતની આલોક પરલોકની સસારી આશા ન રાખે, પણ અકામ
 રિજ્જનો આવ રાખે, અને નિર્મળ તપશ્વર્થી સમાધિમા રહી
 પૂર્વના અશુભ કર્મેની છેદી નાખે, અને નવા ન જામે

આર પ્રકારની આચાર સમાધિ

ચરવિહા સ્વલુ આચારસમાધિ ભવઈ, તંજહા—
 નો રૂહલોગટ્ટયાણ આચારમહિટ્ટિઝ્જા ૧, નો પર-
 ગટ્ટયાણ આચારમહિટ્ટિઝ્જા ૨, નો કિતિવણ-
 સહસિલોગટ્ટયાણ આચારમહિટ્ટિઝ્જા ૩, નન્નત્થ
 આરહંતેહિં હેકહિં આચારમહિટ્ટિઝ્જા ૪ ચરત્થ
 પયં ભવઈ ।

આ લોકના અર્થેજ આચાર ન પાળે, તેમ પરલોક માટે
 પણ ન પાળે, તેમ કીર્તિ વિગેરે મેળવવા પણ ન પાળે, કિંતુ
 અનેકરે કહેલા સ્વર્ગ ત્યાગ રૂપ પાશ આચાર પાળે અને
 મૂળ શુદ્ધ આરાધે,

ભવઈ અ ઇત્થ સિલોગો—જિણવયણરણ અર્તિ-
 તિણે, પહિપુન્નાયયમાયયટ્ટિઝ્જા । આચારસમા-
 હિસવુડે, ભવઈ અ દંતે માવસંઘણ ॥૫॥

જીનેશ્વરના વચનમા રહત, એકવાર નહી, પણ બારવાટ આવથી સૂત્ર વિગેરેને પૂરેપૂરું લાલુનારો બની સૂત્રમા બતાવેલી વિધિએ અશ્રુભ આશ્રવને અટકાવી ઇન્દ્રિય અને મનને તાબે રાખતો આત્માને મોક્ષ તરફ લઈ જનારો સાધુ બને.

સર્વ સમાધિનુ ક્ષણ કહે છે

અભિગમ ચતુરો સમાહિઓ, સુવિસુદ્ધો સુસમાહિ-
અપ્પઓ । વિડલહિઅં સુહાવહં પુણો, કુવ્વઈ અ-
સો પયલેમમપ્પણો ॥૬॥

ઉપર કહેલી ચારે પ્રકારની સમાધિને સમજીને પાળીને મન વચન કાયાથી વિશુદ્ધ બની સત્તર પ્રકારની અધમ સમાધિમા આત્માને સ્થિર કરી ધર્મ શાસ્ત્રને મેળવી વિસ્તીર્ણુ દ્વિત અને ભવિષ્યમા અક્ષય મુખનો સમૂહ તથા આત્માનુ સ્થેમ પદ એટલે નિશ્ચળ મુખતે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે (પોતાનુ સ્થેમ પદ મેળવે આથી આત્માને જેઓ એકાત ટાળીક માને છે તેમણે ખડન કર્યું)

જાદ્દમરણાઓ મુચ્છઈ, इत्यर्थं च चण्ड सव्यसो
सिद्धे वा हवइ सासए, देवे वा अप्परए महइळिए
॥ ७ ॥ ति त्वेप्पि ॥ चउत्थो उहेसो समत्तो ॥ ४॥

વિણયસમાહીણામજ્જયણ સમર્ત્ત ॥૧॥

આ પ્રમાણે ચાર પ્રકારની સમાધિતુ સેવન કરનાર ૮૮મ્મ
મરણના હુ ખરૂંપ સચારથી મૂકાય છે અને આ પ્રમાણે નારદી
વીગેરે સ બંધી વણે સંસ્થાન વિગેરે સર્વથા ત્યજે છે અને
ફરી ગૃહણ ન કરવાથી ગ્રાસ્વત સુખવાળા સિદ્ધપદને મેળવે
છે અથવા તે ભવમા મોક્ષમા ન જાયતો અનુત્તર વિમાનમા
અર્ધ સમારવાળો મોટી રિદ્ધિ વાળો દેવતા થાય છે, (તેને
દેવલોકમાથી ઠાઇ પણ કારણે આવવું પડતું નથી) વધી તે
દેવતાને ખાજ ખણવા જેવું વિષય મુખ મનથી પણ નથી
તથા ત્યાથી આવીને પ્રાપ્ત એક જ ભવમા મોક્ષ મળે છે નવમુ
અધ્યયન સમાપ્ત

સંભિતુ નામનું ઠશમુ અધ્યયન

ભિતુ તે કહેવાય અર્થાત્ લીખમાગવાથી ભિતુ ન ગણાય
પણ તેનામા આવા શુભો હોવા જોઈએ તે બતાવે છે) તેના
નવમા અધ્યયન સાથે આ પ્રમાણે સંબધ છે પૂર્વે કહ્યું કે
આચારમા રહેલો હોય, તે વિનય સપન્ન હોય અને અહી
એવું કહેશે કે જે વિનય વિગેરેમા રહેશે તેજ સમ્યગ્ ભિક્ષુ
જે એના પૂર્વ પ્રમાણે અનુયોગ દ્વાર કહેતા નામ નિશ્લેષમા
“સંભિતુ” એવું અધ્યયનનું નામ છે અહીંના સ કારણે, તે
ભિતુ સાથે સંબધ રાખે છે તે ‘સકાર’ના-નિશ્લેષા કહે છે.

નામંઠવણસયારો દબ્બે ભાવે અ હોઈ નાયબ્બો ।

દબ્બે પસંસમાઈ ભાવે જીવો તદુવડત્તો ॥૩૨૮॥

સકાર નામ તે નામ સકાર છે તેનું ચિત્ર તે સ્થાપના
સકાર કહેવાય, હવે દ્રવ્યસકાર અને ભાવ સકાર બતાવે છે
દ્રવ્ય સકારના પહેલાની માફક આગમનો આગમ તથા રા
શરીર ભવ્યશરીર તથા તે બનેથી રહીત પ્રશસના અર્થનાલો
દ્રવ્ય સકાર છે અને ભાવસકાર ઉપયોગનાલો એક પછાથી
ભવ પેતેજ ભાવસકાર છે હવે દ્રવ્યસકારના નિરૂપણ ઉપયોગી
હોવાથી બતાવે છે

નિદેસપસસાણ અત્થીભાવે અ હોઈ ડ સગારો ।

નિદેસપસંસાણ અહિગારો હત્ય અજ્ઞયણે ॥૩૨૯॥

નિર્દેશ (વિચાર જણાવવા) પ્રશસા અને અસ્તિભાવ
એ ત્રણ અર્થમા સકાર શબ્દ છે જેમકે નિર્દેશમા એની પછી
તે આવે છે (આણુ કોઇને સૂચવવું હોય તો સંસ્કૃતમા 'સ'
અને ગુજરાતીમા 'તે' વપરાય છે) પ્રશસામા આ સત્ પુરૂષ
છે એટલે સ અને સતનો એક અર્થ છે અને અસ્તિભાવમા
(વિદ્યમાન વસ્તુમા) આ વસ્તુ વિદ્યમાન છે અર્થાત્ (નાશ
પામી નથી) તેમા આ અધ્યયનમા નિર્દેશ અને પ્રશસા એ
બંનેમા જે સકાર છે, તેની જરૂર હોવાથી તે બેઉમા લીધે
એ હવે તે બતાવે છે.

જે ભાવા દસવેઆલિઅમ્મિ કરાણિજ્ઞ વણિઅ
જિણેહિં । તેંસિ સમાવણંમિતિ (મી) જો મિક્સૂ
મન્નડ્ સ મિક્સૂ ॥૩૩૦॥

જે પદાર્થો પૃથ્વી વિગેરે છે તેનું રક્ષણ કરવું એવું
જીનેશ્વર તથા ગણધરે આ ઇશ વેકાલિક સૂત્રમા બતાવ્યું છે
તે ભાવેને યથા શક્તિ દ્રવ્યથી અને ભાવથી આચરીને છેવટ
સુધી પાળે, તે ભિક્ષુ છે (ઇનિચખ્ખનો ધુપો ઉપન્યાસ છે
અહીંઆ નિર્દેશમા સકાર બતાવ્યો કે આવો હોય તે ભિક્ષુક
કહેવાય હવે પ્રશ્ન સામા બતાવે ॥

ચરગમરુગાદ્આણ મિક્સુજીવીણ કાલણમવોહ ।
અજ્ઞયણગુણનિરતો હોઈ પસંસાઈ સમિક્સુ ૩૩૧ ।

ચરક (એકે જાતના ગન્ધ મતના માધુ) મરુકા (ક્ષા-
દાણ) તથા આદિચખ્ખથી બાદના સાધુ જાણવા તેઓ સાધુ
ધર્મને પાળતા ન હોવાથી શિક્ષા માત્રથી જીવન જીવનનારા
જાણી, તેમને અહીં જિતુ તરીકે નહો લેવા, પણ આ અધ્ય-
યનમા બતાવેલા ગુણનાથી સાધુ હોય, તે જિતુ જાણવો
એટલે સહ જિતુ એવો સમિક્ષુ (સારા જિતુ) જાણવો આ
પ્રમાણે નિર્દેશ તથા પ્રશ્નમાના અર્થમા સકાર લીધો, હવે
ભિક્ષુનું વર્ણન કરે ॥

મિક્ત્રૂસ્ત યનિક્ત્રેવો નિરુનણગટ્ટિઠાણિ લિંગાણિ
અગુણટ્ટિઠો ન મિક્ત્રૂ અલયવા પચ દારાઈં ૩૩૨

નિશ્લેષો તથા નિરૂકત તથા પર્યાય ચિન્હ તથા અંશુલી
ન લેવા, પણ શુણી લેવા વિગેરે વર્ણનના અનુક્રમે પાંચ દ્વાર
આવશે, તથા પહેલા અભ્યયનમાં બતાવેલા પાંચ અંગ પ્રતિજ્ઞા
વિગેરે કહેશે હવે તે ખુલાસાનો કહે છે

ળામઠવળામિક્ત્રૂ દઠ્ઠમિક્ત્રૂ અ ભાવમિક્ત્રૂ અ ।
દઠ્ઠામ્મિ આગમાઈં અન્નોડિ અ પજ્જવો ઇળમ્મો ૩૩૩

ભિક્ષુના નામ સ્થાપ ॥ દ્રવ્ય, ભાવ એમ ચાર પ્રકારે
નિશ્લેષા છે સુગમ નામ સ્થાપના છોડીને દ્રવ્ય નિશ્લેષામાં
આગમ નોઆગમ જગતીર અને ભવ્ય શરીર વિગેરે પૂર્વ મા-
ફક છે અને તે સિવાય એક ભવિક વિગેરે પણ લેઈ છે, ખીત
પણ લેઈ જેમાં દ્રવ્ય ભિક્ષુનુ લક્ષણ છે તે બતાવે છે
મેઅઓ મેઅળા ચેવ, મિંદિઅવ્વં તહેવ ય ।

एएसि तिण्हंवि अ, पत्तेअपरुवणं वोच्चं ॥ ३३४ ॥

(૧) ભેદકપુરુષ (૨) ભેદન તે કુલાડથી (૩) ભેદવા જોગ
તે લાકડું વિગેરે એમ ત્રણ ભેદ છે એ ત્રણેનું જુદું જુદું
સ્વરૂપ બતાવશે

જહ વારુકમ્મગારો મેઅણમિત્તવ્વસજુઓ મિક્ખૂ ।
અન્નેવિ દવ્વામિક્ખૂ જે જાયણગા અવિરયા અંરૂપા ।

લાકડાનું કામ કરનારો સુવાર તે વાનઘો કે કુહાડો લઈને
લાકડું છેઠવાની ક્રિયામાં તત્પર હોય, તે દ્રવ્યનો ભેદનારી હો।
વાર્ધા દ્રવ્ય ભિક્ષુ કહેવાય તે મીઠાઈ બીજા પક્ષ પરમાથ
તત્વને સાંધા વિના ભિખમાગીને પેટ ભરે, તે થ થક અને
પાપસ્થાનથી દૂર નહી થએલા સનારી છતાં ભિક્ષુ કહેનાય,
તે દ્રવ્ય ભિક્ષુ બાણુવા, તેના બે ભેદ છે એક તો ગૃહસ્થ વેષ
ભિખ માગે, અને બીજા બાવા વિગેરેનો વેષ રાખીને યાચેઠે,
તે બતાવે છે

મિહિણોઽવિ સયારમ્મ ઉપ્પજુપન્ન જ્ઞણ વિમગ્ગતા ।
જીવણિઅ દીણકિવિણાતેવિજ્ઞા દવ્વામિક્ખુત્તિરૂપા ।

શ્રી પરણેતા નિરતર છ જીવ નિકાયનો આરભ કરનારા
તથા લોગા માણસોને ‘ અમે ભુતેવ છીએ ’ લોકના હિત
માટેજ જન્મયા છીએ માટે હમોને અમુક અમુક દ્રવ્ય જેમકે
ગાય વસ્ત્ર વિગેરે આપો આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ છતાં પ્રાહ્લણો
કરે છે, તે ગૃહસ્થ ભિક્ષુ બાણુવા અને જેઓ બાવા વિગેરે
આજીવિકા માટે દ્રવ્ય વિગેરે ભેગુ કરે છે, તે બાવા તથા
પ્રાહ્લણોનો હેતુ દ્રવ્ય માટે હોવાથી તે દ્રવ્ય ભિક્ષુ બાણુવા આ

આવા કાપડીનામના ગૃહસ્થ વેષ વાળા પૂર્વે હતા તે લેવા-
અને તે 'પાલણપુરમા કાપડી નામે હાલ છે,' હવે સાધુ વેષ
ધારેલા બતાવે છે

મિચ્છદિટ્ઠી તત્થાવરાણ પુઠ્ઠવાઈવિદિઆઈણ ।

નિચ્ચ વહકરણરયા અવંભયારી અ સંચઈઆ૩૩૭।

બાદ મત વીગેરેના સાધુ વિગેરે અતત્ત્વને તત્ત્વ માનનારા
હોવાથી મિચ્છાત્ત્વવાળા તથા સાધુનું ચિન્હ તે સર્વોત્તમશાંતિ
તેનાથી રહીત અને પૃથ્વી વિગેરે સ્થાવરકાય તથા બે દ્વિચ
વિગેરે ત્રસકાય તેનો વધ કરવ મા રક્ત અગ્રહચારી તથા
સચ્ચ કરનારા સાધુ ધર્મમા શૂન્ય હોવાથી દ્રવ્ય ભિક્ષુ બાણવા-
(ચ શબ્દનો પરમાર્થ આગળ સમજાવશે) સચ્ચ કરવાથી
અ બ્રહ્મચારી છે તેથી સચ્ચને બતાવે છે

**દુપયચડપ્પયધણઘન્નકુવિઅતિઅતિઅપરિગ્ગહે નિર-
યા।સચ્ચિત્તમોઈ પયમાણગા અ ડહિટ્ઠમોઈઆ૩૩૮।**

બે પગવાલા તે દાસી વિગેરે અને ચાર પગવાલા તે
ગાય લેસ વિગેરે છે ધન તે સોનું ચાંદી વિગેરે ધાન્ય કમોદ
વિગેરે કુખ્ય તે લોહુ તાણુ વિગેરે છે આ દરેકમા મન વચન
કાયાથી તથા કરવુ કરાવવુ અને અનુમોહવુ, એમ ત્રણ
યોગ ત્રણ કરણમા રૂઢ છે આ વાત તેમના શાસ્ત્રમા છે કારણ
કે તેઓ લખે છે કે

વિહારાન કારયેદ્ રમ્યાન્ વાસયેચ્ચવહુ શ્રુતાન ।

‘મનોહર મહેલ જેવા વિહાર (મઠ) બનાવીને બહુ શ્રુત એટલે ઘેાઘ મતના પંડિતોને રાખવા.’

વારીની શકા-ઉત્તમ ગુણના ધારક એવું ન કરે

આચાર્યનું સમાધાન-સચિત્તનું સોજન કરનારા છે, તથા માસ વિગેરેનું સોજન કરનારા છે તથા પોતાના હાથથી રાધનારા તથા તેમના માટેજ રધાએવું ખાનારા આટલા દુર્ગુણો યોદ્ધ વીગેરે સાધુના છે અને તેવાજ બીજા તપસ્વીઓને પણ બાણવા, કારણકે માધુને કેવું નિર્દોષ સોજન લેવું, તેનું તેમને જ્ઞાન નથી તેથી તેઓ ખાળના પણ નથી ત્રણ યોગ અને ત્રણ કરણમા આસકત પૂરે કહ્યા તે બતાવે છે

કરણતિષ્ઠ જોઅતિષ્ઠ સાવજ્ઞ આયહેઉપરરમણ ।

અદ્ઠાણદ્ઠપવત્તે તે વિજ્ઞા વન્વાભિક્સુત્તિ ॥૩૩૧॥

પોતાના આ લોકના મુખ્ય માટે મન વચન કાયાથી પાપને કરે કરાવે અને અનુમોદે, એટલે છવોને પીકારૂપ પોતે કૃત્ય કરે, જેથી ગરીબની પુષ્ટિ થાય તથા મિત્રો વિગેરેના મુખ્યમાટે તથા બનેના માટે પાપકરે, કેટલાક મતલબ માટે, અને કેટલાક વિના મતલબે પાપ કરે છે એટલે આત્મધ્યાનનું ચિત્તન, જે વચન બોલવા વડે તથા લક્ષનેધન વીગેરેથી છવ દિસા

વિગેરેમા જેઓ તત્પર હોય તેવા યોદ્ધા વિગેરે સાધુ દ્રવ્ય
લિહુ બાણવા સી વિગેરેના મળધથી વિશુદ્ધ તપનો અભાવ
હોવાથી અપ્રદક્ષ્યારી છે, તે બતાવે છે.

इत्थीपरिगहाओ आणादाणाइभावसगाओ ।

सुद्धतवाभावाओ कुतित्थिओऽर्धमचारित्ति ॥३४०॥

હામીઓ વિગેરે સેવામા રાજે તેથી મનના પરિણામ
અશુદ્ધ થાય, તેથી તે સાધુ ન કહેવાય અને તાપસ વિગેરેને
શુદ્ધ તપના અભાવથી અન્ય તીર્થિને પણ આ પ્રદક્ષ્યાગી બાણવા
અહીંઆ પ્રદક્ષ શબ્દનો અર્થ ખરો તપ હોયો (તપને અર્થ
અહીંઆ ઇન્દ્રિયોનું મપૂર્ણ કમન કરવું, તે લીધો છે) આ
પ્રમાણે દ્રવ્ય લિહુનું વર્ણન કહ્યું હોયે ભાવ લિહુનું કહે છે

आगमतो उवउत्तो तग्गुणसवेअओ अ (उ) भावमि ।

तस्स निरुत्त भेअग्गभेअणभेत्तव्वएण तिहा ॥३४१॥

ભાવથી આગમ નોઆગમ એમ જે પ્રકારે છે આગમથી
મિતુ શબ્દને બાણનારો તથા તેમા ઉપયોગ શખનારો છે તથા
મિતુના શુણને બાણનારોનોઆગમથી ભાવ લિહુ થાય છે.
(અને લિહુની ક્રિયા તેને કરવી પડે છે) આ પ્રમાણે ભાવ
લિહુનો નિરૂપો થયો હોયે તેનું નિરૂકન કહે છે લિહુનું
નિશ્ચીત એટલે ખરેખર શબ્દનું અર્થવાણુ રૂપ બતાવવું

એટલે લેહક લેહન અને લેતવ્ય એમ કહેવાતા ત્રણ લેહોવડે
ત્રણ પ્રકારના છે તે વધારે ખુલાસાથી સમજાવે છે

भेत्ताऽऽगमोवत्तो दुर्विहं तवो भेअणं च णेतव्वं ।

अदृढविहं कम्मखुहं तेण निरुत्त स भिक्खुत्ति । ३४२ ।

અહીં આગમમા ઉપયોગ રાખનારો સાધુ છે અને તે
સાધુ બાદ્ય અને અન્યતર એવા જે પ્રકારના લેહ વડે જે
વપ કરે, તે તથા લેહનાર (લેહન) છે તથા આઈ પ્રકારના
ડર્મો છે તે લેહવા ચોખ્ખ છે અને તે જૂખ વિગેરે દુ ખેબ
જેનું હોવાથી તેની જોડે ક્રુધ શબ્દ જોડવો એટલે શાસ્ત્રની ની
તિએ તપસ્યા કરીને કમને લેહે ત ભિયુ જાણવો (આ નિરૂત્ત
કહેવાય)

भिदंतो अ जह खुहं भिक्खू जयमाणओ जई होइ ।

सजमचरओ चरओ भव खिरतो भवतो उ । ३४३ ।

જે ક્રુધા (જુખ) ને લેહે તે ભિયુ થાય છે, એટલે જૂખ
વિગેરે બાવીસ પરીપહેને મહન કરતો બાવથો યત્ન કરે, અને
તેવા જુલોમા રહેતો યતિ કહેવાય, પણ બીજી ગીતે યતિ ન
કહેવાય, એ પ્રમાણે સયમમા એટલે સત્તર પ્રકારનો મયમ
છે તેને કરનારો તે સયમ અરડ કહેવાય તેજ માણસ ન સા-

રને ઝોછો કરતો લવાન્ત (થોડા લવમા મોક્ષ લેનારો) ગાય
છે હુવે ખીણ રીતે નિરૂક્ત કહે છે

જ મિક્ષમત્તવિત્તી તેણ વ મિક્ષુસ્વેદજ વ અર્ણ
તવસંજમે તવસ્સિત્તિ વાવિ અન્નોઽવિપજ્જાઓ।૩૪૪।

જે લિક્ષા માત્ર વૃત્તિ એટલે નિર્દોષ ગોચરી લે, તે
લિક્ષાના આચાર વાળો હોવાથી લિક્ષુ કહેવાય, હુવે લિક્ષુના
પ્રસંગથીજ ખીણ લિક્ષુ શબ્દના પચાચો છે તેનું નિરૂક્ત કહે
છે, કમ' અપાવવાથી ક્ષપણ કહેવાય, તથા સયમ તપમા
એટલે સયમમા તપ મુખ્ય છે તે સયમ તપને આદરવાથી
તપસ્વી કહેવાય છે, એ પ્રમાણે ખીણપણ પચાચો હોય તો
તેના અર્થથી લિક્ષુ શબ્દનું નિરૂક્ત થાય છે હુવે એક અર્થિ'ક
દાખ કહે છે

તિન્ને તાર્ઙ્ગ દવિણ વર્ઙ અ સ્વંતે અ દત્ત વિરણ અ ।

મુણિતાવસપન્નવગુજુમિક્ષુ બુદ્ધે જઈ વિઝ અ ।૩૪૫।

વિનુદ્ધ સમ્યગ્ દર્શન વિગેરેના લાલથી લવ સમુદ્રને
તરવાથી તે તીર્ણ કહેવાય છે. તથા તાપ (સત્ય વચન બોલવું)
તે, તાય જેને હોય, તે તાયા કહેવાય છે એટલે જીનેશ્વરના
કહેલા માર્ગ પ્રમાણે પોતે આચરે અને તે માર્ગને કહે
વાથી પોતાના શિષ્યોને સારી દેશના પડે પાળનારો તે તાપી

છે તથા દ્રવ્ય તે રાગદ્વેષ તેનાથી રહિત તે દ્રવિક કહેવાય
 હિંસાદિથી વિરત તે મતી, ક્ષમા કરવાથી શાંત છે, તથા ઉદ્વિ-
 યનુ હમન કરવાથી દાન્ત છે, તથા વિષય સુખથી નિવૃત્ત
 થએલો હોવાથી વિરત છે, તથા ગ્રણુ ઝાળની અવસ્થાને માને
 તેથી મુનિ કહેવાય છે તપના પ્રધાન પણાથો તાપસ છે
 મેક્ષનુ સ્વરૂપ બતાવવાથી પ્રરૂપક કહેવાય, તથા માયા રહિત
 હોવાથી ગ્રામુ કહેવાય, નિમ્નુ શબ્દનુ વર્ણન પૂર્વે કર્યું છે
 તત્ત્વ બાણનાર હોવાથી બુદ્ધ કહેવાય ઉત્તમ આશ્રમમા રહે
 નારો હોવાથી અથવા યતન કરવાથી યતિ તથા સૂત્રાર્થ બરો
 બર બાણવાથો પઠિત કહેવાય છે

પવ્વહા અણગારે પાસઠી ચરમ વમળે ચેવ ।

પરિવાયગે અ સમળે નિગયે સજા મુત્તે ॥૩૪૬॥

પાપથી વર્ણિત (છુટેલો) માટે પ્રવૃત્ત, દ્રવ્ય અને
 ભાવ એ બંને પ્રકારના ઘર (આગાર) થી છુટેલો હોવાથી
 અણગાર છે સસાર પાપથી છુટેલો માટે પાપડી છે અર
 પૂર્વ માફક છે, વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી બ્રાહ્મણ અને પાપને
 વર્જવાથી પરિવાજક છે અમણ પૂર્વ માફક છે, નિર્થક મયન
 સુખ વિગેરે પૂર્વ માફક બાણવા

સાહૂ લૂહે અ તહા તીરટૂઠી હોઈ ચેવ નાયઠો ।

રને ઓછો કરતો લવાન્ત (થોડા લવમા મોક્ષ લેનારો) થાય
છે હવે ખીલ રીતે નિરૂકત કહે છે

જ મિક્ષમત્તવિત્તી તેણ વ મિક્ષુ સ્વવેદ્ જ વ અર્ણ-
તવસંજમે તવસ્સિત્તિ વાવિ અન્નોઽવિપજ્જાઓ ॥૩૪૪॥

જે શિક્ષા માત્ર વૃત્તિ એટલે નિર્દોષ ગોચરી લે, તે
શિક્ષાના આચાર વાળો હોવાથી શિક્ષુ કહેવાય, હવે શિક્ષુના
પ્રસંગથીજ ખીન્ત શિક્ષુ ગણના પડ્યાં છે તેનું નિરૂકત કહે
છે, કમ' અપાવવાથી ક્ષપણ કહેવાય, તથા સ્વયમ તપમા
એટલે સ્વયમમા તપ મુખ્ય છે તે સ્વયમ તપને આદરવાથી
તપની કહેવાય છે એ પ્રમાણે ખીન્તપણ પડ્યાં હોય તો
તેના અર્થથી શિક્ષુ ગણનું નિરૂકત થાય છે હવે એક અર્થે ક
દાન કહે છે

તિન્ને તાઈં દવિં વઈં અ સંતે અ દત્ત વિરં અ ।

સુણિતાવસપન્નવગુજુમિક્ષુ બુદ્ધે જહ વિઝ અ ॥૩૪૫॥

વિશુદ્ધ અમ્યગૃ દર્શન વિગેરેના લાભથી લવ મમુદ્રને
તરવાથી તે તીર્ણ કહેવાય છે. તથા તાપ (સત્ય વચન બોલવું)
તે, તાય જેને હોય, તે તાપ કહેવાય છે એટલે જીનેશ્વરના
કહેલા માર્ગ પ્રમાણે પોતે આચરે અને તે માર્ગને કહે
વાથી પોતાના નિબ્ધાને મારી દે ના વડે પાળનારો તે તાપી

છે તથા દ્રવ્ય તે રાગદ્વેષ તેનાથી રહિત તે દ્રવિક કહેવાય, દ્વિસાદિથી વિરત તે મલી, ક્ષમા કરવાથી શાત છે, તથા ઇદ્રિ-
યનુ દમન કરવાથી દાન્ત છે, તથા વિષય મુખથી નિવૃત્ત
ધ્યેયો હોવાથી વિરત છે, તથા ત્રણ કાળની અવસ્થાને માને
તેથી મુનિ કહેવાય છે તથાના પ્રધાન પલાયો તાપમ છે,
મોક્ષનુ સ્વરૂપ બતાવવાથી પ્રરૂપક કહેવાય, તથા માયા રહિત
હોવાથી નમ્નુ કહેવાય, બિહુ શબ્દનુ વર્ણન પૂર્વ કર્યું છે
તત્ત્વ જાણનાર હોવાથી જુધ કહેવાય ઉત્તમ આશ્રમમા રહે-
નારો હોવાથી અથવા ચત્ત કરવાથી યનિ તથા સૂત્રાર્થ બરો
બર જાણવાથી પઠિત કહેવાય છે

પવ્વહ્ણ અણગારેપાસહી ચરગ વમળે ચેવ ।

પરિવાયમે અ સમળે નિગયે સજણ મુત્તે ॥૩૪૬॥

પાપથી વર્જિત (છુટેલો) માટે પ્રવજીત, દ્રવ્ય અને
ભાવ એ બંને પ્રખરના ઘર (આગા) થી છુટેલો હોવાથી
અણગાર એ સ્પષ્ટાર પાશથી છુટેલો માટે પાપહી છે ચરક
પૂર્વ માફક છે, વિગુદ્ધ પ્રહાયથી પાળવાથી પ્રાદ્યજ અને પાપને
વશવાથી પવિત્રાશક છે અમણ પૂર્વ માફક છે, નિર્દેશ સયન
મુખત વિગેરે પૂર્વ માફક જાણવા

સાહૂ લૂછે અ તહા તીરટૂઠી હોઈ ચેવ નાયગો ।

મામાણિ એવમાર્દિણિ હોતિ તવસંજમરયાણા૩૪૭।

નિર્વાણ સાધક યોગ સાધવાથી સાધુ છે, તથા સ્વર્ગને વિગેરેનો સ્નેહ ત્યાગવાથી રૂક્ષ છે, જાવ અણુવધી 'કીનારે' જવાની ઇચ્છા રાખવાથી તીર્થાર્થી છે, આ જાધા નામ લિધુના એક અર્થવાળા છે, એટલે તપ સયમમા જેઓ રહ્યા છે તેજુ જાવ સાધુઓના નામ જાણવા, હવે લિંગદ્વાર કહે છે

સંવેગો નિવ્વેઓ વિસયવિવેગો સુસીલસંસર્ગો ।

આરાહણા તવો નાણદંસણચરિત્તવિણઓ અ ।૩૪૮।

મોક્ષ મુખનો અભિલાષ તે સંવેગ છે અને સંસારના વિષયથી ખેદ પામવો તે નિવેંદ છે, અને વિષયનો ત્યાગ તે વિષય વિવેક છે, સારી સોજતમા રહેવું, તે સુશીલ સંસર્ગ છે, તથા અત વખતે બધાં પાપોને યાદ કરી દેવગુરુ સમક્ષ મિત્તલામિ હુકકઠ દેવું, તે આરાધના છે યથાગતિ ઉપવાસ વિગેરે કરવા, તે તપ છે, પદાર્થને યથા સ્વરૂપે જાણવા, તે જ્ઞાન છે, અને સ્વભાવથી અથવા ગુરૂના ઉપદેશથી જે લગવાન ના વચન ઉપર શ્રદ્ધા થાય, તે દર્શન કહેવાય છે, સામાયિક વિગેરે પાપ લેદવાળું ચારિત્ર છે જ્ઞાન તથા જ્ઞાન જાણાવનારને વદન કરવું, તે વિનય છે

સ્વતી અ મદ્વજ્જવ વિમુત્તયા તહ અદાણય તિત્તિ-

કવા । આવસ્મગપરિસુદ્ધી અહોતિ મિક્સુસ્સ
લિંગાદં ॥ ૩૪૯ ॥

શુભા એટલે કોઈના દુઃખને ભેદે તેવા વચન મામગ્રીને
પણ કોઈ ન કરે, ઉચ્ચ જાતીનો કે બીજા ગુણોનો અકાર
ન કરે, બીજો કોઈ પણ તે કમવા પ્રયત્ન ન કરે, તે સર
જતા, તથા ધર્મ ઉપકરણમા પણ મૂર્છા ન રાખે તે નિર્લોભતા
છે અને ખાવાનું ન મળે, તો પણ હીનતા ન કરે, તે અહીન
તા છે બાવીસ પરિવહ આવે તોપણ પોતે સહન કરે તે
તિતિશા છે તથા અવસ્ય કવા જોમ દુલ્લભા અતિચાર ન
લગાડે, આ જે ગુણો બતાવ્યા તે બાવ સાધુના લિંગ છે હવે
અવયવદ્વાર કહે છે

અજ્ઞયણગુણી મિક્સૂ, ન સેસ ડહ જો પહન-કો
હેક ? । અગુણતા ડહ હેક-કો વિદૂઠંતો ?
સુવર્ણમિવ ॥ ૩૫૦ ॥

આ અધ્યયનમા બતાવેલા ગુણોવાળો લિધુ બાવસાધુ
થાય ॥ તેનું સ્વરૂપ આ છે, આ ગુણોથી રહિત સાધુ ન
કહેવાય, એવું જૈનાચાર્ય કહે છે ‘આ પ્રતિજ્ઞા છે’ જેનમા
ગુણો ન હોય તે સાધુ નહીં એવો હેતુ સાધ્ય છે આમા હેતુ
નગુણપણ તથા સાધ્ય તે સાધુ નહીં એમ છે દ્રષ્ટાત સોનાનું

છે જે સોનાના શુષ્ક ન ધરાવે તે સોનું ન કહેવાય તે પ્રમાણે સાધુના શુષ્ક ન ધરાવે તે સાધુ ન કહેવાય, એ નિગમન છે હવે સોનાના શુષ્ક બતાવે છે

વિસધાદ્ રસાયણ મંગલત્થ વિણિષ પયાહિણાવત્તે ।

ગુરુષ્ અહઙ્ગઽકુત્યે અદ્રઠ સુવર્ણે ગુણા મણિઆ ।૩૫૧।

ઝેરને ન શ કરનાર, રસાયન તે ઉમરને શેકનાર (જીવાન રાખનાર) મગજ પ્રયોજન તથા ઇંટનો આકાર, કડા, ઢાગીના બનાવવામાં કામ લાગે તેવું નરમ તથા તપતા પીગળીને ચકકર ફેરનાર વજનમાં જ રે અગ્નિથી બળી ન જાય, તથા કોઈ પણ વસ્તુ કાટ વિગેરેથી બગડી ન જાય, એમ સોનામાં આઠ શુષ્ક છે, એવું તેના શુષ્ક જાણનારે કહ્યું છે, એમ સોનાના શુષ્ક બતાવીને તેમાં સાર શુ લેવો તે બતાવે છે

ચઙકારણપરિસુદ્ધં કસછેઅણતાવતાલળાણ અ ।

જ ત વિસધાદ્ રસાયણાદ્ ગુણસંજુઅ હોઙ્ ।૩૫૨।

ચાર પ્રકારે પરીક્ષા કરવી, તે (૧) કષ (૨) છેદ (૩) તાપ (૪) અને તાકના આ પ્રમાણે પરીક્ષા કરતા સોનું ઝેર હિતારનાર વિગેરે શુષ્કવાળું છે આવું જાવ સુવર્ણ પોતાના કાર્ય નું સાધક છે

સં કસિણગુણોવેઅં હોઈ સુવર્ણં ન સેસય ઝુત્તી ।
 નહિ નામરૂવમેત્તેણ એવમગુણોહવહ્ મિક્કલૂ ।૩૫૨।

પૂર્વે કહેલા બધા ગુણવાતુ સોનુ છે પણ કમોટી વિગે
 રેમા જે ગુણો ન હોવાડે તે અશુદ્ધ સોય, તેથી સોનુ ન કહેવાય
 એટલે એકલા પીલા રગથી કે ઘણકાટથી સોનુ ન કહેવાય,
 જેમ તે સોનુ ન કહેવાય, તેમ રત્નેહરણ વિગેરે રાખવાથી
 નામ માત્ર રૂપ રાખવાથી સાધુ ન કહેવાય, તે બીજા આગીને
 ખાધ તોપણ તે બાવ લિધુ નહીં થાય

સદિદ્ઠકર્યં ભુજઈ છકાયપમદઓ ઘર કુળઈ ।

પચ્ચક્કલં ચ જલગણ જો પિયઈ ફહ નુ સો મિક્કલુ ? ।૩૫૩।

જે સાધુ પોતાના માટે કરેલો આદેશીક આહાર ખાય
 તેથી તે જ કાયનો હિસક છે, એટલે કોઈ જગ્યાએ ઘર
 બાધતા પૃથ્વીકાય વિગેરેનો આગળ યામ, તથા ઈન્દ્રિય કોમળ
 જમતા રહેવાના ધ્યાન ઉપર મૂર્જા કરે અથવા ભાડાતુ ઘર
 છે, તથા નજરે દેખાતા પ્રાણી છોવાને કુખ આપે, (કાચુ
 પાણી પણ પીએ) અથવા વિના કારણે એકને એક જગ્યાએ
 મઠ બાધીને પડી રહે, તેથી સારની મૂર્ખા થાય, તેને સાધુ
 કેમ કહેવાય ? (અર્થાત્ તે બાવ લિધુ નથી) આમ ઉપનય
 કહીને હવે નિગમન કહે છે

અનિલેણ ન વીણ ન વીયાવણ, હરિયાણિ ન છિંદે
 ન છિદાવણ । વીઆણિ સયા વિવજ્જયંતો, સચ્ચિતં
 નાહારણ જે સ ભિવસૂ ॥૩॥

વાયુ જેનાથી લેવાય એવા વસના છેડાથી પખા વીગે
 રેથી હવા ન ખાય, તેમ બીજા પાસે પખો ન નખાવે, ન
 અનુભોદે તથા વનસ્પતિ શબ્દ (લીલુ ઘાસ) વિગેરે બાહ્યને ન
 છેદે, વિગેરે તથા કાચા ગ્રીહી (એક ભાતના ચોખા) વિગેરે બીજ
 ન્યા સુધી સચિત્ત હોય, ત્યા સુધી તેને વિના કારણે અડકે પણ
 નહી, અને સચિત્તનુ લોજન પણ ન કરે, તે જાવ ભિક્ષુ છે.

વહણં તસપાવરાણ હોઈ, પુઠવીતણકટૂઠનિસ્સિ-
 આણં । તમ્હા ઉદેસિઅ ન મુંજે, નોડવિ પણ ન
 પયાવણ જે સ ભિવસૂ ॥૪॥

આદ્રેશિક વિગેરે દોષિત આહાર ન લે તેના વડે ત્રસ
 સ્થાવરની રક્ષા બતાવે છે તે લોજનમા બે ઇન્દ્રિય વિગેરે ત્રસ
 જીવે તથા પૃથ્વી વિગેરે સ્થાવર જીવોનો આરભ થાય છે
 માટે સાધુ સાવધ આહાર વિગેરે ન લે, એટલું જ નહી પણ ન
 રાધે, ન રધાવે, ન અનુભોદે તે જાવ ભિક્ષુ છે

રોડિઅ નાયપુત્તવયણે, અત્તસમે મન્નિજ્જ છપ્પિ કાણ ।

પચ ય ફાસે મહન્વયાદ્, પચાસવસંવરે જે સ
ભિક્ષૂ ॥૫॥

વીતરાગે કહેલા વિધિ પ્રમાણે ચારિત્ર ભાવનને પ્રિય માનીને
મહાવીર પ્રમુખા વચન પ્રમાણે પૃથ્વી વિગેરે ॥ કાચને પદ્મ
પોતાના છવ જેવા વેદાલા ગણે અને પચ મહાવૃતને પાખે,
તથા પ્રાણાનિષ્ઠાત વિગેરે પાચ આશ્રવને છોડીને પાચ ઇન્દ્રિયોને
કબજમા રાખે તે ભાવ શિષુ ॥

ચત્તારિ વમે સયા વસાએ, ધ્રુવજોગી હવિજ્ઞ બુદ્ધ-
વયળે । અહળે નિજ્ઞાયરૂવરચા, ગિહિજોગ પરિ-
વજ્ઞા જે સ ભિક્ષૂ ॥૬॥

કોધ વિગેરે ચાર કસાયને શમા વિગેરે શુષ્કા પાશીને
નિરતર છોડે તથા તીર્થ કરના વચન વડે ચારિત્રમા ગિયર
ભાવવળેા થાય. ગાય, લેસ વિગેરે મિલકતની ઉપાધીથી સ્થિત
હોય તથા સોગ્ર, રૂપ વિગેરે રાખે નહી અને મહસ્થના
સબધને સર્વે પ્રકારે છોડે તે ભાવ ભક્ષુ છે

સમ્મદિટ્ઠી સયા અમૂઢે, અત્યિ હુ નાળે તવ સજમે
અ । તવસા ધુણડ પુરાણપાવર્ગ, મળવયકાયસુ-
સબુઢે જે સ ભિક્ષૂ ॥૭॥

વળી જે માહાત્મા ઇન્દ્રિયોને દુ ખરૂંપ કાઢી જેવા અદ
કેશ (હલકા વચન) તથા ચાળખાનો માર, તથા તીરસ્કાર
વિગેરે કાંઈ ઈર્ષ્યાથી કરે તો તે પોતે સહન કરે, વળી અન્ય ત
ભય કર એવા વૈતાલ વિગેરેના ખડખડ હમવાના શબ્દો સાંભળે
તો પણ સ્થિરતા રાખે, અને મુખ દુ ખને સમજાવે સહન કરે
તે ભાવ લિખુ છે

પડિમ પડિવજિઆ મસાળે, નો મીયણ મયમેરવાઈં
વિસ્ત । વિવિહગુણતવોરણ અ નિચ્ચં, ન સરીરં
ચામિકલણ જે સ મિમ્લૂ ॥૧૨॥

તેનો ખુલાશો કરે છે મશાણુમા નિભયપણે સાધુની માસ વિગે
રેની પ્રતિમા (સ્થીરતાથી ઉભા રહેવું તે) ને ધારણ કરી ઉભા
રહેતા વૈતાલ વિગેરેના ભય કર શબ્દોથી ન કરે ન ચતાયમાન
થાય (ગમે તેવા રૂપ કરે શબ્દ કરે લલચાવે, તો પણ સ્થિર
તા રાખે) તથા નિરતર મૂળ ગુણ વિગેરે મહાત્મન તથા અણુસણુ
વિગેરે તપશ્ચર્યામા લીન રહે, પણ નિસ્પૃહતાથી શરીરની
આકાંક્ષા ન રાખે કે હું પાનળો થઈ ગયો, અથવા ભવિષ્યમા
દુર્બળ થઈ જઈશ, એની ચિંતા ન કરે તે ભાવ લિખુ છે

અમડ વોસદૂઠચત્તદેહં, અકુદૂઠે વ હણ લૂસિણ વા ।

પુઢવિસમે મુળી હવિજ્ઞા, અનિઆળે અકોઝહલ્લે
જે સ મિક્કૂ ॥૧૩॥

એકવાર નહીં પણ હુમેશાં નિર્મમત્વ જની શરીરની
વિવિધા વિગેરે છોડીને કોઈના આકેશથી અથવા મારથી અથવા
તત્ત્વવારના ધાથી અથવા કુતરા, શીયાળે કરડી ખાવાથી મુની
કોધાયમાન ન થતા પૃથ્વી માફક મર્વ સહન કરે, પણ ગગદ્વેષ
ન કરે, તથા ખીબા ભવમા ભોગોની આશા ન રાખે, તથા નટ
વિગેરેનાં ઠાણુક ન જુએ, તે ભાવ શિશુ છે

અભિમૂઝ કાણ પરીસહાઈ, સમુદ્ધરે જાડપહાઝ
અપ્પયં । વિદ્વત્તુ જાઈમરણ મહદ્ભય, તવે રણ
સામણિય જે સ મિક્કૂ ॥૧૪॥

શિશુનું સ્વરૂપ વધારે ખુશામ્મથી કહે છે, એકલા મન
વચનથી નહીં પણ કાયા સાથે એટલે મન વચન કાયાથી
મિલ્લાત નીતિએ જે સુખ આરે તે મહુન કરે (કાયા સિવાય
પ્રાથ પદ્મિહ સહેવાના નથી) તે જાણીસ પરિમહો કુધા
વિગેરેને તે મતોષથી મહે, અને જન્મ મરણના રસ્તાથી
આત્માને બચાવે, (પાર ઉતારે) એટલે જન્મ મરણ તે મ સાર
મા મહા ભયનું ઢાંચુ છે તેને જાણીને તપશ્ચર્યામા રક્ત રહે
અને સાધુપણમા નિર્મળ ભાવના ગણે તે ખરો શિશુ છે

હૃત્યસંજા પાયસંજા, વાયસંજા સજાંદિા ।
 અજ્ઞાપ્પરણ સુસમાહિઅપ્પા, સુત્તર્થ ચ વિભાણડ
 જો સ મિક્કૂ ॥૧૫॥

કાચખાની માફક કારણ વીના હાથ પગ ન હોવાયે પણ
 સભાળથી કારણ પડે હોવાયે ચલાવે, તથા અકુશળ વચન
 (સ્વપરને પીડાકારક બાણી ત્યાગી કુશળ વચન બોલે અને
 ઇદ્રિયોના વિષયોને કુમાર્ગે જતા અટકાવે, તથા અધ્યાત્મ
 એટલે ધર્મ ધ્યાન અને શુદ્ધ ધ્યાનમાં રમણતા કરી આત્મા
 ને સમાધિમાં રાખે, તથા સૂત્ર અને અર્થ એ બંનેને યથા
 વિધિ જાણે તે મિત્ર છે

ઠવાહિંમિ અમુચ્છિણ અગિદ્ધે, અન્નાપચંછં પુલ્લનિપ્પુ-
 લાણ । કયવિક્કયસનિહિઓ ધિરણ, સવ્વસગાવગણ
 અ જો સ મિક્કૂ ॥૧૬॥

પોતાના સયમના ઉપકરણ (કપડા વિગેરે) ઉપર મૂર્છા
 ન રાખે, તથા આવાજ બેઈએ, એવો પ્રતિબંધ ન રાખે (પણ
 સયમનું રક્ષણ થાય તેવા લે.) તથા અમર્યા કુળે મા ભાવથી
 નિર્મળ બની આહાર લે તે પણ થોડું થોડું અને સયમને
 અસારતા ન લોગે તેવું નિર્દોષ લે તથા દ્રવ્ય અને ભાવ એ

જાને પ્રકારે કય (ખરીદવું) વિક્રય (વેચવું) તથા સ્વધરી રાખ
વું વિગેરે દોષોને દૂર કરે, તથા સર્વ તમારી સમયો મુજબ
રહે તે લિપુ લખવો.

અલોલ મિક્સૂ ન રસેસુ ગિજ્ઞો, ઉછચો જીવિઅ
નામિકરો । ડહ્મિ ચ સકારણપૂઅણ ચ, ચા
ઠિઅપ્પા અણિહે જે સ મિક્સૂ ॥૧૭॥

વળી લેખી વસ્તુ ના મઠી હોય, લો તેની દીનત કરી
ફરીથી પ્રાપ્તના ન કરે તેમ મળતા ચારિત્ર રમ્મમા ગૃહ ।
ચાય, અને અલભ્યા ધરથી જે ધરી હે (પહેલા વખત વિગેરે
આશયી કહ્યું અને અહીં ગોચરી આશયો લખવું એન ઉચ્ચ
શબ્દ બેલા છતાં દોષ નથી) તથા અવિનની વાચના ન કરે
એટલે દુરાચારી અવનને ન વાચે, તથા તપના પ્રમાણથી નિદ્ધિ
નો તથા વસ્ત્ર વિગેરેનો સંકાર તથા સ્તવ (પ્રથમ) વિગેરેને
તને, (પ્રથમ માટે કે પૂજવા માટે ચરિત્ર ન પાળે, પણ
મોક્ષ માટે તપ કરે) તથા જ્ઞાન વિગેરેમા મિલન રહીને માયા
ચીત્ત બને તે લિપુ છે.

ન પરં વહજાસિ અયં કુલીલે, જેઠં ચ કુપ્પિજ્ઞ
ન ત વહજા । જાણિઅ પત્તેઅં પુણ્ણાન્, અત્તાણં

ન સમુદ્ધતે જે સ ભિક્ષૂ ॥૧૮॥

શત્રુને પણ એવું અપ્રીતિનું વચન ન કહે, કે આ દુરાચારી છે પણ પોતાના શિષ્યને સમજાવવા એકાન્તમાં તેના દુરાચારની શિખામણ આપે, અને સામાનો ગમે તેટલો અપરાધ હોય તોપણ તેણે ન બોલે કે તેને કંઈ થાય

પ્રશ્ન-આવું શા માટે કરે?

ઉત્તર-પોતાનું પુન્ય પાપ કે સાફ નકાફ કૃત્ય પોતાને લોગવવાનું છે જેમ અગ્નિને સ્પર્શ કરે, તો બળવાનું હોય તે લોગવે છે વળી પોતાનામાં શુભો હોય તોપણ પોતે અહીં કાર ન કરે કે મારા જેવો કોઈ સાથે સાધુ નથી તેને બિચુ કહેવો

ન જાદુમત્તે ન ચ રૂવમત્તે, ન લાભમત્તે ન સુણમત્તે । મયાણિ સવ્યાણિ વિવજ્જહત્તા, ધમ્મજ્ઞાણરણ જે રા ભિક્ષૂ ॥૧૯॥

હવે મદનો નિષેધ કહે છે પોતે બાલીનો મદ ન કરે કે હું પ્રાદાણુ અથવા ક્ષત્રીય છું બીજાઓ હલકી ભાતના છે તથા હું રૂપમાન છું, હું લાલવાળો છું બીજા તેવા નથી, હું પડિત છું, પણ બીજા નથી એ પ્રમાણે આઠે પ્રકારના મદ છોડીને સત્રમાં કહેલા ધર્મ ધ્યાનમાં રક્ત રહે તેને બિચુ કહેવો

પવેઅણ અજ્ઞપય મહામુળી, ધમ્મે ઠિઓ ઠાવયર્હ
પરાપે । નિક્કલમ્મ વજ્જિજ્ઞ કુસીલિલિંગ, ન આવિ
હાસંકુહણ જે સ મિક્કલૂ ॥૨૦॥

શુદ્ધ ધર્મના પદને પરોપકાર વાસ્તે સદાચારી મુનિ કહે
તેજ ખરેખરે જ્ઞાતા જાણવો પણ જીજ્ઞે નહીં એટલે પોતે
ધર્મમાં સ્થિત રહે, અને જીજ્ઞે મુખ્યે આપી ધર્મી બનાવે
(પોતે બોલેલું વચન ખાળે, તેથી તેનો બોધ સચોટ લાગે)
પોતે દીક્ષા લઈને દુરાચારીનું કૃત્ય કે ચિન્હ ત્યાગે તથા
જીજ્ઞે હામી આવે, તેના બાક ચેષ્ટાના કૃત્ય ન કરે, તે મિશ્ર
છે તેના મિશ્ર લાવતું કળ કહે છે

તં દેહવાસ અસુદ્ધં અસાસય, સયા ચણ નિચ્છહિ-
અદ્ધિઠઅપ્પા । છિદિત્તુ જાઈમરણસ્સ વંધણં, ઉવેદ્ધ
મિક્કલૂ અપુણાગમ ગડં ॥૨૧॥

તિ વેમિ ॥ નામિક્કલુઅજ્ઞપયણં દસમ સમત્ત' ॥૨૦॥

પ્રત્યક્ષ દેખાતી (કેદરૂપ) કાયાને વીચં અને દીધી
બનેલી જાણીને તથા યોગ કાળમાં નાશ પામનારી નજીને
તેની મમતા ત્યાગી એટલે સાધન જે સમગ્ર દર્શન સારિત
છે, તેમાં એનાત મુસ્થિત રહે તેના લાવ મિશ્ર

જન્મ મરણના બંધનને છેદીને અજર અમર પદને પામે,
અને સિદ્ધિ જતીને પામી, નિશ્ચલ સ્થાનમાં રહે

આ પ્રમાણે મુષર્મા સ્વામી કહે છે કે જે સાધનથી,
તે તમોને કહ્યું મૂત્ર અનુગમ કહેા નયો પહેલાની માફક
જાણવા હરિભટ્ટ સુરિ માહારાજની રચેલી આ મોટી ટીકાનું
દશમુ અધ્યયન સમાપ્ત થયું

સંમાપ્ત

આ મૂત્ર ઉપર જે સુવિકા છે, તે કહે છે અ સુવિકાનો
આવો મળધ છે કે, આવા ગુણધર્મો સાધુ ભાવ બિંદુ કહે
વાય તેવો સાધુ પણ કમની પ્રબળતાથી સાધુપણમાં ખેડ
માને (ધર જવા ચક્રાચ) તો તેને સ્થિર કરવાના અધિકાર
વાળી આ જે સુડા (સુવિકા)ઓ છે હવે સુડા શબ્દનો અર્થ
કહે છે

વઢ્ઢે રેત્તે કાલે માવમ્મિ અ ચૂલિઆય નિકલેવો।
તં પુણ ઉત્તરતંતં સુઅગાહિઅત્યં તુ સગહણી।।૩૫૧।।

નામ સ્થાપના સુગમ છે, તેને છોડી દ્રવ્ય વિગેરે સુડા
નો નિષ્કેષો કહે છે દશ વૈકલિકની સુડાઓ આચારાંગસૂત્રની
સુડા માફક ઉત્તર તંત્ર છે, દશ વૈકલિક સાધ્યોલાએ આ
શીખવું, એટલે એમ મૂચ-યુ કે જેણે પૂર્વે સાધનમાં પુરૂ

ધ્યાન ન આપ્યું હોય, તો તેની સારૂપ આ બે સુકાઓ
દુઃખમાં છે પણ નકામી નથી એમ અત્યુત્ત

દબ્બે સચિત્તાર્થ કુક્કુડચૂડામળીમઝરાઈ ।

સ્વેત્તમિ લોગાનિકુહ મદરચૂડા અ કૂડાઈ ॥૩૬૦॥

દ્રવ્ય સુકાની વ્યાખ્યા કહે છે, દ્રવ્ય સુકા આગમ નો
આગમ સશરીર અને લવ્ય શરીર વિગેરે છે. રીને બ્યનિ રિકત
મા ત્રણ પ્રકારે સચિત્ત અચિત્ત અને મિશ્ર છે, કુકુડાનો કલગી
સચિત્ત છે, મણી સુકા અચિત્ત છે, અને મોરની મિશ્ર છે,
લેત્ર સુકામાં લોક નિષ્કુટ ( ) પહાડના ઉપર
શિખર રૂપે છે તે પ્રમણે મેરૂ પર્વત ઉપર પાડુ કળસ તથા
ખીન પર્વતે ॥ જિખર નાળુના, આ મેત્ર પ્રધાનનાથી જાણવી,
આદિશબ્દથી બધાએકમા સોમનક (નરકવાસો છે તે)ની
સુકા તથા તિથંગ લોકમા મહર પર્વતની સુગ (સુલા) છે,
ઉર્વલોકમા ઈપત્ પ્રાગ્માત (નિદ્ર શિલા)નો સુલા જાણવી
અદ્વિતિ અહિગમાના અહિગા સવચ્છરા આ કાલમિ ।

ભાવે સ્વઓવસમિદ્દમા રૂ ચૂડા સુણેઅગ્યા ॥૩૬૧॥

કાળે સુલામાં અધિક માસ જાણીતો છે (તે સૂય અને
ચદ્ર વષ સમાન લાવવા માટે એક માસ જાણી વર્ષે વધારવા
મા આવે છે) અને સાડ વર્ષે એક વર્ષ વધે છે, તે કાળ સુલા

છે, ભાવ ચુલામા ક્ષય ઉપશમ ભાવમા આ બે ચુલાઓજ છે,
(જ્ઞાન વૃદ્ધિ જેનાથી થાય તે ભાવ ચુલા) આ બે ચુલામા
પ્રથમ રતિવાક્ય ચુલા છે, તેના ચાર અનુયોગ દ્વારેનો ઉપન્યાસ
કહેવો જોઈએ, તે પૂર્વ પ્રમાણે કહેતા નામ નિરોપામા રતિવાક્ય
એણે નામ છે, તે બે જ છે પ્રથમ રતિ પદનો નિરોપો કહે
છે નામ સ્થાપના છોડીને દ્રવ્ય ભાવ રતિ કહે છે

વળે દુહા ડ કમ્મે નોકમ્મરર્દ અ સહદવ્વાર્દ ।
ભાવર્દ તસ્સેવ ડ ઉદણ એમેવ અરર્દવિ ॥૩૬૨॥

દ્રવ્યરતિ આગમનોઆગમ રોશરીર અને ભવ્યશરીર
છોડીને બે પ્રકારે કર્મદ્રવ્ય રતિ અને નો કર્મ દ્રવ્યરતિ છે,
તેમા પ્રથમમા રતિ વેદનીય કર્મ બાણુણુ તે જ્યા સુધી ઉદ-
યર્મા ન આગ્ય હોય, ત્યા સુધી બાણુવી અને નો કર્મદ્રવ્ય
રતિ શબ્દાદિ દ્રવ્ય બાણુવા એટલે જેનાથી રતિ થાય, એણે
કાને શબ્દ સાભળે, સ્પર્શ કરે, સ્વાદ લે વિગેરે બાણુવા—ભાવ
રતિ તે રતિ વેદનીય કર્મના ઉદયમા બાણુવી, આ પ્રમાણે
અરતિનુ પણુ બાણુણુ, તેના પણુ દ્રવ્ય ભાવ વિગેરે રતિથી
ઉલટા નિરોપા લેવા, હવે વાક્યનુ સ્વરૂપ દુકામા બતાવે છે
વક્ક તુ પુવ્વભણિઅ ધમ્મે રદ્ધકારમાણિ વક્કાણિ ।
જેણમિમીણ તેણં રદ્ધવક્કેસા હવદ્ધ ચૂડા ॥૩૬૩॥

‘વાક્ય શુદ્ધિ’ અધ્યયનમાં તેના અનેક પ્રકારે નિરૂપણ કર્યા છે, ત્યાંથી જાણવા પણ અહીંયા ચારિત્રરૂપ ધર્મમાં રતિ ઉત્પન્ન કરનારા વાક્યોને લેવા એટલે જ નિમિત્તે રતિ થાય, તે રતિના વાક્યો વાંચી આ ચૂલા છે (રતિ કરનારા વાક્યો જેમાં છે, તે ‘રતિ વાક્યો નામની આ’ ચૂલા છે)

અહીંયા રતિ નામ વાહુ વર્ણન સારી રીતે સહન કરવા (જાણવા)થી સુષુ કરવા વાંચી ચૂલા થાય તે જતાવે

जह नाम आउरस्तिह सीवणछेज्जेसु कीरमाणेसु।
जतणमपत्थकुच्छाऽऽमदोसविरई हिअकरी उ३६४।

જેમ રાજીને શરીરમાં શુભકા ઉત્પન્ન થતા નરતર વિગેરે મૂકવું પડે, તે તેને કામદો થાય છે, અને જેને અણુયું થયું હોય, તેને અપચ્ચ જોરાક અટકાવતા તે હીતકારી થાય અને જાવિધ્ધમાં રોગ મટે, માટે તે સુદર છે, તે પ્રમાણે અહીં સાધુને જોષ આપે છે

अट्ठविहकम्मरोगाउरस्स जीअस्स तह तिगिच्छाए।
घम्मे रई अघम्मे अरई गुणकारिणी होइ ॥३६५॥

આક પ્રકારના ધર્મરૂપથી દુષ્ટી એવા સસારી જાવ રોગીજીવેને તે રોગો દૂર કરવા ઉપર કર્યા પ્રમાણે આ સધમ રૂપ ચિકિત્સામાં નાહાવાનો નિપેધ તથા લોચ વિગેરેનું કદ

પ્રથમ દેખાય પણ તેથી શ્રુતધર્મ અને આસ્ત્રિધર્મમાં રતિયાય,
અને અધર્મ ઉપર અરતિ થાય, અર્થાત્ પાપ છોડીને જીવધર્મ
અદરે, તે હીતકારી છે છેવટે તેનાથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ છે, તેજ
પ્રતાસાથી સમજાવે છે

સજ્ઞાયસંજમતવે વેઆવચ્ચે અ જ્ઞાણજોગે અ ।

જો રમડું નો રમડું અસ્તજમન્મિ સો વચ્ચેઈ સિદ્ધિઃ૩૬૬

જાણવા જાણવામાં, પૃથ્વી વિગેરે છકાયનો સયમ પાળ-
વામાં, તપસ્યામાં, આચાર્ય વિગેરેની સેવામાં, અને ધર્મધ્યાન
વિગેરેમાં જે પ્રેમ રાખે, અને અધર્મ જે જીવહિસા વિગેરે
છે, તેમાં ચિત્ત ન રાખે, તો તે મોક્ષમાં જાય છે તપશ્વર્યા
તથા સયમ લેવા છતાં સ્વાધ્યાય (જાણવું) જીવુ લીધું તેનું
કારણ કહત તેનું પ્રધાનપણ જાણવા માટે છે હવે સમાપ્ત
કરે છે

તમ્હા ધમ્મે રહકારગાણિ અરહકારગાણિ ઉ (ય)
અહમ્મે । ઠાણાણિ તાણિ જાણે જાહ મણિઆહં
અજ્ઞયણે ॥૩૬૭॥

આસ્ત્રિરૂપ ધર્મમાં રતિ ઉત્પન્ન કરનારા અને અધર્મમાં
અરતિ કરનારા હવે પછી જે વાક્યોને આ અધ્યયનમાં કહ્યા
છે તે સાધુએ જાણવા જોઈએ નામ નિશ્ચેપો કહેવા હવે સૂત્ર

આવાપડ નિષ્પન્ન નિરોપાનો અવશ્ય છે, માટે શુદ્ધ સૂત્ર
ઉચારવું જોઈએ, તે કહે છે

इह खलु भो ? पव्वडुएणं उप्पन्नदुक्खेण सज्जे
अरुसमावन्नचित्तेण ओहाणुप्पेहिणा अणोहाइएण
चेव हयरस्सिगयंकुसपोयपडागाभूआइ डमाइं अ-
दंठारस ठाणाइं सम्मं सपडिलोहिअव्वाइ भवति ॥

આ જિન શાસનમાં નિશ્ચયથી નાધુએ દીક્ષા લીધા પછી
કંઈ તાપ વિગેરે ગરીરના દુઃખથી તથા ત્રી વિગેરે ઠંડ અથોગ્ય
મકાનના ઠારણે મનના દુઃખથી કંઈકો આવના આરિત્રમાં
અરતિ થાય, અને શૂદ્ધમાં વામમાં એટલે આધુમાંથી નીકળી
પાછા ઘેર જવાની ઇચ્છા વધે, તેના માધુને પોતાના મનને
સ્થિરકરવા વિચારવા યોગ્ય “જોધ વચનો”નું મમૂહ રૂપ આ
છે જેમકે ઘોઠાને લગામ હાવીને અકુશ અને વહાણને શંક
જેમ કબજામાં રાખે તેમ યે જનર આધુને છુ દુખ પડશે,
તે બતાવવા હવે પછી જનર મ્યાન કહે છે તેણે તે અદાર
સ્થાનો સારી રીતે વિચારવા (જેવી તેને યે જવાનું મન
થશે નહીં, પણ અયમમાજ સ્વિસ્તા થશે) હવે અદાર મ્યા-
નનું સ્વરૂપ બતાવે છે તેમાં પ્રથમ ચાર બતાવે છે

तजहा—हंभो ? दुस्समाए दुण्णजीवी १, लहुमगा

ઉત્તરિઆ ગિહીણ કામભોગા ૨, મુજો અ સાડવ-
હુલા મણુસ્સા ૩, ઇમે અ મે દુક્ખે ન ચિરકાલો-
વટ્ઠાઈ મવિસ્સઈ ૪,

સ્થાન પહેલુ—શુદ્ધ શિષ્યને કહે છે, હે ભાઈ ! આ
કલિયુગમાં અધમ કાળ હોવાથી કાળના દોષથીજ રાજાએ
પણ હુ ખોથી પોતાનું જીવન ગુનારવું પડે છે, ગ્રેહ ભોગોના
અભાવથી, વિટબણા (પીડા) પ્રાપ્ત સંસાર છે, અને (ભોગોની
અ તૃપ્તિથી કુચાલ સેવતા) કુગતિનો હેતુ ગૃહસ્થાશ્રમ છે, તેને
વારવાર વિચારવું (ગળ શેઠ અમલદાર અને પ્રજા વિગેરેને
પુત્ર સ્ત્રી નોકરી ગુલામી વિગેરે અનેક પ્રકારનું હુ ખ છે, તે
વિચારવું)

સ્થાન બીજું—કદાચ ભોગો મલે તો પણ તે તુચ્છ કુશકીના
ખાચકા જેવા અસાર અને અદ્યકાળ રહેનારા છે પણ દેવો જેવા
નથી એટલે જેમ આવારીનું ગાણું કંઠ ભગડી જવાથી પ્રિયને બદલે
અપ્રિય થાય, એ પ્રમાણે પરિણામે ઘણું હુ ખ આપનારા પાથે
દ્રિયોના વિષયો છે, એટલે મુખ થોડું છે, અને હુ ખ અનંત
ગણું છે, એવું વારવાર વિચારવું

સ્થાન ત્રીજું—આ સમારમાં મનુષ્યો પ્રાપ્ત કપટથી ભરેલા
હોય છે તેથી તેમનો વિશ્વાસ રાખવા લાયક નથી અનેઈ

વિશ્વાસ ન રાખીએ, તો પછી મુખનો લેમ પણ કયાથી હોય ?
 અને માયાના બંધનો હેતુ છે કારણકે આપણને પણ તેની
 સાથે માયા કરવી પડે, અને તેથી ઘણો ભયકર બંધ થાય છે
 જેથી એવા દુ ખી જીવનમાં ગૃહસ્થ વાસમાં રહેવું, તે દુ ખ
 ૩૫ છે

સ્થાન ચોથું—આ સાધુ પણ પાળતા શરીર અને મનનું
 દુ ખ જે પરિસહી આવે છે તે ઘણા કાળ સુધી રહેવાનું
 નથી એટલે અશાતા વેદનીય કર્મ દૂર થતા સયમ રાજ્ય
 પ્રાપ્ત થતા મુખ મવશે અને પરિસહો દૂર થશે પણ જે
 થોડા દુ ખ માટે સયમ મૂકી દર્શા, તો મહાન નર્કમાં દુ ખ
 લોગવવા પડશે માટે શામાટે ઘેર જવું ભેધએ

સ્થાન પાંચમી તે આઠ સુધીનું વર્ણન કરે ॥

ઓમજળપુરદ્વારે ૫, વતસ્ત ય પહિઆયણ ૬,
 અહરગૃવાસોવસંપયા ૭, દુહ્લહે સ્વલુ મો ? ગિહીણં
 ઘમ્મે ગિહવાસમજ્ઞે વસંતાણ ૮,

સ્થાન પાંચમું—અથમ જ્યારે ચારિત્ર લીધેલું ત્યારે
 ધર્મના પ્રભાવથી સજ્જ પ્રધન વિગેરે મોટા પુરુષો પગમાં
 પડીને નમસ્કાર કરતા પણ દીક્ષા છોડવાથી માનને બદલે પેટ
 ભરવા તથા પાપ હુપાવવા માટે મામાન્ય માણસની પણ

ખુશામત કરવાનો વખત આવે છે અને અધર્મિનાજના દેશમાં
બળજબરીથી વેઠ કરાવતા સખત મજૂરી કરવી પડે જ તેથી
એવા પાપના દુ ખ ગૃહસ્થાશ્રમમાં અહીં લોગવવા કરતા સાધુ
પણુ ઘણુ સારુ છે

સ્થાન છઠું—આ પ્રમાણે હરેકમા વિચારવું કે ઉલટી
કરેલા આહારને કુતર કે શિયાળ વિગેરે અધમ પ્રાણી ખાય
છે તે પ્રમાણે માધુ પણ લઈને જે લોગો ત્યાગેલા છે તે
ને પાછા લોગવવા જતા લોકમાં નિહાને પાત્ર થાય છે અને
તુચ્છની ગણતરીમાં આવે છે, તેથી વધારે દુ ખો સયમ ત્યાગ-
નારને સમારમાં લોગવવા પડે છે

સ્થાન સાતમું—અધોગતિની પ્રાપ્તિ થવાની એટલે આ-
નિત્ર દોડનારને નચ્છગતિમાં વાગ કરવાનો તાલ થાય જે માટે
સયમ પાળવું ઘણુ સારુ છે

સ્થાન આઠમું—ગુરુ ડહે છે કે શિષ્ય ગૃહસ્થા વાસમાં
રહેનારને પ્રમાણે લીધે શ્રદ્ધસ્થાવાસમાં ધર્મ આદરવો બહુ
ફર્લભ છે, એટલે પુત્ર સ્ત્રી માતા પિતા દેવુ લેણુ એ સઘણુ
તપાનતા એક દામારૂપ છે, માટે નિરુનિરૂપ સાધુ પણ પાળવું,
સારુ છે અને મ્નેહનું બંધન અનાદિકાળના મોહનું કારણ
છે, પણ ખરી રીતે કોઈ કોઈને માટે સહાયક નથી (પિતાનું
આયુષ્ય પુરૂ થતા સળધ છોડીને વ્યાધ્યા જાય છે)

સ્થાન નવમી તે બાર સુધીનું મર્ણન કહે છે

આપકે સે વહાય હોડ ૯, સફળે સે વહાય હોડ ૧૦,
સોવકેસે ગિહવાસે નિરુવકેસે પરિઆણે ૧૧, વધે
ગિહવાસે મુકલે પરિઆણે ૧૨,

સ્થાન નવમુ—પેટમા સૂગ ઉડવી વિગેર જીવલેષુ રોગો
ધર્મથી પનિત થએલાને વધને માટે થાય છે, (જોડવે આનિ
યમિત જોરાક અધિકચમ જીમડપર કાળુ નહી, વિગેરે કાર
ણથી ગૃહસ્થને વધારે રોગ થાય છે,) તથા નોકવાર પેતાને
વધ મટાડવા અનેકને પોને વધના દુખ આપે છે (હવા વિ
ગેરમા અનેક જીવેને દુખનુ કારણ થાય છે)

સ્થાન દશમુ—નહાલાને વિયોગ અને અનિદ્રનો મયોગ
આ મનનો મહત્વરૂપ રોગ છે અને તેથી માધુ પણ છોડીને
ઘેર જનારને ગૃહસ્થ જેવી બેદાઓ કરના પેતાને અને પરને
વધરૂપ થાય છે (ગધાનુ મન સતોષવા જતા તેમ ધવુ દુર્લભ
છે તેથી પેતાને અને પરને કલેશ થશે)

સ્થાન અગીઅરમુ—જોડવા માટેજ ગૃહસ્થા વાસમા
ખેતી કરવી ટોરને મલાજવા વેપાર કરવા નકા ખોટના હીરાખ
ચુકવવા, તથા રાત દીવસ તેની ચિન્તા કરવી આવી રીતના
કલેશો પડિતો (સધુ ધર્મ પાળનારા) ને નિદવા યોગ્ય છે
તથા સધુ પણાના થોડા દુખ કરના કડ તાપ મહેનત વિગે

રેતુ મણુ દુ ખ છે, તથા સી પુત્ર સગાવહાતા માટે ધી તેલ
મીઠું વિગેરે લાવવાની ચિન્તામાં પડવું પડે છે મણુ સાધુ
પણામાં તેવું દુ ખ કંઈ પણ પડવું નથી, તે વિચારવાથી સ-
યમમાં સ્થિરતા થશે તે ધ્યાનમાં રાખવું

સ્થાન ખારમુ—ગૃહવાસ કોશીટાના કીડાની માફક બધન
રૂપ છે, એટલે ઘર પડી જાય કે તૂટી કૂટી જાય તો તેને
સમરાવવાનું દુ ખ એટલે બહાર પરદેશમાં રહેતા પણ તેની
ચિન્તા રહે, પણ સાધુ પણામાં તેવું કોઈ પણ જાતનું દુ ખ
રહેતું નથી

સ્થાન તેરથી તે બહાર મુખીનું વણન કરે કે
સ્વાવજ્ઞે ગિહવાસે અણવજ્ઞે પરિઆ ૧૩, વહુસા-
હારણા ગિહીણ કામભોગા ૧૪, પત્તેઅં પુણ્ણવાવં
૧૫, અણિચ્છે સ્વલુભો ? મણુઆણ જીવિએ કુસગ્ગ-
જલ્લવિંદુચ્ચંચલે ૧૬, વહું ચ સ્વલુ ભો ? પાવં કમ્મં
પગ્ગ ૧૭, પાવાણં ચ સ્વલુ ભો ? કહાણ કમ્માણ
પુન્નિવ દુચ્ચિન્નાર્ણ દુપ્પહિકંતાર્ણ વેડત્તા સુક્ખો, નત્થિ
અવેડત્તા, તવસા વા સ્સોસડત્તા, ૧૮ । અદ્ઠારસમં
પય મવ્વહ ।

સ્થાન તેરમું—ગૃહસ્થવાસા સાવધ એટલે છકાયની પીડ. રૂપ છે, અને અદારે પાપસ્થાન તેનાથી એવન કરવા પટે છે, અને સાધુ પણ પાપ રહિત સર્વજીવની રક્ષારૂપ છે

સ્થાન એકદમ—ગૃહસ્થના લોભો ચાર રાજકુમાર વિગેરેના સામાન્ય છે (પણ દેવતા જેવા રમણીય કામ લોભ નથી)

સ્થાન પદ્મમું—સાધુ પાત્ર દરેક પ્રકારે પૂન્ય પણાનુ કારણ છે અને મહામ્ય પણ પાપરૂપ છે

સ્થાન સોળમું—મનુષ્યનું અવિનિર્મલના કાટાની અલ્પ ઉપર પાણીના ગિદ્દુ માફક અચળ છે, એટલે અનેક પ્રકારના ઉપદ્રવથી મરણનો ભય રહેલો છે, (અગિર જળ ઠોકર લગવાથી ઉલ્લેધી પડીજવાથી ખરાબ હવામા રહેવાથી સાપ વાઘથી નાશ પામવું, તે પ્રાણ ધાતક છે) તેથી તે અન્યત્ર અસાર છે

સ્થાન ષત્રમું—ગૃહસ્થ પગુમા પગલે પગલે પાપકર્મ પ્રકટ છે, (માટે તેનું મનથી પણ ચિતવન કરવું જોઈ નથી)

સ્થાન અઠારમું—હો શિષ્ય ? એવા પાપના કારણમા જતા મન વનન નવાથી અનેક પ્રકારે જ્ઞાન અનરૂપ વિગેરે દુષ્ટરૂપ કર્મોનિધય છે અને પૂર્વે તેમા બાધિતા નો ભોગવ્યા વિના આ ભવમાં છુટકો નથી, અને અભવમા સાધુ પાત્ર છોડી પ્રમાદ કવાળ વિગેરેથી નવા પાપ બધાતા આવતા ભવમા પણ ભોગવ્યા વિના છુટકો નથી, પણ નો સાધુ પાત્ર, પાળના કદને

સહન કરતા તપશ્ચર્યા આદરતા આ ભવમાજ કર્મ ખપી જતા
 મોક્ષ મળે છે, એટલા માટે સાધુ પણ પાણુ ઉત્તમ છે
 (સ્થાનમા અને દીક્રામા ડહક લેઈ છે, માટે સૂત્ર પ્રમાણે અર્થ
 લીધો છે પણ તેથી ભવાયમા લેવું પડતો નથી) આ અદારે
 રક્ષાનને ટેકા માટે છઠ્ઠે રૂપે વોઠો બનાવ્યા છે તે નીચે
 પ્રમાણે છે

भवइ अ इत्थं सिलोगो-

**जया य चपई धम्मं, अणज्जो भोगकारणा ।
 से तत्थ मुच्छिइ वाले, आयइं नावयुज्झइ ॥१॥**

આ પ્રમાણે અદારે સ્થાન સમજાવતા કહાય સાધુ પાપના
 ઉદયથી સાધુ પણ દોડાદે તો તે રક્ષેછે જેમો મનોહર શબ્દ
 નિગેરેમા મૂર્છા પામેને, ભવિષ્યનુ કુળ તે મહા બુદ્ધિવાનો
 જાણનો નથી તે બતાવે છે

**जया ओहाविओ होइ, इंदो वा पडिओ छम ।
 सव्वघम्मपरिहमद्धो, स पच्छा परिवप्पइ ॥२॥**

જેમ ઇંદ્ર પોતાના ઇંદ્રાવનથી બ્રહ્મ થઈને જમીન ઉપર
 પડે છે, તો પોતાનુ પૂરેછું પુણ્ય સુખ વિચારતા પચ્ચાય છે,
 તેમ સાધુપણુ મુકેને નાધુપણના સુખને પત્રી વિચારતા ધર્મ

બ્રહ્મ યજ્ઞેણ પસ્તાય છે, એટલે સાધુપણામાં ક્ષમા વિગેરેનો
ધર્મ છે, તે છોડીને કોઈ કંઈ તો અઘડા ઉભા થતા સત્રીના
વખતે સુખે સુખ પણુ દુર્લભ થાય છે, અને સાધુપણામાં ક્ષમા
થી લોકમાં પૂર્વે પૂજાતો અને તે પાછળથી કલેશ કરતો ભેદ
લોકો નિહા કરે છે, તે વખતે ખરેખરે પોતે પસ્તાય છે

જયા અ વંદિમો હોઈ, પછા હોઈ અવંદિમો ।

દેવયા વ ચૂઆ ઠાળા, સ પછા પરિતપ્પડ ॥૩॥

પહેલા સાધુપણામાં લોકથી વદાય છે, અને પાછળથી
સાધુપણુ છોડી દેતા નિહાને પાત્ર ગને છે, તેથી જેમ હ
દેવીને કાઢી મુકે તો તે દેવી સ્થાન બ્રહ્મ થતા પસ્તાય છે, તેમ
આ બ્રહ્મ માધુને પણ પસ્તાવો થયા સિવાય રહે તો નથી

જયા અ પૂડમો હોઈ, પછા હોઈ અપૂડમો ।

રાયા વ રજ્જવ્મદ્ઠો, સ પછા પરિતપ્પડ ॥૪॥

પ્રથમ વજ્ર વિગેરેથી પૂજાતો તે પાછળથી માધુપણુ
છોડી દેતા અપૂજ્ય થાય છે, તેથી જેમ ગાંત નગબ્રહ્મ થઈ
લોક પસ્તાય છે, તેમ તે માધુ પણ પાછળથી પસ્તાય છે

જયા અ માણિમો હોઈ, પછા હોઈ અમાણિમો ।

ભિટ્ઠિ વ્ર કચ્ચડે છૂઠો, સ પછા પરિતપ્પડ ॥૫॥

પ્રથમ તે માનનીય હોય, તેના શીલના પ્રભાવથી સર્વે લોકો તેની આજ્ઞા પાળતા અને ઉભા થઈને માન આપતા હતા, પણ સાધુપણુ છોડી દેવાથી પાછળથી કોઈપણ માન આપે નહીં તેથી જેમ કોઈ શેઠીએ મોટું શહેર છોડીને નાના ગામમાં રહેવા ગયા પછીથી પસ્તાય છે, તેમ આવા સાધુના પાછળથી બે હાલ થતા પસ્તાય છે

જયા અ થેરઓ હોઈ, સમઙ્કંતજુવ્વણો ।

મચ્છુ વ્વ ગલં ગિલિત્તા, સ પચ્છા પરિત્તપ્પઙ્ગ ॥૬॥

જ્યારે સાધુપણુ છોડીને ઘેર જાય, અને જીવાની જતાં જુઠાપામાં પસ્તાવો થાય છે, જેમકે માછલુ લોહાના સલીઆ મા માસના લોખથી ફસાતા ગળામાં લોખડના કાટા લાગતાં પસ્તાય છે, તેવી રીતે આ બ્રહ્મ સાધુ જુઠાપામાં તે લોગના વડવા ફળરૂપ ધરના માણસોની ચિન્તાથી બળતો હોમશાં પસ્તાય છે

જયા અ કુકુહંવસ્સ, કુતત્તીર્હિં વિહન્મઙ્ગ ।

હત્તી વ વંધણે વહો, સ પચ્છા પરિત્તપ્પઙ્ગ ॥૭॥

જેમ છુટો હાથો સાકળે બધાવાથી પસ્તાય છે, તેમ પાપના ઉદયથી સાધુ બ્રહ્મ થઈ ઘેર જતાં ખરાબ કુટુંબ એટલે કુભારજી વિગેરેને મમજવતા થાત ન થવાથી તેની ચિન્તામાં બળતો પસ્તાય છે

પુત્તદારપરીકિર્ણો, મોહસંતાણસતઓ ।

પંકોસન્ના જહા નાગો, સ પઞ્છા પરિતપ્પડા ॥૮॥

વિષય મુખના માટે સાધુપણુ છોડીને સૌ પત્નના સૌ
અને પુત્ર વિગેરે ઉપર મોહ વધતા ધર્મ ક્રિયા શ્રદ્ધાથી પણ
ભુલી જતા હાય પોતમાજ દીવસો ગુભરતા કાલમા મુચેલા
વનના હાથીની માફક પસ્તાય છે, કે આહા હા' મે આ કેવું
મુખાંધનું કૃત્ય આહનું કે જેથી મારી આવી દુઃશા થઈ છે
અજ આહં ગણી હતો, માવિઅપ્પા વહુસ્સુઓ ।

જહ્નહં રમતો પરિઆણ, સામણે જિણદોસિણ ॥૯॥

કેઈ જુદિમાન સાધુ દિક્ષા મુકયા પછી આ પ્રમાણે
પ્રશ્નાતાપ કરે છે કે જો હું આજ મુખી સાધુપણમા ભાવ
રાખીને રહો હોત તો આચાર્ય પણ થયો હોત । અને
આત્માની ભાવના ભાવના વડે બહુ દુન જન્યો હોત । એટલે
આ લોક પરલોકનું ક્રિત કરનાર જે જર્નિ સિદ્ધાત છે, તે
ભણ્યો હોત । (પણ જગવાનના વચનમા રમણના ન કરી
સાધુપણુ ન પાળ્યું તેથી આવા અધમ દયાને હું પામ્યો છું)
(મૂળ શ્લોકમા પર્યાય છતાં આમણ્ય શબ્દ લેવાનું કારણ એ
છે કે પર્યાય ઘણા અર્થમા વપરાય છે માટે લીધો છે તથા
જિન દેશિન શબ્દ મુકવાનું કારણ એ છે કે બોદના પય

પ્રથમ તે માનનીય હતો, તેના શીલના પ્રભાવથી સર્વે
લોકો તેની આજ્ઞા પાળતા અને ઉભા થઈને માન આપતા
હતા, પણ સાધુપણ છોડી દેવાથી પાછળથી કોઇપણ માન
આપે નહીં તેથી જેમ કોઈ શેડીઓ માટું શહેર છોડીને
નાના ગામમાં રહેવા ગયા પછીથી પસ્તાય છે, તેમ આવા
સાધુના પાછળથી બે હાલ થતા પસ્તાય છે

જયા અ થેરઓ હોઈ, સમઙ્કંતજુવ્વણો ।

મચ્છુ વ્વ ગલં ગિલિત્તા, સ પચ્છા પરિતપ્પઈ ॥૬॥

જ્યારે સાધુપણ છોડીને ઘેર જાય, અને જીવંતી જતાં
જીવંતીમાં પસ્તાવો થાય છે, જેમકે માછલુ લોહાના સક્ષીઆ
માં માસના લોભથી ફસાતા ગળામાં લોખંડના કાટા લાગતાં
પસ્તાય છે, તેવી રીતે આ જાન સાધુ જીવંતમાં તે લોભના
કડવા ફળફળ ધરના માણસોની ચિન્તાથી જળતો હંમેશા
પસ્તાય છે

જયા અ કુકુરુંવસ્ત, કુતત્તીર્હિ વિહમ્મઈ ।

હત્થી વ વંધણે વહો, સ પચ્છા પરિતપ્પઈ ॥૭॥

જેમ છુટો હાથો સાકળે બધાવાથી પસ્તાય છે, તેમ
પાપના ઉદયથી સાધુ જાન થઈ વેગ જતા ખરાબ કુટુંબ
એટલે કુસારજા વિગેરેને સમજાવતા શાત ન થવાથી તેની
ચિન્તામાં જળતો પસ્તાય છે

પુત્તદારપરીકિણ્ણો, મોહસંતાણસંતઓ ।

પંકોસત્રા જહા નાગો, સ પઞ્છા પરિતપ્પદ્ધા ॥૮॥

વિષય મુખના માટે સાધુપણુ ઝેડીને સો પરણનાં સી
અને પુત્ર વિગેરે ઉપર મોહ વધતા ધર્મ ક્રિયા મહુચ્ચની પણ
જુલી જતા હાય પોટમાજ દીવસો ગુમરતા કાઢવમા ખુચેલા
વનના હાધીની માફક પસ્તાય છે, કે આ'હા હા' મે આ કેવુ
મુખાંધનુ કૃત્ય આકયુ' કે જેથી મારી આવી દુહંશા થય છે
અજ આહં ગણી હુંતો, માવિઅપ્પા વહુસ્સુઓ ।

જહ્હં રમંતો પરિઆણ, સામણ્ણે જિણદોસિણ ॥૯॥

કોઈ જુદિમાન સાધુ દિક્ષા મુકયા પછી આ પ્રમાણે
મશ્વાતાપ કરે છે કે જો હું આજ મુખી સાધુપણમા ભાવ
શાખીને રહો હોત તો આચાર્ય' પણ થયે હોત । અને
(આત્માની ભાવના ભાવવા વડે જહુ મુન જન્યો હોત । જોગ્ગે
જે હોક મરતોકનુ ક્રિત કરનાર જે જનનિ સિદ્ધાન છે, તે
ભવ્યો હોત' (પણ જગત્તાનના વચનમા રમણના ન કરી.
સાધુપણુ ન પાળ્યુ તેથી આલો અધમ દધાને હુ પામ્યો છું)
(મૂળ મ્તોકમા પર્યાય છતા આમણ શબ્દ લેવાનુ કારણ એ
છે કે પર્યાય ઘણા અર્થમા વપરાય છે માટે લીધો છે તથા
જિન કેશિનુ શબ્દ મધ્ધાન' કારણ એ છે કે યોગદના મુજ

માધુ પોતાના સાધુપણને આમણ્ય કહે છે, તેથી તેને જુદા પાડવા માટે લીધેલ છે)

દેવલોગસમાણો અ, પરિઆઓ, મહેસિણ ।

રયાણં અરયાણં ચ, મહાનરયસારિસો ॥૧૦॥

પડનાની ઇચ્છાવાળાને ફરીથી શુદ્ધ બોધ આપે છે જેઓએ આગ્રિ છોડ્યું તેઓ પાછળથી ઠેવી રીતે પસ્તાય છે તે માણજો, મારા માધુઓનો સીક્ષા પર્યાય દેવલોક સમાન છે કારણ કે દેવલોકમાં નાટક વિગેરે જોવામાં લીન થઈને નિશ્ચિત્ત પછે જેઠા છે તેમ સાધુઓ ગ્રિયર મનથી પોતાના લગ્નવા ગણુમાં અને કહેલી વિધિએ પડિલેકણા (વસ્ત્ર વિગેરે જોવા) માં એક ધ્યાનવાદી છે વળી આવી રીતે જરોબર જીવની વક્ષા ઠરવાથી તેઓને નિર્ભયપણુ હોવાથી દેવલોક સમાન આદરવા યોગ્ય ચારિત્ર પર્યાય છે, પણ એવા રકન ન હોય તેમને માધુપણના વર્તનમાં અરમણુતા થવાથી તથા ગાયન વિગેરના નિયમમાં આમકત વચાથી લગવાનના સાધુ વેધને વિડ થના કરનાવાળા શુદ્ધ જીવોને આ સાકંપણુ પાળવું, તે ગૈર નર્ક સમાન મનના અતીગય દુ ખથી લયકારી લાગે છે, (વળી માધુપણુ સાફ પાળે નો અહીં દેવલોક સમાન ગણુ માન થાય, અને પછી પણ દેવલોક મળે, પણ ચારિત્રમાં લાનતા ન

રાખે તો સાધુપણમાં જીવતા નહીં સમાન દુઃખ અને ચારિત્ર
ભાગવાથી પાછળથી મહા નર્કમાં જાય છે

અમરોવમ જાણિઅ સુખમુત્તમ, રયાણ પરિઆઈ
તહાડરયાણં । નિરઓવમ જાણિઅ દુઃખમુત્તમ,
રમિજ્ઞ તમ્હા પરિઆઈ પંડિઈ ॥૧૧॥

સાધુપણ સુધી દેનારને શુદ્ધ સમજાવે છે કે પૂર્વે જ્યાં
મુજબ દેવના પ્રમાણે સાધુનું પ્રથમ (કેાધને અભાવ) વિગેરે
ઉત્તમ શુદ્ધોત્તુ મુખ ચારિત્ર પર્યાયમાં રકન અને પડિલેલુણા
વિગેરે ક્રિયામાં ચલન કરનારને મુખરૂપ છે, અને ચારિત્રમાં
અરતિ કરનારને નર્ક તુલ્ય છે, તેથી આ લોક પરવેાકના ઘણા
મુખ દુઃખ વિચારીને પડિન પુરૂષે નિરતર ચારિત્ર પર્યાયમાં
શ્રમણતા કરવી.

ધમ્માહ મદ્દ સિરિઓ અવેય, જન્નગિગવિજ્ઞાઅ-
મિવડ્પતેઅં । હીલતિ ણ દુવ્વિહિઅ કુસીલા,
વાલુહ્હિઅ ઘોરવિસં વ નામ ॥૧૨॥

ચારિત્ર પર્યાય મૂકનારને આ લોકના દોષો જતાવે છે,
સાધુ ધર્મથી જાણત મનારને તપરૂપા લક્ષ્મી નાશ થતા તેનું
મુખ જેમ યજ્ઞની સમાપ્તિનો અગ્નિ જુળના તેજ વિનાનો

દેખાય છે, અને ખાલી રાખ રહે છે તેમ આ સાધુપણ છેાઢી
 દેનારનું (મુખ) ઝાંખુ થાય છે, લોકો તેની હીલના કરે છે
 કે તુ ઉત્તમ પગથીએ ચઢેલો પાછો પડ્યો છે, વળી ઝેરી
 સાપની દાઢો કાઢી નાખવાથી મદારી વિગેરે લોકો તેને પજવે
 છે, તેમ ચારિત્રને સુકી દેનારને પણ તેણે અપમાનનું દુઃખ
 સહન કરવું પડે છે, (અગ્નિ અને સાપનું જેવું અપમાન
 થાય તેમ દિક્ષા છોડનારનું થાય છે)

इहेवधम्मो अयतो अकिन्ती, दुन्नामधिज्जं च
 पिहुज्जणमि । चुअस्स धम्माउ अहम्मसेविणो,
 संभिन्नवित्तस्स य हिट्ठओ गइ ॥१३॥

હવે જને લોકોના જય જત્રાવે છે, અહીં આજ અધર્મ
 અપયશ તથા અપકીર્તિ છે તથા લોક કહે છે આ પતિતનું નામ
 દેવા યોગ્ય પણ નથા, આવું તુચ્છ માણસો પણ કહે ત્યારે
 ઉત્તમ લોકોનું તો કહેવું શું વળી શ્રી વિગેરે માટે છ કાય
 ની હિંસા થનારા આરલો કરવા પડે તેથી ચીકણા કર્મ જ ધા
 વાથી નર્કમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે

भुजित्तु भोगाइं पसज्झचेअसा, तहायिहं कट्टुअसं-
 जमं वहुं । गइं च गच्छे अणभिज्झिअ दुहं, वोही
 अ से नो सुलहा पुणो पुणो ॥१४॥

સાધુપણુ સુકનારો પાપ ઇન્દ્રિયના વિષય એટલે ગાયન
 વિગેરેમા આનંદ મેળવવો ધર્મથી વિમુખ બની ખુલ્લા
 ચિત્તે મુખે માણસને ચોખ્ખા અધર્મ ફળને કરીને ખેતી વિગે
 રેમા અસતીખી ચઢને ઘણા ઘણા પાપો કરીને આનંદ ગતિને
 પ્રાપ્ત થાય છે, તે અતિમા દુખ પામે છે, અને બાવધ્યમા
 દુખ આપનારા કર્મ બાધે છે, અને જૈન માર્ગની ભ્રમણના
 કરવાથી ઘણા ભવો સુધી સમ્બંધત્વની પ્રાપ્તિ પણ થવી
 દુર્લભ છે

इमस्त ता नेरइअस्स जतुणो, दुहोवणीअस्स
 किलेसवत्तिणो । पलिभोवमं झिज्झइ सागरोवमं,
 किमंग पुण मज्झ इमं मणोदुहं ॥१५॥

વળી ઉપદેશ આપે છે કે હે ચિંધ્ય ચિન્તામણી રત્ન
 જેવું સાધુપણુ ન હોય, કારણ કે એકાંત કલેશ ચિત્તવાણુ
 નર્કતું દુખ તને મળશે, એવું બાળીને જ્યાં સુધી તું ન મૂકે
 ત્યાં સુધીમા વિચારી લે, કે નર્કમા પર્યોપમ (અસખ્ય વર્ષનું
 માન) સુધી તથા સાગરોપમ (તેથી વધારે વર્ષનું એટલે હથ
 ઠોડા ઠોડી પર્યોપમનો સાગરોપમ છે) ત્યાં સુધી તારે બવિ
 ધ્યમા અદ્વયપણુમા પાપ કરવાથી દુખ લોગવવા પડશે,
 અહીંઆ સાધુપણુમા અદ્વયકાળ દુખ લોગવીને છુટી શકીશ,
 પણ નારકીમા કેવી રીતે છુટી શકીશ? માટે સાધુપણુ ન મુક

ન મે ચિરં દુઃખમિણ ભવિસ્સઈ, અસાસયા ભોગ-
પિવાસ જંતુણો । ન ચે સરીરેણ ઈમેણઽવિસ્સઈ,
અવિસ્સઈ જીવિઅપજ્જવેણં મે ॥૧૬॥

મને આ હુ ખ ઘણો કાળ રહેવાનું નથી તથા માણી
એને પ્રાપ્ત વિષય તૃષ્ણા જીવાનીની શક્તિમા થોડાજ કાળ રહે
વાની છે, અને તૃષ્ણા ખરી રીતે વૃદ્ધાવસ્થામા પણ મન સખ
રી રહેવાનીજ છે, માટે ખોટી વ્યાકુળતા ધરવી નકામી છે,
મે તો નીકળો જતા જીવની સાથે ચાલી જવાની છે, (માટે હે
જીવ, તુ સ સારની ભોગ તૃષ્ણા મૂકીને ચારિત્રમાજ આનંદ માન
તસ્સેવમપ્પા ઉ હવિજ્જ નિચ્છિઓ, ચઢજ્જ વેહં ન હુ
અમ્મસાસણ । ત તારિસ નો પડ્લંતિ ઇદિઆ,
ચેતવાયા વ સુદસણં ગિરિં ॥૧૭॥

જેવં સપસિસિ અબુદ્ધિમં નરો, આયં ઉવાય વિવિહં
વેઆણિઆ । કાણ વાયા અદુ માણસેણં, તિગુ-
તેગુત્તો જિણવયણમહિદ્ઠિજ્જાસિ ॥૧૮॥

મે વેમિ ॥ રઢવક્કા પઢમા ચૂલા સમત્તા ॥૧॥

આવી આત્મા સળધી લેને ખાત્રી થઇ છે, તે માણુમ વિધન આવતા પ્રાણુ ત્યાગ કરે, પણ ધર્મસાસન (ચારિત્ર) છોડે નહી, અને સયમ સ્થાનથી ઇન્દ્રિયોને ચલાયમાન કરે નહી, જેમ મેરૂ પર્વતને પવન ચલાયમાન કરી શકતો નથી, તેમ સાધુને પણ ઇન્દ્રિયો ચલાય કરી શકતી નથી, (તેજ મરેા આત્માર્થી સાધુ જાણ્યો,) ૧૭ આ પ્રમાણે ઉપર કહેલા અઠાર મ્ધાન તથા પ્રલોકો પહેલેથી તે ઉપર શુધી વિચારીને છુદ્ધિ માન પુરૂષ સમ્યક્જ્ઞાન વિગેરેના લાજ મેળવવા તેના સાધનના પ્રકારો જે જ્ઞાન વિગેરેના આઠ આઠ આચાર છે તે પ્રમાણે મન, વચન અને કાયાથી ઉત્તમ વર્તન રાખી ત્રણ શુદ્ધિથી શુદ્ધ થઈને છનેશ્વરના વચનમા રહે, અને તે પ્રમાણે આગ્રિમા ઉદમ વાલો થાય, જેથી તેને મોક્ષ મળે છે આ પ્રમાણે પ્રથમ શુલિકા રતિવાક્યા નામની સૂત્ર અનુગમથી પૂરી થઇ અને નયો પૂર્વની માફક જાણવા

બીજી શુલિકા

પહેલી શુલિકા કહી, હવે બીજી કહે છે તેમા આ પ્રમાણે સામાન્ય સળધ છે કે પહેલીમા ચારિત્રમા રિધર રહે વાતુ કહ્યું અને આ બીજી શુલિકામાં વિવિકત ચર્ચાના અધિકાર કહે છે, એ સળધી જાણ્યાર કહે છે

અહિગારો પુવુત્તો ચરવ્વિહો વિહ્વિઅચૂલિઅજ્ઞયણે ।
સેસાણં દારાણં અહક્કમ પાસણા હોઈ ॥૬૩॥

સુકાનો અધિકાર પ્રસ્તાવના રૂપે પહેલી સુલિકામા કહ્યો
અને બીજી સુકામા પણ અનુયોગદ્વાર પહેલાની માફક જણાવ્યા
બાકીના દ્વાર જે સૂત્ર આલાપક નિષ્પન્ન નિશ્ચયો વિગેરે
પ્રસ્તાવના માફક સ્પર્શના એટલે ચોક્કસમા વ્યાખ્યા કરવી
વિગેરે કહે છે અહીં સૂત્ર અનુગમમા જે સૂત્ર નિર્દોષ રીતે
કહેવાનું છે તે કહે છે.

ચૂલિઅ તુ પવક્કવામિ, સુઅં કેવલિભાસિઅં ।
જંસુણિત્તુ સુપુણ્ણાણ, ઘમ્મે ઉપ્પજ્જાઈ મઈ ॥૧॥

ભાવ સુકાને હું કહું છું, કારણ કે તેનો અવસર આવે
લો છે, અહીં સુકામા પણ શ્રુત જ્ઞાન છે, અને તે દેવળી
અગવતે કહેલું છે તેજ હું કહીશ એના ઉપર પુર્વાચાર્યનો
કહેલો આવો અધિકાર છે

કેઇ સાધવીએ કુરગડું (ઘડો ભરેલો ભાત ખાનાર મુનિ)
જેવા ભૂખાવળા સાધુને જોય આપોને પરાણે ચોમાસી પર્વ
જેવા દીવને ઉપવાસ કરાવ્યો, પણ શરીરે સહન નહીં થવાથી
તે સાધુનો સમાધિથી સ્વર્ગવાસ થયો, સાધવીને મનમા પ્રત્યા
તાપ થયો, કે હું સાધુનો જીવ લેનાર છું એમ કલ્પાત કરતા

તેને વિચાર થયો કે હું દૂર રહેવા તીર્થ કરને પુણ્ય, તેમ વિચારતા તેના ગુણથી રક્ત થએલી દેવી આવી, અને તે દેવી સાથે સાધવી, શ્રી સીમધર સ્વામી પાસે ગઈ, અને ભગવાનને પુછ્યું કે હું સાધુના મરણથી ઘાતક છું કે નહીં ? મળુએ તેને નિર્દોષ કહીને આ ચુડા સજાવાળી છે, તે ચુડા સાક્ષીને સારા અનુભવવાળા પુન્યવાન હોવાને અચિત્ત ચિન્તામણી જેવા ચારિત્ર ધર્મમાં વિશેષ પ્રકારે શ્રદ્ધા થાય છે, અને ચાગિજ્ઞુ બીજ ઉત્પન્ન થાય છે, તે માટે આ પહેલું સૂત્ર કહ્યું છે, આ પ્રમાણે પહેલી ગાથામાં આ ચુલિકાની કેવી રીતે ઉત્પત્તિ થઈ તે પણ બતાવીને તેથી શુ લાભ થાય, તે પણ જણાવ્યું છે

**અણુસોઅપદ્ઠિઅવહુજણંમિ, પહિસોઅલદ્ધલકલ્લે
ણ । પહિસોઅમેવ અપ્પા, વાયવ્વો હોલકામેણં । ૨ ।**

આ પ્રતિજ્ઞા સૂત્ર છે અને અધ્યયન (ચુડા) માં થયેલ (જુદા જુદા ગામિ વિહાર કરવા)ના ગુણો બતાવે છે, તેનો પ્રવૃત્તિમાં મૂળ પગ રૂપ આ છે, જેમકે નદીના પુરતા પ્રવાહમાં પડેલા તણાતા લાકડાની માફક આપણો હવે વિષય કુમારોને અનુકુળ ક્રીયા કરનારા ઘણા માણસો સાથે સબંધ રહેવાથી પતિત થાય છે એટલે લાકડું જેમ દરિયામાં તણાઈ જાય છે, તેમ પતિત સાધુ દોષોના દરિયામાં તણાય છે, એટલા માટે દેવતાની સાહાયથી દરિયામાં જતા જાય તેમ સાધુએ તેથી ઉલટા

જાણ્યામા 'જેમ પાણી જાય તેમ જવાનું' છે, તે અનુશ્રેય કહેવાય, અને તેનાથી વિપરીત તે ઇદ્રિયોના વિજય કરવો, તે પરમાર્થ સાધનરૂપ કાયા, વચન અને મનનો વેપાર તે આશ્રમ (આધાર) મત ગ્રહણ રૂપ ઉત્તમ સાધુઓને છે, એમા એમ સમજાવ્યું કે આ સસાર તે વિષય મુખ્ય છે, અને તે મુખ્ય લોભેવંવા જતા પાછો સસાર છે, જેમ વિષ જો મૃત્યુ છે, અને હહી ચીમડુ પ્રત્યક્ષ તાવ છે (આમા કારણમા કાર્યનો ઉપચાર છે) માટે તે વિષયની ઇદ્રિયોને શિક્ષી તે પ્રતિશ્રેય એટલે સસાર જામણથી બચીને મોક્ષમા જઈ શકે છે તેજ ઉત્તાર (તરવાનો કિનારો છે)

(અહીંઆ કારણનો કાર્યમા ઉપચાર કર્યો છે, જેમકે લોક મા ધી આયુષ્યને વધારનારૂ હોવાથી ધીનેજ આયુષ્ય કહે છે, તથા વરસાદથી તાડુલ પાડે, તેથી વરસાદ પડતા લોકો કહે છે કે આ તાડુલ વરસે છે)

तन्हा आयापरक्रमेणं संवरसमाहिवहुलेणं ।
चरिआ गुणा अ नियमा अ हुंति साहूण ददठव्वा।४।

આ પ્રમાણે ઇદ્રિયનો નિરોધ સસારથી ખાર ઉતારનાર છે, એવું સમજીને સાધુએ પોતાનું પરાક્રમ જ્ઞાનાદિ પાત્ર પ્રકારના આચારમા વાપરવું તથા ઇદ્રિયોનો નિરોધ કરી સમાધિની બહુલતા જેણે કરી છે તેવા મુનિએ પાછું પડવું ન

થાય, તથા ચારિત્ર નિર્મળ રહે, માટે સિદ્ધુ ભાવના સાધનરૂપ
અનિયત વાસ (જોકે જગ્યાએ પડી ન રહેવું) દ્રવ્યચર્યા
પાળવી, અને મહાવ્રતો જે મુળ શુદ્ધ છે તથા પિંડ વિશુદ્ધી
વિગેરે નિયમો ઉત્તર શુદ્ધ છે, તે બંને યોગ્ય સમયે વિધિ
અનુસાર પાળવા, તે ભાવચર્યા છે, તે સાધુઓને જાણવા યોગ્ય
છે (સમ્યક્જ્ઞાન વિગેરેને લાભવું તે પ્રમાણે ચાલવું, અને તે
પ્રમાણે ખીજાને ઉપદેશ આપવાનો છે)

અનિદાઅવાસો સમુઆણચારિઆ, અન્નાયત્તં
પદરિક્કયા અ અપ્પોવહી કલહવિવજ્જણા અ વિહા-
રચરિઆ ઇસિણં પસત્થા ॥૫॥

અર્થા કહે છે, અનિયતવાસ એટલે માસકટપ તે શિયાળે
ઉનાળે એક એક માસ રહેવાનું, અને યોગ્યામાયાર માસ
સ્થિર રહેવાનું છે, તે નવ કદખી વિહાર કરવો જોઈએ, અથવા
અનિયતવાસ એટલે કોઈપણ ઘર ઉપર મમત્વ ન રાખતા
ઉદ્ધાન વિગેરેમાં જ્યાં જોઈએ શાગ થાય, ત્યાં રહેવું જોઈએ,
અને જુદી જુદી જગ્યાએથી સિક્ષા માગવી જોઈએ, તથા નિર્દોષ
ઉપકરણ વિગેરે લેવા, તથા મૃદુસ્થિતિ જોઈએ પગીચથવાળા
મકાનમાં રહેવું. જરૂર પુરવીજ ઉપધિ (વસ્ત્ર વિગેરે) રાખવાં
તથા પરસ્પર કલેશકારક કથા ન કરવી, આવી રીતે સાધુઓ

ની ચર્ચા (ચોગ્ય રીતે વિહાર વિગેરે) પ્રશસવા યોગ્ય છે એટલે તેથી સાધુઓને જાણવા વિગેરેમાં વિશેષ ન થાય અને જગ વાનની આરા પાળવાથી જાવચરણના સાધનથી આ 'ચર્ચા' ખવિત્ર છે, તેથી પ્રશસવા યોગ્ય છે આ સાધુઓની વિહાર ચર્ચાને અંગે નિર્ધુક્તિકાં કહે છે

दब्धे सरीरमविओ भावेण य सजओइहं तस्स ।

उग्गहिआ पग्गहिआविहारचरिआ मुणेअव्वा । ૩૬૮ ।

સાધુની વિહાર ચર્ચાનો અધિકાર હોવાથી તે સાધુ કહે વાય છે, (ચર્ચા માધુમાં રહેલી છે) માટે સાધુનો અધિકાર કહે છે, દ્રવ્યથી અને જાવથી દારને વિચાર કરને, તે દ્રવ્ય જાવ ચર્ચા નિશેષો છે, તથા જાવ સંગે એટલે મધ્યમ લેહપણા થી આગમ નોઆગમ સ્થગીર, જાવ શરીર, તદવ્યનિ રિક્ત દ્રવ્ય માધુનુ ઉપવશુષ્ઠુ આ છે, (આ માધુના દ્રવ્ય નિશેષામાં બધો અધિકાર પૂર્વે આની ગયો છે,) અને જાવથી દાર વિચારતા સયત શુણને અનુભવનારો જાવ સાધુ પોતે છે, તેથી આ અવ્યયનમાં જાવ સાધુનુ ઉગ્રાન, આરામ વિગેરેમાં નિવાસથી અનિયત ચર્ચા જાણવી તે પણ વિશિષ્ટ અભિમત્ત રૂપ એટલે ઉત્ક્રાં આમન વિગેરેથી રહેણુ, તે જાણુની, (માધુએ અરુકા વામમાં રહી પ્રવમ શુન જ્ઞાન મેળવણુ, ખાદ્ય અરુના આરાથી

આજ્ઞાથી ઉદ્યાન વિગેરેમા રહેવું, અને પ્રમાદ ટાળવા અનેક પ્રકારના આસન વડે કાળ વ્યતીત કરવો.

હવે સૂત્રના સ્પર્શ વડે નિર્ચુકિત કહે છે

અણિએઅં પડ્ઠરિક્ક અણ્ણાયં સામુઆણિઅં ઉછં ।
અપ્પોવહી અકલહો વિહારચરિઆ ડસિપસત્થા ॥૩૬॥

બ્યાખ્યા સૂત્ર માફક જાણવી, અવયવનો અનુક્રમ ગાથા ભંગના અર્થથી નથી કર્યો, તથા અર્થથી સૂત્રના ઉપન્યાસ માફક જાણવો વિહાર ચર્ચા ક્ષિપ્રોની પ્રશસવા યોગ્ય છે, જે કહેલું તેન વિશેષપણે સમજાવે છે, (તે હવે પછીના સૂત્ર મા આવશે

આહિન્નઓમાણવિવજ્જના અ, ઓસન્નવિદ્ઠાહહમ-
ત્તપાણે । સંસટ્ઠકપ્પેણચરિજ્જ મિક્કસુ,તજ્જાયસસટ્ઠ
જઈ જઈજ્જા ॥૬॥

આ કીર્ણ એટલે જ્યા આગળ સંભવ કુળ અથવા સુ-
ખડી (જમણુવારમા ઘણા લોકો એકઠા થએલા હોય, ત્યા
જતા સ્વપક્ષ અને પરપક્ષના માણસો હોય, તેમા અપમાન
થાય, અથવા ઉપેક્ષા થાય, તથા (લાલચુ તરીકે ગણાય)

તેથી ત્યાં આગળ સાધુએ જવું નહીં, તે કહે છે, હાથીના પગમાં અક્ષણાવવું, તથા ઘોડાની લાત અથવા હરફટ વિગેરેથી સાધુના અંગને નુકશાન થાય, (તેથી સાધુના ભવ્યો ભાગી જતા ખીજા છવોને પીડારૂપ થાય,) વહીં ગોચરીમાં અલાભ (દાન મળે નહીં) અથવા દોષિત આહાર મહે, પ્રાપ્તે ભેવા વિનાતું ભોજન મહે (સાધુને અગ્નિ સચિત્તને ભેળને લેવાતું છે, તે ત્યાં ભેળ શકાય નહીં) એટલે ભાત આમામણ દાણ વિગેરે ભેળને લેવા, વળી હાથ વાસણ શકરથે પોતાના માટે ભોજન લેતા ખરડેલા હોય, તેવા હાથથી લેવું, (જો સાધુ માટે ખરડે, તો કાચા પાણીએ પોતા સાધુને દોષ લાગે) એટલે સચ્ચ તે કાચુ ગોરસ (દુધ ઢહી છાશ) વિગેરેથી વાસણ કે હાથ ખરડેલા હોય તો સાધુ લેવા ચત્ત કરે, આને માટે આક ભાગા બતાવેલા ॥ ખરડેલા હાથ ખરડેનું વાસણ અને વાસણમાં સાધુએ દાન લીધા પછી થોડું પણ ખાકી રહેવું ભેળએ, આ ભાગે સર્વોત્તમ છે, એટલે સાધુમાટે પહેલા કે પછી વાસણ કે હાથ ધોવો પડે નહીં (ખાકીના સાત ભાગા શુદ્ધ પાસેથી મમળ લેવા,) (સૂત્રમાં આસત્ત શબ્દ ॥ તેનો અર્થ પ્રાપ્ત છે સાધુને શુદ્ધ ગોચરી લેવાની હોવાથી એ જણાએ જવું એક શુદ્ધ વસ્તુમાં ધ્યાન રાખે અને બીજા ભિક્ષા શક્ય કરે,)

અમજ્ઞમંસાસિ અમઞ્ઠરીઆ, અભિક્ષણ નિવિગર્હ

ગયા અ । ઔર્મિક્ષણં કાર્ત્ત્વસંગકારી, સંજ્ઞાય-
જોગે પયઔ હવિજ્ઞા ॥૭॥

આપુએ મર્ચ અને મીમ ફુગાંતિના કારણ સમજીને પોતે તેને છોડી દેવા, વાંદીની સહા--અર્ચનાં (કાણ) ત્યા અરિષ્ટ (છાશ) વિગેરે પણ સંધાન (મિથ્યવા)થી ભાત વિગેરે મળેલા છે તેથી તે પ્રાણીના અગ હોવાથી ત્યાગ્ય છે (છાશ ગાતનાં અંગમાંથી થાય છે માટે ભાત સાથે છાશ મળેલી હોય તો તે પણ ખાવી નહીં જોઈએ)

જેના આર્થનો ઉત્તર--તંમ્રક કહેવું જરાજર નથી છાસ પ્રવાહી અને પ્રાણીનું અગ હોવાથી તે મર મારની તુલના પામતુ નથી લોક શાસ્ત્રથી પણ તેવું સિદ્ધ થતુ નથી મધાન અને પ્રાણીનું અગ પણ એ જાનેની સરખામણી કરવી તે અયોગ્ય છે, તેમ તે મર્યાદા જોળગવા જેવું-છે, જેમકે સ્ત્રી અને માતા એ જાને દેખવમા સમાન છે, તેથી એક લોગવવા જોગ અને બીજી પૂજવાં યોગ્ય છે, તે વિરેક નહીં થયો. વધી પાણી અને મૂત્ર એ જાનેમા પ્રવાહીપણુ સમાન હોવાથી એક પીવા યોગ્ય અને બીજી ત્યાગવા યોગ્ય નહીં થય, તેથી પ્રાણીનું અગ દુધ ॥ તેની અનેવી છાશ તે માસની તુલનામા ન ઘટે, તેમ છાસ પ્રવાહી અને દારૂ (મર) પ્રવાહી તેનું સમાન પણ ન ઘટે, આ સેહેજ સમજવને મોજે લખ્યું

છે, તેથી વાદીએ અથવા કુશિષ્યે કદી પણ ખોટો તક ખાધી મધ અને મામને ઉપયોગમાં લેવા નહીં, વલી સાધુ ખીજનો દેખી ન થાય, અને વારવાર એટલે વીના કારણે વિકૃતિ (દુષ્ટ દહી ધી વિગેરે) ન વાપરે, આ કહેવાથી એમ સૂચ્યું કે ખાવા ચોખ્ય જે વિકૃતિ છે તે પણ કારણ વીના ન લેવી, વલી કાયોત્સર્ગ (સ્થિર આસન કરી જાપ) કરવો, એટલે બહાર ગયો આવ્યો હોય તો વિધિ અનુસાર ઇર્ષ્યા વહિનો એક લોગસનો કાઉસગ કરે, ખીજ આચાર્ય એમ કહે છે, વિકૃતિના પરિભોગમાં પણ કાઉસગ કરે, શામાટે ? તે કહે છે, ઇર્ષ્યા પદ્ય પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના ખીજ કંઈપણ કરે નહીં, કારણકે તેના વીના શુદ્ધિ થતી નથી, તથા બહુવા ગણવામાં તથા આજેલ વિગેરે તપમાં પ્રયત્ન કરે, જો તેમ ન કરે, તો ઉન્માદ વિગેરે દોષો થાય.

ण पङिन्नविज्ञा सयणासणाङ्, सिज्ज निसिज्जं तह
भक्षपाण । गामे कुले वा नगरे वदेसे, ममत्तभावं
न कहिंपि कुज्जा ॥८॥

માસ કલ્પ વિગેરે કરીને વિહાર કરતા ગૃહસ્થ પાસે એવી કષુભાત ન કરાવે, કે મને આ સ્થાન વિગેરે વાપરવા આપશોજ પ્રશ્ન--કંઈ વસ્તુ ?--ઉત્તર--શયન (સંચારો) આસન

(પાટલો) શય્યા (રહેવાનું મકાન) નિષદ્યા (બણવાની જગ્યા) અથવા તે કાળને આશ્રયી અનુકુળ લોગન જેમકે ઉનાળો હોય તો ખાડ ખાત્ત અથવા દ્રાક્ષનું પાણી વિગેરેની જો કષુલાત કરાવે તો મમત્વનો દોષ લાગે, વહી આ ગામમાં આવક કુળમાં અથવા અયોધ્યા જેવા નગરમાં મધ્ય દેશ વિગેરે એટલે ગામ કુળ નગર દેશ વિગેરે સ્વજનમાં કથાય પણ મત્સ્ય પશુનો સ્નેહ મોહ ન કરે, તેમ પોતાના ઉપકરણ વિગેરેમાં પણ મમતા ન રાખે

ગિહિણો વેઆવડિઅં ન કુજ્જા, અભિવાયણવદળ-
પૂઅળ વા । અસકિલિટ્ટેહિ સમં વસિજ્જા, મુળી
ચરિત્તસ્સ જઓ ન હાણી ॥૧॥

ગૃહસ્થની વેઆવડ્ય (સેવા) સાધુ ન કરે કારણકે માધુ ખામે ગૃહસ્થ સેવા કરાવે તો સાધુનું ચારિત્ર નષ્ટ થાય, અને ગૃહસ્થને બહુ પાપ લાગે, તેમ સાધુ વચનથી સ્તુતિ પણ ન કરે, તથા કાયાથી નમસ્કાર પણ ન કરે, તેમ વસ્ત્ર વિગેરેથી સત્કાર પણ સાધુ ન કરે, જો તેમ કરે તો ઉપરનાજ દોષો લાગુ પડે છે, આ દોષો દુર કરવાને માટેજ ગૃહસ્થોની નેવા નહીં કરનારા એવા ઉત્તમ માધુઓનો માધુ સંસર્ગ કરે કે જેથી પોતાના મહાવ્રતો વિગેરેનું રક્ષણ થાય જો ગૃહસ્થનો રાખનાર સાધુ સાથે રહેતો તેના સંભારી કૃત્યની અનુભે

(નવમી ગાથાનું આ પદ ભવિષ્યના વિષય માટે જ છે, જે વખતે પ્રણયન કાળમા મકિલ્લ સાધુનો અભાવ છે) (પ્રણયન એટલે ઉપદેશ આવે તેવા સમયમા અહુસ્થનો સસર્ગ ન હોય, પણ પાછગથી સસર્ગ ન કરવો તેવો ઉપદેશ છે, તેઓ અહુસ્થનો અતી પરિચય જાણે છે, તેમને પાસ ત્યા પ્રતિત સાધુ કહેવા, માટે તેવા સાધુનો સસર્ગ ન કરવો)

જા યા લભેજ્ઞા નિરૂપણં સહાયં, ગુણાહિમં વા
ગુણો સમ વા । ઇક્ષોઽવિ પાવાઈં વિવજ્જયંતો,
વિહરિજિ કામેસુ અસજ્જમાણો ॥૧૦॥

કદાચ કાળના દોષથી સ્વયમ અનુષ્ઠાનમા કુસળ અને પરલોક સાધવામા તત્પર એવો બીજો કોઈ સોળતી ન મળે, એટલે સોળતી જ્ઞાનાદિ ગુણમા અધીક હોય, અથવા સમાન પણ હોય, અથવા સહેજ ઓછા ગુણવાલો હોય, પણ તે ઉત્તમ કંચન જેવો હોય, તો તેની સોળત કરવી પણ ત્રણમા એક પણ સોળતી ન મળે, અને જ્યાં ત્યા અહુસ્થના પરિચય કરનાર જોવામા આવે, તો તેમનો સસર્ગ ન કરતા અથવા કટાણી હતાશ ન થતા પોતે એકલો પણ વિચરે, કેવી રીતે? તે કહે છે, પાપના કારણ, એવા અજાણ કૃત્યો ને છોડી સૂત્રમા કહેલા ઉત્તમ આચારવડે ને દિચિત વિહાર વડે વિચરે

અને ઈચ્છા કામ વિગેરે વિષય વાચ્છનાથી સંભાળતો વિચરે
પણ પાસત્યા વિગેરેની કુસોજતમા ન રહે, જો રહેતો તેની
દુષ્ટતા પણ પોતાને લાગે, તેવું બીજાઓએ પણ કહ્યું છે

“વરં વિહર્તું સહ પન્નગૈર્ભવેચ્છઠાત્મભિર્વા રિપુભિઃ
સહોપિતુમ્ । અઘર્મયુક્તૈશ્વપલૈરપણ્ડિતૈર્ન પાપામિત્રૈઃ
સહ વર્તિતુ ક્ષમમ્ ॥૧॥

આપની સાથે વિચરવું સારૂ, તથા શઠ (કેાધી) આ-
રભાવાલા શત્રુઓ સાથે પણ રહેવું સારૂ, પણ અઘર્મ યુક્ત
અપણ જોવા મુખે પાપી મિત્રો સાથે રહેવું, કે તેમની સાથે
વર્તવું, તે ઘણું જ ખરાબ છે

इहेव हन्युर्भुजगा हि रोपिता., धृतासयश्छिद्रम-
वेक्ष्य चारयः । असत्प्रवृत्तेन जनेन संगतः, परत्र
चैवेह च हन्यते जनः ॥२॥

કદાચ સાપ કોપાયમાન થાય, તો મૃત્યુ આપે તથા
તલવારવાલા શત્રુઓ લાગે ભેદને મારી નાખે, પણ કુમારો
ચાલતા પુરૂષની સાથે સોજત કરતા આલોક પરલોક બનેમા
હેથાવું પડે છે

પરલોકવિરુદ્ધાનિ, કુર્વાણં દુરતસ્ત્યજેત્ ।

આત્માન યોઽભિસધત્તે, સોઽન્યસ્મૈ સ્યાત્કથં હિતં ? ૩।

પરલોકનું વિરુદ્ધ કાર્ય કરનારાનો દૂરથી છોડવો જોઈએ
જે પાતે દુર્ગતિમાં જાય, તે બીજાને હિત કરનારો કેવી રીતે
થાય ?

બ્રહ્મહત્યા સુરાપાનં, સ્તેય ગુર્વજ્ઞનાગમ :

મહાન્તિ પાતકાન્યાહુરેભિશ્ચ સહ સગમમ્ ॥૪॥

બ્રહ્મહત્યા દાકૃષીવો ચોરી કરવી લણાવનારા ગુરૂની શ્રીને
સ્ત્રી કરવો, વિગેરે મહાન પાપો પાપીઓની સોબત કરનારા
માણસોને છે, (એણે અન્ય શાસ્ત્રો પણ કહે છે.)

સંવચ્છરં વાઽવિ પરં પમાણં, વીઅ ચ વાસં ન
તહિ વસિજ્ઞા । સુત્તસ્સ મત્તેણ ચરિજ્ઞ મિક્કલુ,
સુત્તસ્સ અત્થો જહ આણવેદ્ ॥૫॥

ન્યા ચોમાસુ કથું હોય, અથવા એક માસ કલ્પ કર્યો
હોય, ત્યાં સાધુએ બીજા સાથે ન રહેવું, એટલે જે વરસ
છોડીને પછી ચોમાસુ કરે એથી વધારે શુ કહે, પણ દરેક
રીતે સિદ્ધાંતમાં કહેલાં માર્ગે સાધુ ચાલે, તેમ પૂર્વ અને પછી

એ બનેમા વિદેશ ન આવે, એવો યુક્તિ એ પ્રમાણ તથા
 પરમાર્થ સાધનરૂપ ઉત્સર્ગ અપવાદ સહીત જેમ શાસ્ત્રમા
 કહ્યું હોય, તે પ્રમાણે પોતે વતે એટલે જરૂર પડતા કારણે
 રહેવું પડેતો દરમાસે સ્વધ્વ સ્વાચારો ગોચરી વિગેરે બચ્વતો
 રહે તે પ્રમાણે વાહણા પ્રતિક્રમણ વિદ્યમા પણ વિધિસર
 અનુદાન કરતો રહે, પણ લોકની હેરી (ચીડવાટ)થી જેદ
 પામીને મૂડી ન દે, જો મૂડીદે તો આ શક્તિના યાચ આ
 પ્રમાણે જુદે જુદે સ્થાને વિચરતો આ તેના શુદ્ધોના ઉપાય
 બતાવે છે

જો પુન્વરત્તાવરરકાલે, સપેહા અપ્પમમ્પગેણં ।
 કિં મે કહ કિ ચ મે કિચ્ચસેસ, કિ સક્કણિજ્જં ન
 સમાયરામિ ॥૧૨॥

મે શુ કર્યું, અને શુ કબ્વાનું છે, તે મધ્ય રાત્રીએ
 ઉઠીને વિચારવું, અને ઉભરના પ્રમાણમાં મારે શુ શરય છે ?
 “અને તે પ્રમાણે હું કેટલું આચરું છું એ બધું શાસ્ત્ર
 રીતીએ વિચારવું ” જો તે નહીં કરે તો મએલો કાળ જરૂરીથી
 આવવાનો નથી

કિ મે પરો પાસડ કિચ અપ્પા, કિ વાહ્ સ્વ-
 લિઅં ન વિવજ્જયામિ ૨

બ્રમણ કરવું પડે, પણ સૂત્રમા લખ્યા પ્રમાણે અપ્રમાદ પણે
આત્માની રક્ષા કરવામા આવે, તો શરીર અને મનના અનેક
પ્રકારના હુ બોધી મૂકાય છે, જેથી જન્મ મરણ ફરીથી ન થાય,
અનેએકાન્ત શ્રેષ્ઠ શાન્તિપદ (મોક્ષ) ની પ્રાપ્તિ થાય છે આ
પ્રમાણે સુધર્મા સ્વામી કહે છે વિગેરે પૂર્વ માર્ગક જાણવું
હવે બાકી રહેવી વકતવ્યતાને કહે છે

છહિ માસેહિ અહીંઅં,અજ્ઞયણમિણ તુ અજ્ઞમણગેણા
છમ્માસા પરિઆઓ,અહ કાલગઓ સમાહીએ૩૭૦

■ માસે આ દશ વૈકાલિક નામનું અધ્યયન આર્યમનક
(મનક મુનિનામના સાધુ) એ ભણ્યું (આર્ય શબ્દનો અર્થ
એ છે કે ત્યાગવા યોગ્ય જે પાપો છે તેનાથી શીઘ્ર દૂર થાય
■ તે આર્ય, અને મનક એવું નામ એ બનેમલી, આર્ય
મનક શબ્દ થયો છે તેમનું આયુષ્ય દીક્ષા લીધા પછી છમાસ
હતું તેટલામા આ સૂત્ર ભણીને આગમમા કહેલી વિધિએ શુભ
લેશ્યાના ધ્યાનવડે સ્વર્ગવાસ થયા અહીંઆ વૃદ્ધવાદ (પૂર્વા
ચાયનું કથન) આ પ્રમાણે છે કે જેમ મનક સાધુએ દશ
વૈકાલિક સૂત્રભણી આરાધના કરી તેમ બીજાઓને પણ તે
ભણવાથી આરાધના થાઓ.

આણંદઅસુપાયં કાસી સિજ્ઞમવા તહિ થેરા ।

જસભદ્રસ્તય પુચ્છા કહણા અવિઆલણા સઘે૩૭૧

જ્યારે તેણે મરણ થયું, ત્યારે મનક સાધુના શુદ્ધ જે આ સૂત્રના ઉદ્ધારક છે, તે શય્યમ્ભવ સૂરિએ આખમાથી હર્ષના આશુ મૂક્યા કે જોણે સારી રીતે સૂત્રની આરાધન કરી છે, તે વખતે શુદ્ધની આખમા આશુ જોડે તેમના પ્રધાન શિષ્ય યથોક્ત મહારાજે પૂછ્યું કે માધુને ગગ ન હોય, છતાં જોકે શિષ્યના મરણથી આપને આવો સંસાર કનેહ કેમ થયે? શુદ્ધે ખુલાસો કર્યો કે આ અહસ્થ પણાનો મારો પુત્ર છે અને તેણે સારી આરાધના કરી, તેથી મને હર્ષના આશુ આવ્યા છે તેથી બધા શિષ્યો પશ્ચાન્નાપ કરવા લાગ્યા, કે હે પૂન્ય ! આપે પ્રથમ હોમને કેમ ન કહ્યું ? અમે શુદ્ધ પુત્રની સેવા કરત

શુદ્ધે કહ્યું કે તેમા તમારો દોષ નથી, પણ તે શિષ્ય સાધુઓની સેવા કરે, તેથી તેને સૂત્ર લખવાની સાથે રેઆવ-મ્યનો પણ મહાન લાભ થાય, પણ જો મેં કહ્યું હોત તો તમે તેની પાસે સેવા કરાવત નહીં, તો તેને વેચા વચ્ચનો લાભ મળતે નહીં, આ દશ વૈકલિક સૂત્ર તેના છમાસના અંત્ય આ-શુધ્ય માટે મેં ઉદ્ધર્યું છે, તે વખતે સઘે બાણ્ય અને ભવિષ્યમા પડનાકાળમા ઘણા જીવોને આ દુઃખમા મહાન સારવાણ સૂત્ર લાભકારક થયે, જોથી તે પ્રથમ રહેવાદોનાં એવી સંધે

